Mihai Cantuniari
OCARINA
DE LUT

Mihai Cantuniari

Ocarina de lut

Mihai Cantuniari (n. 14 februarie 1945, Bucureşti) a făcut studii de hispanistică la Universitatea Bucureşti (promoţia 1967), apoi a fost redactor de carte şi cercetător ştiinţific la Institutul de Lingvistică. S-a retras din activitate în 1983 din motive medicale, continuând însă să publice lucrări originale şi traduceri. Ca traducător, numele său se leagă cu precădere de cărţile lui Mario Vargas Llosa, Arturo Pérez-Reverte şi Vintilă Horia apărute în româneşte. Pe lângă premiile obţinute pentru anumite volume (vezi mai jos), i s-a decernat Premiul pentru întreaga activitate al Fundaţiei Cella Delavrancea (1996) şi a fost decorat de Republica Peru cu Ordinul Al Mérito por Servicios Distinguidos în grad de Comandor (1987).

Volume publicate: *Poezii*, Cartea Românească, 1977; *Ultramar*, Ed. Eminescu, 1978; *Plante carnivore*, Cartea Românească, 1980; *Nova*, Ed. Eminescu, 1980; *Amadeus*, Ed. Eminescu, 1983 (Premiul pentru poezie al Asociaţiei Scriitorilor din Bucureşti); *Cavalerul cu mâna pe piept*, Cartea Românească, 1984; *Bărbatul cu cele trei morţi ale sale*, Humanitas, 2007.

Traduceri din spaniolă şi franceză: César Vallejo, *Heralzii negri*, versiune bilingvă, Ed. Univers, 1979 (Premiul pentru

traduceri al Asociației Scriitorilor din Bucureşti). Mario Vargas Llosa, *Războiul sfârşitului lumii*, Cartea Românească, 1986, *Conversație la „Catedrala”*, Cartea Românească, 1988, *Cine l-a ucis pe Palomino Molero*, Ed. Eminescu, 1991, *Istoria lui Mayta* şi *Domnişoara din Tacna*, ambele la Cartea Românească, 1992. Alexandru Ciorănescu, *Cuțitul verde*, Ed. Fundației culturale române (din lb. franceză, în colaborare), 1993. Vintilă Horia, *Un mormânt în cer*, Ed. Eminescu, 1993 (în colaborare). Fernando Pessoa, *Păstorul de turme*, ediție trilingvă – portugheză, spaniolă, română, Ed. Europa, 1992 (Premiul pentru traduceri al Uniunii Scriitorilor pe 1993). Vintilă Horia, *Recucerirea descoperirii Americii*, Ed. Eminescu, 1996. Mario Vargas Llosa, *Lituma în Anzi*, Ed. Albatros şi Universal Dalsi, 1997, *Pantaleón şi vizitatoarele*, Ed. Albatros, 1998. Vintilă Horia, *Dumnezeu s-a născut în exil*, Ed. Anastasia, 1999. Christos Yannaras, *Libertatea moralei*, Ed. Anastasia, 2002. Julián Marías, *Perspectiva creştină*, Ed. Anastasia, 2003. Juan Marsé, *Cozi de şopârlă*, Ed. Polirom, 2003. Mario Vargas Llosa, *Scrisori către un tânăr romancier*, Ed. Humanitas, 2003. Arturo Pérez-Reverte, *Clubul Dumas*, Ed. Polirom, 2004, *Conspirația din Sevilla* (în colaborare), Ed. Polirom, 2005, *Harta sferică*, Ed. Polirom, 2005 (Premiul pentru traduceri al Uniunii Scriitorilor, acordat în 2006), *Husarul*, Ed. Polirom, 2006.

Mamei mele Măriuca, din precaritatea mea spre veşnicia ei

...că El a cunoscut făptura noastră, adusu-şi-a aminte că ţărână suntem. Omul ca iarba, zilele lui ca floarea câmpului, aşa va înflori; că un vânt a trecut prin el şi nu va mai fi şi nici locul său nu se va mai cunoaşte.
Psalmul 102

Înțelegerea deplină a acestui volum secund presupune, fără însă a impune, cunoaşterea primului tom din ciclu, Bărbatul cu cele trei morți ale sale*, publicat de Editura Humanitas în anul 2007.*

...iar la tâmpla asudată
o să-mi cânte numai mie
ocarina cea de lut.
Seara-i blondă ca femeia
care tocmai a trecut.
(Dintr-un poet total necunoscut.
Dintr-un poet total, necunoscut)

Începutul sfârşitului
2006

2 iulie

Prin 1960-1961, mama şi Proful au constatat nemulţumiţi că micul, dar foarte harnicul frigider Saratov aşezat lângă uşa camerei lor din apartamentul nostru de pe strada Victor Manu 44, sub o superbă majolică renascentistă italienească pictată manual în culori vii, funcţiona tot mai ciudat, dând semne de suprasolicitare, chiar de sfârşeală. Era inexplicabil, pentru că aparatul cel bun se comportase impecabil până atunci, stârnind admiraţia tinerilor noştri vecini de apartament, regizorii Paul şi Tatiana Sireteanu, şi nedumerirea de acum a meşterului chemat să-i găsească hiba. „A fost mutat des sau zgâlţâit în ultima vreme?" s-a interesat specialistul. Nu, nici pomeneală. „Atunci nu înţeleg de ce pierde gaz", a mormăit el preocupat, înainte de a remedia defecţiunea. Eu, pe atunci licean în ultimele clase la „Matei Basarab", m-am făcut nevăzut la auzul acelei conversaţii, simţindu-mă cu musca pe căciulă. De nişte luni bune, după plecarea de acasă a mamei cu Proful în nenumăratele lor vizite de după-amiază, vizitele fiind atunci suprema îndeletnicire socială a adulţilor, luam în braţe frigiderul de numai 1,20 sau 1,30 m înălţime şi încercam cu el paşi de rock. Nu-i puteam experimenta de unul singur, trebuia să mă sprijin de ceva şi, în lipsa fetelor în floare, care aveau să-şi facă şi ele apariţia la momentul potrivit, mă propteam bine cu mâinile de „umerii" bietului Saratov şi tropăiam îndrăcit, nu un cazacioc, ci în ritmul unor rockuri doar de mine auzite. Începuse marea perioadă a rock'n-rollului clasic şi turbat – aproximativ deceniul 1955–1965 –, cu melodii prinse de mine întâmplător la radioul Blaupunkt (sau Philips?) de pe etajera de deasupra canapelei extensibile a „babacilor". Doamne, că superbe mai erau cântecele acelea! Atât de grozave, încât în timpul orelor de curs la liceu începeam să bâţâi ritmic din cap, amintindu-

mi-le, spre uimirea îngrijorată a profesorilor mei, care se duceau întins în recreații la Profu, colegul lor, spunându-i: „Dragă, nu ştiu ce are Mihăiță de tot bâțâie aşa din cap. I-ați făcut un control?" La început mirat, Profu şi-a dat seama degrabă că nu era nimic alarmant, ci doar una din fazele vârstei ingrate la care am rămas până în ziua de azi.
Evoluția mea săltăreț-muzicală se cerea însă completată cu descinderile pe care le făceam din când în când cu prietenul meu cel mai bun de atunci, Edy cel de o vârstă cu mine (vecinul de stradă Edward Nietz, plecat şi stabilit definitiv în Germania în 1962), la restaurantul-bar „Berlin". O seară la barul de la catul de sus al restaurantului „Berlin" era ceva cu totul ieşit din comun, o enormă emancipare pentru cei doi adolescenți care eram noi atunci, aşa că se cuvine povestită cu şart. Aşezat cam la începutul străzii Constantin Mille, care coboară în pantă lină de-a lungul Cercului Militar spre impozanta clădire fostă a Informației Bucureştiului, fostă a Universului lui Stelian Popescu, restaurantul „Berlin" a fost un reper obligatoriu al tinerilor din prima jumătate a anilor '60. De ce? Simplu: pentru că numai acolo, iar ceva mai târziu şi la ştrandul hotelului Lido, se putea auzi pe benzi de magnetofon imprimate în străinătate cea mai bună muzică din Bucureşti şi, prin extensie, din toată țara. Nu era puțin lucru. Gândiți-vă că acea sincopată, veselă muzică tinerească era încă, dacă nu interzisă brutal şi categoric ca mai înainte, cel puțin marginalizată, criticată, desconsiderată de corifeii purității ideologice ai comunismului autohton. Oricum, prost văzută oficial. Era stupid, fiindcă nu exista „ceai" organizat la fetele sau la băieții „de gaşcă" din acea perioadă care să nu fi fost dinamizat, ba chiar dinamitat, de valurile de rock ce se revărsau din difuzoarele pick-upurilor sau magnetofoanelor supraîncinse. Mai mult, înseşi odraslele nomenclaturii proțăpite prin ucaz sovietic în fruntea destinelor țării (care o

suporta resemnat şi stoic) se dădeau în vânt numai după acest gen de muzică, devenit numitorul comun al tuturor adolescenţilor anilor ‘60. Dar ca să ajungi să-ţi petreci o seară la „Berlin” îţi trebuiau bani. De unde să faci rost de ei, din moment ce părinţii, suficient de tracasaţi de nevoile zilnice, abia dacă lepădau câţiva lei amărâţi în buzunarele fleşcăite, bântuite de mari vântoase, ale progeniturii setoase de viaţă şi de distracţie? Banii mei de buzunar fiind aproape inexistenţi, de altundeva trebuia să fac rost de costul viselor cu ochii deschişi de pe taburetul barului de la etaj. De unde?

Norocul meu s-a numit tante Marie, sora bunicii mele Mamaia, o bătrânică mărunţică, adusă de spate, foarte bigotă, locuind într-o cameră din casa părinţilor ei de pe strada Salcâmilor 9, care moştenise de la aceştia o casetă cu monede antice autentice, unele rare, altele comune, de argint câteva şi de bronz majoritatea, greceşti, romane, bizantine. Era o mică comoară, mai ales pentru colecţionari şi specialişti, dar pentru mine şi Edy era doar garanţia unor seri fabuloase în cursul cărora prietenia la toartă dintre noi se cimenta la marele voltaj al ritmurilor îndrăcite depănate de benzile de magnetofon manevrate de barman. Sătul să tot şterpelesc câteva piese din caseta fermecată a mătuşii, i-am cerut-o pur şi simplu, sub acoperirea pasiunii mele pentru arheologie şi numismatică – reală, aceasta. Iar bătrânica mi-a dat-o. Astfel, cursele mele interesate între Victor Manu şi Salcâmilor s-au concretizat în frumosul şi nemeritatul cadou de la tante Marie, din care am început să aleg piese pentru vânzare la un anticariat din pasajul Vilacros. Pe vremea aceea, unele anticariate din centrul Capitalei aveau încă dreptul să comercializeze vechi şi preţioase obiecte de artă, drept ce le-a fost apoi restrâns numai la cărţi. Însă, după câte îmi amintesc, cele din Vilacros s-au mai bucurat câtva timp de privilegiul acela care le făcea locul de întâlnire

al unor împătimiți colecționari; pe aceştia îi avertiza anticarul meu că i-au fost oferite spre vânzare unele monede strict autentice şi bine conservate, de către un tinerel cam papițoi care nu cunoştea nici valoarea lor, nici pe aceea a banului. Într-un domeniu precum cel numismatic, în care falsurile abundă, certitudinea autenticității este ceva nepreţuit. Prin urmare, liceanul cel naiv care îi aducea două-trei piese odată şi pleca de acolo cu 50 sau 60 de lei în buzunar (sumă deloc neînsemnată pe atunci, când o franzelă costa 2,20 lei) îl ajuta să facă afaceri destul de bune.

Cu banii aceia mergeam cu Edy la „Berlin". Amândoi visam toată săptămâna la seara cea de pomină când vom sui cele două-trei trepte de la intrare, vom intra în hol salutați de portar, vom cumpăra de la garderobă un pachet de țigări greceşti Papastratos cu sau fără filtru care doar acolo se găseau, vom trece disprețuitori prin fața uşii dând în restaurantul mai simandicos de la parter prin care răzbea o muzică ultramediocră, de estradă, şi vom urca la etaj, unde uşile cu ambele batante deschise larg înghițeau „toată floarea cea vestită" a tineretului bucureştean ahtiat după petreceri. Înăuntru era o atmosferă specială, creată de lumina difuză, intimă, a celor două săli dând una în alta – cu pereții tapetați şi cu mochetă groasă pe jos, cu mese şi scaune moderniste foarte scunde, cu groase draperii de catifea la ferestre –, de fumul stătut al țigărilor şi de izul aţâţător al cocteilurilor, dar mai ales de muzica aceea formidabilă venind dinspre barul de lemn lustruit, cu alămuri strălucitoare. De cum intram, eram întâmpinați de rafale de rockuri succedându-se înnebunitor şi aducându-ne într-o stare foarte apropiată de beție, astfel încât cocteilul Alexander pe care, fiind ceva mai ieftin, îl comandam de obicei nu făcea decât să ne sporească amețeala deja instalată. Simțurile noastre erau aţâţate la culme şi

sorbeam prin toți porii decadența occidentală insinuată în băutură, țigări, ambianță (cu fete frumoase, deocamdată inaccesibile) şi mai cu seamă muzică: multă, multă, fantastic de bună. Ce puteai să faci, decât să priveşti, să asculți, să te pătrunzi...

(Deschid aici o lungă paranteză, ca să mai povestesc câte ceva despre anticariatele din centru: aşa cum vă spuneam, pe la mijlocul şi către sfârşitul anilor '50 li se mai îngăduia încă să prezinte şi să comercializeze obiecte de artă de cea mai bună calitate – mic mobilier, tablouri, covoare, statui şi statuete, ba până şi arme de epocă damaschinate –, vândute pe nimica toată de pătura tot mai anemică a burgheziei autohtone adusă la sapă de lemn. Era prin 1956-1957 când, locuind la tatăl meu într-un bloc acum dispărut de pe Calea Victoriei colț cu fosta stradă Pictor Nicolae Grigorescu aflată pe aceeaşi latură cu Palatul Regal şi despărțită de el printr-un scuar situat exact vizavi de florăria de la parterul hotelului Athénée Palace, am văzut cu uimire şi cu jind nespus două săbii japoneze de ceremonie, una lungă şi cealaltă scurtă, pentru sepuku, cu mânerele şi tecile din fildeş sculptat ca o dantelărie. Erau o frumusețe. Cred că mi-am pierdut ceasuri întregi zăbovind în fața lor, cu nasul lipit de vitrină şi cu inima făcută zob. Ce însemnau asemenea arme pentru un samurai, mi-a reconfirmat-o de curând lectura unor pagini din *Musashi* de Y. Eiji: un ronin îi lansează o provocare unui maestru al luptei cu sabia, iar acesta, drept orice răspuns, îi trimite o floare din grădină, retezată de el într-un chip anume cu propria-i armă; văzând tăietura tulpinii, roninul se schimbă la față şi renunță la înfruntare. Cine crede că aşa ceva nu e cu putință nu ştie nimic despre acea crud-rafinată cultură cu totul deosebită. Pare de necrezut şi faptul că la o aruncătură de băț de Palat se găsea pe atunci un biet scuar cu niscai ronduri de flori şi trei-patru bănci prăpădite, ideal pentru jocurile noastre de-a

v-ați ascunselea şi sprijinit de calcanul jupuit al unei case cu două caturi întoarse ostentativ cu spatele la Calea Victoriei. Dar aşa era. De la balconul camerei tatălui meu, împreună cu alți copii de pe strada Nicolae Grigorescu, împroşcam şi spărgeam cu „invizibile" cât mai multe baloane colorate din cele purtate triumfător de oamenii muncii la defilarea de 1 Mai pe marea arteră centrală.)

Nemaivorbind de trainica prietenie ce ne lega, mersul cu Edy prin localurile din centru prezenta şi un avantaj cu totul remarcabil: amicul meu neamț era solid, spătos, spre deosebire de mine, mai suplu, mai nervos, şi ajungea să se ridice în picioare ca să impună cu carura lui în cazul frecventelor scandaluri însoțite de bătăi, care la orele târzii izbucneau din te miri ce, în pofida straşnicului control milițienesc aplicat societății, din cauza surplusului de adrenalină pompată de adolescența scăpată din frâu şi înfierbântată peste măsură. Printre campionii acelor încăierări, căutându-le parcă cu lumânarea, provocându-le uneori şi purtându-le golăneşte cu gâturi de sticle sparte îndreptate spre jugulara adversarului şi cu lanțuri de bicicletă şfichiuind prin aer, se număra şi perechea Dinu Vitan, colegul meu cu un an mai mare de la „Matei Basarab", şi Nuni Anestin, o figură aproape legendară a boemei bucureştene. Tot cu Edy eram când am nimerit într-o seară la restaurantul „Zisu", o mică grădină cu pietriş pe jos aflată în prelungirea Circului Krateil, peste drum de Universitate; pe atunci, oricât de neverosimil ar părea, Circul cu elefanții, maimuțele, tigrii lui care au sfâşiat-o la o repetiție pe biata dresoare Jiga şi cu marile-i afişe multicolore anunțându-i pe celebrul maestru iluzionist Iosefini şi pe nu mai puțin cunoscutul clovn Ciacanica, se afla în chiar buricul târgului, taman acolo unde acum se deschide amplul spațiu verde din fața hotelului Intercontinental şi a Teatrului Național. Plimbându-te pe

bulevardul acela ultracentral, puteai auzi răgetele fiarelor de la menajeria Circului Krateil, care se vizita, sau puteai simți duhoarea lor, amestecată cu cea a paielor ude şi murdare din cuşti. (Chiar în fața treptelor Circului era stația de maşini de unde, nu peste mulți ani, aveam să iau adesea troleibuzul 83 spre Herăstrău ca să conduc acasă o fermecătoare studentă la limba franceză, viitoarea mea soție...) O scenă nostimă s-a petrecut la restaurantul acela de al cărui nume nu sunt aşa de sigur: ne aşezaserăm în grădinița lui, Edy cu mine, şi comandaserăm câte un grătar; între timp, din vecini se tot auzea un câine hămăind ca turbatul; aşteptarea noastră se prelungea dubios de mult; la un moment dat câinele a tăcut brusc şi definitiv; după alt interval suspect, chelnerul s-a prezentat cu fripturile; ne-am uitat nelinişti unul la altul şi Edy a dat glas bănuielii sinistre care ne încercase pe amândoi: „Auzi..., da' dacă astea-s din câinele ăla... hm, care a amuțit deodată?" Fără un cuvințel, ne-am ridicat ca la un semn, am lăsat plata lângă farfurii şi duşi am fost. Sigur, nu aveam neapărat dreptate, dar pe atunci, ca şi acum de altminteri, circulau destule zvonuri neplăcute despre materialele din care se preparau anumite tratații.

Nemți cum scrie la carte, părinții lui Edy nu glumeau cu disciplina: după o anumită oră, poarta se încuia, indiferent dacă fiul lor era dincolo sau dincoace de ea. Dacă eram împreună, îl pofteam la mine şi dormeam frățeşte cum dădea Dumnezeu, pe apucatelea, îmbrăcați, de-a curmezişul patului meu nu prea încăpător. Dacă nu, mi se întâmpla, mie, care locuiam la parter, să aud în toiul nopții o ploaie de pietricele lovind în geam şi pervaz, în chip de S.O.S. lansat de prietenul meu aflat la ananghie şi rămas să-şi petreacă noaptea pe uliță. Întrucât nu-i puteam deschide uşa blocului, încuiată, crăpam binişor fereastra şi Edy se aburca greoi, se scuza de mii de ori şi adormea într-un târziu într-o

pijama de-a mea prea mică pentru el, muncit de gândul cum să-şi împace babacii. A doua zi de dimineaţă, la ora 7, se ducea glonţ acasă şi aştepta spăsit la poartă până când tatăl lui o descuia plecând la serviciu, fără să-i adreseze cuvântul. Ca pedeapsă, întreaga zi nimeni nu-l băga în seamă.

Dar în 1962 Edy al meu, prietenul drag, a plecat definitiv în Germania.

Într-o pagină evocatoare care mi-a adus pe buze un zâmbet înduioşat, Dan Ciachir aminteşte şi de tramvaiele anilor ‘50 şi începutului de ani ‘60, acele cumsecade şi bătrâneşti vagoane cu motor Thomson, în funcţiune încă din anii ‘30, vopsite în crem cu o dungă lată roşie la mijloc, cu două mari felinare sus în faţă pe care se putea citi numărul liniei: 23 în cazul meu, fiindcă acest brav tramvai m-a dus şi m-a adus zi de zi şi an după an, până în vara lui 1962, la şi de la liceul „Matei Basarab”. Aveau două clase, adică două vagoane: întâi (30 de bani biletul) şi a doua (25 de bani), iar la tipurile mai vechi uşile vagonului din spate se deschideau şi se închideau cu mâna. De cum urcai, dădeai în dreapta de vânzătoarea de bilete aşezată într-un mic ţarc rezervat; iarna, biata femeie devenea o momâie încotoşmănată, purtând mănuşi de lână cu degetele tăiate ca să poată mânui banii şi biletele, cu un reşou aprins la picioare. Vatmanul era şi el un sacrificat: trebuia să coboare la fiece răspântie mai importantă ca să schimbe macazul cu un fel de baston greu de fier, îngheţat, aninat de obicei în nişte cârlige lângă uşa din faţă. Îmi plăcea foarte mult să stau la clasa I, de-a stânga vatmanului, atent ca şi el la drumul ce ne purta din Piaţa Muncii spre Hala Traian, apoi cotea spre biserica Sfântul Ştefan, unde coboram. De acolo, pe străduţe liniştite în pantă lină, cu macadam pe jos, ajungeam dimineaţă de dimineaţă la impunătorul edificiu al liceului meu. Din nenorocire, de vechea şi buna mea

cunoştinţă, tramvaiul 23, se leagă şi o întâmplare sumbră, întunecată, căreia i-a venit abia acum sorocul evocării: este vorba de o întâlnire cu moartea. Dar trebuie să vă spun înainte că, iarna, pe liniile de tramvai circulau nişte pluguri care înlăturau zăpada de o parte şi de alta a şinelor. În felul acesta se ridicau lângă ele nişte mormane de nea tot mai îngheţate, tot mai murdare, pe care nimeni nu le lua de acolo şi care dispăreau de la sine abia când primăvara îşi intra în drepturi, adică foarte târziu. Deşi mormanele acelea erau extrem de periculoase (veţi vedea îndată de ce), părinţii nu-şi avertizau copiii să nu urce pe ele ca să aştepte trecerea tramvaiului. Aşa se făcea că vedeai destui oameni maturi şi copii de şcoală opriţi tocmai pe acele mici şi murdare dâmburi îngheţate, fără a se gândi măcar o clipă că tălpile lor, şi ele îngheţate sau măcar alunecoase, le-ar putea-o lua la vale în cel mai îngrozitor moment. Aşa s-a întâmplat nenorocirea la care am fost martor. Puteam la fel de bine să-i fiu victimă, fiindcă nici eu nu eram mai breaz şi nu mă feream să stau în vârful mormanului la trecerea (la nici jumătate de metru) a vagoanelor. În ziua aceea, întorcându-mă acasă ca de obicei, m-am îndreptat cu nişte colegi spre staţia de la Sfântul Ştefan; aceasta se afla imediat după un cot pe care îl făcea traseul în acel loc, astfel că vatmanul, venind oricât de atent sau de prudent, nu putea vedea înaintea lui decât şina cotind destul de strâns la dreapta. Pe dâmbul de după cotitură stăteau ca de obicei mai multe persoane aşteptând, printre ele o femeie tânără, îngrijit îmbrăcată. După ce roţile din faţă ale tramvaiului au depăşit-o, ca un făcut picioarele bietei femei au alunecat deodată, au luat-o singure la vale şi au târât-o sub vagon, exact când roţile din spate veneau peste ea. Lumea a ţipat, vătmăniţa (căci era o femeie) a frânat brusc auzind, dar era prea târziu... Nu voi intra în amănunte; ţin minte doar jumătatea de sus a trupului martirizat zăcând pe dâmbul

ucigaş, pe când cealaltă, colorând în roşu zăpada murdară, se pierdea sub roți; şi o văd pe vătmăniță dându-se jos desfigurată, prăbuşindu-se pe scărița vagonului cu fața în mâini. Omorâse un om, deşi nu avea nici o vină. Am fost întotdeauna un laş în fața suferinței şi a morții: alb la față şi gata să vomit, am plecat de acolo repede şi nu am ştiut ce s-a mai întâmplat în urma mea. A doua zi de dimineață, coborând din tramvaiul 23 exact peste drum de locul cel crâncen, l-am privit cu atenție: nimic nu amintea de drama petrecută în ajun, decât o vagă pată neregulată, de un delicat ciclamen.

7 iulie

Lumea noastră românească era straşnic şi definitiv împărțită între ei şi noi: ei (sau ăştia) erau minoritatea inabordabilă a bolşevicilor autohtoni care conduceau destinele unei țări abulice, anesteziate, paralizate de sălbaticele prigoane securistice din anii ‘50. Nici o legătură nu era posibilă între tinerii din cele două compartimente etanşe..., decât tot prin muzică. Aşa l-am cunoscut pe singurul reprezentant de vârsta mea al unei lumi închise ca o carapace, cu caracteristici de castă indiană şi cu care nu aveam nimic comun: pe Gary Chişinevschi, simpatic, egalitar, deloc încrezut, lipsit de orice aroganță sau stridență. Dacă n-ai fi ştiut al cui fiu este, l-ai fi considerat imediat unul „de-ai noştri”, sau „de comitet”, într-atât era de evidentă dorința lui de a ni se alătura, evadând dintr-un mediu care întâi îi epurase tatăl (cu multele-i păcate), apoi îl trăsese pe linie moartă. Gary a fost imediat adoptat, cooptat, invitat la ceaiuri, şi într-atât s-a contopit cu noi, încât aproape că nu m-am mirat reîntâlnindu-l la Costineşti, când eram în anul I sau II de facultate, într-o vacanță studențească, împărțind colegial cortul militar care ne

fusese repartizat ca locuință. Aşezate la marginea plajei, corturile acelea lipsite de orice comoditate adăposteau câte patru sau şase paturi de campanie, pentru tot atâția băieți (fetele fuseseră cazate, mi se pare, în micile vile construite nu cu mult timp înainte). Oricum, ca să te simți bine acolo trebuia să nu ai nici un fel de pretenții, să te adaptezi perfect condițiilor şi, mai ales, să fii un desăvârşit camarad. Dacă noaptea mai era cum mai era, în schimb ziua puteai să turbezi de căldură, cortul supraîncălzindu-se şi devenind un mic furnal; trebuia să-l stropim mereu cu găleți de apă din mare ca să păstrăm cât de cât o atmosferă acceptabilă înăuntru. De fapt, şi asta a fost salvarea noastră, eram mai tot timpul plecați, când pe plajă şi în apă, când la cantină pentru cele trei mese zilnice, când la plimbare spre seară, aşa că în cort nu rămâneam decât strict peste noapte, când aerul devenea oricum mai respirabil.

Întrerup puțin şirul amintirilor, întrucât un titlu de ziar îmi atrage puternic atenția: „Populația României este în scădere": conținutul articolului, inspirat de un comunicat al Institutului Național de Statistică, creionează structura demografică actuală a României. Aflu aşadar că cei 22 de milioane de locuitori despre care se vorbeşte generic sunt, de fapt, 21,6 milioane. Populația României a scăzut cu aproximativ jumătate de milion de persoane... Situația mi se pare gravă, pentru că, întotdeauna, cifrele acestea statistice, dincolo de realitatea seacă pe care o transmit, dau seama de *o stare de spirit* generală ce duce la sporirea populației sau, dimpotrivă, la rarefierea ei. Vreau să spun că peste părerile şi credințele noastre strict subiective, peste criticarea ori lăudarea, la fel de deşarte, ale unei perioade istorice sau alteia, se ațin cifrele demografice severe şi reci, care vorbesc de la sine despre cu totul altceva: despre încrederea şi speranța unor generații în timpul ce le-a fost sortit. Dincolo de pozițiile ireconciliabile, de vorbăria politică, de

talibanismul ideologic de toate nuanțele, cifrele ca atare exprimă un singur adevăr tăios şi definitiv: dacă populația scade, lucrurile merg rău; dacă ea creşte, înseamnă că două-trei generații au găsit condiții rezonabil de adecvate pentru a se dezvolta şi a lăsa ceva în urmă. Aceasta nu are neapărat legătură cu nivelul de trai: Germania actuală o duce cât se poate de bine sub aspect material, totuşi populația ei autohtonă, nu imigrată, scade continuu şi dramatic. Aceeaşi situație în Franța (ca să nu mai zic că la apariția pe stadioane a națională de fotbal franceze gazonul se întunecă invariabil de mulțimea jucătorilor puternic colorați. Francezi, deh...). Pe scurt: populația creşte = condițiile sunt totuşi bune; populația scade = ceva este în gravă neregulă. Categoric şi definitiv. Aici nu mai încap nuanțe, nici comentarii, nici scuze. Nici ideologii. Totul este strict ştiințific. Or, dacă aşa stau lucrurile, să ne întrebăm care a fost situația României sub raport demografic de pe la 1945 încoace, adică în perioada în care am sălăşluit şi eu pe lume încercând să o înțeleg. Recurg, cu ajutorul prietenului meu, competentul istoric Horia Carol Matei, la datele cele mai sigure, lăsându-vă să trageți singuri concluziile: la 25 ianuarie 1948 sunt numărați 14 872 624 locuitori; la 21 februarie 1956 avem 17 489 450 locuitori; la 15 martie 1966 găsim 19 103 163 locuitori; la 5 ianuarie 1977 numărăm 21 599 910 locuitori, iar la 7 ianuarie 1992 cifra este de 22 810 000 locuitori (de bună seamă, acest ultim rezultat este influențat de politica de sporire demografică forțată, prin interzicerea avorturilor, aplicată de național-comunismul lui Ceauşescu, măsură care, însă, nu putea fi decât aprobată din plin de Biserică: încă un paradox). Ei bine, din 1992 încoace, scădem sensibil cu peste un milion de locuitori, cel mai plauzibil cu un milion şi jumătate... Mi se pare teribil. Nu cauzele mă interesează (se pot găsi mii de explicații cu caracter de scuze), ci nuditatea faptelor. Indicii demografici

sunt barometrul categoric al înrăutățirii calității vieții unui popor. Tot ce putem adăuga cifrelor acestora severe, obiective, sunt numai vorbe goale, specialitatea „clasei politice”.

23 decembrie

Singurul demnitar comunist pe care l-am cunoscut destul de bine şi l-am vizitat acasă a fost Gheorghe (Gogu) Rădulescu. Ocupa o funcție foarte sus-pusă: era ditamai vicepreşedintele Consiliului de Stat şi îl găseai mereu în preajma lui Nicolae Ceauşescu. Omul acesta înalt, masiv, cu părul alb ondulat şi cu un zâmbet stereotip pe figură avea o față ciudată, cumva turtită înăuntru, de parcă ar fi primit un pumn în nas cândva în copilărie. Aducea a buldog prietenos şi se purta amabil cu mama mea şi cu soțul ei, avocatul Mihai Mocanu, care locuiau la două case depărtare de vila lui de pe fosta Intrare Nicolae Ionescu (în prezent Ing. Eliza Leonida-Zamfirescu). Erau vecini, prin urmare, iar prietenia se legase la început între soția lui, Dorina, şi mama mea cea cu firea deschisă, voluntară şi răzbătătoare. Doamna Dorina a simțit că pe mama te puteai bizui şi i l-a lăsat pe Gogu Rădulescu în grijă, cu limbă de moarte, când a fost răpusă de ceea ce numim îndeobşte „o boală nemiloasă”.
Demnitarul se înconjura de intelectuali, citea cu plăcere, dar mai cu seamă asculta enorm de multă muzică bună, simfonică, în interpretări memorabile. Vila lui, luată cu japca, bineînțeles, de la foşti burghezi, era totuşi destul de modestă după criteriile de bogăție neruşinată de acum: tot ce poseda Gogu Rădulescu se rezuma la un televizor color cu DVD, un frigider şi un congelator, un casetofon marcă bună cu un vraf de CD-uri, câteva sticle de vin şi de whisky, plus o mulțime de desene, schițe şi portrete primite în dar

direct de la artişti şi atârnate cam peste tot în living, în sufragerie şi pe scara ducând la etaj, unde îşi avea dormitorul. Spun asta pentru că imediat după „revoluţie" au apărut câţiva tovarăşi-domni cu banderole la mâneca paltoanelor şi, însoţiţi de mama, care avea toate cheile, au purces la un inventar complet al locuinţei fostului demnitar; şeful lor, uimit, i-a spus la sfârşit mamei: „Bine, dar până şi un doctor cu dare de mână are mai mult decât ce am văzut noi aici!" Aşa era.

Toate cele scrise de mine se bat însă cap în cap cu ce mi-a fost dat să citesc ieri, vineri 22 decembrie, în ziarul *Ziua*, sub titlul „Mâna Moscovei" şi sub semnătura lui Alex Mihai Stoenescu, demonstrând că evenimentele de acum 17 ani au fost puse la cale de KGB. În realitate, asta cred şi eu, ba mai mult, sunt sigur, dar desfăşurarea ulterioară a faptelor, cel puţin în ce-l priveşte pe vicepreşedintele Consiliului de Stat, te poate lăsa perplex. Iată ce se spune în articol (voi cita integral un amplu fragment), sub o poză absolut înmărmuritoare, halucinantă prin absurdul ei: în plină Piaţa Palatului, în faţa a cinci tancuri grele cu turelele îndreptate spre privitor şi pe fundalul Bibliotecii Universitare aproape distruse pe latura dinspre sediul CC al PCR, un biet răcan cu cască pe cap, contemplat apatic de câţiva tanchişti şi soldaţi... mătură imperturbabil asfaltul! Într-adevăr, era ceva mizerie pe jos în zilele acelea...

„Astfel, în interiorul Partidului se crease un «partid secret» reprezentat până la vârful conducerii, în Comitetul Politic Executiv – CPEx –, unde se aflau doi vectori: Ion Dăscălescu şi Gheorghe Rădulescu, zis Gogu, nume de cod «Marcel». Acesta din urmă, vicepreşedinte al Consiliului de Stat, considerat «eminenţa cenuşie» din spatele Elenei Ceauşescu, avea sarcina să creeze şi să canalizeze inclusiv mişcările de disidenţă din rândul intelectualităţii pentru a crea eşalonul următor al conducerii perestroikiste. Împreună cu soţia sa,

Dorina Rudich Rădulescu, Gogu avea misiunea să atragă reprezentanți ai lumii artistice şi intelectualității inclusiv prin intermediul unor ofițeri de Securitate, cum ar fi cunoscutul Vasile Mălureanu de la Direcția I. La vila sa de la Comana, gard în gard cu poetesa Ana Blandiana, s-a consumat un moment epocal consemnat de scriitorul Mircea Zaciu în jurnalul său pe anul 1983 (Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1995) şi care a lăsat audiența selectă cu gura căscată: «Staţi liniştiţi, că mai sunt cinci ani şi scăpăm de Ceauşescu!» Nu a greşit prea mult. Documentele din arhiva lui Stoenescu demonstrează că aceea a fost perioada în care s-a decis sfârşitul lui Ceauşescu şi înlocuirea lui cu Ion Iliescu. Aşa se şi explică activitatea febrilă a disidenților începând cu anul 1988. Pe lângă grupul de intelectuali de la curtea lui Gogu Rădulescu, printre care se numără Augustin Buzura (în alternativă cu Ion Iliescu), Ana Blandiana, Nicolae Manolescu, Zigu Ornea, Dan Hăulică, Ion Caramitru, Mircea Dinescu [...], au fost constituite grupările conspirative menite să submineze partidul şi armata: generalul Nicolae Militaru, agent GRU documentat, responsabil de Armată, Silviu Brucan, responsabil de ilegalişti şi Ion Iliescu, speranța gorbacioviştilor."

Până aici a fost citatul extins din *Ziua*. Nu am nici un motiv să pun la îndoială conținutul lui, nici temeinicia informației pe care sper că se sprijină. Dar hai să vedem acum faptele în nuda lor desfăşurare, aşa cum le cunosc nemijlocit şi le-am fost martor: dacă Gogu Rădulescu făcea parte, cum reiese din rândurile de mai sus, dintre complotişti, atunci negreşit că ar fi fost cooptat de noua autoritate şi proiectat într-un post dintre cele mai importante, pe măsura experienței lui şi a rolului jucat în preluarea puterii. Or nimic din toate acestea nu s-a întâmplat: îmbrâncit şi lovit de „revoluționarii" care i-au zburat căciula scumpă de pe cap, Gogu Rădulescu a fost salvat de câțiva oameni mai cu

autoritate şi suit pe furiş într-un automobil care l-a dus acasă. De acolo a fost chemat după alte câteva zile la Procuratură, unde l-a condus cu maşina regizorul Dinu Cernescu, care a rugat-o pe mama să stea ea în faţă şi Gogu în spate, ca să nu se petreacă vreun alt pocinog. Următoarele vizite, mama i le-a făcut la închisoarea Jilava, ducându-i medicamente, cărţi, portocale. A urmat internarea lui la Spitalul de Boli Nervoase, celebrul numărul 9, de unde, prin Augustin Buzura, o ruga insistent pe mama mea să-l ia la ea acasă. Mama nu avea nimic împotrivă, dar l-a rugat să o păsuiască puţin până îi aranjează camera şi renunţă la cele câteva lecţii de limbi străine cu copiii din împrejurimi. Într-o dimineaţă, domnul Buzura a trecut pe la maică-mea în drum spre spital. I-a reiterat rugămintea lui Gogu Rădulescu şi a obţinut de la ea acelaşi răspuns: să aştepte doar câteva zile. Când colo, la înapoiere l-a adus în maşină pe fostul vicepreşedinte şi, în faţa expresiei nedumerite a maică-mii, i-a şoptit la ureche: „Mi-a spus că dacă nu-l iau de-acolo se aruncă în faţa primului tramvai.” Parcă nu cadrează cu starea de spirit a unui vechi şi hârşit complotist, nu?

Am fost să-l văd la mama şi am stat de vorbă cu el, deşi eram bolnav, foarte bolnav încă din 1983. După două-trei săptămâni am aflat că s-a mutat la un azil-spital al comunităţii evreieşti din Bucureşti, unde a fost primit graţie apartenenţei la comunitate a soţiei lui, Dorina. Acolo şi-a găsit sfârşitul, nu peste mult timp.

Acestea sunt faptele, strict autentice. Cum se potrivesc ele cu rândurile de ziar de mai sus? Unde este adevărul? Oare Alex Mihai Stoenescu nu ştie cum s-a scurs ultimul an de viaţă al lui Gogu Rădulescu? Sau, dacă ştie, atunci cum împacă aceste clipe cu teoria conspiraţiei?

Ar mai fi ceva de spus. Marea şi atât de neinspirata adunare populară din 22 decembrie – dar cine i-a dat fatala idee lui

Ceauşescu? – putea fi foarte bine manevrată de un regizor versat în mişcările mulţimii şi apt a o conduce conform intenţiilor sale. Era suficient ca la un moment dat din difuzoare să se audă cu totul altceva, de pildă nu obişnuitele ovaţii imprimate pe benzile de magnetofon, ci bubuituri, explozii, ţipete, huiduieli, pentru ca panica şi deruta să pună stăpânire pe toată piaţa, iar mitingul să se transforme în haos. Într-un haos controlat de undeva, de cineva. Era de ajuns pentru asta să se înlocuiască benzile. Titlul acela: *Moartea vine pe bandă de magnetofon* nu vă mai spune nimic?

Nu am nici o dovadă în acest sens, nu pot susţine că aşa s-a întâmplat, însă o anume intuiţie de Vărsător, plus secvenţa din film când Ceauşescu aude (*aude*, nu vede!) ceva discordant şi se opreşte din cuvântare, mormăind: „Asta e provocare" îmi dau de gândit. Dacă m-am înşelat cumva, puneţi totul pe seama scenaritelor care bântuie la noi de vreo 17 ani încoace şi de care este plină presa până la refuz. Însă nu scenarită a fost telefonul primit de o doamnă care în zilele acelea ieşite din minţi şi-a pierdut soţul, ofiţer superior, împuşcat în condiţii neelucidate; din receptor, un glas aspru o sfătuia să nu facă demersuri pentru aflarea adevărului, pentru că „nu uitaţi, aveţi doi băieţi".

Un participant activ, omniprezent şi grav rănit la mitingul de tristă amintire din faţa Comitetului Central, terminat printr-o ploaie de împuşcături dinspre Palat, mi-a povestit siderat cum, în momentul deschiderii focului în masa de oameni bulucită în piaţă, care s-a culcat de îndată la pământ, un cunoscut regizor de film, trântit lângă o puşcă-mitralieră, a pus mâna pe un megafon şi a început să strige din răsputeri înspre „terorişti": „Nu mai trageţi, băieţi! Sunt eu, Sergiu Nicolaescu, mă ştiţi doar!" Bine a făcut, fără îndoială, dar rămâne întrebarea incomodă pe care şi-a pus-o şi omul nostru cel cu diplomă de revoluţionar: s-ar fi oprit „băieţii"

dacă le-ar fi vorbit un alt oarecare sculptor, pictor, poet, actor, academician, profesor, doctor?
Şi cu asta mă despart definitiv de subiectele acestea sinistre. Nu fără a regreta, totuşi, că evenimentele acelea şi personajele pe care le-au adus la lumina rampei nu şi-au găsit nici o reverberaţie în marea literatură, cea scrisă ca să rămână. Unde ne sunt scriitorii? Vă daţi seama ce ar fi ieşit din figura complexă, contradictorie, atât de paradoxală a lui Nicolae Ceauşescu, dacă ar fi încăput pe mâna unui Vargas Llosa?

24 decembrie

În anul acesta care e pe ducă am scris puţin la Jurnalul meu, dintr-un motiv neaşteptat chiar şi pentru mine: aproape jumătate de an am fost blocat, preocupat, sâcâit, agresat de avatarurile ciudate, greu de explicat, ale publicării lui – mă refer la primul volum din ciclu. Două edituri cu comportament imprevizibil s-au spălat pe mâini, returnându-mi textul: prima, pe motiv că nu cadrează cu profilul ei voit anticomunist; a doua, fără nici o explicaţie. Să le fie de bine. Cred că au avut numai de pierdut. Acum, când scriu aceste rânduri, soarta cărţii este în sfârşit pe mâini bune, fiindcă am semnat deja contractul cu excelenta editură Humanitas. În prealabil, vocea joasă, plăcut baritonală a lui Gabriel Liiceanu mi-a dat telefonic toate asigurările. Iată un om pe care, am simţit, te poţi baza. În 2007, volumul I îşi va urma aşadar neabătut drumul spre cititori, spre publicul meu cald care m-a încurajat neîntârziat, după ce a parcurs largi fragmente în diferite numere ale României literare.
Aş vrea să lămuresc aici o dată pentru totdeauna poziţia mea limpede şi răspicată faţă de *evenimentele* (citeşte: spurcatul complot) din decembrie 1989. Căderea

comunismului românesc *trebuia să aibă loc*, negreşit, la acea dată, poate chiar mai devreme, dar *nu aşa*: nu cu atâtea victime, nu cu împovărarea şi întinarea definitivă a conştiinţei naţionale cu o crimă de Crăciun, nu cu preţul sângelui vărsat şi al cugetului încărcat al unui întreg popor. Văzându-i pe cei doi corifei ai comunismului autohton aduşi cu TAB-ul la Târgovişte, unde s-a derulat oribila farsă ucigaşă, am constatat că Nicolae şi Elena Ceauşescu nu erau decât doi bătrânei neputincioşi, pe care oricând i-ar fi putut aresta şi păzi fără probleme o echipă de şoc formată din câţiva profesionişti hotărâţi. Faptul că inexperţii complotişti teleghidaţi de Moscova şi Budapesta – axa şovin-antiromânească alb-roşie care îşi desantase aici în prealabil miile de „nevinovaţi turişti" atletici, tunşi perie, specializşti în diversiune – n-au fost în stare să acţioneze decis, bine coordonat, cu deplin simţ al răspunderii lor istorice ne-a costat vieţi secerate, imense confuzii, pagube inimaginabile, neîncrederea făţişă a fiecăruia în toţi, pierderea respectului străinătăţii faţă de români şi a respectului nostru de sine. Amatorismul sângeros, bulibăşeala interesată, şmecheria joasă a unor şefuleţi de târlă proveniţi din eşaloanele secunde şi terţe ale diverselor B.O.B.-uri (Biroul Organizaţiei de Bază, pentru necunoscători), apariţia din străfundurile nebănuite ale neamului a unor indivizi siniştri, patibulari, cu care ţi-ai fi dorit să nu te întâlneşti pe stradă nici măcar ziua-n amiaza mare, toate acestea şi multe altele asemenea au fost aninate ca ghiulele de picioarele şi aşa împleticite ale unei naţiuni în plină derută. Nimic bun nu se putea naşte din acel început, după cum nici un prunc normal nu tinde spre lumină din măruntaiele însângerate ale unei mame spintecate. Nu doi bătrâni încercaţi de toate neputinţele au fost împuşcaţi atunci laolaltă cu peste o mie de „victime colaterale", ci întreg neamul românesc. Că acesta nu şi-a mai revenit niciodată, stă dovadă prezentul mizerabil. „Voi

bate păstorul şi voi împrăştia turma", stă scris în Cartea Cărţilor. Or păstorul a fost straşnic bătut (nu pentru toţi este „dulce ca mierea glonţul patriei"), iar turma intens behăitoare, care nu ştie decât a se răzleţi şi văicări, fost-a împrăştiată în câteşipatru zările, când n-a fost spârcuită, mulsă sălbatic, batjocorită, umilită şi învrăjbită de lupii locali şi venetici – paznici la oi.

Atitudinea faţă de comunism ar trebui oricum să ne fie mult mai nuanţată. Înţeleg cu prisosinţă respingerea lui ca străin de fiinţa neamului, criminal, aberant şi nivelator de valori, dar nu pot trece cu vederea că nu a durat doar câţiva ani, ca fascismul, ci câteva nesfârşite decenii, astfel încât în România a marcat viaţa a *patru* generaţii: aceea a bunicilor, a părinţilor, a noastră şi, parţial, a copiilor noştri. Într-un fel sau altul, românii trebuie să se împace cu istoria lor, pe care oricum n-o mai pot schimba. Veşnicele dezbateri pe bază de vociferări, valurile de sânge-rău şi de bilă deversate de media, anticomunismul gregar şi agresiv care se poartă acum şi care prin virulenţa, prin stridenţa lui seamănă izbitor cu propaganda inversă, proletcultistă, de acum peste cinci decenii, nu dovedesc decât că procesul comunismului nu s-a făcut şi că vom târî încă mult timp după noi cadavrul acesta în descompunere. Nici măcar „intrarea în Europa" (sintagmă care mă jigneşte personal, cumplit, de fiecare dată când o aud, fiindcă m-am considerat dintotdeauna în ţara mea pe deplin european, iar nu un locuitor mărginaş al unei satrapii a Imperiului sovietic) nu ne va vindeca de această boală, pentru că Occidentul încă intoxicat de stângism refuză echivalarea comunism = fascism.

Pe de altă parte, nu am ce face şi trebuie să recunosc că, măcar la modul idealist, sunt cu totul de acord că fiecare om venit pe lume ar trebui să beneficieze de egalitatea şanselor atunci când porneşte în viaţă. Nu voi admite niciodată că e firesc ca, de exemplu, o oarecare starletă pe

nume Paris Hilton, de o insignifianță totală sub celelalte aspecte, numai fiindcă s-a născut în capitalism „din rude mari, afacerişti”, merită să se scalde în aur, pe când fiica mea, silitoare şi învățată, câştigă lunar o nimica toată ca medic rezident. Refuz cu îndărătnicie atât comunismul siluitor, cât şi capitalismul sfruntat. Este benefic capitalismul când îi netezeşte calea spre glorie şi avuție (pe deplin meritate) unui Bill Gates, şi e dezgustător când adulează bogăția de strânsură a unei neisprăvite ca tânăra Paris. Singura cale cât de cât acceptabilă pe pământul acesta al tuturor turpitudinilor mi se pare socialismul etic, luminat, din țările nordice, mai uman prin atenția specială acordată protecției sociale a celor mulți, împovărați şi anonimi.

26 decembrie

De acord, oamenii se nasc profund inegali sub raportul talentelor, aptitudinilor, inteligenței, frumuseții, voinței, vitalității, bunătății, răbdării, efortului, însă cinstit ar fi ca pornind de la aceeaşi linie de start să şi le desfăşoare sau să şi le dovedească pe toate într-un concurs cu câştigători şi perdanți nedesemnați dinainte de societate prin cumulul nemeritat de valori materiale. Ştiu că este utopic, iluzoriu, ce scriu şi că nedreptatea aceasta a începuturilor datează probabil încă de la izgonirea din Rai. Or, dacă e aşa, atunci este încă un blestem din cele multe ce însoțesc condiția umană.
Bani, averi, bunăstare... Ce precare s-au dovedit a fi! Ajunge să-mi amintesc cum bunicii mei Tati-Lale şi Mami-Didi, de la Breaza de Sus, oameni avuți, aparținând marii burghezii interbelice, au pierdut până şi ultima fărâmă de avere din cauza unui ziarist francez, evident „progresist, cu idei de stânga”, mai mult ca sigur de la *L’Humanité*, sosit în

România cu ocazia Festivalului Tineretului din 1953 şi plimbat prin toată ţara ca să vadă izbânzile noii societăţi „care se clădea, dragi tovarăşi, prin efortul neprecupeţit al tuturor oamenilor muncii de la oraşe şi sate”. Bunicii, care l-au întâlnit la Braşov (Oraşul Stalin, pe atunci), au crezut în el, fiindcă venea, vezi Doamne, din lumea liberă şi era compatriot cu buna, delicata mea Mami-Didi. În disperare de cauză, nemaiavând nici un venit, pierzându-şi peste noapte apartamentul din Bucureşti (naţionalizat) şi toate economiile, bătrânii i-au dat cu mare fereală, printr-un interpus nebănuit de Miliţie, acestui om liber de dincolo de Cortina de Fier rămăşiţele consistente încă ale fostei lor bunăstări, ca să le valorifice în Franţa şi să le trimită contravaloarea în valută convertibilă în lei. Astfel, ziaristul cu idei largi, progresiste, umanitare şi drepte a primit o valijoară cu bijuterii, butoni de manşetă, ace de cravată şi cocoşei din aur, pietre scumpe, acţiuni la bănci franceze şi belgiene... şi dus a fost. Ticălosul francez nu se deosebea prin nimic de cel autohton. Nevenindu-le să creadă, bunicii mei spoliaţi şi de străini, şi de băştinaşi au mai aşteptat mult şi bine banii cuveniţi, până au înţeles adânca semnificaţie a dictonului „spune-mi cu cine te-nsoţeşti, ca să-ţi spun cine eşti”, aplicat invitaţilor internaţionali la primele serbări ale „celei mai înaintate orânduiri din lume”.

2007

2 ianuarie

Plin de preocupări literare, acest an nou va fi cel al apariției volumului intitulat, la modul demn-resemnat, Bărbatul cu cele trei morți ale sale. Editura Humanitas îl va publica în curând, nu ştiu exact când, dar nici nu sunt nerăbdător să-l văd în librării, cunoscând că ecourile fi-vor ori foarte entuziaste, ori foarte negative, cale de mijloc neexistând: cartea aceasta a mea nu poate pica în marasmul indiferenței generale, fiindcă este polemică, non-conformistă şi necorectă politic (sper asta din răsputeri, duşman declarat cum sunt al ideilor primite de-a gata, al penibilelor noi conformisme lansate de politrucii ideologici transatlantici). Mogulii gândirii „corecte", de fapt ai tuturor cedărilor în fața minoritarilor tot mai agresivi, îmi stârnesc cea mai categorică respingere, însoțită de o scârbită antipatie.

Anul acesta va fi doldora de preocupări literare şi pentru că, la spartul târgului, am descoperit funcția E-books pe calculatorul meu şi m-am grăbit s-o folosesc, jefuind Internetul de tot ce am găsit mai bun în română, franceză, spaniolă şi strângând ca un hârciog nu zeci, ci sute de romane, studii, tratate, poezii, biografii (toate gratis) în limbile de mai sus, spre marea-mi desfătare. Chiar acum, de exemplu, citesc din biblioteca mea virtuală cele cinci volume dense, pline de acțiune, ale ciclului de viață medievală *Taiko* de Eiji Yoshikawa. Nici nu mai zic că înainte am devorat, tot pe computer, trilogia *Aléxandros*, evident despre Alexandru cel Mare al Macedoniei, de Valerio Massimo Manfredi. Iar ca să împac modernul cu clasicul, am descărcat de pe Net şi *La San-Felice* de Alexandre Dumas. Aşa-i că vă lasă gura apă?

Vasăzică am procedat cu E-bookurile asemeni jefuitorilor de după '89 ai „bogățiilor patriei noastre dragi", numai că eu m-am rezumat la cărți, pe când ei, tâlharii multilateral dezvoltați, abia de s-au mulțumit cu întreaga avuție națională. Să recunoaştem că au avut o poftă de îmbuibare

(pohta ce-au pohtit...), ceva de speriat! „Ce vreți, domnule Cantuniari, la noi cine poate oase roade”, mi-a rezumat acum câțiva ani situația o vecină de la un etaj superior. Iată, mi-am zis, un veritabil crez filozofic, adânc înrădăcinat în inconştientul colectiv, pe care m-aş minuna să-l schimbe atât de trâmbițata intrare în Uniunea Europeană. Şi ce am aflat cu ocazia aceasta? Că la început ne va fi mai greu, vom strânge cureaua, dar apoi va curge cu lapte şi miere. Cum asta aud de la naştere încoace, nimic nu mă poate convinge că va fi într-adevăr aşa; vrând-nevrând sunt un eurosceptic, prin datele vieţuirii mele în spaţio-timpul ce mi-a fost sortit. Şi chiar dacă ar fi, pe noi, generația noastră, nu ne va atinge; poate doar copiii noştri vor cunoaşte şi altceva decât strânsul curelei, trasul saniei pe uscat şi al mâței de coadă, întinsul cât ți-e plapuma, legatul de două-n tei şi eterna cantilenă „fă economie la asta, multă economie la ailaltă” care mi-a otrăvit tinerețile.

Cum funcțiile europene de la Bruxelles, ca şi fondurile vărsate țării de UE, vor fi ditamai pleaşca, parcă îi văd pe „ai noştri ca brazii” (superbă traducere macaronic-sardonică: *les nôtres comme les conifères*!), căpuşele noastre naționale, înfigându-se temeinic în ele, sau trimițându-şi soțiile, fiii, nepoții, cumnății, cumetrii, fufele, oamenii de casă pe posturile cele mai grase şi mai bine retribuite, unde să nu facă nimic. În treburile astea avem o inestimabilă tradiție. Dacă nu vom selecta numai după criteriul cinstei, al hărniciei, al valorii oamenii care să ne reprezinte sau care să mânuiască acele fonduri, atunci, aşa cum scriam şi mai înainte-vreme, când vom compromite şi Uniunea Europeană ne vom fi atins maximum de randament.

3 ianuarie

Dascălii mei de limba română, în afara celor – mult pomeniți – de la liceul „Matei Basarab”, s-au numit Ispirescu, Pann, Alecsandri, Creangă, Eminescu, Caragiale, Coşbuc, apoi Sadoveanu, Arghezi, Pillat, Blaga, Voiculescu. Tuturor acestora le sărut dreapta cu imensă recunoştință. Dar cea dintâi desfătare lingvistică, neprețuită şi de neuitat, i-o datorez lui Petre Ispirescu. A fost prima dată când, copil fiind, am fost atent nu numai la „ce spune”, ci şi la „cum spune” un povestitor, un autor. Atunci am degustat cuvintele ca pe nişte poame, atunci am muşcat din miezul lor savuros şi m-am îmbătat cu mustul lor dulce-acrişor, strângând rezerve pentru întreaga viață. Cuvintele şi construcțiile rare, arhaice sau regionale, care sunt sarea limbii, de la el le-am învățat. Eram deschis, receptiv, cum numai un copil poate fi, iar darul împărătesc oferit mie de modestul, necăjitul, sărmanul tipograf căptuşit cu belele a rodit peste timp şi mi-a umplut ramurile ca într-o grădină a Hesperidelor. Nici o bogăție nu se poate compara cu aceea, inestimabilă, a cunoaşterii limbii întru care te-ai născut şi format. Cred că Pasărea Măiastră din minunatele noastre basme populare este Măria-Sa Limba Română. Eu unul în crezul acesta voi muri.

Despre Sadoveanu, ce să mai zic? Depreciat acum din motive pur conjuncturale de coloratură politică (vezi Doamne, a făcut grele concesii comunismului), zimbrul acesta sumbru şi regal, Decheneul literelor române, Kogaionul detunat şi magul vechilor cunoaşteri, a fost, este şi rămâne un magistru inegalabil, un prețăluitor de limbă neaoşă, autentică, cum prea puțini am avut. De acord, i se pot contesta lipsa de caracter şi multe din activitățile-i postbelice, nicidecum însă talentul, masiv, impozant, înmărmuritor. Îi voi asculta pe cei care îl contestă acum cu atâta înverşunare doar când pana lor va fi în stare să rotunjească alcătuiri măiestre precum acestea:

„Cum stam fără să simțesc timpul, auzii zvon năprasnic spre lună, şi-n topliță căzură, sfărâmând-o, rațe sălbatice. Ştiam că vin de departe, de la mări înghețate, însă nu simții nici o uimire. Locul unde mă aflam eu era în domnia misterioasă a sălbăticiunilor. [...] (Căprioarele) veneau fără grabă; se opriră o clipă ca să le număr – erau opt – şi în copce scurte se apropiară de topliță. Rațele sălbatice făcură un ocol ca să le primească, şi cercuri licăritoare alergară spre mal. Înşirate pe marginea apei, gingaşe şi nesigure, îndrăzniră să-şi plece grumazurile; şi când ridicară boturile, steluțe de argint le căzură la picioare. Rămaseră privind cu ochi mari şi blânzi la paserile străine."

„Era la sfârşitul lunii septemvrie, care, în Moldova, se chiamă brumărel, anul nou de la zidirea lumii 7188, iar de la Hristos 1679. Vara fusese fierbinte şi secetoasă. Bucatele puține, cât îngăduise Dumnezeu să se facă, fuseseră strânse demult de năcăjiții pământeni. În podgorii, culesul se isprăvea şi roada viilor fusese bogată – de aceea începuseră tabere de cară să se lase în jos cu poloboace goale, după vin nou, trecând printre costişe pleşuve şi imaşuri arse. Măcar mângăierea aceasta a vinului nu uitase Cel-a-toate-cumpănitor s-o agonisească Moldovei. După cum şi norodul cel prost zice: vinul e bun şi la bucurie şi la scârbă. Şi cum, deasemeni, psalmistul cel vechi adaugă: vinul veseleşte inima omului şi foloseşte mădularelor lui."

„La urmă au venit şi muntenii ş-au îngenunchiat la scaunul Împărății. Domnul Dumnezeu s-a uitat la ei cu milă:

— Dar voi, năcăjiților, de ce ați întârziat?

— Am întârziat, Prea slăvite, căci suntem cu oile şi cu asinii. Umblăm domol; suim poteci oable şi coborâm prăpăstii. Aşa ostenim zi şi noapte; tăcem, şi dau zvon numai tălăncile. Iar aşezările nevestelor şi pruncilor ne sunt la locuri strâmte între stânci de piatră. Asupra noastră fulgeră, trăsneşte şi

bat puhoaiele. Am dori stăpâniri largi, câmpuri cu holde şi ape line.
— Apoi aţi venit cei din urmă, zice Domnul cu părere de rău. Dragi îmi sunteţi, dar n-am ce vă face. Rămâneţi cu ce aveţi. Nu vă mai pot da într-adaos decât o inimă uşoară ca să vă bucuraţi cu al vostru. Să vă pară toate bune; să vie la voi cel cu cetera; şi cel cu băutura; şi s-aveţi muieri frumoase şi iubeţe."
Proza lui Sadoveanu, de oriunde ai lua-o, este curată muzică. Am copiat citatele de mai sus deschizând pagini la întâmplare; nu am ales nimic anume. Gândiţi-vă ce ar fi fost dacă aş fi reprodus, de pildă, minunatele, inegalabilele-i descrieri de natură din *Ţara de dincolo de negură*, *Împărăţia apelor*, *Valea Frumoasei*, *Vechime*, *În pădurea Petrişorului* („În ţihla măruntă de la margine, lumina se cernea în ploaie deasă şi caldă de raze; roiuri de musculiţe se roteau ici-colo, ţesându-se într-un joc grăbit; sticleau în lumină, pe urmă dispăreau. Un grangur sta nemişcat pe o ramură de fag întinsă spre soare; îi sticleau penele ca gălbenuşul oului; întindea din vreme în vreme gâtul şi da drumul unei fluierări gâlgâite, care trezea un răsunet lung în urmă, în ramurile pădurii. Paseri mărunte, stropite cu felurite colori, se chemau de pe vârfuri de nuieluşe mlădioase: erau stigleţi cu pete de sânge, piţigoi rotunzi cu pene cenuşii şi negre, cintezi cu piepturile cărămizii. Se priveau cu ochişori sticliţi ca vârfuri de ace, deschideau pliscuri şi fărâmau melodios chemările, fâlfâiau apoi uşurel, şi-n urmă-le nuieluşele se clătinau, tremurându-şi frunzele lucii")...
Un scriitor ca acesta nu poate fi cântărit cu ocaua mică a politicii. Şi cine să-l judece, de fapt, în afară de Sfântul din cer? Oricum, Dumnezeul literelor l-a achitat de mult.

8 ianuarie

Abia acum a sosit momentul explicării titlului pe care l-am însemnat în fruntea primului tom al Jurnalului amintirilor mele dulci şi comentariilor mele amare: Bărbatul cu cele trei morţi ale sale. De ce trei? se va fi întrebat mult-răbdătorul meu cititor. În realitate, e vorba de cele câteva morţi din care se alcătuieşte o viaţă, singura, irepetabila viaţă care este a mea. Doar iubirea de oameni a Părintelui luminilor poate explica miracolul salvării, în câteva împrejurări în care existenţa mi-a atârnat chiar de un fir de păr. Şi, ca să încep cu începutul, cum să nu mă minunez de impunitatea cu care, copil fiind, la vie, alergam cu picioarele goale pe potecile presărate de tot felul de obiecte tăioase şi ţepoase, dintre care cele mai primejdioase erau, negreşit, nu atât cioburile semănate cu destulă largheţe pe jos, ci diferitele sortimente de cuie ruginite, îndoite, scăpate din lădiţele de ambalat struguri. Îmi amintesc cu câtă nepăsare mi le smulgeam din tălpile care, după câteva săptămâni petrecute la vie, deveneau tari ca tovalul, şi mă întreb acum, cu o rizibilă teamă întârziată, cum se face că n-am dat niciodată în tetanos? Sau cum de acesta m-a ocolit până şi la accidentul cel de pomină, când cu propriii-mi dinţi sănătoşi şi tăioşi, cum îi ai pe la nouă-zece ani, am fost cât pe ce să-mi retez limba din rădăcină? Dar iată cum s-a întâmplat pocinogul acela aproape neverosimil (au copiii îngerii lor...):
Mă jucam cu Ucu într-o latură a curţii celei mari a conacului. Drăcos din fire cum eram, am pus ochii pe o stivă înaltă de vrejuri uscate, din cele multe adunate de prin toată via pentru foc şi depozitate în aer liber lângă şopron. Nici una, nici două, m-am cocoţat drept în vârf şi am început să mă arunc de acolo chiuind şi stârnindu-mi verişorul să facă la fel. Ba mai mult, am inventat un fel de săritură cu răsucire în aer şi plonjon la punct fix. În vâltoarea jocului n-am mai fost atent la aterizare; tot provocându-l pe Ucu şi scoţându-i limba de un cot, am

căzut ca un bolovan cu genunchii la gura larg deschisă, astfel că falca mi s-a ciocnit violent de rotulă. M-a spintecat pe moment o durere ascuțită, însă abia când gura mi s-a umplut de sângele țâşnind din limba aproape retezată am realizat că o pățisem urât. Cred că m-am învinețit de frică, dar, în loc să urlu după ajutor, am dat fuga cu Ucu la unul din butoaiele de sub streaşină în care se colecta apa de ploaie şi am început să-mi clătesc gura cu ea. Nici că se putea ceva mai nebunesc! În primul rând, butoaiele conținuseră piatră vânătă şi nu fuseseră deloc spălate; în al doilea, nu plouase de mult, iar apa dinăuntru era nu numai stătută, coclită, dar făcuse şi mormoloci... Ei bine, cu spurcăciunea aceea de lichid m-am clătit temeinic, până când hemoragia s-a mai potolit. Atunci mi-am dat seama că nu-mi mai simțeam limba: aceasta se umflase atât de mult, încât îmi umplea toată gura; era clar că nu puteam mânca absolut nimic.

Nu mai intru în amănunte. În afară de noi, copiii, la vie nu se aflau atunci decât bunicul Tatati şi Ancuța, mama lui Ucu. În lipsa mamei mele şi a Profului, toată răspunderea i-a revenit ei: a trebuit să mă hrănească zile în şir cu lapte, printr-un pai strecurat pe lângă limba umflată monstruos. A desfăşurat comori de răbdare şi de abnegație, pentru care îi mulțumesc şi acum. Culmea este că Mamaia, bunica mea chimistă, când a sosit şi ea în sfârşit, a declarat că piatra vânătă din butoaiele spurcate a făcut minuni, fiind foarte astringentă şi închizând mai repede rana. Cât despre mormoloci... mă rog, să nu mai vorbim. Leacurile mele au fost întotdeauna stranii, neaşteptate, sfidând nu o dată medicina.

Cum buruiana rea nu piere, nu m-am prăpădit nici atunci, nici după alți doi ani, când jucându-mă tot cu Ucu pe scara blocului său de pe strada Aurel Vlaicu, mi s-a făcut deodată rău şi nu m-am mai putut ține pe picioare. Locuiam pe

atunci la bunicii mei Tatati şi Mamaia, pe strada Salcâmi la numărul 9; ei m-au dus mai mult pe sus până acasă, au chemat doctorul, acesta mi-a luat temperatura (40º şi câteva linii) şi mi s-a uitat în gât, diagnosticând o amigdalită purulentă de mai mare dragul. A făcut toate recomandările cu putinţă, apoi a plecat, insistând să fiu supravegheat cu străşnicie ca nu cumva să beau apă rece. Era iarnă. Febra nu ceda. Culcuşit în patul bunicilor, ardeam tot. Dârdâiam şi muream de sete. Când puteam, citeam *Momentele* lui Caragiale. Aş fi dat orice pe un pahar cu apă de la gheaţă, dar tocmai asta nu aveam voie în ruptul capului. Ceaiurile călduţe îmi întorceau stomacul pe dos. Or, între ferestre se răsfăţa pe prichici o sticlă mare cu apă; era atât de rece din cauza temperaturii de afară, încât suprafaţa i se sleise într-o pojghiţă de gheaţă. Exact ce nu trebuia să fac, aia am făcut: am pândit clipa de neatenţie a bunicului (Mamaia, lăsându-mă în grija lui, plecase ca de obicei la laboratoarele ei de la Institutul Geologic), m-am repezit la geam, am înşfăcat sticla, am dus-o la gură şi am dat pe gât cea mai mare parte din conţinutul ei, cu gheaţă cu tot. Resemnat, mi-am zis: „Fie ce-o fi, acum nu-mi mai pasă!”, amintindu-mi de interdicţiile bunului doctor. Rezultatul acestui tratament pur intuitiv: până seara nu mai aveam febră, iar a doua zi de dimineaţă eram pe picioare, vesel ca un cintezoi.

Nu sfătuiesc pe nimeni să facă la fel. Peste ani, la maturitate, tot aşa de *sui generis* am procedat în cazul unei gripe urâte, cu toate simptomele ei dizgraţioase, pe care o târam buimac de câteva zile: am simţit brusc nevoia de alcool şi, cum n-am fost niciodată ce se numeşte un băutor serios, m-am mulţumit cu un vin „de regiune, superior”, din comerţ, după care am trimis-o la Alimentara, fără ştirea Ilenei, pe fata în casă pe care o aveam la copil. Am culcat drăgăstos butelca în pat lângă mine şi am tot supt din ea

până când am golit-o şi m-a furat somnul. La trezire nu mai aveam nimic.
Dacă până acum am povestit păţanii şi pătăranii mai mult amuzante decât severe, grave, atingătoare la viaţă, nu la fel s-au petrecut lucrurile în cele patru cazuri dramatice când existenţa mea a stat pe o muchie de cuţit. Şi primul dintre ele s-a desfăşurat la mare, în idilicul Costineşti al altor timpuri, bântuit de mine pe lungi perioade în studenţie şi pe mult mai scurte în concediile primelor servicii. Atunci, în 1964, când eram absolut singur şi de capul meu la mare, am văzut moartea cu ochii. S-a întâmplat cam spre amiaza unei luminoase, calde zile de august: mă însoream şi mă îmbăiam, ca de obicei, la Golful Nudiştilor, cât mai departe de cearşafurile celorlalţi despuiaţi, care nici nu mă cunoşteau, nici nu aveau grija mea. Vreau să spun că, dacă mi s-ar fi întâmplat ceva grav, nimeni nu mi-ar fi sărit în ajutor, nimeni nu mi-ar fi simţit lipsa, întrucât nimeni nu avea ştire de mine. De salvamari, nici pomeneală la Golf. Eram singur cu iubita mea, marea, iar singurătatea aceea atât de îndrăgită a fost cât pe ce să mă coste viaţa. Încins de prea multa zăbavă la soare, simţindu-mă greoi ca o meduză gelatinoasă naufragiată la mal, m-am aruncat cu nădejde în mare şi am pornit înot spre larg, cât mai departe de ţărm. Abia când acesta a rămas atât de mult în urmă, încât promontoriul abrupt de deasupra Golfului se zărea în depărtare ca o dungă întunecată, am realizat că, lipsit de rezistenţă cum am fost de când mă ştiu, nu mai aveam putere să mă întorc. Şi, de parcă asta n-ar fi fost de ajuns, mi-am simţit cu spaimă piciorul stâng încleştat de un cârcel. Dacă n-am strigat îngrozit după ajutor a fost numai fiindcă ştiam precis că nimeni nu mă poate auzi. Poate că acela a fost singurul moment de vitejie din viaţa mea; am înţeles fulgerător că trebuie să-mi păstrez cumpătul, să nu cad pradă disperării, mai cu seamă să nu intru în panică.

Trebuia să fac pluta şi în acelaşi timp să-mi masez viguros piciorul înţepenit. Greu lucru. Îmi repetam cu glas tare, îmbărbătându-mă: „Nu pot fi ajutat, prin urmare totul depinde numai de mine. Întâi să mă calmez. Apoi să nu pierd din ochi direcţia ţărmului. În sfârşit, după ce cârcelul mai cedează, să plutesc pe spate bătând rar apa cu picioarele şi avansând numai cu ajutorul mâinilor. Aşa mă pot şi odihni, şi înainta spre liman.” Vă scutesc de multele, descurajatoarele amănunte: de bătaia înnebunită a inimii în gât, de oboseala mereu crescândă a membrelor, de clipele negre când simţeam că sunt pe ducă şi că numai enorma, inexplicabila-mi foame de viaţă mă mai susţine. Mă rugam. În jur, elementele (soarele orbitor, aerul – greu adus în plămâni –, apa sărată) asistau pline de nepăsare la înaintarea mea. Fiindcă totuşi înaintam: decimetru cu decimetru, metru după metru. A durat mult, mult de tot; dar la capăt, când aflat dincolo de istovire m-am lăsat purtat la mal de o ultimă vălurire blândă a apei, am eşuat pe nisipul plajei pline de nudişti total inconştienţi de lupta mea şi am rămas acolo lungit, nemişcat, până spre seară, când s-au retras cu toţii. Abia atunci, la fel de singur ca la începutul lumii şi ca în înfruntarea mea cu indiferenţa suverană a elementelor, nevăzut de nimeni decât de clipirea încă incertă a primelor stele, am îngenuncheat umil şi am sărutat pământul, lipindu-mi şi obrazul de el. Mi se dăruise încă o postată de viaţă.

Dar acum deschid o paranteză şi schimb tonalitatea: mă îmbii să vă povestesc şi ceva amuzant din acelaşi Golf al Nudiştilor, în speţă o întâmplare de sub apă. De altfel, am impresia că în Jurnalul acesta al meu, în ambele-i volume de până acum, marea se face auzită şi simţită adesea, ca într-un ghioc dus la ureche; am iubit-o împătimit, încă o iubesc, deşi de foarte departe, repetându-mi mintal acel

superb prim vers al poemului baudelairian: *Homme libre, toujours tu chériras la mer*...
Întâmplarea amuzantă s-a desfăşurat, aşa cum vă spuneam, sub apă, la mică adâncime şi la oarecare depărtare de ţărmul aceluiaşi neuitat Golf al Nudiştilor. Înarmat cu masca pentru scufundări şi cu tubul ei aferent de respirat, m-am avântat în cercetarea fundului mării, pierzându-mă printre inepuizabilele-i bogăţii: scoici negricioase închise şi deschise propulsându-se prin expulzarea bruscă a unui mic jet de apă, meduze translucide unduind leneş-voluptuos, crabi în armuri de toate dimensiunile deplasându-se lateral incredibil de repede şi amenințând cu cleştii ridicați a bătălie, lungi ierburi marine pieptănate de curenți precum pletele unei codane. Sub apă, aerul păstrat în masca ce-mi proteja ochii juca rolul unei lupe: totul devenea mult mai mare, aşa încât o încleştare între doi crabi căpăta dimensiunile epic-eroice ale unei înfruntări între doi cavaleri medievali în armură. Bătălia se termina de obicei prin răsturnarea pe spate a unuia din războinici de către celălalt, poziție din care victimei nu-i mai rămânea decât să-şi zbată picioarele cu disperare (şi din care o salvam eu când eram prin preajmă). Am scris „picioarele”, nu „picioruşele”, tocmai pentru a vă sugera încă o dată efectul de lupă mult măritoare al măştii. Aşadar, contemplam cu deliciu secvențe din lumea tăcerii, când deodată, ridicând privirea, am văzut ceva oribil, inexplicabil, terorific: m-am trezit față în față cu un animal marin enorm, aducând a rechin uriaş, privindu-mă țintă cu un singur şi enorm ochi sclipitor, încărcat – am dedus – cu pofte ucigaşe. Am înghețat. De groază, am înghițit o gură bună de apă sărată şi am țâşnit disperat la suprafață, încercând să mă depărtez înot de locul acela blestemat al pieirii. Într-o fracțiune de secundă, lângă mine apa s-a despicat cu aceeaşi viteză şi disperare, iar ființa adâncurilor,

panicată, gata să mă răstoarne, a dat să se repeadă în direcția opusă: era alt înotător cu mască! Ne holbaserăm unul în masca măritoare a celuilalt, şi el văzuse în mine acelaşi monstru marin indescriptibil, abominabil. După ce ne-am venit puțin în fire, ne-am pus pe râs, ne-am strâns uşurați mâna şi ne-am despărțit buni prieteni.
Lumea dobrogeană colorată şi mai ales bronzată a Costineştiului a fost ani de-a rândul pentru mine, apoi şi pentru Ileana, apoi şi pentru copiii noştri când erau mici, punctul geometric al tuturor vacanțelor estivale – lungi şi mărinimoase pe vremea studenției, apoi tot mai scurte, mai meschine, cu cât rătăceam tălâmb în câmpul (mai degrabă maidanul) muncii. De curând am văzut la TV imagini actuale din Costineştiul unei inundații din cele multe din ultimii ani, şi n-am recunoscut nimic: doar Golful despuiaților a rămas acelaşi, aşa cum îl ştiam, sălbatic şi atemporal, închis în sine, autosuficient, murat în sărătură marină şi ars de soare până la incandescență. Mi s-a făcut un dor năprasnic de el, de noi cei de atunci, dar pentru mine a sosit deja sorocul, sau scadența, dorurilor irealizabil-platonice situate în plină irealitate.

14 ianuarie

Înainte de a purcede din nou la descrierea morților pe care le-am străbătut mai mult sau mai puțin nevătămat, simt pornirea să transcriu câteva gânduri adevărate şi profunde ale lui Balzac din La Peau de Chagrin, care mi-au atras atenția la o recitire recentă. Iată doar trei perle de înțelepciune, din noianul aruncat în cărțile lui, cu larghețe de geniu: „Tiraniile, în mod ilegal, lasă în urma lor monumente de seamă, pe când democrațiile, perfect legal, nu construiesc mai nimic” (gândul nu poate să nu te ducă la România de dinainte şi de după ‘89); „Politica este dezmățul

intereselor” (referirea la prezentul nostru parlamentar e aproape obligatorie); în sfârşit, grea de sens, următoarea apoftegmă: „Poate că Dumnezeu este mişcarea”, ducând la ultimele consecinţe intuiţia anticilor presocratici că totul e curgere, totul e trecere, totul e schimbare. Prin simplă legătură de idei, asta mă duce cu gândul la o erezie mai puţin cunoscută din lumea apuseană a secolului al XVI-lea, grabnic înăbuşită chiar atunci de capii Bisericii, dar de care mă leagă o vie simpatie: erezia temporaliştilor, care considerau că Dumnezeu este Timpul. Tulburătoare ipoteză, foarte apropiată de neliniştile mele pe cât de paradoxale, pe atât de complexe legate de misterul impenetrabil al Timpului. Din păcate, nu sunt nici filozof, nici fizician. Dacă aş fi fost, poate aş fi avut cât de cât acces la singura taină care mă frământă tot atât de mult ca şi dumnezeirea...

Despre marea mea criză din 15 mai 1983, când am fost la un pas de lunecarea în nefiinţă, am scris pe larg în volumul memorialistic precedent; nu are sens să reiau acele pagini, la care îl trimit pe cititorul mult-răbdător. Dar tot atât de tragic a fost accidentul de la Valea Vinului (Rodna Veche), din vara anului ‘87 sau ‘88, când distanţa dintre mine şi Marea Trecere a fost exact de un lat de palmă. Voi descrie cu spaimă cele întâmplate, dar mai târziu.

Către seară se întoarce Ileana de la examenele ei cu studenţii şi îmi povesteşte ceva din realitatea şuie şi imediată, de mă lasă cu gura căscată: obosită după cele peste şase ore de examinare, se suie în autobuz şi găseşte un loc liber în faţă, vizavi de un puştan de vreo 13-14 ani întors de la şcoală; dă să se aşeze, dar acela îi face semn că rezervase locul pentru amica lui de aceeaşi vârstă! Ileana îl pune la punct, spunându-i că nu-i crede chiar atât de osteniţi la vârsta lor; puţoiul rămâne aşezat şi, în chip de represalii, începe peste capul ei o discuţie asurzitoare despre

fotbal cu prietena lui, căreia însă nu-i cedează locul. M-am crucit şi m-am întrebat ce fel de monştri am crescut.
Cu altă ocazie, Ileana, aflată pe trotuar, este oprită destul de politicos de un găman aflat la volanul unei enorme maşini ultramoderne, din cei cu cercel la ureche, cu o mână pe volan şi cu cealaltă pe telefonul mobil la care nu pot renunța în ruptul capului, fiindcă au mereu de împărtăşit idei măreţe altor malaci mari-oameni-de-afaceri. „Doamnă, i se adresează ipochimenul, unde vine strada Clémenceau?" Până aici toate bune şi frumoase, numai că prosperul afacerist nu pronunță Clémansó, aşa cum se citeşte corect, ci pur şi simplu Clé-men-ceau, aşa cum vedeți scris! Profesoară de franceză, Ileana nici nu înțelege la început ce nume e acela, îl pune să repete, apoi, dumirindu-se în sfârşit, îşi stăpâneşte cu greu ilaritatea şi îi indică omului direcția. Rămasă singură, izbucneşte într-un râs sănătos, eliberator.
Asta e lumea în care unii ca noi nu mai au ce căuta.

29 mai

Mica mea lume a adolescenței şi a primei tinereți din Calea Floreasca, Salcâmilor 9 şi Lt. Victor Manu 44 a fost saturată de muzică: multă, bună, melodioasă, uneori duioasă; întâi de la radio, apoi de la magnetofon. „Astăzi e ziua ta, / zi frumoasă ca tine", „Firicel de floare-albastră, / floare de nu-mă-uita, / poartă tu iubirea noastră, / prinsă-n gingăşia ta", apoi fenomenala voce a peruanei Yma Sumac – privighetoarea Anzilor –, despre care acum nimeni nu mai ştie nimic, deşi pe la mijlocul anilor '50 nu era zi să nu te înfioare din pâlnia difuzorului registrul ei fabulos, de cinci octave (cinci, Dumnezeule mare!). Ascultam şi nu-mi credeam urechilor: o asemenea voce n-a mai fost şi nici n-o să mai fie. Din păcate, nemaiîntâlnita, unica Yma Sumac

avea să sucombe după câțiva ani în ce se numeşte show-business, în pestrița şi stridenta lume a varieteului. Impresari fără gust, fără suflet, o sileau pe această pasăre-colibri să îmbrace costume fistichii de „prințesă aztecă" şi să-şi prostitueze pe scenă vocea inimitabilă, cu ecouri de platouri andine sau de junglă amazoniană. Dar n-am avut timp să deplâng apusul acelei minunate stele, fiindcă spre sfârşitul anilor '50 şi începutul deceniului următor, uraganul rock'n-rollului dezlănțuit avea să se năpustească peste universul muzical, să dezrădăcineze toate tabieturile şi să spulbere vechile obişnuințe, făcând tabula rasa în fața lui. Rockul numit acum clasic a fost un sfârşit şi un început de lume, un tsunami zguduind temeliile obişnuinței, dinamitând valori şi gusturi; a fost şi este încă muzica eliberatoare a generației mele. Tinerii de atunci s-au recunoscut cu deliciu în el, l-au adoptat cu entuziasm şi l-au impus definitiv.

În marea muzică simfonică, creatorii mei preferați s-au numit Bach, Haydn, Mozart, Beethoven, Schubert... şi cam atât. Probabil mă sărăcesc singur, dar tot ce a urmat după aceşti titani mă atinge şi mă emoționează prea puțin. În afecțiunea şi admirația reciprocă dintre Haydn şi Mozart nu mă pot opri să nu întrezăresc ceva din adâncimea spirituală exemplară a relației Alecsandri–Eminescu. Sunt nume la care mă închin, la care mă scol în picioare când le aud, dar deasupra tuturor îl aşez pe marele, nesecatul în inspirație, genialul, durerosul şi zâmbitorul printre lacrimi Wolfgang Amadeus. Iertați enormitatea, dar sunt sigur că lui Mozart i-ar fi plăcut rockul clasic! Era un om atât de vital, de nesofisticat, de direct şi de spontan, încât cred că ar fi dat cu peruca de pământ ascultând primele acorduri din *Jailhouse Rock* al lui Elvis sau din *Blueberry Hill* al lui Fats Domino. Însă cel mai frumos omagiu i l-a adus copilului-minune salzburghez publicistul Tudor Octavian, într-o

veche tabletă din seria „Dus-întors” intitulată *Omul care n-avea cum să existe*, pe care am păstrat-o cu pioşenie ani întregi şi o reproduc aici în continuare, ca să nu mă bucur numai eu de ea. Iat-o:

„Se numea Ioannes Chrisostomus Wolfgangus Theophilus. S-a născut la 27 ianuarie 1756 şi a murit la 5 decembrie 1791. A trăit, cu totul, 35 de ani, 10 luni şi 9 zile, adică 13 097 zile. E unul din oamenii pentru care calculul existenței în zile ar trebui dus până la minute. Unul din semenii a căror viață ar trebui cunoscută secundă cu secundă. De câte ori mă întreb cum trăiesc eu, constat că nu ştiu ce s-a ales din nişte ani. Pur şi simplu s-au dus, fără să lase urme. Ani care au murit fără identitate, iar eu, stăpânul lor, le supraviețuiesc. Degeaba muncesc mai mult: săptămâna are tot şapte zile. Dacă între joi şi vineri mi s-ar da o zi în plus, să-i zicem joivineri, aş recupera unul, poate doi din anii irosiți. Puțin, foarte puțin. El a trăit intens, definitiv, unic fiecare secundă. Aici e diferența. Dacă împărțim cele 13 097 zile la numărul operelor muzicale pe care le-a semnat, obținem o medie de 20,921725 zile per creație, fie că s-a chemat *Don Giovanni* sau *Divertismentul KV 251*, compus cu prilejul aniversării a 25 de ani de la naşterea surorii sale, Nannerl. Toți ştim ce înțeles are cuvântul divertisment. Doar ne uităm cât e ziua de lungă la televizor, la divertismente muzicale. În medie, cam 4 270 zile într-o viață de cetățean mediu. Una e însă să te uiți la divertismente la TV şi alta e să le compui pentru orchestrele imperiale. Oare câți cetățeni cu televizor au creat, pentru ziua de naştere a surorii lor, un *Divertisment în Re major*? Sau măcar o *Bagatella*? Mii şi mii de oameni termină Conservatorul şi, cu toate că ştiu muzică, nu compun nici măcar o *Bagatella*, adică o piesă mai simplă ca *Divertismentul*! El n-a dispus, de fapt, decât de 20,921725 zile per lucrare, deoarece a călătorit 10 ani, 2 luni şi 8 zile. În total, 3 720 zile. Aşa era pe vremea aceea:

tot timpul în caleaşcă. Scăzând zilele pe drumuri, rămân doar 9 377 zile pentru muncă. În medie, 14,979233 zile pentru fiecare din cele 626 opere pe care ni le-a lăsat. Sau, ca să fim mai exacți, pe care le cunoaştem, fiindcă unele s-au pierdut. Dar omul ăsta oare nu dormea? N-a fost şi el copil? Nu avea nevastă, copii, creditori, şefi, mâncători de timp amatori şi profesionişti? Ba da, avea. Şi, în plus, pierdea o groază de vreme cu biliardul. Atât de mult, că-şi scria simfoniile între două partide. Dacă scădem şi împărțim mereu puținul timp rămas, rezultă că, pentru fiecare lucrare, avea la dispoziție cam 0,935879 zile. Logic, acest om nu putea să existe. Dar a existat. E mai cunoscut sub numele de Mozart."

Tudor Octavian se preface (dibaci) a fi un conțopist mărunt cu mânecuțe de lustrină, un biet contabil prăfuit, cu un abac sub ochelarii de pe vârful nasului, care tot socoate şi socoate, şi socoteala nu-i iese. Literar vorbind, e o reuşită să-ți ascunzi în spatele gheboşat al omulețului prăpădit covârşitoarea dragoste, incomensurabila admirație. De aceea tableta lui merge drept la țintă: geniul nu se lasă explicat.

Orice aş face, gustul mi se îndreaptă tot spre Vărsători: Mozart în muzică, Dickens şi Cehov în literatură. Oamenii aceştia sunt interesanți, calzi, umani, idealişti, mistici uneori, sarcastici când e cazul, generoşi, miloşi întotdeauna. Ei ştiu că viața este un ghem de contradicții, un amestec inextricabil de rău şi bine, un rămăşag pierdut dinainte, fiindcă oricum tot eşecul te pândeşte la capătul ei, când te gândeşti câte ai fi putut realiza şi n-ai făcut-o, cum ai fi putut trăi şi n-ai trăit.

3 iunie

De la o vârstă încolo, lumea devine extrem de dezamăgitoare, fiindcă începi să o judeci cu criteriile morale

de care te cam lipsiseşi la tinereţe. De exemplu, cum să pot înţelege şi scuza fapta oribilă a unei „mari şi puternice naţiuni”– unii spun chiar: „cea mai”– peste care flutură drapelul înstelat şi dungat, care îşi omoară (acesta este cuvântul) o fiică bolnavă, neputincioasă, pe nume Terri Schiavo, prostrată de ani de zile în urma unui accident, ajunsă la starea de legumă, dar încă vie prin legăturile tubulare asigurându-i aerul şi hrana? După mulţi ani, la solicitarea abjectă a unui soţ monstruos care pasămite voia numai să se recăsătorească, dar de fapt tăinuia cine ştie ce sordide interese băneşti legate de acte şi moşteniri, Justiţia şi Statul unchiului Sam, călcând peste durerea părinţilor femeii, peste manifestaţiile spontane de simpatie ale miilor de cetăţeni pentru care viaţa încă este sacră, au decis uciderea nevinovatei paciente inconştiente, prin deconectarea ei forţată de la izvoarele care o ţineau în viaţă. Ce s-a săvârşit atunci a fost o crimă. Medici incalificabili, instanţe judecătoreşti pentru care termenul de inumane este mult prea blând au luat locul lui Dumnezeu, de care le e plină gura şi pustiu sufletul, şi au secerat o viaţă unică, irepetabilă, pe care nu ei au dat-o şi a cărei susţinere nu putea costa chiar aşa de mult societatea cea mai bogată din zilele noastre. M-am cutremurat de scârbă, cu atât mai mult cu cât, după nici jumătate de an de la oribilul eveniment, un alt bolnav aflat cam în aceeaşi stare a început cu greu să-şi revină, iar acum, ajutat de prieteni şi de familie, leagă din nou primele cuvinte. Păcatul pe care l-au comis atunci, în deplină cunoştinţă de cauză, zecile de judecători, procurori, doctori, comisii senatoriale etc. nu se poate prescrie. El aruncă în nefiinţă marile cuvinte „libertate şi egalitate”, „democraţie”, „drepturile omului”, „prosperitate şi progres”, „corectitudine politică”, dând la iveală numai crudul procedeu aseptic prin care o lume pragmatic-secularizată, profund necredincioasă în pofida aparenţelor, îşi rezolvă

micile probleme. Pe cine deranja Terri Schiavo? Pe cine nu lăsa ea să trăiască, de i s-a aplicat soluția finală de tip nazist? S-a pus cineva în locul părinților ei?
A trecut timp de atunci, dar tot mai simt în gură, când îmi amintesc de biata, de blânda pacientă neajutorată, un amestec de fiere şi de rumeguş, gustul cruntei deziluzii.

5 iunie

Când treci de 60 de ani, realizezi dureros că „nu mai e loc de întoarcere". Până de curând ai putut să te mai abați din cărare, s-o iei peste imaş sau peste arătură, să descrii lungi ocoluri pe linii de centură ori pe drumuri vicinale, dar acum ai intrat în linie dreaptă, iar undeva nu prea departe se întrevede o placardă pe care stă scris „Finiş" printre hârci cu ciolane încrucişate. Plutonul tot mai împuținat, angajat spre capătul cursei, are de-acum o singură obsesie: să ajungă acolo cât mai târziu, cursa devenind opusul ei, o anti-cursă câştigată doar de cei mai înceți, mai zăbavnici. Victoria (dar ce „victorie" e şi asta!) îi revine ultimului care trece târâş linia de sosire.

10 iulie

Vara în Bucureşti a devenit infernală; nu mai este un anotimp, ci o urgie, cu cele peste 40º C, cu prăbuşiri pe trotuar şi cu decese din cauza caniculei. Ambulanțele abia de prididesc. Cum să mai scriu, când îmi simt creierul pané? Or fi fost temperaturi excesive şi în copilăria mea, însă îmi aduc bine aminte de grija cu care metropola era stropită şi răcorită, dacă nu chiar spălată, stradă cu stradă, de două ori pe zi! Pare incredibil acum, dar aşa era: pe la orele 10-11 dimineața şi 6-7 seara apăreau butucănoasele cisterne cu jeturi de apă direcționate la dreapta şi la stânga

în faţă şi la mijloc în spate, uneori cu oameni cu furtunuri mergând pe lângă ele şi stropind fiecare copac şi rondul de flori de la picioarele lui. Pentru puradei, era prilej de mare chiorlăială: pe vipie, numai în chiloţi şi cu picioarele goale, se aruncau în jetul puternic al maşinii şi făceau duş gratis, ţipând de bucurie cât îi ţinea gura. Şoferii făceau pe supăraţii şi coborau la ei să-i gonească, cam tot aşa cum, demult, surugiii îi şfichiuiau cu pleasna biciului pe plozii aninaţi de trăsurile lor, fără enervare, ci doar aşa, „ca să nu ţi se suie, dom'le, în cap copchiii ăştia".
De decenii, oraşul meu nu mai e spălat, nu mai e îngrijit. Nu mai e iubit. Mai rău încă, după marea rocadă sângeroasă din '89, a avut parte numai de primari ignari, majoritatea nebucureşteni, nepăsători, dacă nu de-a dreptul duşmănoşi, oricum nişte nechemaţi. În prezent, un neica-nimeni care însă cotizează masiv la partidul dumisale a bătut toate recordurile de stupizenie edilitară, aprobând măgăoaie de ciment în inima citadelei, tăind sute de arbori ca să croiască pistă pentru maşini de curse în jurul Parlamentului, desfiinţând parcuri vechi (lumea a trebuit să sară ca arsă în ajutorul oropsitului Bordei) pentru viloaiele oligarhilor noi. „Cum nu vii tu, Ţepeş Doamne, ca punând mâna pe ei..."

26 iulie

Vai şi-amar! În săptămânile trecute s-au înregistrat 33 de decese din cauza vipiei de 42-43° C. Ba chiar de 44,2°, recordul de la Calafat care ne plasa pe linia izotermă a Irakului. Căldură mare, intitula Caragiale o schiţă de-acum celebră. Iar Ionel Teodoreanu nu se lăsa mai prejos în La Medeleni: „Arşiţa se abătuse ca o migrenă colectivă asupra trecătorilor congestionaţi şi lenţi. Câinii scoteau limba; oamenii batistele. Pe acoperişul caselor s-ar fi putut prăji cafeaua. Soarele ardea atât de intens încât pierise, alb ca un

viscol, în cerul scânteietor. Bucureştiul aştepta noaptea ca o ploaie."
Iar eu aştept o furtună impresionantă, cu grindină cât oul de bibilică, din cele în stare s-o oprească, s-o abată din drum până şi pe Ana lui Manole. Se va sfârşi ea şi topenia asta, dar până atunci pas de te ocupă de idei, de literatură. Vorba hâtră a lui nenea Iancu: „se duce dracului rapița". Şi noi odată cu ea. Crimă şi pedeapsă. Vara în Bucureşti este cea mai cruntă ispăşire a păcatelor. Să nu mai aud de „țară temperată", liniştitoarea sintagmă predată nouă la liceu! Ne perpelim în RSR: Republica Sahariană România.
Nici iernile nu mai sunt ce-au fost. Ultima a trecut neobservată, fără pojghiță de nea. În copilăria mea, ajungea să ieşi niţeluş afară pe stradă printre nămeți şi să dai o raită pe la un derdeluş improvizat, ca să te întorci cu răsuflarea tăiată, cu aburi la gură, cu un ardei roşu în loc de nas şi cu două mere domneşti pe post de obraji. Pe atunci nu existau frigidere, dar nici mare nevoie de ele parcă nu era: frigul vârtos, sănătos, al iernii nu doar înflorea ferestrele, ci conserva şi alimentele puse la păstrare între ele. Iar la vreme de zăduf, blocurile de gheață irizate, transparente şi albăstrui ne soseau acasă, aduse de căruțele sau camioanele frigorifice cu interiorul căptuşit cu tablă. Vânzătorul de gheață devenea un personaj important: cu un şorț mare de piele în față, cu mănuşi groase de pâslă trase pe mâinile înarmate când cu un formidabil ferăstrău lung, amenințător, când cu o daltă şi un ciocan, tăia sau spărgea la cerere jumătăți ori sferturi de bloc care, fărâmițate sau întregi, poposeau în răcitor, strămoşul frigiderului. Numit şi ladă frigorifică, acesta era alb, masiv, mofluz şi autosuficient, lăbărțat şi contondent, ocupând loc destul pe verande, pe coridoare prost luminate ori în bucătăriile şi aşa prea mici, prea înghesuite ale mamelor noastre. Ele (mamele) mai aveau „în dotare" şi o unealtă magică, la care

ne uitam fermecaţi, cu jind şi speranţă: maşina de îngheţată. În casa vărului meu Ucu, diviziunea muncii urma neabătut cele mai stricte reguli marxist-stahanoviste: Ancuţa, mama lui, meşterea compoziţia cea parfumată şi vanilată, Ucu fărâmiţa de zor gheaţa, iar eu, pătruns de propria-mi importanţă, învârteam cu nădejde manivela maşinăriei până la condensarea perfectă a produsului finit. Şi mă jur că acela, deşi lipsit de orice pretenţii, era mai natural, mai gustos decât toate îngheţatele comerciale de acum, făcute pe bandă rulantă, fără interes, fără dragoste, fără dăruire, pentru societatea de consum.

Televiziunea a apărut târziu în viaţa mea. Neştiind ce e, nu-i simţeam lipsa (nici acum, când aparatul meu stă mai mult închis, nu i-o simt). Abia în a doua jumătate a anilor ‘50, când mă mutasem cu mama şi Proful în apartamentul nostru şi al tinerei familii Sireteanu din Vatra Luminoasă şi eram deja licean la „Matei Basarab”, Silvia, fiica actorului comic Puiu Călinescu, care locuia tot la parter, exact vizavi de noi, cum s-ar zice uşă în uşă, m-a poftit într-o seară la ea acasă şi mi-a făcut cunoştinţă atât cu părinţii ei, cât şi cu noutatea aceea tehnică absolută, ce urma să aibă o istorie atât de zbuciumată. Puiu Călinescu era pe atunci pe cât de cunoscut şi de apreciat, pe atât de modest: locuia, ca şi noi, tot la bloc, tot la comun şi tot cu nişte vecini de apartament buni şi cumsecade – o familie de surdomuţi cu care nu te puteai înţelege decât prin semne şi care avea, spre mirarea noastră, a adolescenţilor de pe strada Victor Manu, un copil absolut normal. Filmele la care mă chema Silvia cea de o vârstă cu mine erau la fel de sovietice precum televizorul ei, duduind de eroism (cele de război) şi de factice optimism revoluţionar (cele dedicate prezentului din marea ţară a comunismului victorios). Cum încă de pe atunci nutream mari rezerve faţă de patosul Răsăritului roşu, am fost sensibil doar la noutatea tehnică în sine, nicidecum la

îngrijorătoarea ei capacitate de manipulare ideologică, dovedită cu prisosință de atunci încoace.

12 august

Revin cu inima strânsă la pomelnicul întrerupt al morților mele. Din ele, una se detașează pregnant, aproape la fel de fatal precum cea din anul groazei 1983, și are ca fundal nevinovat casa de creație a scriitorilor de la Valea Vinului, localitate situată la circa opt kilometri de Rodna Veche, unde îmi petreceam în vara lui 1986 concediul cu familia mea. De astă dată, totul s-a datorat acelei nesăbuite viteze de reacție care mă caracteriza și de care am pomenit în pagini anterioare, în legătură cu ratata mea carieră de campion la suta de metri. Însă, pentru a înțelege mai bine ce s-a întâmplat atunci și acolo, trebuie să precizez că drumul de la Rodna la Valea Vinului, numai parțial asfaltat, era destul de anevoios, în pantă lină urcătoare, cu zeci de meandre capricioase impuse de natura terenului, oricum obositor dacă îl băteai pe jos, mai ales către ora prânzului. De aceea, obișnuiții Văii Vinului (pentru că eram cam aceiași cei ce ne regăseam la casa de creație vară de vară), siliți fie de o plimbare mai lungă, fie de diferitele curse „prin centru” să ia în piept drumul extenuant al întoarcerii, prăfuit, prea însorit, parcă interminabil, făceau semne camioanelor masive sau tractoarelor grele servind la exploatarea minieră ori forestieră, să-i ia dacă nu în cabină, măcar în remorcile cu muncitori. Obosit cum eram, dar și comod din fire, așa am procedat și eu în după-amiaza aceea care putea să-mi fie ultima, oprind un uriaș tractor cu roțile cât statul de om, ce hurduca după el și căra sus în munte o remorcă metalică atârnând tone, plină de butoaie de fier cu păcură. Tractoristul, serviabil, dar neștiind cum să mă ajute, a dat din umeri arătându-mi că pe locul de lângă el

stătea o localnică, iar în spate monştrii de fier ghiftuiți cu mazut respingeau orice prezență umană. Supraevaluându-mi forțele şi uitând că nu mai aveam nici treizeci, nici patruzeci de ani, ci ceva mai multişor, m-am cățărat pe puntea metalică triunghiulară, înaltă, ce lega tractorul de remorcă, m-am prins bine cu amândouă mâinile de marginea de fier a acesteia şi i-am făcut omului semn din cap că îmi asum răspunderea pentru poziția aceea aberantă, primejdioasă, fiind gata de plecare. Inconştient cum eram, la început m-am bucurat de hurducăturile grozave ale maşinăriei pe şleaul când desfundat, când asfaltat, atenuându-le prin jocul muşchilor de la picioare. Mă simțeam încă tânăr, în putere, cu poftă de aventură. Că lucrurile nu stăteau defel aşa, aveam s-o constat dureros pe propria-mi piele, puțin mai târziu.

Să marcăm o mică pauză şi să privim siderați situația, de sus, cu detaşare: vedem un bărbat mergând pe cincizeci de ani, încă zvelt, îngrijit îmbrăcat (de mătuşa Ada din Canada, cu cămaşă de bumbac în carouri, cu pantaloni albi impecabil croiți de putrefacta lume occidentală, cu o pălărie autohtonă de vară pe cap şi cu veşnica lui taşcă pe umăr), cramponat cu îndârjire de peretele unsuros al unei măgăoaie de metal care îşi mâna zecile de tone pe două roți cu anvelope supradimensionate, late cât trupul unui bărbat spătos, troncănind asurzitor, când rămânând parcă nițel în urmă față de tractor, când năpustindu-se peste el. Iar dumnealui, imprudentul vilegiaturist cu capul în nori, nici nu-şi poate imagina măcar că peste câteva minute îşi va vedea moartea cu ochii.

Cam pe la jumătatea distanței, pe neaşteptate, tractorul, care până atunci mersese cuminte de-a lungul Pârâului Roşu, a cotit la dreapta pe prund înspre mal, unde se înălța o balastieră, o instalație destul de primitivă de concasat pietre pentru construcții. Luat pe nepregătite şi

neintenționând să ajung acolo, pe moment nu am ştiut ce să fac, apoi m-am hotărât brusc să sar din mers. Aici se situează clipa de nebunie, nanosecunda aceea care desparte viața de moarte. Sărind tinereşte, dar prosteşte, întrucât aveam cu desăvârşire altă vârstă decât perfect-elasticii douăzeci de ani, am calculat greşit absolut totul: înălțimea față de prund, raza arcului de cerc descris de tractor ca să se apropie dintr-o parte de balastieră, viteza saltului combinată cu a vehiculului, ba până şi rezistența aerului. Lovind asincron pământul cu tălpile, mi-am pierdut echilibrul şi am căzut grămadă, stupefiat, cu reflexele în derută, practic paralizat nu atât de şocul contactului cu solul, cât de neînțelegerea suverană a situației. Şi într-o fracțiune de secundă am văzut unul din uriaşele cauciucuri ale remorcii venind oblu spre mine. Am înghețat. Nu mă puteam urni. Nu mă puteam rostogoli într-o parte. Nu mai puteam face nimic. În mintea mea un glas străin a bubuit din răsputeri GATA, S-A SFÂRŞIT. În câtimea aceea infinitezimală de timp nu mi-am revăzut întreaga viață, cum se spune, ci am căscat ochii fascinat la imensa roată care urma să mă strivească, să mă terciuiască, să mă facă una cu pământul.

Există minuni. Ele nu pot fi decât inexplicabile. Una mi s-a întâmplat mie atunci. Alta l-a salvat pe Radu al meu când era elev la liceul „Nicolae Tonitza” (am aflat-o abia de curând, el nefiind un mare comunicativ, şi o voi povesti în continuare). Roata virtual ucigaşă a fost abătută fix cu un lat de palmă de trupul meu cataleptic. Cum? Nu ştiu. De ce? Nu am ştire. Poate că îngerul meu păzitor, marele Arhanghel Mihail, a interpus între mine şi ea o pană de oricalc din aripile sale. Poate că amplul arc de cerc descris de tractor pe prundiş a deviat-o în ultima clipă. Asta ar fi cât de cât o explicație logică, dar e forțată. Nu mă satisface, pentru că *eu* am trăit cu ochii larg deschişi momentele acelea

inexprimabile şi *ştiu* cu un simţ special că nu aşa au stat lucrurile. Mai bine să salutăm umil tainele acolo unde se manifestă. Restul e tăcere.

13 august

M-am adunat de pe jos. Uitându-se peste umăr, a fost rândul tractoristului să îngheţe văzând ce s-ar fi putut întâmpla, nu din vina lui. I-am făcut semne liniştitoare şi am ieşit şchiopătând din perimetrul groazei, cu pantalonii sfâşiaţi din cădere, cu zeci, sute de pietricele din prund înfipte adânc în genunchi şi în palme. Primul lucru: să-mi spăl rănile la pârâu. Al doilea: să le dezinfectez cât mai degrabă, ca să nu dea în tetanos. Dar asta n-o puteam face decât la casa de creaţie, încercând să n-o alarmez prea tare pe Ileana.
Defilarea mea tăcută, pe la vremea prânzului, prin faţa colegilor scriitori de la cele două vile din Valea Vinului trebuie să fi avut ceva epic-apoteotic: şchiopătând destul de tare, cu cracii pantalonului sfâşiaţi, cu rănile sângerânde la vedere şi cu o expresie derutată, absorbită, de pe altă lume, cred că fără voie am impregnat atmosfera paşnică a vilegiaturii cu un aer de irealitate absolută.
Voi povesti şi păţania aproape neverosimilă a lui Radu. Şi mă voi înfiora alături de el de manifestarea sublimă, capricioasă, salvatoare a miraculosului, pe care fiecare din voi – sunt ferm convins – a experimentat-o, complet depăşit de evenimente, măcar o dată în viaţă. Exemplu: un copil foarte mic, lăsat nesupravegheat doar un minut, cade pe fereastră de la înaltul etaj întâi al unei case vechi, boiereşti, de pe strada Salcâmi, şi în loc să se strivească de dalele de piatră gravate cu B ale trotuarului bucureştean aterizează în coşul purtat ca pe vremuri, pe cap, al unei lăptărese albe şi

grase, peste grămada de brânzoaice tipărite frumos cu mâna (strict autentic).

26 august

Alte câteva zile nu am putut scrie din pricina căldurii. Ieri, totuşi la fine de august, erau încă 39 de grade în aer! Abia azi a ţârâit niţel a ploaie şi atmosfera s-a mai răcorit. În sfârşit, respir. Dar indignarea m-a făcut să amân subiectul miracolelor dumnezeieşti din paginile precedente, abătându-mi din nou atenţia asupra ticăloşiilor, turpitudinilor, masivelor şi criminalelor tâmpenii omeneşti din imunda sferă a politicului, de la noi şi de aiurea. Să încep cu cele străine. Sfânta indignare cu care am citit scrisoarea preşedintelui F.D. Roosevelt, din 20 februarie 1943 (atenţie: '43, cu mai bine de doi ani înainte de încheierea războiului!), către un anume Zabrousky, pe care şi-l alesese ca intermediar între el şi „prietenul nostru comun, Stalin", mă îndreptăţeşte acum să reproduc unele citate preluate din ziarul Ziua, numărul 4017, 25/26 august curent. După cum se ştie, pentru lunaticul (termenul cel mai blând cu putinţă; la început scrisesem „tembelul") preşedinte american, monstruosul tătuc al popoarelor Uniunii Sovietice, apoi al multor altor naţii, era „dragul de Joseph, bătrânul Joe". Ce să ne mai mirăm atunci că în menţionata scrisoare îi oferă „o poziţie înaltă în Tetrarhia Universului"– SUA, Anglia, URSS, Franţa, aceasta din urmă „cu drept de vot consultativ, şi nu deliberativ, ca recompensă pentru rezistenţa sa, dar şi ca pedeapsă pentru şovăielile sale anterioare"–, plus „un port la Mediterana" (da, da, aţi citit bine) şi bomboana de pe colivă: „Cedăm dorinţelor sale în privinţa Finlandei şi Balticei, în general. Vom cere Poloniei să aibă o atitudine rezonabilă, bazată pe înţelegere şi compromis. Lui Stalin îi rămâne un vast câmp de

expansiune în țările mici ale Europei orientale." Ultima propoziție este dătătoare de fiori: am fost şi noi parte a „vastului câmp de expansiune" a unor forțe vrăjmaşe cărora, iată, li se dădea mână liberă. Până la Elba. Asta a fost înțelegerea tâlhărească dintru început. Cu ce i-au fost superiori cei trei căpcăuni aliați lui Hitler? „Da, dar au salvat lumea liberă." Nici măcar nu-i adevărat: au salvat o parte a lumii libere, singura importantă pentru ei, sacrificându-i deliberat şi mişeleşte cealaltă parte gâdelui georgian.

Ce poți să zici?! Senzația acută este că noi, românii, am fost la cheremul nu al unor „mari lideri ai omenirii", ci al unei penibile găşti nord-atlantice senile, viclene, apoplectice, arogante, cinice şi egoiste, manevrată magistral de un bandit hârşit, care nici măcar nu-şi ascundea intențiile. Şi, pentru că e „băiat bun, Joe al nostru", hai să-i dăm şi port la Mediterana, ceea ce tătucul nici nu ceruse. Deocamdată.

Lucrurile se ştiu, eu nu vin cu nimica nou. Dar mă dezgustă jocul de-a Dumnezeu al unor hahalere zise democrate, în strânsă cârdăşie cu un satrap oriental căruia îi oferă pe tavă ceea ce nu era al lor: oare erau Finlanda şi țările baltice ale aliaților şi n-aveau habar?, eram noi ai anglo-americanilor şi puteam fi folosiți ca monedă (mai bine zis ca mărunțiş) de schimb? Şi totuşi asta s-a întâmplat.

Cum s-o fi numind în ştiința şi practica dreptului delincventul care oferă ce nu-i aparține? Care este încadrarea juridică a faptei? Cum se pedepseşte?

Degeaba caut cea mai mică fărâmă de morală în politica marilor puteri. În secolul abia trecut, principala vinovată rămâne totuşi Germania. Ea a dezlănțuit două măceluri mondiale, dintre care al doilea l-a scos din bârlog pe ursul moscovit, care poate nu s-ar fi urnit fără acel „providențial" prilej. Dacă se adevereşte că tot ea a făcut tot ce i-a stat în putință pentru răsturnarea regimului țarist, îndopându-l cu

valută pe Lenin şi trimiţându-l în chip de virus mortal în vagonul plumbuit, atunci ştim pentru ce să-i fim veşnic recunoscători. E ciudat cum marile calităţi ale unui popor altfel admirabil – în cazul nemţilor, munca, ascultarea, cinstea, bărbăţia şi disciplina – se preschimbă, prin exces, în opusul lor, în metehnele care au făcut posibile nu numai funcţionarea aproape fără cusur a celui de-al Treilea Reich, ci şi rezistenţa lui încrâncenată, sinucigaşă, mergând până la un *Götterdämmerung* colectiv final. Că ne place, că nu ne place, Germania a fost fermentul care a schimbat complet faţa lumii de două ori în decursul primei jumătăţi de veac XX. Numai că în rău.
Primul Război Mondial, revoluţia bolşevică, al Doilea Război cu tot ce i-a urmat – inimiciţia foştilor aliaţi, deceniile de război rece în care aceştia se căsăpeau prin interpuşi, revărsarea comunismului peste jumătate din Europa, Cortina de Fier, Zidul Berlinului, polarizarea celor două supraputeri prin pierderea progresivă de substanţă a puterilor tradiţionale Anglia şi Franţa, destrămarea sistemului colonial etc. etc. –, toate acestea şi multe altele sunt rezultatul acţiunii germane la scară istorică în doar o jumătate de secol. În realitate, Hitler este cel care indirect a remodelat întreaga faţă a lumii, prilejuind supremaţiile americană şi sovietică şi veşnica încercare a puterilor dintre ele până în ziua de azi. Până şi constantul pericol nuclear sub care trăim cu o salutară inconştienţă i se datorează, ca moştenire otrăvită lăsată de finalul celui de-al doilea cataclism.

27 august

Dar să ne întoarcem la oile noastre. Pe vremuri, când eram copil la vie împreună cu verişorul Ucu, îi auzeam uneori pe ţăranii necăjiţi probozindu-şi vitele cu câte un „Hooo, boală!”

expresiv şi plin de năduf. La fel i-aş striga eu acum ţării pe care o am sub ochi: o Românie buimacă, dar şi buiacă, slăbită şi de tot jecmănită, în care geamparalele politice nu-s decât oglindirea haosului din capetele conducătorilor. O Românie care şi-a pierdut minţile. Spre deosebire de majoritatea conaţionalilor mei, nu mă pricep chiar la toate, nu-mi dau cu presupusul în domenii care mă depăşesc suveran, cum ar fi energia atomică, economia, chimia farmaceutică, mineritul, finanţele, construcţiile navale, industria metalurgică sau, mai ştiu eu, furnalele înalte. Un singur merit îmi recunosc: ascult de specialişti. Viziunea lor mi-o confirmă de cele mai multe ori pe a mea, intuitiv sumbră, dar alteori mi-o depăşeşte mult în rău. Mi se întâmpla în anii trecuţi să mă condamn de unul singur că prea văd lucrurile în negru, că le induc fără voie cititorilor un simţământ de jenă şi nemulţumire legat de vituperarea poate prea nenuanţată, ziceam eu, a realităţilor postdecembriste. Însă acum în urmă văd că reflecţiile mele erau aproape bucolice, oricum blânde şi inofensive, în comparaţie cu analiza tăioasă, la obiect, făcută de cei cu cădere să se pronunţe. Iată-l, bunăoară, pe analistul economic Ilie Şerbănescu, căruia întotdeauna i-am admirat competenţa, măsura, luciditatea calmă, bunul-simţ în judecată şi exprimare. Citindu-l în nr. 750 al Formulei AS din ianuarie a.c., am simţit cum intru într-o stare vecină cu tetania:

„Noi n-am avut un plan minim de negocieri cu Uniunea Europeană. Am luat doar ce ni s-a dat... În măsura în care această ţară şi-a dat toată axa majoră a economiei (petrolul, distribuţia de gaze şi electricitate, producţia de ciment, producţia de oţel, telecomunicaţiile, băncile) capitalului străin, ce program mai pot face politicienii pentru România, când nu mai depinde nimic de România? Nu mai avem pârghii... Noi ne ducem acolo cu un stat slab. Cel mai slab

stat dintre toate statele din UE. Un adevărat «dispozitiv» care nu mai are capacitatea de a se regla singur, fiind acționat din altă parte, diriguit de interesele altora... Un asemenea grad de transfer al avuției naționale către capitalul străin nu există în nici o altă țară a UE. Toți au, desigur, privatizări, dar o asemenea extindere a capitalului străin, la nivel de segmente de forță vitală, nimeni nu a acceptat, cu excepția statului român... Statul român este slăbit până la epuizare de un liberalism care nu este de tip Uniunea Europeană... Toți şi-au păstrat averea principală în stat. Nu ştiu să existe sisteme energetice pe mâna străinilor în Franța, Germania, Italia sau Anglia. Nici modelul românesc al băncilor vândute până la una nu există. Or, situația creată la noi are cauze majore: am avut un stat impotent, un stat hoț, care i-a lăsat pe hoți să facă legea... Lipsit de pârghii de acțiune, lipsit de avuția statului, guvernul român se află mai mult în treabă, pentru că nu poate controla nimic, decât taxele şi impozitele."

Gata!, că nu mai pot; simt că mă sufoc de indignare. Pentru aşa ceva, emanații noştri ar fi fost puşi la zid înainte de '89. Probabil de aceea au tras ei primii...

O scrisoare de la un cititor, din acelaşi număr al revistei, spune exact ce spun şi eu, dar cu alți termeni, dacă se poate încă mai severi. Rog parcurgeți-o cu atenție; efortul vă va fi răsplătit:

„Citim adesea în presă şi auzim la televizor lozinca: «Statul e un prost gospodar.» Nu cred să existe inepție mai mare. Nu există «stat gospodar», ci numai cetățeni proşti gospodari. Dar oricât de proşti gospodari am fi (căci suntem din păcate), ar fi trebuit să ne mai păstrăm o fărâmă de minte, demnitate şi simț patriotic, şi să nu ne vindem toată țara; şi, mai ales, nu aveam dreptul să vindem toată axa strategică a economiei (petrol, gaze şi electricitate, ciment, oțel, telecomunicații, bănci). Astea erau averea statului, a

națiunii (gospodarilor). Nici un stat din fostele țări comuniste nu a procedat cum am procedat noi. Suntem unici! Aceste ramuri aduceau venituri de la sine, fără un efort deosebit, doar gospodărite bine (de noi, cetățenii) şi care intrau în «buzunarul statului», deci al gospodarilor, şi din care statul putea să investească în învățământ, sănătate (în majoritatea țărilor vestice, sistemul sanitar este de stat), cultură, cercetare, apărarea țării etc. Din turism, agricultură şi servicii, o națiune nu va prospera niciodată. Ceea ce s-a făcut în România nu înseamnă numai prostie, înseamnă trădare națională. Mulți din politicienii care s-au perindat la putere în aceşti ani ar trebui să-şi petreacă restul zilelor în închisoare, cu acest cap de acuzare: subminarea economiei naționale. Nicăieri în Europa nu s-a produs un asemenea grad de transfer al avuției naționale în mâna capitalului străin. De aceea am intrat în UE cu cel mai slab stat din toate, o marionetă la dispoziția celor care dețin avuția națională. Când nu mai deții pârghii economice, când avuția statului e în mâini străine, nu mai eşti decât o piață de desfacere şi o vacă de muls. Cei care au scornit această lozincă imbecilă nu s-au întrebat de ce nici unui stat din Occident nu «i-a trecut prin cap» să-şi înstrăineze averea principală. Pentru că puterea unui stat este dată de averea pe care o deține şi pe care o foloseşte pentru bunăstarea națiunii. Şi din care îşi permite să investească şi în economia privată. Germania a subvenționat anul trecut economia cu 27 de miliarde de euro. Noi n-am fost în stare să punem pe picioare «Tractorul», întreprindere de importanță națională, şi cu o datorie amărâtă de 5 milioane de dolari. Vă mai dau un exemplu: Elveția. Este o țară mică, cu resurse naturale sărace şi cu numai 7,5 milioane de locuitori. Dar este *mare* prin conştiința națională şi puterea de muncă. Dacă cineva crede că Elveția trăieşte doar din turism, se înşală amarnic. Este una din cele mai

industrializate țări din lume şi cu unul din cele mai mari venituri pe cap de locuitor, datorită, în primul rând, economiei, care merge foarte bine, dar şi datorită unei uriaşe proprietăți de stat. Este mândră că telefonia fixă, poşta, sistemul energetic, transporturile sunt în mâna statului. «Dacă nu poți face bine, măcar să nu faci rău», asta ar fi trebuit să fie deviza politicienilor noştri. Dar ei au făcut un rău incomensurabil țării. Cine poate garanta că UE va supraviețui la infinit? Eu sunt un sceptic şi cred că va avea soarta tuturor imperiilor. De ce nu am luat în calcul şi această ipoteză? Ce se va întâmpla cu noi în acest caz, când statul român «suveran, unitar şi independent», cum frumos scrie în Constituție, nu mai deține nimic de valoare în proprietatea sa? Tare mi-e teamă că se va destrăma. Ei au scornit această lozincă parşivă, ca în spatele ei să-şi ascundă incompetența, lenea şi furtul din averea statului. Am auzit-o de multe ori şi, ce e mai trist, chiar în gura unor «intelectuali». A folosit-o, nu de mult, ministrul culturii (ați citit bine), care, în virtutea ei, dă înapoi, într-o veselie şi o euforie bezmetică, averea statului din Transilvania, care nu le-a aparținut maghiarilor niciodată, dă înapoi şcoli, muzee, clădiri de importanță națională, aşa cum n-a făcut nici o țară din estul Europei. Oare ministrul culturii n-a auzit cum procedează statele care se respectă? Vreau să dau de exemplu doar Spania. De zeci de ani, statul spaniol cumpără cetăți, castele, palate, căci ele trebuie să fie păstrate ca moştenire culturală a Spaniei şi să servească unui singur scop: să fie spaniole! Care o fi secretul că statul spaniol este un bun gospodar, dar al nostru nu e? De ce bulgarii, care au făcut un cult din trecutul lor trac, au inclus în toate traseele turistice obiectivele trace, iar (pe) noi, adevărați traci, şi cu muzee care nu mai au loc în depozite de obiecte trace de o frumusețe şi valoare inestimabilă, nici nu ne interesează? Am vizitat anul trecut mormintele getice

din Svestari, din nordul Bulgariei, nu departe de graniţa română. Erau perfect organizaţi şi curgeau autocarele unul după altul, că trebuia să stai la coadă, iar în România, celebra cetate dacică Sarmizegetusa nici nu are drum de acces, ca să nu mai vorbim de custode, ghid, prospecte etc. Am mers pe jos, pe un drum jalnic, vreo 6 km! Îmi venea să urlu de umilinţa, de inconştienţa şi nepăsarea românească. Un popor cu o cultură milenară şi în multe privinţe unică nu mai posedă nici cel mai elementar sentiment patriotic şi de respect pentru istoria neamului, nu mai găseşte puterea de a fi gospodar şi a păstra cu sfinţenie ceea ce i-au lăsat strămoşii. În Franţa, la Lyon, pentru câteva cioburi galeze şi ceva mai multe romane, au construit un muzeu imens, iar noi nu suntem în stare nici măcar Muzeul Naţional de Istorie, început înainte de ‘90, să-l terminăm, ca să nu mai vorbesc de toate monumentele de artă şi cultură care se deteriorează iremediabil..., dar facem un nou palat al guvernului, care nu este necesar. Căci guvernul României nu prea mai are nimic de făcut, după ce ţara a fost vândută, iar ca să încaseze numai taxe şi impozite, n-are nevoie de un nou palat. Unii au transformat deşertul în oază, noi o să transformăm paradisul în deşert, dacă nu ne trezim şi nu devenim, în sfârşit, gospodari!
Dan Mugureanu, Cluj”
Am redat pe de-a-ntregul scrisoarea simpatriotului meu clujean necunoscut fiindcă m-am regăsit în toate frazele lui muiate în amărăciune. Cum am putut decădea până într-atât? Cum de nu mai tresaltă în noi nici o fibră de indignare, de revoltă, nici măcar de scârbă, când marii mahări ai unei interminabile tranziţii foarte profitabile pentru unii învârt afaceri de milioane, de miliarde de dolari în domenii strategice acaparate de la stat, precum prelucrarea ţiţeiului? Cum şi-au însuşit acele averi aiuritoare care îi fac să pălească de invidie până şi pe

mafioții ruşi? Dar cine ne sunt oligarhii? Ce erau ei înainte de... ştiți voi, *horribile dictu*? Din ce văgăuni teratologice au apărut? Cu ce bani şi-au început învârtelile globale? Credeți (zic eu cu o falsă ingenuitate) că şi-or fi jefuit părinții ştirbi şi cocoşați, sau că aceştia i-or fi ajutat dintru început din amărâtele lor de pensii şi din bruma de bani strânşi la ciorap? Haida-de. Cum de nu-i ia nimeni la întrebări? Şi cum se face că am redevenit atât de repede acelaşi vegetal neam al nevoii?

29 august

Da, o să-mi spuneți, dar acum avem ce mânca şi ce bea. Sunteți chiar aşa de siguri? Ştiți ce băgați în dumneavoastră sub numele de mâncare şi băutură? Aici se plasează o întâmplare curioasă de pe la mijlocul anului 1990, care atunci m-a lăsat, cum s-ar zice, cu gura căscată, dar acum se plasează în cu totul altă lumină. Pe scurt, un nepot al Profului, băiatul mai mare al fiicei lui, Coca, a venit din Israel imediat după „loviluție", cu gândul să pună la noi bazele unei afaceri cu ochelari din import, buni, frumoşi şi relativ ieftini. A şi deschis un magazin de optică medicală, care însă n-a durat prea mult, tânărul patron fiind escrocat „la meserie" de câțiva „de-ai noştri ca brazii". Înainte de a-şi începe istovitorul periplu al formalităților în vederea demarării afacerii, tânărul Bobby, la sugestia Cocăi, a ținut să ne cunoască şi ne-a făcut, într-o seară, plăcerea unei vizite. Discutând de una, de alta (a fost uluit de lipsa unui computer în casa unor intelectuali robotind la cărți), l-am auzit spunând deodată: „Dacă aş putea, aş încărca vreo zece lăzi cu gemuri de-ale voastre, din astea de la Alimentara, ca să le iau cu mine în Israel." Am crezut că nu aud bine; gemurile acelea de pe rafturile aproape goale şi marmeladele prăfuite la care nu se uita nimeni erau rămăşițe moştenite

de la defuncta orânduire. Ce putea găsi Bobby la mult hulitele produse socialiste? Misterul s-a lămurit de îndată: „Vă dați seama că sunt sută la sută naturale?”, „Bun, şi ce-i cu asta?, aşa au fost dintotdeauna”, am replicat noi mirați, neînțelegând încă unde bate, „A, păi la noi nu mai sunt de mult aşa, ci pline de chimicale spurcate. Dacă găseşti ceva natural măcar în proporție de 35%, încă-i mare lucru. De altfel, şi vouă o să vă vină rândul curând-curând”.
Din păcate, Bobby a avut gura pocită. Foarte curând, într-adevăr, produsele naturale au dispărut cu desăvârşire din galantare, lăsând locul unui soi de grenade alimentare burduşite cu E-uri în chip de focoase. Ele explodează în burtă, producând boli, decese, cancer, Alzheimer, Parkinson. Nu te poți feri de ele, fiindcă nu ți se lasă nici o alternativă. Asta mâncăm şi bem, asta le oferim copiilor noştri în stupida, ucigaşa societate postmodernă. Mâncarea şi băutura, sursele vieții alături de aerul de respirat – şi acesta suprapoluat –, împănate cu aditivi alimentari, devin cele mai feroce amenințări la sănătatea şi viața oamenilor. Am trăit s-o văd şi pe asta: hrana întorcându-se împotriva celor ce o consumă. Sper totuşi să nu fie adevărat zvonul (terifiant) ce mi-a ajuns la ureche: groparii de prin cimitire s-ar plânge că, de atâția aditivi conservanți ingurgitați în timpul vieții, cadavrele nu se mai descompun după legea firii, ci foarte greu şi... incomplet...

30 august

Înainte de a reveni la minunea săvârşită cu Radu într-o dimineață a iernii lui 1985 sau 1986 (nici el, care mi-a povestit abia săptămâna trecută faptele acestea din registrul inexplicabilului, nu mai ştie exact dacă avea 13 ori 14 ani), aş dori să evoc aici pe scurt, în acelaşi context, întâmplarea miraculoasă în urma căreia un ofițer bucovinean, fost

chestor, combatant voluntar pe Frontul de Est, a devenit ieromonahul îmbunătățit, umilul şi luminosul părinte Adrian Făgeţeanu, unul din modelele actuale ale ortodoxiei româneşti. Am avut privilegiul nesperat să-i stau în preajmă, să se roage pentru mine când eram mai bolnav, să mă pătrund de marea-i cuvioşenie şi să-i ascult cu înfiorare povestea grelelor încercări care l-au îndrumat pe calea credinței. Iat-o:

„Ne aflam în plin război, la Stalingrad. Luptam cu oamenii mei în linia întâi, alături de un prieten ofițer, un camarad de un rar devotament. La un moment dat, un obuz rusesc a explodat la mică distanță de mine. N-am mai ştiut nimic, mi-am pierdut cunoştința, am fost îngropat de viu, plin de sânge. Prietenul s-a repezit cu mâinile goale să mă scoată din groapă, să mă ajute, să mă readucă la viață. Dar ce putea el face în condițiile acelea indescriptibile din prima linie a frontului? Disperat, s-a rugat din răsputeri să se întâmple ceva, o minune, să fiu salvat în ultima clipă. Şi, ridicând ochii la cer, a văzut cu stupoare un avion de-al nostru, dezechilibrat, legănându-se şovăitor, încercând să aterizeze forțat chiar acolo, lângă noi. A reuşit, în sfârşit, şi din carlingă au sărit doi aviatori români supărați, enervați, întârziați în misiune, neştiind ce are aparatul, de ce nu se stabilizează în aer. Camaradul meu s-a rugat de ei în fel şi chip, i-a implorat să mă ia, să mă ducă cu avionul la primul spital de campanie din spatele frontului. Asta i-a înfuriat şi mai abitir: dacă cu ei doi aparatul este atât de nesigur şi face asemenea figuri, ce va fi când o a treia povară, aproape o mortăciune, zăcând la picioarele lor, îl va îngreuna inutil? Văzând că nu-i poate convinge, nici înduioşa, locotenentul a scos revolverul din toc, l-a armat şi i-a amenințat cu el: ori îl luați pe prietenul meu, ori vă împuşc cu mâna mea. Nu glumea; piloții şi-au dat seama imediat de asta. Au schimbat între ei o scurtă privire şi s-au înțeles din ochi: aveau să mă

arunce din carlingă, de la mare înălțime, dacă reuşeau să decoleze şi să se îndepărteze de acolo...
Aici intervine minunea. Greutatea suplimentară a momâii care eram a stabilizat în mod neaşteptat avionul, l-a echilibrat atât de bine, încât cei doi nu numai că au renunțat la planul lor, criminal, dar explicabil pe timp de război, când toate reperele morale se prăbuşesc şi fiecare luptă pentru propria-i supraviețuire, ci şi-au făcut o datorie din a mă duce într-adevăr la primul spital mai bun din zonă. Evident, eu n-am ştiut nimic din toate astea; abia după câteva săptămâni sau luni de îngrijiri medicale care m-au redat, greu şi chinuitor, vieții, am primit vizita celor doi piloți, care țineau să-mi mărturisească totul aşa cum a fost şi să-mi ceară iertare că au păcătuit cu gândul. Ne-am îmbrățişat cu lacrimi, şi din momentul acela am ştiut ce se cerea de la mine: închinarea restului vieții lui Dumnezeu."
Eu aşa țin minte că mi-a povestit *gheronda*. Numai că, de curând (iunie 2007), micul magazin ilustrat *Lumea credinței* (laudă editorilor lui!), sub titlul „Patriarhul de la Locurele", a publicat o discuție cu părintele Adrian Făgețeanu, din care se desprinde o altă înşiruire a faptelor; esențialul este acelaşi, amănuntele însă diferă destul de mult. Cred că el are dreptate, pentru că memoria-i este neatinsă de trecerea vremii. Iată dar cuvintele luminosului ieromonah:
„Teologia am studiat-o mai târziu şi tot la Cernăuți, la îndemnul starețului Mănăstirii Putna – mănăstirea mea de metanie, unde am ajuns adus de Dumnezeu, pentru că El m-a salvat de la moarte la Stalingrad. Fusesem împuşcat în cap şi maxilarul inferior îmi atârna, iar infirmierul spunea că mai mult de două ore nu pot supraviețui. Şi totuşi Dumnezeu a făcut ca atunci să aterizeze forțat acolo un avion de recunoaştere. Pilotul şi observatorul n-au vrut să mă ia, dar locotenentul meu – pe care cu câteva zile înainte îl salvasem eu de la moarte, dezgropându-l din țărână – le-a

pus pistolul la cap şi i-a forţat să mă urce în avion. Şi ca să fie sigur că n-o să fiu aruncat din avion, a anunţat baza că avionul se va întoarce cu un muribund. Aşa că m-au aşteptat medicii şi în câteva luni m-am însănătoşit. Iar dacă am scăpat de la moarte, i-am mulţumit Domnului şi m-am închinoviat la Mănăstirea Putna."

Sunt sigur că aceasta este desfăşurarea corectă a faptelor, dar atunci de unde discrepanţa dintre amintirile mele şi ale părintelui? Pesemne că episodul a fost îndelung prelucrat, aş zice literaturizat de inconştientul meu, unde s-a altoit şi pe secvenţa exploziei obuzului care era să-l lase orb pe scriitorul Laurenţiu Fulga (acesta, general în retragere, a fost apoi silit să poarte toată viaţa ochelari întunecaţi).

Ca să mă fac iertat de involuntarul amestec al faptelor, reproduc în final o întrebare şi un răspuns din acelaşi articol închinat părintelui Adrian:

„— Părinte, erau oamenii altcumva în vremurile acelea? S-au mai schimbat românii între timp?

— Da. Tare mult. Au o lipsă a cuvântului şi a fricii de Dumnezeu! Erau oameni de onoare cei de odinioară! Adevărat cum zice Mântuitorul: «Cuvântul vostru să fie: ceea ce este da, da; şi ceea ce este nu, nu; iar ce e mai mult decât acestea de la cel rău este.» Şi cred că astăzi e mai mult decât acestea, aşa încât e vremea celui rău..."

3 septembrie

Povestea lui Radu am aflat-o cu uimire abia de curând; el a preferat s-o ţină numai pentru sine vreme de peste două decenii. Când vrea să fie mutulică, nimeni nu-l întrece pe băiatul acesta al meu. Există în el un amestec de sobrietate, decenţă, ţinută şi secretomanie cum n-am pomenit la nimeni.

Aşadar, în 1985 sau 1986 (nici el nu ştie exact), Radu avea 13-14 ani şi învăța la liceul de artă „Nicolae Tonitza”, aflat destul de departe de locuința noastră din Şoseaua Iancului. Cred că, la vârsta aceea, deja avea servietă în mână, nu ghiozdan în spinare. În fiecare dimineață, devreme, lua din fața blocului ori autobuzul, ori tramvaiul până la şcoală; cu aceleaşi mijloace de transport se înapoia acasă. Până aici, nimic neobişnuit. Însă în dimineața aceea îndepărtată, pe care eu o bănuiesc de iarnă, autobuzul a venit foarte greu şi înțesat de lume până şi pe scări. Radu nu avea de ales, trebuia să urce oricum ca să ajungă la timp, aşa că şi-a făcut loc cu mare greutate printre oamenii maturi, enervați şi masivi, dar mai sus de treapta a doua nu a putut răzbi. A rămas acolo, strivit de mulțime, cu o singură mână încleştată de bara înghețată. Când maşina a pornit şi a luat viteză pe şosea, el a simțit alarmat că nu va putea rezista mult în poziția aceea: stațiile erau îndepărtate una de alta, iar mâna îi amorțise şi i se desprindea parcă de la sine de pe bară, lipsită de putere. Cu spaimă şi-a dat seama că va cădea pe spate din autobuz, din mers, şi se va lovi cu capul de bordura de piatră a trotuarului. Nu putea face nimic, nu era el omul să strige după ajutor în mijlocul acelor pasageri indiferenți, încruntați, irascibili, care nu se uitau la un puşti şi nu se gândeau decât la ei înşişi. Resemnat, aproape fatalist, şi-a zis „nu mai pot” şi şi-a dat drumul. Pentru el, era capătul călătoriei.

Mă gândesc cu groază părintească la ce a fost expus atunci, fără ca nici unul din noi, cei mai apropiați, să fi ştiut sau presimțit ceva. Retrospectiv, mă trec toate năduşelile, numai imaginându-mi drama aceea, ale cărei urmări nu puteau fi decât atroce.

În mod absolut miraculos, Radu a fost salvat în ultima clipă. Mica lui mână, desprinsă deja de bară şi rămasă o fracțiune de secundă în gol înainte de cădere, a fost prinsă cu tărie de

o alta, necunoscută, mare, puternică, bărbătească, şi ţinută cu grijă până la prima oprire a maşinii, când i s-a dat drumul la fel de inexplicabil, şi băiatul a putut coborî prin spate, fără teamă, în deplină siguranţă. Abia când a ajuns nevătămat pe trotuar, Radu a realizat că a scăpat cu viaţă printr-o minune. În memoria lui nu există însă nici o fiinţă, nici un om, nici un chip, nici un înger care să-l fi salvat, ci doar o mână. Mâna Nimănui. Nici o siluetă, nici o umbră, nici o voce; doar *o mână* apărută din neant şi dispărută după ce şi-a încheiat misiunea.
De aceea n-am ştiut ce să-i răspund când, povestindu-mi toate acestea, m-a întrebat la sfârşit cu amărăciune:
— De ce m-a salvat Dumnezeu atunci, ca să mă ţină bolnav acum?
Nu am răspuns la întrebare.
Ce ştiu eu despre planurile dumnezeieşti?

4 septembrie

De peste patru decenii stăruie în mine, într-un afund de emisferă cerebrală, cu o inexplicabilă îndârjire, o imagine perfect statică, înrămată între ţurţuri, definitiv îngheţată, sărac colorată, aproape mută dacă n-ar conţine un şuier de vânt din acela care goneşte toţi oamenii acasă. Nu ştiu ce vrea să spună, ignor de ce mă urmăreşte cu atâta osârdie, de ce s-a cramponat aşa avan în inconştient, n-am habar dacă are vreun mesaj pentru mine, nici care este acesta. Repet, e doar o imagine, un instantaneu, un tablou aspru de iarnă redus la esenţial, măturat de pale de vântoase reci amestecate cu ace de gheaţă, foarte grăitor în chiar lipsa-i aparentă de conţinut, de noimă; omniprezent şi statornic. E ca un medalion nevăzut pe care îl port mereu la gât, de care numai eu ştiu, o clipă de viaţă încremenită atemporal în chihlimbarul trecutului.

Îi cunosc însă obârşia, ştiu momentul precis când scena mi s-a întipărit în minte, s-a cuibărit acolo şi nu s-a mai lăsat dusă: o seară de ianuarie sau februarie 1966, deja întunecată din cauza anotimpului, când, student fiind, am fost chemat laolaltă cu toți colegii de an de la Limbi Străine la cine ştie ce şedință – importantă, din moment ce trebuise să semnăm înainte un convocator. Era o iarnă grea; îmi amintesc că purtam ditamai şuba căptuşită cu blană neagră de oaie țigaie, moştenire de la bunicul Tatati, şi căciulă zdravăn îndesată pe cap (în vremea aceea, iernile erau ierni, nu glumă). Ştiu şi ora: 19 fără zece minute. Locul: rondul de la Universitate – totuşi nu-mi aduc aminte să fi fost acolo un rond pe atunci –, la întretăierea bulevardelor Republicii (acum Carol) cu Magheru, exact vizavi de clădirea impunătoare unde trebuia să fac, nu țin minte în ce aulă, act de prezență. De pe colț, de unde mă aflam, mă pregăteam să traversez bulevardul pustiu, înghețat, lunecos, sticlos din pricina gheții de pe jos; nu era nici țipenie de milițian, deşi de obicei pe acolo mişuna specia aceea. Totuşi, semafoarele funcționau, dar foarte rarii pietoni care se încumetaseră să ia în piept oraşul nu se mai opreau la culoarea roşie, ci traversau în voie, chiar şi pe diagonală, fiindcă tot bulevardul, cât cuprindeai cu ochii în dreapta şi în stânga, era pustiu. Abolirea bruscă a tuturor regulilor de circulație, atât de severe atunci pe timp normal, era în sine amețitoare. Aerul era aşa de limpede din cauza frigului, încât puteai vedea toate luminițele stopurilor clipind: în stânga până la piața Sfântul Gheorghe şi chiar mai departe, hăt spre Unirii, iar în dreapta până către Piața Romană. Era feeric! Întretăierea aceea atât de populată era acum golită de lume, linişştită, curată, luminată şi tăcută, rezervată doar pentru tine, lipsită de țignalele autoritare ale „organelor”. Nu mai era o parte anonimă, indiferentă, a oraşului, bună doar de străbătut în pas nervos, ci devenea pentru un timp

numai a ta, personală şi personificată, complice şi fidelă, spunându-ți parcă: „Te ştiu de mult, însă doar acum putem face cu adevărat cunoştință. Să ne îmbrățişăm. În fine, avem timp unul pentru altul. Uite, suntem numai noi doi. Tu îmi dai consistență privindu-mă pentru întâia oară altfel, cu ochii larg deschişi care chiar văd, iar eu îți ofer un vast spațiu de mişcare, respirație şi visare, aşteptând să devin parte din tine, să nu te mai părăsesc. Eu sunt tu."
Astfel, locul *acela* din seara *aceea* tangențială cu Timpul a încremenit definitiv în memoria mea. Ca în povestea cu palatele mărețe transformate prin plesnet de bici într-un măr de pus în traistă, răspântia înghețată a bulevardelor din fața Universității, cutreierată şuierător de pale de viscol, s-a preschimbat în medalionul nevăzut pe care îl port la gât alături de salba de cranii ale răposaților dragi şi în care odihneşte o frântură de Bucureşti numai al meu, netransmisibilă decât pe calea tot mai perimată a slovelor.

15 octombrie

Una din marile ciudățenii ale decadelor '60–'70–'80, din fericire dispărută acum, a fost predominanța, ba chiar terorismul criticii asupra tuturor celorlalte sectoare literare. Totul se petrecea ca şi cum nu poezia, nu proza, nu dramaturgia, nu eseistica erau principalele provincii ale republicii Literelor, ci critica şi corifeii ei. Mai mult, în discuțiile oamenilor cărții, dar şi ale studenților şi ale simplilor cititori, se făceau auzite mai degrabă numele criticilor decât ale creatorilor înşişi. Explicabilă doar prin modă, alexandrinism târziu, conformism, lene de gândire şi lipsă de personalitate, tendința aceea aberantă, împotriva naturii, avea drept corolar preferința citatelor dintr-un critic sau altul, față de cele din operele propriu-zise; aşadar, mai degrabă aveai să auzi ce au spus X şi Y despre – să zicem –

García Lorca decât un fragment consistent din opera acestuia. De asemenea, studenții de la Litere, ca să-şi facă o idee, preferau să citească Natura în opera lui Mihail Sadoveanu decât romanele marelui scriitor. Lumea pe dos funcționa încă de pe atunci la toți parametrii. Tinerii critici de acum, infinit mai reticenți sub acest aspect, mai precauți şi mai plini de bun-simț, nici nu-şi pot imagina la ce monstruozități putea duce lipsa de spirit critic tocmai în domeniul... criticii literare: Călinescu era numit nici mai mult, nici mai puțin decât „divinul", iar despre Cioculescu, Bratu, Crohmălniceanu, Cornea, Iosifescu, Damian, Raicu, Regman, Nemoianu, Negoițescu, Petroveanu, Balotă, Piru, Simion, Solomon etc. se vorbea doar în termeni de „mari critici". Or nu există mari critici; există numai critici buni, profesionişti, serioşi, adevărați, oneşti, interesanți, talentați, ponderați, de încredere, influenți, dotați cu acuitate, cu simțul valorii ş.a.m.d. Situația semăna izbitor cu cea a coperților de discuri din acei ani: pe suprafața lucioasă şi frumos ilustrată vedeai sus numele compozitorului, cules cu litere modeste chiar dacă era vorba de Mozart ori de Beethoven, iar la mijloc, cu caractere de-o şchioapă, se răsfăța numele interpretului sau al dirijorului (Bernstein, von Karajan, Oistrah, Arrau, Radu Lupu), părând de zeci de ori mai important.

Şi de-ar fi fost numai atât, dar nu, aberațiile mergeau galopând mult mai departe: să zicem că L semna o cronică la cartea lui Cutare; nu trecea nici o săptămână şi apărea o critică a lui K la cronica precedentă, urmată la scurt timp de poziția lui M față de critica lui K *versus* L, deci un fel de critica criticii criticii la care, evident, L şi K răspundeau...

Ştiu ce înseamnă un mare poet, un mare prozator, un mare gânditor, un mare pictor; nu ştiu ce înseamnă un mare critic. Oricum, lucrurile s-au îndreptat de la sine în deceniul din urmă: nimeni nu mai pontifică *ex cathedra*, nimeni nu

mai rosteşte adevăruri ultime în chestiuni literare, soarta nici unui volum nu mai depinde de aprecierile, dispoziţiile sau idiosincraziile marilor critici Z ori W. În felul acesta, atmosfera s-a limpezit şi este mult mai respirabilă.

18 octombrie

Dar hai să ne şi amuzăm puţin. Pe neaşteptate, fără să le fi chemat anume, îmi vin în minte câteva din secvenţele năstruşnice difuzate de televiziunea publică în perioada imediat următoare „evenimentelor" din '89, când, pomenindu-se liberă din senin, neavând concurenţă (încă) şi în absenţa oricăror criterii în selectarea subiectelor, postul naţional se întrecea seară de seară în prezentarea violurilor (preponderent: de babe) şi a unor concursuri de fete cât mai golaşe, aflate undeva la marginea pornografiei. Mili(poli)ţia intervenea şi ea zilnic cu comunicate din care se desprindea o abnegată activitate antiinfracţională. Prima scenă pe care, savurând-o, mă bucur s-o evoc acum are ca temei tocmai zelul de nestăvilit al Poli(mili)ţiei:
După introducerea de rigoare, făcută de un tovarăş-domn încruntat, aflăm că forţele de ordine au pus mâna pe un infractor periculos, dar l-au scăpat pe un al doilea, amic cu primul; drept urmare, cel prins este adus în faţa carului de filmat şi adresează public, în auzul întregii ţări, următorul apel patetic: „Băi Băşinică, predă-te, bă, ca să scăpăm mai uşor. Te rog, Băşinică, predă-te bre odată!" (strict autentic).
Nici acum nu ştiu dacă numitul Băşinică s-o fi predat au ba, dar hohotul nostru de râs, al membrilor familiei adunaţi în faţa ecranului, precis s-a auzit la etajul de sus.
Următoarea secvenţă e şi mai miezoasă – dacă e cu putinţă aşa ceva – şi le are ca protagoniste pe o junică copilă aproape despuiată, agitată, asudată, aparent concurând pentru un loc într-o formaţie de dansuri moderne (în realitate pentru

unul în patul producătorului), şi pe mama fericită a aceleia. Prezentatoarea ştirii, la rândul ei tânără, nurlie şi foarte gâfâitoare, se adresează la modul complice mamei: „Sunteți mulțumită de rezultat? Vă pare bine c-ați lansat-o în lumea şoubiznisului?” Răspunsul mamei, epocal: „Am pus-o pe *o pistă* bună.”

Ne-am tăvălit de râs. Radu a hohotit: „Gura păcătosului...”, iar eu am adăugat lexical: „Din toată puzderia de cuvinte ale limbii române, numai pe ăsta nu trebuia să-l spună; şi exact pe ăsta l-a spus”.

Şi ca să termin cu încă o probă de suculentă neghiobie autohtonă, voi transcrie dialogul stupefiant, suprarealist, dintre o pereche în vârstă, surprinsă de camera de luat vederi plimbându-se inconştient pe stradă taman către orele amiezii în vara toridă care a trecut, pe o arşiță de peste 40° C, şi o tânără reporteriță afabilă, sincer îngrijorată; aceasta o întreabă pe imprudenta doamnă: „Totuşi, nu vă e teamă să ieşiți tocmai acum din casă, pe o asemenea caniculă?” Răspunsul bătrânei doamne, năucitor: „Nu, că sunt cu soțul”...

Credeam că pun capăt aici incursiunii în blindata noastră stupizenie cea de toate zilele, etalată în politică, în presă, la TV, în Parlament, în diplomație, în discuțiile din mijloacele de transport şi în cele purtate cât mai tare la telefoanele mobile; dar, ridicând întâmplător ochii spre ecranul luminos al televizorului pus pe mut, citesc înmărmurit una din ştirile zilei: „Poponeț s-a întors: i-a cumpărat o maşină iubitei.”

Fără comentarii. Uneori gândesc că o anumită cenzură nu era chiar atât de inutilă. Şi m-am convins: televizorul nu este un bun conducător de cultură, pe când Internetul, da, sau, mai bine zis, poate fi. Rândurile care urmează vă vor arăta cum şi de ce.

11 noiembrie

Singura bulimie pe care mi-o recunosc – dar aceasta, atroce – continuă să se manifeste şi acum, tardiv, tot în domeniul cărților. Nu mă satur de ele. Am descărcat gratuit de pe Internet maldăre de volume în format zip, în asemenea măsură, încât biblioteca mea virtuală păstrată în memoria computerului numără în prezent 1 723 (!) de tomuri de maxim interes, din toate domeniile, în limbile franceză, spaniolă, italiană. Mi-ar trebui încă vreo patru-cinci vieți, numai pentru ele. N-am prea găsit cărți româneşti, din păcate, ci doar site-uri unde le poți citi pe Net, dar nu descărca. Iată încă un domeniu în care suntem deficitari.
Să nu credeți însă că le-am luat aşa, cu furca, la grămadă, fără discernământ; dimpotrivă, toate mă pasionează în egală măsură, de la excelentele romane arheologice ale italianului Valerio Massimo Manfredi până la sumbrele romane polițiste ale suedezului Henning Mankell, de la *Sensul vieții* de Alfred Adler la *Dumnezeu şi noua fizică* de Paul Davies. Lumea aceasta în care trăim este înnebunitor de interesantă şi niciodată nu ştii îndeajuns despre ea. Eu, comodul care abia se urneşte de la birou, am călătorit enorm în spațiu şi în timp, citind. Am fost pe rând în cruda Japonie medievală cu Eiji Yoshikawa, în imensitățile sângerânde ale Rusiei cu Henri Troyat, prin Brazilia, Perú şi Republica Dominicană cu Mario Vargas Llosa, am bătut toată Mediterana cu Arturo Pérez-Reverte şi m-am hurducat pe spinări de cămile prin deşerturi tuarege cu Alberto Vázquez-Figueroa. Şi asta încă nu-i nimic; să mă fi văzut mut de admirație la Karnak şi în Valea Regilor cu Christian Jacq, sau în preajma lui Napoleon, privindu-l cu ochii reci şi neiertători ai ministrului poliției generale Joseph Fouché, duce de Otranto (duce de Otreapă i s-ar fi potrivit mai bine), în *Memoriile* sale! Adevărul e că prin cărți trăieşti o sumedenie de vieți, descătuşându-te de toate limitările impuse de spațiotimpul tău pitic, particular. Cititorul împătimit este un om

ultrabogat, hiperînzestrat, megatalentat, cunoscând sute de personaje şi de locuri, primind prin lectură darul zeiesc al ubicuității. El e pretutindeni unde se află eroii săi, de la temnița lui Edmond Dantès la tronul tiranului Dionis al Siracuzei, de la douăzeci de mii de leghe sub mări până la ținutul blănurilor, sau la Bora-Bora. Mânuieşte spada ca d'Artagnan şi Alatriste, sabia şi pistolul ca husarii lui Bonaparte, dar şi pana ca Erasm de Rotterdam. Iubeşte copilăreşte în *La Medeleni*, chinuitor şi chinuit în *Idiotul* şi prosteşte în *Servitutea umană*. O zi din viața lui Ivan Denisovici trece pentru el ca pe aripile vântului. Poate trăi la fel de bine în război şi pace, în coliba unchiului Tom ori în arhipelagul Gulag. Nici o crimă şi pedeapsă nu-i rămân străine, deşi s-ar putea să aibă parte de moartea lui Ivan Ilici.

Măria-Sa cititorul împătimit este singurul om deplin pe care îl cunosc şi îl recunosc, aşa cum a procedat Petre Ispirescu izvodind un incredibil basm – al nostru şi numai al nostru: *Voinicul cel cu cartea în mână născut*.

21 noiembrie

„Când nu mai eşti contimporanul epocii în care-ți porți declinul vârstei, ci numai al pietrelor amintitoare a epocii apuse, te-ai sihăstrit în trecut ca înserarea în apa brumărie a unei vechi oglinzi, printre tăceri uscate de mătăsuri" (Ionel Teodoreanu).

Citatul i se potriveşte ca o mănuşă omului scârbit de prezent care sunt acum. Şi cum n-aş fi aşa, când ce ni se oferă este „o viziune tragică, diriguită de marfa care a luat locul lui Dumnezeu. Istorii cu lucruri. Dumnezeu nu numai că s-a ascuns, ci s-a resorbit în societatea de consum din care El ne priveşte, iar viața nu mai e decât un spectacol cu mărfuri sub privirea mărfii divinizate" (din Julia Kristeva).

O lume seacă, aridă, respinsă de ideal, iată tot ce am agonisit prin tembela închinare la gândirea pragmatică a segmentului anglo-saxon care stăpâneşte azi destinul planetar. Mă revolt de pomană, dar ştiu şi simt că noi nu eram aşa în anii ‘60 ai veacului abia trecut, când ne lipsea totul, dar aveam suflet să dăm şi la alţii. Aveam prieteni (nu relaţii), aveam dragoste (nu sex), aveam idealuri (nu interese). Era de neconceput, sau de foarte prost gust, ca prietenii, ori iubiţii, să discute între ei despre bani. Omul care ar fi făcut asta s-ar fi trezit etichetat numaidecât ca needucat, nedelicat, şi ar fi fost împins încet, dar sigur la o parte, eliminat pe tuşă cu o senzaţie de jenă.
Acum, discuţiile se duc numai despre bani, interesele se învârt scabros doar în jurul lor. O droaie de politicieni neaveniţi (cu megafoane asurzitoare la maşini, cu apeluri telefonice intempestive la domiciliul cetăţenilor, cu fluturaşi propagandistici strecuraţi peste tot în cutiile poştale sau aninaţi de clanţa uşii) ne-au smintit la cap în ultima săptămână, pe toate căile imaginabile ori ba, să le dăm votul pentru parlamentul european, în care ei, de fapt, nu văd decât ditamai ciolanul de ros: lefuri sfidătoare, stipendii, diurne etc. etc. Când am găsit un astfel de fluturaş cu numele lui Stolojan, agăţat de clanţa de la intrare, nu m-am putut stăpâni să nu exclam în duh periferic-citadin: „Cine-a pus stolo pe clanţă?” Bucureştenii mei, chiar şi doamnele lor cele mai delicate, ştiu despre ce e vorba.
Nici o jenă cât de mică, nici o sfială, nici o ruşine în etalarea propriei person(u)lităţi. Gudurarea pe lângă alegători doar în preajma chemării la urne, grobianismul exprimării şi găunoşenia mesajului fac ca tot mai mulţi cetăţeni să întoarcă scârbiţi spatele secţiilor de votare. Presimt că apropiatele alegeri vor fi un eşec absolut, cronica unei morţi anunţate. Şi de-ar fi numai asta, dar de ani întregi asist siderat la disoluţia autorităţii, a oricărei autorităţi, cu

enormul prejudiciu adus de o atare situație integrității şi dăinuirii noastre ca neam. De vreo trei guvernări încoace, preşedintele țării se încontrează permanent cu premierul, cotonogindu-se la țurloaie de parcă altă treabă n-ar avea, ajungându-se la situația penibilă de acum, când meciul de box categoria cocoş (aducând a mardeală) Băsescu–Tăriceanu, început, ce-i drept, de primul, dar continuat voios şi de al doilea, obnubilează orice alt aspect al spectrului politic, prezentându-ne străinătății ca pe o țară „originală", năucă, *sui generis*, de neguvernat. Bâlbâielile jenante ale ultimilor doi-trei miniştri de externe (*ejusdem farinae*) în chestiuni de interes major, neputința lor declarată de a lua o atitudine fermă, dacă nu tranşantă, măcar decentă, atunci când ne sunt lezate limba, istoria, obiceiurile, tradițiile, demnitatea şi ființa națională, moalea ploconeală răsăriteană la o mare putere transoceanică aflată undeva la capătul lumii şi fițele de cotarlă răpănoasă, dar cu coada pe sus față de altă mare putere mult mai apropiată de fruntariile noastre, toate acestea la un loc şi multe altele generează o stare endemică de vulnerabilitate, de nesiguranță, de rău generalizat.
Că nu era aşa înainte, că verbul *a avea–avere* nici măcar nu se conjuga în relațiile interumane, ca să nu mai vorbesc de cele familiale, o să v-o dovedească şi întâmplarea de mai jos.

25 noiembrie

Pe la începutul anilor '70, mutat deja cu Ileana din strada Victor Manu în apartamentul tatălui meu din Iulius Fucik, am trântit în prag de primăvară o gripă de mare efect. Tuse, strănuturi, temperatură, smiorcăieli, roşu în gât, transpirație, cap greu, ochi lăcrămoşi – mă rog, tot tacâmul. Evident, nu mă mai duceam la serviciu, ci zăceam înfofolit în pat şi mă lăsam cu o plăcere perversă în grija afectuoasei

mele soții. Rugasem să nu vină nimeni din familie să mă vadă, ca să nu împrăştii morbul printre cei apropiați. Mă simțeam rău cu adevărat, dar mă şi răsfățam nițel în dimineața aceea, aşa cum şedeam în capul oaselor, sprijinit pe perna ridicată, cu ochii pe geam la primele raze de soare mai călduțele de afară. Care nu mi-a fost aşadar mirarea la primirea unui telefon de la tante Zoe Leonida, ce ținea să mă viziteze chiar în condițiile acelea. Am avertizat-o conştiincios de riscul contaminării, dar ea tot nu s-a lăsat. În consecință, peste vreo jumătate de oră buna-mi mătuşă se afla la căpătâiul meu, dorlotându-mă la rându-i şi prezentându-mi un mic cadou-surpriză (mic numai ca dimensiuni, după cum veți vedea), înfăşurat frumos în hârtie de mătase.

Tante Zoe ştia de marea mea pasiune de-atunci pentru numismatică, după cum la fel de bine ştia, cunoscându-şi nepotul, că nu valoarea materială intrinsecă a monedelor mă captiva, ci aceea artistică, în asemenea măsură încât de-a dreptul mă amorezasem de chipul nimfei Aretusa de pe tetradrahmele de argint Macedonia Prima. Aceeaşi pasiune avea să mă facă, mai târziu, să caut prietenia şi învățăturile savantului Octavian Iliescu, şeful cabinetului numismatic al Bibliotecii Academiei, cu care am avut lungi şi spornice conciliabule în biroul lui liniştit din Calea Victoriei, unde mi-a arătat şi câteva din tezaurele cu care se mândrea cabinetul: lingouri cilindrice de aur având întipărite la ambele capete chipuri ale vremelnicilor împărați din răstimpurile de decadență, când pacea la hotare se plătea scump către şefii barbari, cu zeci şi sute de monede de aur (*aurei, solidi*) topite împreună într-un singur astfel de sul lung – iar tributul anual consta în căldări întregi cu lingouri –, dar mai ales monumentala, neuitata salbă de argint ca o za luminoasă căzând în chip de grea cataractă peste bustul feminin, de la gât până la centură, cu cel puțin şapte rânduri de denari republicani romani şi de drahme greceşti

din mai toate oraşele-state, crescând treptat în dimensiune de la cheutoare spre centrul unde se lăfăiau tetradrahme cât farfurioarele. Lucrătura în sine era o capodoperă, întrucât fiecare piesă în parte era prinsă numai cu gheruţe de argint, pentru ca valoarea ei să nu fie nicidecum ştirbită prin găurire.

Deschid o mică paranteză ca să fac loc unei alte întâmplări numismatice din aceiaşi ani '70. Mă întorceam acasă cu troleibuzul de la Editura Academiei, unde lucram pe vremea aceea, când, în mulţimea indiferentă, ochii mi-au căzut (mari, uimiţi) pe finul lănţug de aur purtat la gât de o tânără necunoscută: exact la mijloc, între sâni, odihnea atârnată de el o preafrumoasă monedă de aur bizantină, un autentic *solidus* părând în perfectă stare. De data aceea – şi numai atunci – ochii mi se scurgeau pofticios nu după pieptul cel promiţător al tinerei doamne, ci după podoaba ce i-l punea atât de bine în evidenţă. N-am putut rezista ispitei şi am rugat-o politicos să mă lase să văd mai bine piesa. La început bănuitoare şi gata de apărare, tânăra a simţit însă că nu mă dădeam la ea într-o încercare penibilă de a o agăţa, ci chiar mă interesa în cel mai înalt grad moneda; spontan, şi-a desprins lănţugul de la gât şi mi l-a pus în palmă cu piesă cu tot, într-un avânt de prea mare încredere. Am privit cu interes reversul şi m-am declarat mulţumit în sinea mea, dar când am văzut aversul am simţit că mi se înmoaie picioarele: drept în mijloc era înfipt un mic rubin care de frumos era frumos, trebuia s-o admit, însă distrugea toată valoarea istorică, estetică, ştiinţifică, numismatică a monedei. Pe scurt, în afară de cea strict materială – aur şi piatră scumpă –, piesa îşi pierduse prin prelucrarea aceea grosolană, neprofesionistă, orice valoare. I-am înapoiat-o stingherit tinerei doamne, care nu mai ştia ce să creadă văzându-mă brusc atât de plouat, şi am coborât cu coada între picioare la prima staţie, ca să nu fiu nevoit să joc

comedia admirației și să mă pamez în fața unui eșec de proporții. Cred că nici până în ziua de azi doamna pe-atunci tânără nu știe de ce m-am dezumflat așa dintr-odată.
Și o nouă paranteză, cerută de context: momentul când, inconștient și neintenționat, i-am făcut domnului Octavian Iliescu cel mai frumos dar pe care și-l putea dori. În colecția oferită mie atât de generos de tante Marie și pe care o spârcuisem sârguincios oferind spre vânzare piese cu a căror contravaloare în lei mă desfătam cu prietenul Edy la barul „Berlin" în rafale de muzică, se pripășise nu știu când și cum o mică lamelă de metal alburiu, contorsionată și jalnică, arătând de parcă fusese călcată de tramvai. Mă uitam la ea neînțelegând nimic: părea a fi monedă și nu prea, avea bătute câteva litere nedesluşite, nici latine, nici slavone; oricum n-o puteam situa nici măcar aproximativ, nici în timp, nici în spațiu. Ciudățenia aceea nu părea demnă de o colecție. De câteva ori fusesem pe punctul să mă dezbar de ea, aruncând-o pur și simplu la gunoi, dar de fiecare dată ceva mă oprea și mă îndemna să cer întâi sfatul unui specialist. Așa s-a făcut că într-o bună zi am pus caseta mea cu monede antice pe biroul domnului Iliescu, rugându-l să ne uităm puțin la ele și să mă sfătuiască în legătură cu cele câteva misterioase, necunoscute sau chiar dubioase. Când a venit rândul piesei de mai sus, am simțit nevoia să mă scuz pentru ea, într-atât o consideram de nepotrivită cu atmosfera de studiu a cabinetului și cu adânca specializare a numismatului. Care nu mi-a fost însă uimirea la reacția lui, după ce-și vârâse moneda (dar era monedă?) aproape în ochi – era teribil de miop – și mai că sărise din scaun cu ea într-o mână și cu lupa în cealaltă: „Domnule, domnule, dar ăsta-i un dinar al lui Dan I al Țării Românești!!" După atâta timp nu mai țin minte precis dacă era vorba de Dan I sau de Vlad I; oricum surpriza și încântarea lui Octavian Iliescu, căruia i se urcase tot

sângele în obraji şi care rotea nişte ochi de copil dus la o feerie, m-au hotărât imediat: „E a dumneavoastră.” Am trecut uşor peste toate protestele lui sincere de om dintr-o bucată, intuind că nimic nu-l putea ferici mai mult pe savantul din el decât disculeţul acela neverosimil de argint subţiat, casant, luat parcă de pe şina tramvaiului. Drept mulţumire, mi-a ţinut atunci o adevărată prelegere despre raritatea monedelor bătute fie de cezari romani din epoca târzie, proclamaţi peste noapte de soldăţoi care îi şi trădau ori ucideau după numai câteva luni, fie de voievozi de-ai noştri grabnic trecători pe scaunul domniei. Despre unii din ei nici nu se ştia să fi apucat să bată monedă, drept care apariţia neaşteptată a vreunei piese de-a lor era un eveniment „epocal” în lumea închisă, exclusivistă, a marilor iniţiaţi.

Oare ce cadou îmi adusese la patul „suferinţei” mereu afectuoasa tante Zoe, cea luminată întotdeauna, de când o ştiam, de un zâmbet bun? Am deschis pachetelul şi, de surpriză şi încântare, am rămas mut: aşezate unele peste altele în formă de mic sul, mi s-au rostogolit în palmă cinci superbe monede de aur, absolut autentice, dintre care patru bizantine (una era schifată, adică adâncită concav) şi un ţechin venеţian bătut de dogele Aloyssius Mocenigo! Din cauza poeziei *El Zorab*, mulţi dintre noi, majoritatea, cred că ţechinul („O mie de ţechini primeşti? / O, paşă, cât de darnic eşti!”) este o monedă de aur arabă. Nici pomeneală: etimonul cuvântului este italienescul *zecca* însemnând tiparniţă de bani. Prin urmare, ţechinul e ducatul venеţian, de foarte bună calitate, motiv pentru care a circulat şi în lumea arabă. Tante Zoe îmi făcuse un dar împărătesc.

Pe vremea aceea, simpla posesiune a unor monede de aur era cu desăvârşire interzisă şi constituia infracţiune gravă, pasibilă de închisoare. Statul le confiscase demult de la particulari, mai ales sub formă de „napoleoni”, sau

„cocoşei”, lăsând oamenilor dreptul de a avea inele şi verighete, câteva podoabe de aur – lucrate, comercializate numai în magazinele de stat numite „Bijuteria”, strict controlate –, plus aur dentar. Atât. Tot restul era considerat monopol de stat şi administrat cu străşnicie. De dragul meu, buna-mi mătuşă încălcase legea, printr-un gest generos pe care nu aveam să-l uit vreodată. Ingratitudinea nu a fost, nici nu este punctul meu forte.

Vezi, de aceea, la capătul altei decade, am privegheat-o singur pe tante Zoe în prima ei noapte petrecută pe tărâmul celălalt. În strada Salcâmi, în sufrageria unde în timpul vieții îşi primea oaspeții cu atâta căldură, chiar pe masiva masă centrală, între patru sfeşnice de argint cu lumânări de ceară, odihnea ființa aceea mărunțică, cinstită, muncitoare şi devotată, a cărei bunătate nu dispăruse decât odată cu suflarea-i. Era prima oară când vegheam singur un mort, eu, care mă îngrozeam de marea trecere. Mă oferisem instinctiv, văzându-i pe toți ai casei foarte obosiți, iar pe unchiul Paul doborât, pierit, aflat undeva dincolo de istovire. A acceptat cu greu şi nu s-a lăsat dus decât după ce m-a întrebat în şoaptă: „N-o să-ți fie frică?” Am făcut ochii mari: cum era să mă tem de unul din oamenii care toată viața lor nu-mi voiseră şi nu-mi făcuseră decât binele? Pentru mine, tante Zoe nu era o moartă, era tot tante Zoe pe care o ştiam de când deschisesem ochii pe lume. Chiar şi după moarte, ea nu-mi putea fi decât benefică.

Dar noaptea aceea a fost una cu totul deosebită, nu în ordinea faptelor (nu se întâmpla absolut nimic), ci a stării de spirit care m-a cuprins de îndată în camera cu geamurile larg deschise spre întunericul văratic de afară, blând luminată doar de mucurile de lumânare ce trebuiau curățate din când în când. Se aşternuse peste tot şi toate o mare, nemaiauzită linişte cerească îndemnând la reverie, la amintire, la împăcare şi reculegere. În sfârâit de lumânări şi

țârâit de greieri din curte, sufletul meu centrat, revenit parcă la matcă, domolit în fine, se dilata vertiginos, umplând preajma şi depărtările, noaptea întreagă şi vectori siderali. În orele acelea razante cu timpul, dar impermeabile la el, participam ca inițiat la o taină copleşitoare; eram şi nu eram cu mătuşa mea, care era încă şi nu mai era ea însăşi. Trupul împuținat de suferința trecută şi injectat cu formol era acolo, pe masa de lângă mine, dar suflul divin ce îi dinamizase până atunci membrele şi i se răsfrânsese luminos în ochi se răzlețise în marele necunoscut. Încă ființă şi deja neființă, şovăitor luneca sub ochii mei dinspre un regn spre altul, de la cel animal la cel mineral, de la animat spre inanimat. Sugestiile bacoviene („stam singur lângă mort şi era frig") nu se potriveau defel: eu stăteam absolut liniştit şi ajutam cu prezența mea de catalizator, concentrată, absorbită, epicentrată, la inexprimabila reacție de prefacere, de sublimare, de scurgere a omenescului prin pâlnia înstelată a întunericului către altceva situat altundeva. Şi nu-mi era pic de teamă, ci mă simțeam cumva părtaş la săvârşirea marii slujbe a prohodului neauzit, fără a-mi putea explica nici cum, nici de ce. O pace de dincolo de fire ne învăluia, pe viu şi pe moartă, izolându-ne din aprigul contingent, contopindu-ne în lumina atemporală a recunoştinței, dragostei şi respectului.

Nu aur îmi adusese cândva tante Zoe, ci suflet; nu aur primisem eu, ci mărinimie. Aşa se prețăluiau pe atunci darurile: după caratele bunătății. Materialismul abject de care ne-am lăsat pângăriți şi căruia îi batem mătănii de dimineața până seara şi de seara până dimineața în program non-stop este ultimul hârdău cu dejecții prăvălit peste un neam care merita totuşi altceva.

Ca atâtea alte lucruri din viața mea, şi cele cinci monede de aur au fost pe rând înstrăinate de mine, când nevoia m-a silit la destule renunțări. Dacă le-am pomenit aici a fost

numai ca să-mi răstorn chimirul doldora de amintiri sunătoare, de averi eterice, şi să împrăştii peste puţinii oameni generoşi pe care i-am cunoscut o aură bătută în nestematele slovei.

6 decembrie

După 1989, lumea românească – „atipică”, adică anormală, diformă, chinuită de propriile-i neputinţe, sfârtecată moral şi material de marii mahări ai tranziţiei (lupii paznici la oi), trasă pe sfoară, trasă pe roată, cu membrele dislocate în patru zări de cămile geostrategice politic corecte, pătimind de o gravă penurie de caractere şi idealuri – a căzut în insignifianţă. Acesta este cuvântul, acesta e cruntul adevăr. Să nu ne facem că nu vedem ceea ce sare în ochi: prăbuşirea autorităţii în toate domeniile, transformarea gargariselii politice în gheşeft. Suntem undeva la periferia NATO, organizaţie specific occidentală care niciodată nu va sări în foc pentru noi. Certurile de ţaţe politice la cel mai înalt nivel, configurând iarmarocul naţional, ne fac să batem pasul pe loc şi să ne învârtim ca nişte şarle care îşi muşcă coada. Aşa-zisele partide politice, derizorii, toate ivite din pulpana PCR prin pulverizarea lui, sunt prea personalizate ca să reprezinte altceva decât „vocea patriotului naţionale”, recte a patronului respectiv: PSD înseamnă şi acum tot Iliescu, PD este Băsescu, PNL e Tăriceanu, PRM – V. Tudor, PC – numai Voiculescu ş.a.m.d. Neprietenii de la hotare cutează să ne spurce cu cele mai antiromâneşti discursuri ţinute vreodată, dar noi ne ţinem de păruiala noastră cea de toate zilele, alternând cu previzibile „dezvăluiri” care îi fac să saliveze pe veşnic ahtiaţii telespectatori ţintuiţi în scaune cu gura căscată. Marii noştri oameni politici cu statură de parameci vorbesc unei populaţii (nu unei naţii) cu apetituri strict limitate: pâine şi circ. Prima o fi ea cum este, dar de-al

doilea nu ne putem plânge. Zilnic ni se serveşte pe tava mass-mediei câte un scandal proaspăt şi descojit – politic, economic, diplomatic, din lumea interlopă care se învecinează cu cea a VIP-urilor sau din sfera moravurilor. De atâtea nimicuri epocale, uităm lucrurile esenţiale: cinstea, chibzuiala, corectitudinea, modelele de urmat, înaltul profesionalism, cultura, abnegaţia, altruismul, dreptatea, afecţiunea, mila, onoarea, omenia, adevăratul patriotism tradus doar în fapte.

Până în decembrie '89, noi toţi eram buni; rea era numai perechea aflată în fruntea ţării. După sacrificarea ţapilor ispăşitori, probabil ca în ritualurile tribale, oglindindu-ne în capacul săltat al cutiei Pandorei am constatat cu un infantilism idiot că treburile erau mult mai încurcate: de unde, de neunde, răii (cohorte, legiuni de lăcuste) care până atunci erau buni ca pâinea caldă au năvălit în avuţia naţională făcând-o una cu pământul. Ce n-au putut înfuleca au distrus, ce n-au putut băga la teşcherea au vândut pe bani grei, intraţi, evident, tot în contul lor. Bunii, câţi or fi rămas, ştiind că vor muri de râs la prima indexare a pensiei, şi-au arvunit din timp locuri de veci la cimitirul Bunavestire.

Şi pentru că asta trebuia să poarte un nume, s-a intitulat tranziţie.

Poate că unii cred că exagerez, că văd numai partea întunecată a evenimentelor, că dracul n-o fi chiar aşa de negru; n-o să le răspund eu, ci unul infinit mai mare decât mine în ordinea spirituală, înainte-văzătorul şi făcătorul de minuni Arsenie Boca, sfântul Ardealului. Tâmplarul lui, Gh. Vâlcea din Comarnic, povesteşte în magazinul ilustrat *Lumea credinţei* din decembrie 2007 că „mi-a zis să-i fac crucea de mormânt, ba încă atunci când i-am spus că e devreme şi că mai are de trăit, m-a pus să-i sculptez şi data trecerii în nemurire, şi fiindcă mi s-a părut oarecum să fac

asta, şi-a trecut singur data când urma să ne părăsească! L-am rugat să mai stea cu noi şi mi-a spus că «nici o singură clipă nu vrea să apuce din vremurile ce vor veni după luna decembrie [1989]»„.

Pustiirea asta de care vorbeşte îndurerat şi părintele Iustin Pârvu are pentru mine trei jaloane temporale foarte distincte, dintre care numai unul, cel din mijloc, este doar al meu, de ordin strict particular: acestea sunt anul 1977 cu teribila-i zguduire seismică, anul 1983 cu drama bolii mele amănunțită în prima parte a acestor scrieri şi 1989–1990 cu alaiul lui de crime şi nelegiuiri. Incapabili de a face binele şi a ne opune răului, statu-palmă în fapte, flămânzilă în consum şi lăți-lungilă în pofte, fi-vom judecați fără cruțare de o viitorime căreia „îi lăsăm moştenire / sluțirea neamului românesc şi-a patriei pieire”.

În ultimii ani, România a suferit o pierdere semnificativă de pondere mondială, de statut internațional. Atât din punctul de vedere al NATO, cât şi al UE, în momentul de față suntem o țară de centură. Dacă îi întrebi pe rezidenții români cinstiți de la Paris, Londra sau Milano (nici nu mai vorbesc de cei din New York sau Montréal) „cam cum se vede România” din oraşele lor de adopțiune, îți vor răspunde încurcați că „nici nu se vede”. Acesta este tristul rezultat al cotonogelii politice pe plan intern şi al lipsei de anvergură, de viziune, de cutezanță, de profesionalism la nivelul Externelor. În concertul națiunilor, țara mea în veşnică schimbare de voce trece brusc şi inexplicabil de la lingave bolboroseli pițigăiate de scopit la vociferări de bas profund, spre nedumerirea şi hazul partenerilor de ocazie; când se face preş, când îşi umflă muşchii, la fel de nemotivat. Budapesta ne joacă pe degete, Kievul ne umileşte la noi acasă, iar Chişinăul (da, domnilor, ați citit bine) lui Voronin se rățoieşte la noi în varianta *soft* a limbii române. La asta am ajuns la sfârşit de 2007! Mai rău este că nici nu se

întrezăreşte ceva, cât de mic, dătător de speranţă: ca formă de guvernământ, republica ultimilor cinci-şase ani pare a se fi compromis definitiv, inconştient şi iremediabil, ca urmare a „prestaţiei" politicienilor veleitari şi a oligarhilor venali (când nu-s aceiaşi, sunt categorii interşanjabile) care n-au înţeles că refacerea unei clase de mijloc printr-o cu totul altă redistribuire a avuţiei naţionale le slujea chiar lor, în primul rând, interesele. Monarhia, ferm sprijinită doar de o mână de intelectuali luminaţi, hibernează solemn în persoana suveranului fără urmaşi credibili la tron, care parcă nici el nu mai desluşeşte semnele vremii. Totuşi, lucrurile nu stau pe loc: de exemplu, situaţia fără precedent a regiunii Kosovo din relativa noastră apropiere s-ar putea să-i facă pe sârbi, exasperaţi, să opteze pentru monarhie ca întrupare şi garanţie a demnităţii lor naţionale, ceea ce ar dinamita statu-quo-ul nostru republican. Orice pare cu putinţă. Iată cum necunoscutele se înmulţesc la acest sfârşit de an.
Prezentul mă nelinişteşte, mă irită şi mă oboseşte în egală măsură. De aceea în paginile mele m-am teleportat cu voi de atâtea ori în incredibilii ani '60, când lumea era mai stabilă, mai împăcată, mai raţională, mai nepretenţioasă. Şi când blondele erau naturale...

26 decembrie

Leatul e pe ducă: anul se sfârşeşte. Acum, când strania cifrărie a neantului se modifică cu o unitate, nu voi mai scrie nimic despre mine, nici despre epoca, nici despre cartea mea, ci voi aprinde o luminiţă de candelă unui literat care a pornit şovăitor, s-a construit pe sine compunând şi a lăsat o operă ce abia la capătul ei a sunat convingător, a plin, a mare literatură: Ionel Teodoreanu cu La Medeleni. Vreo trei generaţii au fost marcate de această carte pofticios citită, puţin înţeleasă, grabnic expediată. La auzul titlului,

mai toată lumea dă cunoscător din cap, cu ticuri de conivență, cu entuziasme conjecturale: „da, sigur, ştim-ştim, romanul copilăriei într-o lume dispărută, cu moşii, cu vii şi conace, cu slugi şi moş Gheorghe, cu Olguța, Dănuț şi Monica, poetic, dar prea plin de metafore”. Şi cam asta e tot. Adică nimic.

În realitate, romanul acesta profund românesc este o lecție de literatură. Pe parcursul scrierii lui, autorul s-a acordat singur ca un pian fermecat, s-a decantat, s-a purificat de multă zgură morfosintactică şi a abandonat piculina în favoarea gongului de bronz. Ultimul volum al ciclului răsună robust, matur, definitiv: îți dai seama că literatul a început ca Ionel-Metaforel şi s-a metamorfozat într-un clasic în cel mai înalt înțeles al cuvântului. Structura lui sufletească era categoric aceea a unui poet; construcția de sine, atentă, robace, l-a făcut prozator. A câştigat din asta? A pierdut? De fapt, tot ce a pierdut pentru el (statura şi zestrea lirică) a câştigat pentru noi. Este omul care a aruncat grămezi de averi metaforice ca să dobândească un singur adevăr.

Dacă în *Don Quijote de la Mancha* personajul este cel ce se transformă – pe măsura derulării romanului – dintr-o fantoşă ridicolă de cavaler aflat permanent alăturea cu drumul într-un bătrân înțelept şi bun, în *La Medeleni* autorul se converteşte dramatic din adolescentul nesigur, plin de erupții acneice livreşti, în bărbatul matur şi responsabil, capabil să spună despre Olguța – pivotul întregului roman – că era „un vânt de larguri”... În volumul final găsim o amețitoare artă a prozei, care ne poate amuți de admirație. Iată un singur exemplu, între atâtea altele (fiți foarte atenți şi degustați îndelung fragmentul copiat întocmai, concentrându-vă pe răsturnarea de registre):

„Există un surâs unic al feței omeneşti, pe care-l au părinții bătrâni când întâmplător evocă amintirea unui copil al lor, plăpând şi copilăreşte înțelept, care-a murit de menengită la

şase sau la şapte ani. Copiii morți de menengită sunt cele mai sfâşietor de luminoase chipuri ale copilăriei.
Durerea acelor bătrâni e veche, s-a ros; le-a rămas uneori melancolia. Au descoperit într-o casetă o şuviță de păr a copilului lor, sau şi-au amintit o vorbă de-a lui, abia glumeață. Îl revăd jucându-se liniştit pe covor, cu fruntea gravă şi mânuțele potolite ca ale înțelepților. Nu e zvon de râsete, nici gamă de vorbe subțiri, amintirea acelui copil: e mai mult o tăcere, o pată de soare. Părea mereu preocupat, ca cei care joacă şah. Era blând şi concentrat. Nu supăra pe nimeni. Se pregătea parcă să intre în mormânt, cu fața lui solemn copilărească şi mânuțele lui mici, încă de pe atunci ostenite de viață, ca aripele păsărilor care-au trecut marea.
Bătrânii surâd; îl văd copil, îl ştiu mort. La fel surâdea şi copilul lor, când se juca pe covor.
Acest surâs al feței omeneşti îl avea dimineața de septembre. Şi cerul, şi soarele, şi frunzele, şi iarba, strălucind blând de aceeaşi lumină, îşi aminteau de-o altă lumină a unui april de mult dus, copil rămas în amintire, cu hainele de floare albă, şi ochii lui gravi de prea mult soare."
La Medeleni se întomna trist. Un romancier începător, sau mai puțin rafinat, oricum nu moldovean, ar fi început fragmentul cu o descriere de natură: s-ar fi concentrat asupra molcomirii aerului, a pălirii frunzelor, a somptuozității bizantine a crizantemelor. Ar fi zugrăvit un tablou şi s-ar fi întors liniştit la personajele principale din pridvorul conacului. Cum procedează însă autorul nostru, privilegiat de tutela înțeleaptă a unui sibarit al cuvântului cum a fost Ibrăileanu? Descrie un surâs, nu unul oarecare, ci unul resemnat, obosit de viață, melancolizat de amintirea duioasă a copilului răpus de mic de meningită. Şi, deodată, lovitura de gong: „Acest surâs al feței omeneşti îl avea dimineața de septembre." Neaşteptat, covârşitor. Peste fragmentul acesta simți respirația lui Proust.

Sau alt exemplu prin care răzbate perfecțiunea: ascultând de ultima dorință a Olguței, Monica se duce pe furtună la digul din Constanța, la far, ca să-l întâlnească pe Vania, dragostea şi suferința celei dispărute; acesta nu apare, dar Monica ține în mână scrisoarea lui sosită după deznodământul tragic. Marea se frământă agonic, faleza „duduie de furtună ca o inimă grea". Singură pe digul asaltat de valurile „cu salturi de pantere îmbălate", Monica se hotărăşte să deschidă scrisoarea, simțindu-se alter-ego-ul Olguței. Un scriitor de categorie uşoară ar fi dat citire epistolei, începând fad: „Dragă Olguța"... Al nostru procedează însă artistic superior, surprinzător, făcând ca vijelia să smulgă prima pagină şi s-o arunce în hăul învolburat al spumelor vâlvoi: „Foaia de deasupra zburase pe mare, smulsă ca de o mână enormă. Cealaltă foaie palpita foşnind în degetele încleştate ale Monicăi." Astfel, conținutul ei profund dezamăgitor se lasă citit sacadat, ca lovit de dambla. De damblaua rusnacului care fuge de singura iubire curată din viața lui.

Mai rar o asemenea potrivire între formă şi fond. Totuşi, dacă am adus în discuție câte ceva din arta prozatorului român a fost şi pentru că paginile finale ale ciclului Medelenilor mă îndreptățesc în osârdia mea din Jurnalul ultimilor şase ani (vezi primul volum, apărut anul acesta la Humanitas) de a retrăi trecutul şi a-l lăsa mărturie prezentului. Iată ce gândeşte şi Ionel Teodoreanu: „Simțea cu fiecare bătaie a inimii cum se ridica trecutul ca o insulă scufundată cu palatele ei. Toți trăiau în el. Copilăria lor, tinerețea lor, casa lor, prietenii lor, căsuța lui moş Gheorghe, lazul Mânzului, via, livada, câmpiile, toate, toate erau în el. Nu vânduse nimic, nu uitase nimic. Trecutul era în el, viu, proaspăt, ca un viitor. Va scrie romanul Medelenilor, luându-şi astfel revanşa asupra vieții."

Nu mai e nimic de adăugat; cuvintele acestea rezumă un manifest poetic ce trimite cu gândul la revanşa luată şi de Proust în condiţii oarecum asemănătoare. Pentru scriitorul francez, adevărata viaţă nu este cea trăită zi după zi, mecanic, inconştient, din obişnuinţă, ci abia cea ordonată, clarificată, limpezită de opera de artă. Timpul retrăit este timp în stare pură, iar artistul, rememorându-l, devine o fiinţă extratemporală, „prin urmare indiferentă la vicisitudinile viitorului". Dar să-i dăm cuvântul: „opera de artă era singurul mijloc de a recâştiga Timpul pierdut"; „adevărata viaţă, viaţa în sfârşit dezvăluită şi limpezită, în consecinţă singura viaţă cu adevărat trăită este literatura"; „fiindcă stilul pentru scriitor, ca şi culoarea pentru pictor, nu este o chestiune de tehnică, ci de viziune"; „graţie artei, în loc să zărim o singură lume, cea a noastră, o vedem multiplicându-se, şi avem la dispoziţie tot atâtea lumi câţi artişti originali există"; „această carte esenţială, unica adevărată, un mare scriitor nu trebuie s-o inventeze, în sensul curent al termenului, fiindcă preexistă în fiecare din noi, ci s-o traducă. Chemarea şi datoria unui scriitor sunt cele ale unui traducător"; „deci trebuia să mă resemnez – pentru că nimic nu durează decât dacă devine ceva general şi dacă spiritul se autosuprimă – cu ideea că până şi fiinţele cele mai dragi scriitorului n-au făcut la urma urmei altceva decât să-i pozeze ca la pictor" (toate citatele sunt din *Timpul regăsit*).

Ce altceva au făcut personajele din primul meu volum al ciclului *Omul ca iarba* (Tati-Lale şi Mami-Didi, Tatati şi Mamaia, tata şi mama, Proful, Ancuţa şi Nuni, Ucu şi mulţi alţii) decât să-mi pozeze ca la pictor, sau ca la fotograf? Pe de altă parte, puternicele sugestii proustiene din *La Medeleni* se pot lesne explica şi prin mediul *Vieţii româneşti* a mentorului Ibrăileanu, unde s-a cizelat conştiinţa artistică a romancierului nostru. Cu toate acestea, Ionel Teodoreanu

nu a fost, nu este un simplu emul al lui Proust; ei doar s-au întâlnit în duh, cu o digitație asemănătoare şi cu obrazul lipit de corzile vibrânde, de harpsicord, ale Timpului.

31 decembrie

Concluzie
Au plouat de-a valma
şi bune şi rele
şi-au făcut mănoase
țarinile mele.
Îmi erau totuna
lauda, sudalma;
şi bune şi rele
mi-au plouat de-a valma.
Chipul ce se-ngroapă
printre asfodele,
neclintit rămâne
la bune, la rele.
„Bună ziua, domnul
Eminescu!" spune
cel care îşi râde
de rele, de bune.

Rămâneți idealişti, străduiți-vă să discerneți ce contează cu adevărat – este mesajul subliminal al acestei vechi cantilene presate ca o margaretă între filele anilor '70 şi recuperată abia acum de mine pentru voi la sfârşit-început de leat. Fiți sănătoşi!

2008

1 ianuarie

Întâmpin noul an cu zâmbetul pe buze, fiindcă mi-am amintit două întâmplări năstruşnice, de demult, strict autentice, prima cu Profu‌l, excelentul pedagog, a doua cu tatăl meu, povestite cândva chiar de ei. Se desprinde din ele un aer al epocii imposibil de pastişat, pentru că numai atunci se puteau petrece astfel de lucruri, nu acum, când orice principiu de autoritate a pierit. Pe vremuri, autoritatea aceasta de care pomenesc – exercitată fie în perioada interbelică, fie cu totul altfel spre sfârşitul anilor ‘50 – era certă, severă şi, uneori, liber consimțită chiar de cei care îi suportau consecințele. De altfel, în paranteză fie zis, nu mă îndoiesc că ea este necesară unei societăți bine constituite.
Dar să începem cu începutul: să tot fi fost prin 1958-1959, când la „Matei Basarab” un elev evreu al Profului (care îi era aceluia şi dascăl, şi diriginte) a făcut o boacănă lată de tot, într-o împrejurare pe care am uitat-o; nu mai ştiu exact ce făcuse ipochimenul, dar era groasă rău şi se putea lăsa cu pedeapsă exemplară, dacă nu chiar cu exmatriculare. Generația mea şi-a respectat foarte mult profesorii. Aceştia exercitau o autoritate absolută. (Pe vremea aceea, dascălii supărați obişnuiau să le spună liceenilor recalcitranți: „Mâine să-mi vii tuns, cu părinții!” Dracii de elevi simplificaseră porunca de mai sus în „Mâine să-mi vii cu părinți tunşi!”.) Evreu Profu‌l, evreu şi liceanul pe care trebuia să-l muştruluiască şi pentru ai cărui părinți avea o deosebită stimă; prin urmare, treaba neplăcută trebuia rezolvată bărbăteşte numai între ei doi: elev şi diriginte. La sfârşitul orelor, rămaşi singuri în sala de clasă, Profu‌l i-a zis categoric aceluia: „ — Mă, tu îți dai seama ce ai făcut? — Da, tov’ profesor. — Îți dai seama în ce situație mă pui? Vrei să sufere părinții din cauza ta? — Nu, tov’ profesor, nu. — Atunci, din două una: ori stricăm prietenia, nu-ți mai

adresez niciodată cuvântul, te pedepsesc după regulament şi află toată lumea, inclusiv părinţii tăi, ori lăsăm democraţia la o parte şi-ţi ard o pereche de palme de s-audă şi câinii din Giurgiu. Alege." Spre cinstea lui, elevul n-a stat mult pe gânduri: „— Ardeţi-mă, tov' profesor, dar să nu afle nimeni. — Mă, dar n-o să mă urăşti după aia? — Nu, tov' profesor, dimpotrivă, numai să rămână între noi." Zis şi făcut: Proful i-a altoit o scatoalcă zdravănă, iar elevul nu numai că i-a mulţumit, dar i-a rămas atât de recunoscător, încât după câteva zile s-a prezentat spăşit la noi acasă, cu braţele pline de flori.

Încercaţi să transpuneţi păţania de mai sus în zilele noastre. Aşa-i că nu merge? Acum liceenii, fete/băieţi, nu contează, îi pocnesc ei pe profesorii timoraţi. Că doar ne-am democratizat, nu?, ne-am săltat pân' la genunchiul broaştei.

A doua întâmplare este şi mai amuzantă şi mi-a fost povestită de tatăl meu, pe atunci – prin anii '40 – teterist (TTR = tânăr în termen redus) satisfăcându-şi stagiul militar imediat după terminarea facultăţii, aşa cum aveam să fac şi eu hăt mai încolo, în iarna şi primăvara 1967–1968. Ca şi pe vremea mea, teteriştii de atunci erau împărţiţi în grupe, companii, batalioane etc., şi în fiecare dimineaţă la ora 7 avea loc adunarea generală în marele spaţiu liber dinaintea cazărmilor. Apăreau ofiţerii – maiori, locotenent-colonei, colonei, cel mai ades şi generalul comandant al unităţii militare –, se dădea raportul, apoi, după salutul comandantului, urmat de răgetul de răspuns (asurzitor, ţâşnind din sute de piepturi tinere), se rupeau rândurile şi începea programul propriu-zis. Zi de zi, fără nici o abatere, dialogul comandant–elevi era următorul: „— Bună dimineaţa, elevi! – (urlet enorm, cu reverberaţii) SĂ TRĂIŢI, DOM' GENERAL!!!." Numai că tata avea un coleg foarte ghiduş, oltean de felul lui, care profita de vacarmul acela grozav ca să strige din rărunchi: „la mai du-te-n p... mă-tii!"

Evident, răcnetul lui sincer, avântat, se pierdea în larma înconjurătoare, încât numai cei din imediata apropiere îl auzeau şi pufneau nestăvilit în râs. Azi aşa, mâine aşa, lucrurile intraseră pe făgaşul lor şi nimic nu părea să le mai abată de la rostul lor firesc. După vreo patru luni însă, elevului poznaş îi vine o înştiinţare de la părinţi să meargă numaidecât acasă fiindcă se întâmplase ceva (nu ştiu ce). Iese la raport, primeşte învoirea şi dispare pentru câteva zile de la unitate. Între timp, de la minister vine noul consemn: la binețele de dimineață ale comandantului, elevii încremenesc cu capul înălțat spre el şi prezintă armele într-o tăcere absolută. La înapoierea elevului oltean, colegii lui, luându-se cu altele, uită să-i comunice modificarea, aşa că dimineața are loc următoarea scenă: în fața careului format, generalul strigă tare: „— Bună dimineața, elevi!" Tăcere mormântală, impresionantă, spartă însă numaidecât de un zbierăt neomenesc, din toți bojocii: „— IA MAI DU-TE-N P.... MĂ-TII!!!"
Tablou. Tata nu ştia ce a pățit după aceea nenorocitul, dar de bună seamă că uşor nu i-o fi fost; totuşi, pare-se că generalul avea suficient simț al umorului ca să-şi amintească de propriile-i năzbâtii din perioada studiilor superioare de război, aşa că, după o perioadă obligatorie de bulău cu pâine şi apă, olteanul nostru a scăpat doar cu ridichea frecată bine.

3 ianuarie

În sfârşit, a nins cu temei. Megapolisul în care-mi duc veacul zace acum pe brânci, scos din luptă ca de obicei de prima zăpadă mai generoasă: oraşul acesta diform, zgomotos, grobian, borfaş, nesimțit, urâțit definitiv de monstruozitățile arhitecturale cărora le-a căzut victimă în ultimul deceniu şi jumătate, face acum pe nevinovatul sub o

nemeritată hlamidă imaculată, de hermină brodată cu diamantele de pe ramurile pomilor desfrunziți, înmărmuriți în atitudini tragice. Dar cu mine nu-i merge: ştiu de pe acum că abia aşteaptă să se dezmorțească înspre primăvară, în acelaşi vacarm insuportabil al nesfârşitelor reparații-peticiri-reasfaltări stradale şi al vecinilor de bloc – din toate blocurile – care mereu au ceva de găurit prin pereți cu nişte bormaşini ce ar trebui numărate printre modernele instrumente de tortură acustică, ultrarafinată.
Dar, de bine, de rău, zilele astea libere, vătuite de promoroacă, îmi vor fi luminate discret de muzică bună şi literatură captivantă: am pregătit CD-uri cu simfoniile lui Haydn şi Mozart şi neîntrecutul volum al lui Douglas Hofstadter *Gödel, Escher, Bach – o eternă cosiță aurie împletită*. Altceva nici nu-mi mai trebuie.

5 ianuarie

Pe la mijlocul lui 1990, oricum destul de curând după „evenimentele" pe care nimeni acum – poate cu excepția unor politicieni şi ziarişti direct interesați – nu le mai numeşte revoluție, ci „mă rog, ce-o fi fost atunci", m-am străduit pe cât am putut să evadez din marasmul bolii ce mă ținea cetluit în casă încă din 1983 şi să ies să mă plimb nițel pe stradă, măcar primprejurul blocului, ca să prind puteri şi să încep să mă simt ceva mai bine. Aşa s-a făcut că într-o dimineață, adunându-mi toate resturile de voință, am înfruntat întinderea (pentru mine nemărginită) a şoselei Iancului, cu gândul să parcurg pe jos dus-întors cel puțin două stații lungi de tramvai, încercând să-mi dovedesc că pot şi să-mi depăşesc agorafobia teribilă cu care mă procopsise prea îndelunga suferință psiho-somatică. Mergeam deci concentrat, privind drept înainte ca să nu mă apuce iarăşi ameteala legată de faza virulentă a bolii, care se

manifesta mai ales dimineața, calmându-se înspre seară, când am văzut venind către mine o fată. Era înaltă, bine făcută, modern îmbrăcată. Veşnic admirator al gintei feminine, m-am uitat la ea cu plăcere. Totuşi, ceva părea în neregulă, deşi n-aş fi ştiut a spune ce: cu o mutră crispată, cu o mână dusă dureros la ureche şi cu cealaltă gesticulând prin aer, tânăra nu mă vedea, ci se uita prin mine şi vorbea de una singură pe stradă. Aşa m-a depăşit şi s-a pierdut în depărtare, sporovăind întruna. „Of, of – mi-am zis –, sărăcuța, aşa tânără şi deja suferă de otită acută şi demență precoce! Vai şi-amar pe capul părinților ei!" Şi mi-am continuat plimbarea abătut.

Întors acasă, i-am povestit Ilenei pățania cu fata bolândă, dar ea – ființa activă, mult mai la curent decât mine cu toate schimbările de ultimă oră şi cu modificările de mentalitate – n-a înțeles prea bine despre ce era vorba, nici nu s-a arătat cine ştie ce compătimitoare. Aş fi uitat întâmplarea aceea inexplicabilă, dacă după câteva zile ea nu s-ar fi repetat aidoma, de data asta cu un băiat: încruntat, grăbit, apăsându-şi urechea cu o palmă şi tăind convingător aerul cu ailaltă, flăcăul vorbea în dodii în plină şosea, cu ochii în gol, nepăsându-i de nimeni. M-am oprit descumpănit. Acelaşi crud diagnostic: otită supurândă şi detracare mintală. M-am uitat lung după el, convins că la mijloc era un secret la care n-aveam eu acces: doar nu puteau suferi amândoi junii de aceeaşi boală.

Râzând, Radu şi Mona mi-au oferit până la urmă cheia misterului: apăruseră şi la noi primele telefoane mobile, iar pe plaiurile mioritice Baba Dochia era încet şi sigur înlocuită de Baba Nokia.

6 ianuarie

Epoca mea a revoluționat permanent numai tehnicile şi tehnologiile, nicidecum conştiința sau morala. A stat foarte bine la capitolul obiecte şi mizerabil la cel sufletesc. Într-adevăr, noi am trecut fără soluție de continuitate de la radioul clasic la pick-up şi magnetofon, de la radioul cu tranzistori la televizor, de la casetofon la computer, la laptop şi acum la telefonul mobil. Pentru unii, trecerile au fost naturale şi normale, pentru alții – prea abrupte. Surpriza în fața noului (de atunci) a rămas înregistrată până şi pe discurile microsion ale generației mele: ajunge să-mi amintesc de melodia delicioasă Tiny blue transistor radio a lui Connie Smith, de la începutul anilor '60. „Subiectul" e simplu: cântăreața, înmărmurită, primeşte de ziua ei un tranzistor albastru şi se topeşte de plăcere. Acum, pentru acelaşi efect, ar trebui să primească un iPod.
Depăşită sau nu, perimată ori ba, generația mea rămasă în țară şi-a făcut datoria, toate datoriile, în condiții deosebit de grele. Şi-a dus muncile şi zilele până la capăt, şi-a scris cărțile, şi-a compus muzica, şi-a făcut de cap, şi-a turnat cenuşă-n cap, şi-a crescut copiii ca să aibă cine s-o judece. N-a avut de ales. Până în 1989 a fost săracă, cu demnitate şi decență; după aceea a devenit buimacă, prin trecerea brutală de la comunism la consumism. Nu pomenesc de contemporanii mei din străinătate, fiindcă aş vorbi în necunoştință de cauză. Ei se judecă după alte bareme. Nici ei nu ne sunt superiori nouă, nici noi lor. A le scoate pe nas că „n-au mâncat salam cu soia" este dezonorant şi penibil. Ca scriitor însă, am râs de pretențiile unora dintre ei de-a mânui, vezi Doamne, o românească mai pură, necontaminată de racilele marxismului autohton; asta nu era decât o mare gogomănie, pentru că limba vie a neamului numai *aici* s-a vorbit şi se vorbeşte, chiar desfigurată de monstruozitățile lingvistice ale tranziției. Dintre acestea, nu pe ultimul loc se plasează traducerile funambuleşti ale

dialogurilor din filmele TV străine. Credeam că numai cunoştinţele de limbă franceză sunt acum lovite de nulitate, dar ce te faci când citeşti cu ochii tăi „sfânta stafie” pentru *the Holly Ghost*, adică Duhul Sfânt? Te freci la ochi şi închizi televizorul sau te resemnezi să înghiţi până şi o „omletă băloasă” pentru *une omelette baveuse*, adică neînchegată bine, insuficient prăjită. Iar dacă ai neşansa să dai peste expresia *il était en train de...* (era pe cale să...), nu te sfii, traducătorule TV, rezolv-o chiriţeşte prin „era în tren” şi gata.
Aşa-i că nu vă duce mintea ce-i aia „spumă de şoarece”? Ei bine, careva dintre traducători a dat peste francezul *mousse* (spumă), l-a confundat cu englezul *mouse* (şoarece, dar şi mouse-ul computerului), le-a zăpăcit în aşa hal încât a preferat să dea ambele versiuni alăturate şi a rezultat hidoşenia de mai sus. Nu dau mai multe exemple, fiindcă sunt nenumărate şi aş umple volumul numai cu ele; or noi avem „alte pisici de biciuit” – amuzantă locuţiune franceză care zău că nu trebuie tradusă chiar *mot à mot*.

11 ianuarie

Este trist să constaţi că datele obligatorii ale naşterii şi morţii oricărei personalităţi care figurează în dicţionarele enciclopedice (de tipul: Ion Ghica 1816–1897 sau Giovanni Papini 1881–1956) sunt exact acelea care nu au nici o însemnătate pentru respectivii scriitori, matematicieni, filozofi, politicieni, muzicieni, oameni de stat etc. etc., în sensul că toţi aceştia nu au avut nici o putere de decizie asupra lor, decât în cazul extrem de nefericit al sinuciderii. Vreau să spun că tocmai acele date de care se face caz şi care trebuie memorate de elevi sau de studioşi sunt cele mai indiferente pentru persoanele în cauză, fiind doar nişte jaloane, nişte borne de intrare şi ieşire din viaţă, faţă de care

ei, oamenii reali din carne şi oase, au fost total neputincioşi. Evident, constatarea ni se aplică în egală măsură nouă tuturor, personalităților accentuate şi celor mai şterse, şi se verifică în inscripțiile laconice de pe crucile ce ne vor sta la căpătâi.

13 ianuarie

Am terminat cu o nespusă scârbă cartea istoricului militar Antony Beevor Berlin 1945 – Prăbuşirea, pe care am citit-o în versiune spaniolă. Nu cred să se fi tradus încă la noi. Studiul este impecabil, riguros, exhaustiv documentat, însă reiese dramatic din el ceea ce am susținut întotdeauna, chiar şi în pagini anterioare ale Jurnalului meu: că absolut toți actorii acestei tragedii planetare – cu adevărat neamul lui Cain – s-au comportat mişeleşte, criminal, cu o cruzime frizând patologicul. Despre vinile nemților nici nu mai vorbim; ele sunt arhicunoscute. Dar să ne referim puțin la aliații cei „democrați şi civilizați" şi la cârdăşia lor infernală cu „soldatul sovietic eliberator", acel Caliban beat de jaf, de sânge şi de viol, năpustit asupra Europei de un sinistru stat totalitar cu nimic mai bun decât agresorul, apoi victima lui. La sfârşitul anilor '50 aveam o oarecare simpatie pentru generalul Ike Eisenhower, ajuns preşedintele SUA şi gazda lui Hruşciov în timpul vizitei acestuia în America. N-o mai am, aflând cu stupoare că a oprit deliberat înaintarea dinspre vest a trupelor de sub comanda sa (americanii, englezii lui Montgomery şi francezii lui De Lattre de Tassigny) la Elba, deşi ar fi putut ocupa Berlinul înaintea ruşilor, împotriva cărora nemții, ştiind la ce se puteau aştepta din partea lor, luptau cu disperare până la ultimul strop de sânge. Atât Montgomery, cât şi De Lattre au simțit că turbează la auzul deciziei politice a comandantului suprem al forțelor anglo-americano-franceze. Ei nu ştiau că

Berlinul era cadoul făcut de Washington lui Stalin de 1 Mai, dată la care trebuia să cadă Reichstagul. Mai mult, în prostia lui, Ike s-a rugat frumos de monstrul de la Kremlin să le îngăduie unor ziarişti aliaţi acreditaţi – vreo treizeci – să fie de faţă la măreţul eveniment şi să-şi scrie din capitala cucerită articolele triumfale. Sumbrul viclean s-a prefăcut întâi că n-a primit, apoi că n-a înţeles mesajul occidental: păi cum era să lase el acolo martori oculari!? Stupizenia vesticilor bate toate recordurile când se tot întreabă cu uimire de ce nemţii li se predau lor aproape fără luptă, dar opun cea mai înverşunată rezistenţă „băieţilor lui Joseph", ai acestui brav Joe. Chiar, de ce? Dacă ne-ar fi întrebat pe noi, precis ar fi aflat răspunsul.

Sălbaticele bombardamente de zi şi de noapte, cu bombe incendiare, ale anglo-americanilor asupra Dresdei şi a altor oraşe lipsite de apărare şi locuite preponderent de pensionari, femei şi copii n-au avut şi nu pot avea nici o justificare în faţa Istoriei; cu atât mai puţin în ochii Domnului. Nu erau creştini cei care se lăudau atunci cu „metrul şi bomba", într-o acţiune lipsită de orice glorie, crudă, programată, de o samavolnicie totală. Am văzut pozele făcute de supravieţuitori şi de trupele auxiliare chemate să adune morţii în zilele imediat următoare, şi m-am încrâncenat: în una din ele, doi subofiţeri germani în uniformă, cu spatele la obiectiv, privesc în sus un morman de cadavre înalt cam de cinci ori cât statura lor. Şi mi-am dat seama că acelea erau doar cadavrele găsite întregi, fiindcă restul, adică resturile...

Dar să ne întoarcem la Ivanii care tocmai dau năvală în Prusia Orientală. Nu li se pot nega multele şi indubitabilele fapte de eroism, însă ce s-a întâmplat atunci în materie de violuri multiple, acolo şi în Pomerania învecinată, depăşeşte orice imaginaţie maladivă. Satan în persoană s-ar fi declarat învins şi s-ar fi întors cu coada între picioare la cazanele lui

cu smoală subpământene. Nu intenționez să vă întrețin cu ororile acelea; le veți citi singuri când va apărea şi la noi lucrarea lui Beevor. Pot doar să vă spun că, în materie de femei, ruşii nu făceau nici un fel de mofturi, siluindu-le în grup la orice vârste cuprinse între 10 şi 80 de ani. Astfel, într-un sat din Pomerania, trei fermiere victime, fata, mama şi bunica, aproape că „se mângâiau" la gândul că logodnicul şi soții lor muriseră la timp, înainte de a afla că fuseseră ruşinate de un pluton întreg. În altă parte, un ofițer sovietic l-a împuşcat cu mâna lui pe un degenerat din propriile-i trupe, un gradat care îşi aliniase oamenii înaintea unor coapse goale, trântite de răcani pe jos cu picioarele desfăcute. Una din secretarele Cancelariei Reich-ului a trebuit să fie cusută, după ce suportase asaltul învingătorilor: 23 de trupeți unul după altul, puțind a votcă. O alta, după o întâlnire asemănătoare cu eliberatorii, a dispărut fără urmă. Multe se sinucideau, altele alegeau totuşi să trăiască pentru copiii lor născuți înainte. Un bărbat de 30 de ani a sărit cu pumnii goi la un soldat care îi viola mama sub ochii lui; a primit un glonț în cap. Un militar rus s-a îndrăgostit de o tânără nemțoaică şi a luat-o sub protecția sa, dar un tovarăş de-al lui a profitat de lipsa aceluia, i-a băgat fetei țeava revolverului în gură şi a siluit-o cum şi cât a vrut. Iar acestea n-au fost fapte izolate, nu erau excepția, ci regula.

Soldatului sovietic eliberator i-am ridicat şi noi la Bucureşti în anii comunismului ditamai monumentul, pe care l-am ştiut dintotdeauna în Piața Victoriei, în fața Muzeului Antipa; era supraînălțat pe un soclu uriaş de granit, motiv pentru care cam toată lumea pe atunci îngâna nepartinic, privindu-l, epigrama lui Păstorel Teodoreanu intrată de mult în folclorul urban: „Soldat rus, soldat rus, / ce te-au pus aşa de sus? / Te iubesc popoarele, / sau îți put picioarele?" Ipoteza a doua avea toate şansele să fie cea adevărată.

7 februarie

Enorma fățărnicie umană, în versiune românească: falsa problemă a Casei Poporului. După ani de absolutism pseudodinastic, Nicolae Ceauşescu lăsa o moştenire megalitică despre care se poate spune orice: că e inutilă, că e grandioasă, că e megalomană, că e unică în lume, că ce-i lipseşte chelului, că e inspirată de „ideile ciu-cé" ale colegului său satrap nord-coreean, că e a doua construcție după Pentagon în ordinea mărimii, că se vede din cosmos, că a costat şi ochii din cap, că e faraonică precum piramidele, că e uluitoare, că e monstruoasă... După '89, nechemații cei guralivi de pe la toate posturile TV au început să-şi dea cu presupusul care mai de care, căutând pasămite o soluție pentru măgăoaia neterminată ce nu consuma atât fonduri, cât pasiuni: să fie dărâmată în întregime, ba să-i fie demolată doar partea de sus, să fie vândută japonezilor pe bani grei, să fie transformată în cel mai mare lanț hotelier din lume, ba mai bine într-un uriaş tripou față de care Las Vegas ar păli... Şi cum la noi într-adevăr ridicolul nu ucide, ci îngraşă, s-au pronunțat (contradictoriu) pe această temă comentatorii de ocazie, actorii cu priză la public, analiştii politici, bancherii de primă generație, VIP-urile în devenire, redactorii de ştiri, ziariştii de scandal, vedetele media, vedetele porno, corecții politic, oamenii de bine, oamenii de rău, oamenii de bine de rău.

Ca un cartof fierbinte, măgăoaia cu care nimeni nu ştia ce să facă era aruncată dintr-o mână în alta. Pe de o parte ne era grozav de ruşine de ea (monumentul totalitarismului), pe de altă parte ne mândream cu ea (toate personalitățile străine care îi vizitau mai ales interioarele rămâneau literalmente cu gura căscată). Nimeni nu se gândea că, desconsiderând imensa clădire, bălăcărea prin ricoşeu truda arhitecților, a miilor de muncitori, de zidari, de specialişti de

prim rang, de profesionişti în ale artelor decorative, sculpturii, stucaturii, picturii, tapiţeriei, sticlăriei, ebenisteriei, feroneriei, mozaicului etc. Să nu uităm că pentru înălţarea monumentului s-a făcut apel nu numai la cele mai frumoase şi mai scumpe materiale din întreaga ţară, ci şi la cei mai de frunte meşteri în diferitele lor domenii. Criticând opera moartă – şi existau motive pentru aceasta –, oamenii uitau opera vie, adică pe oamenii care o făcuseră posibilă, cu imense sacrificii.

Bun, o să mă întrebaţi, şi care-i concluzia? Aceasta e una singură: marea făţărnicie de care dăm dovadă involuntar şi de care pomeneam la începutul acestor rânduri. Înjurăm cu năduf ceva şi ne folosim din plin de acel ceva. În clădirea cea mult hulită s-a mutat cu tămbălăul de rigoare Parlamentul României, deci cea mai importantă instituţie a ţării. Ori de câte ori se desfăşoară vreun eveniment cu totul deosebit, el are loc neabătut în vastele, luxoasele saloane şi săli de conferinţă ale monstruosului edificiu. Acolo am găzduit în ultimul timp mult-trâmbiţatul summit al francofoniei şi persoanele fostului şi actualului prezident al Franţei, mălai-mare-Chirac şi ţăndărică-Sarkozy; tot acolo se va desfăşura peste două luni extrem de importantul summit al alianţei NATO, un eveniment de răsunet. Şi-atunci, din două una: ori blestemăm de zor Casa Poporului şi nu mai primim nici o manifestare internaţională în ea, ori o folosim la maximum de randament şi tăcem mâlc din gură. Şi una, şi alta nu se poate. Cum i-a spus cândva Arghezi, cu vocea lui înmuiată şi tremolată de bătrâneţe, unui politruc just care proslăvea de zor comunismul, dar fuma numai Pall Mall: „Mata una vorbeşti şi alta fumezi.” O posibilă definiţie a fariseismului de la noi şi de pretutindeni, de acum şi dintotdeauna.

2 martie

De câteva săptămâni încoace traversez o perioadă destul de amorfă, de ariditate literară, însă dacă e adevărat că n-am scris nimic la Jurnalul meu, asta nu înseamnă că nu m-am gândit intens la anii tineri şi nu am retrăit zâmbind multe întâmplări amuzante de la liceul „Matei Basarab" şi din locuinţa noastră din strada Victor Manu 44, cea împărţită leal cu bunii vecini de apartament Tatiana şi Paul Sireteanu. De altfel, fosta mea colegă, serioasa, sportiva şi blond-mateina Gabriela, mi-a reproşat cu dulceaţă la un moment dat că n-am scris mai mult în primul volum despre venerabilul nostru liceu după care amândoi tânjim acum. Facă-se dar voia ei şi plinească-se pofta mea de rememorări, iar ambele să ne teleporteze lin în ultimii ani '50 şi primii '60, întâi la impunătoarea, sobra, masiva construcţie din preajma antonpannescă a bisericii Lucaci, apoi în blocul „muncitoresc" de numai trei etaje unde mi-am trăit cu maximă intensitate (pot spune că mi-am devorat) sfârşitul copilăriei şi întreaga adolescenţă. Aţi înţeles din rândurile de mai sus că va fi vorba de drăcoveniile pline de haz, de la şcoală şi de acasă, ale unor teenagers clocotind hormonal, surzi la comandamentele politice ale momentului şi debordând de vitalitate. Le vom împărţi în două: drăciile de la liceu şi şotiile de acasă.

Doamne, îmi zic câteodată, că nebuni mai eram! „Matei Basarab"-ul nostru drag a fost nu numai greoaia clădire docentă în care nişte dascăli cu adevărat plini de har încercau să ne vâre puţină doxă în cap, ci şi scena unor trăsnăi de care mă crucesc şi acum, când mă surprind râzând de unul singur. Unele au fost pomenite în volumul precedent; altora abia le vine rândul. Şi dintre acestea, salvarea *in extremis* a câtorva „*desesperados*" corigenţi şi repetenţi, la ultima oră de încheiere a mediilor, printr-un procedeu năstruşnic şi primejdios, mi se impune ca primă amintire, dând tonul celor ce urmează. Cred că ideea

pogorâse de la clasele mai mari, însă aplicarea ei a dat roade şi în cazul nostru. Ca de obicei, la materiile încuietoare (matematică, fizică şi chimie), unele dintre loaze se aşteptau să fie picate cu brio; de aceea, în strânsă colaborare cu restul clasei, care se solidariza spontan şi la bine, şi la rău, potenţialii repetenţi/corigenţi îşi luau din timp măsuri de siguranţă, constând în punerea profesorilor respectivi într-o situaţie imposibilă. Desigur, procedeul, terorist şi redutabil, nu trebuia banalizat prin repetare; ca urmare, a fost folosit extrem de rar şi de judicios, cu rezultatele scontate. Am pomenit în pagini precedente, la descrierea liceului, de înălţimea ieşită din comun a celor două etaje ale sale, rezultând din concepţia arhitecturală, de secol XIX, a vechilor zidiri spaţioase, ample, aerisite, edificate fără nici o preocupare pentru aşa-zisa economie prost înţeleasă. Una din consecinţe era însă distanţa remarcabilă ce despărţea de pavajul curţii ferestrele de la catul superior. Pe asta se baza stratagema loazei, ajutată de toată suflarea clasei. Cu câteva ceasuri bune înainte de fatala oră de încheiere a mediilor, repetentul în perspectivă se sfătuise mai ales cu băieţii – fetele erau mai degrabă pe post de bocitoare, de fecioare despletite şi de cor antic –, împărţindu-ne cu toţii rolurile: cine îl va ţine zdravăn de fluierele picioarelor, cine de curea, care de vestonul uniformei, care de pantaloni, care de braţe... „Bă, şi să mă ţineţi tare, auziţi? Că altfel mă ia mama naibii!” Scenariul era gata, urma desfăşurarea faptelor.

Şi iată-l intrând pe profesorul de fizică, teribilul „Napo”, un adevărat domn care se străduia s-o facă pe tovarăşul, deşirat şi slab, sever şi încruntat doar de ochii lumii, în realitate dezarmat, blând şi prevenitor (zâmbea foarte rar, şi atuncea – strâmb). Are în mână o armă percutantă: catalogul în care va pecetlui soarta loazei. Aceasta, încordată, stă în bancă, gata să ţâşnească la auzul

aşteptatei veşti proaste. Clasa îşi ţine răsuflarea. Ora se desfăşoară previzibil cam până la jumătate: se definitivează mediile, unii respiră uşuraţi, alţii se resemnează gândind la vacanţă. Când ajunge la viitorul repetent, „Napo” se oţărăşte şi trânteşte sec nota: „Patru.” Pân-aici i-a fost! Loaza sare drept în picioare, se agită, protestează amarnic, suferă câineşte, se năpusteşte conform înţelegerii la geamul larg deschis spre vara de afară şi se aburcă pe pervaz, gata să se arunce în vid de la etaj. Fetele ţipă convingător şi se iau cu mâinile de cap. Băieţii, antrenaţi, se reped la victimă cu o viteză neverosimilă şi o apucă de ţurloaie, de haine, de mâini, de turul pantalonilor. Loaza se zbate, se bălăngăne spectaculos şi controlat în gol. Bietul profesor – căruia toată clasa îi aruncă acum grele priviri de reproş –, încolţit, palid, încremenit, sufocat, timorat, „vinovat”, depăşit de evenimente şi aflat undeva în pragul apoplexiei, nu ştie ce să facă, până când corul antic al bocitoarelor despletite îi sugerează nota cinci în catalog. Şovăie, încearcă să-şi revină, să facă faţă situaţiei, să tragă de timp, dar o privire spre sceneta dramatică din cadrul ferestrei îi dovedeşte că n-are încotro. „Cinci”, rosteşte şantajat, învins, dar salutat de uralele întregii clase, care din momentul acela îl adoră. Fetele îi zâmbesc cochet, victima îşi revine imediat, iar băieţii îl conduc pe prof în alai pe coridor spre cancelarie, manifestându-şi preţuirea în fel şi chip.

Asta se întâmpla la fizică; la chimie lucrurile luaseră o întorsătură şi mai hazlie. Prin clasa a VIII-a, pare-mi-se, ne-am pomenit cu un profesor nou în halat alb, grozav de zăpăcit, mic de stat şi îndesat, al cărui nume îmi scapă şi a cărui caracteristică de bază era nu numai marea-i agitaţie nervoasă, ci şi faptul că nu-i reuşea nici o experienţă din cele multe pe care ni le făcea în clasă, mobilizând de fiecare dată câte doi băieţi să-i care de la laborator butelia de aragaz care asigura alimentarea lămpii Bunsen. El ne-o lua

înainte cu halatul fluturând, cu catalogul într-o mână şi cu stativul de eprubete în cealaltă. Ajuns în clasă, se proțăpea lângă catedră şi ne indica prin vagi semne contradictorii unde să lăsăm greaua butelie de fier, iar noi ne prefăceam dezorientați şi o lăsam să cadă, tot de fiecare dată, pe pantofii lui, într-un ritual de-acum bine stabilit. Se auzea un puternic „Au!", dar imediat profesorul se lua cu multele-i experiențe nereuşite şi uita de storcoşirea repetată a membrelor inferioare. Toate echipele de doi băieți au procedat la fel, spre încântarea întregii clase, care, ca o compensație pentru lungile lui suferințe în slujba ştiinței, îl consola ori de câte ori eprubetele nu prezentau nici coloratura, nici sedimentele anunțate ritos la începutul orei, asigurându-l că – în mod absolut miraculos – experiența îi reuşise totuşi. Din păcate, profesorul cel nevricos, veşnic ghinionist şi cu pantofii rău scâlciați de agresivitatea buteliei, a dispărut pe neaşteptate după vreun an şi mai bine, altcineva luându-i locul şi privându-ne de o distracție garantată.

Dar, ca dascăl, să te fi ferit Dumnezeu să cazi în dizgrația clasei noastre cucuiete, care imediat trecea la represalii. Dintre acestea, una din cele mai severe şi mai verificate, cu valoare de vot de blam cu avertisment, era scoaterea din țâțâni a înaltei uşi masive de stejar şi simpla ei proptire în canat, în recreația dinaintea orei cu respectivul antipatic care îşi atrăsese duşmănia elevilor – şi, prin urmare, se cerea pedepsit exemplar cu o drăgălaşă de sperietură de să-şi scuipe în sân tot restul zilei. Într-adevăr, înălțimii sălii de clasă îi corespundea lungimea proporțională (deci şi greutatea) uşii vopsite în brun, cu două batante, din care unul fix, şi care acum, după intervenția inspirată a liceenilor, abia se mai ținea în echilibru instabil, deşi dinspre coridor ai fi jurat că e absolut normală. Clenciul era că, la simpla apăsare a clanței şi la încercarea de deschidere

a uşii, aceasta se prăvălea, dacă nu era zdravăn ţinută din interior, drept în capul neştiutorului care provocase răzbunarea clasei, adică mânia zeilor. De aceea, doi băieţi stăteau pregătiţi în spatele uşii şi îi controlau prăbuşirea, în aşa fel încât profesorul ce primea avertismentul să fie zgâlţâit bine de frică, dar să nu păţească nimic. Când îşi mai revenea din sperietură, încerca să afle ce s-a întâmplat din senin cu uşa, dar noi habar n-aveam, eram primii surprinşi şi ceream în gura mare să vină dulgherul şcolii.
Prin ultimele clase liceale am fost duşi la practică în producţie la fabrica Timpuri Noi, fostă Lemaître. Se preconiza împletirea patriotică a studiilor teoretice cu roboteala la strung şi cu obişnuirea cu viaţa oamenilor muncii. În sine, nu era un lucru rău, iar noi, dracii de elevi, am ştiut să punem la contribuţie în favoarea noastră până şi împrejurările acelea destul de dure.

3 mai

Mă avântasem cu desfătare în relatarea năzbâtiilor şcolare de mai sus – rămasă, iată, în suspensie (o voi mai relua vreodată?) – şi eram gata să continui cu deşertarea sacului cu poveşti, când m-am confruntat dureros cu evidenţa că omul propune şi Dumnezeu dispune, dar şi cu sentinţa fără apel din Biblie: „Viaţa omului 70 de ani, pentru cei în putere 80, iar ce-i peste asta – osteneală şi durere.” De o lună întreagă n-am adăugat nici un rând, nici un cuvinţel măcar, evocărilor mele, pentru că de tot atâta timp mama mea se zbate între viaţă şi moarte la etajul IV (Terapie Intensivă) al spitalului „Prof. Dr. Ioan Angelescu”, fost „Al. Sahia”, de pe strada Mircea Vodă. Suferinţa ei este de nedescris, iar debusolarea mea – totală. Nu eram, nu sunt pregătit pentru un asemenea final atroce, de nimic anunţat. Aşa cum stă scris la începutul acestor memorii, în volumul precedent,

am fost un fiu bun, cu care mama s-a mândrit întotdeauna şi mai ales în timpul din urmă, însă nenorocirea care s-a abătut din senin asupra noastră mi-a pus într-o lumină crudă atât nevolnicia, cât şi micimea sufletească şi neputința de a-i fi de ajutor în momentele de mare cumpănă. Se pare, totuşi, conform medicilor, că nici alternative n-am prea avut.

10 mai

Azi, 10 mai 2008, la ora 9.20 dimineața, Mama s-a stins în chinuri grele la spital, pe patul de suferință în care, complet intubată, a agonizat aproape o lună. În clipa supremă a fost ori singură, ori înconjurată de străini – vreo asistentă, poate vreo doctoriță, deşi nu cred, pentru că era sâmbătă şi cam toată lumea plecase... Amănuntele nu le voi cunoaşte niciodată, şi poate că e mai bine aşa. Noi, Ileana şi cu mine, am sosit acolo ca de obicei, ca în fiecare zi de o lună jumătate, după ora prânzului, când intrarea era permisă. Îi aduseserăm creme uşoare de zahăr ars şi iaurturi simple, hrănitoare, care puteau fi diluate în ceai şi turnate în tubul ce prin nas îi ajungea în stomac. Completam astfel perfuziile, permanente de la data intubării. Ne pregăteam să ne punem târlicii şi halatul de plastic, sterilizate, când, din pragul uşii, am văzut patul ei – gol. Am înghețat, dar tot ne-am agățat de iluzia că a fost mutată undeva prin apropiere, în vreun salon. Ileana a întrebat de ea cu jumătate de gură, neprimind nici un răspuns. Încercam să luptăm împotriva evidenței, când un bolnav cu aspect de mărunt conțopist, pe care îl mai văzuserăm plimbându-se plictisit de colo-colo, ne-a altoit cu măciuca în moalele capului, aproape cu satisfacție: „Ce atâta vorbărie, doamna a murit şi gata.” Cum de nu m-am prăbuşit chiar atunci, lovit de apoplexie? Cum de am făcut față discuției cu sora medicală care ne-a

spus că Mama s-a sfârşit cu lumânare aprinsă la căpătâi? Cum voi rezista la tot ce va urma?

19 mai

Plâng. Mă opresc, încerc să raționez, plâng din nou. Ochii mei umflați plutesc în lacrimi, nasul îmi curge; sunt dizgrațios, ridicol, şi nu-mi pasă. Trebuie să mă eliberez cumva de prea-plinul disperării care s-a înstăpânit pe mine tiranic, nemilos şi amenință să mă distrugă.
Cât am iubit-o pe Mama! Într-un sertar al ei, bine păstrate, am găsit bucățelele de hârtie şi fragmentele de scrisori pe care, la vârsta de şase-şapte ani, i le strecuram în poşetă sau i le trimiteam la sanatoriul din Moroieni, unde lupta cu tuberculoza. Iată-le (ele, cu literele lor strâmbe, când mari, când mici, sunt mai grăitoare şi mai înduioşătoare decât tot ce încerc să însăilez eu aici):
Am o mama
Dulce scumpă
ea are todeauna
grijă de mine
eu o iubesc şi o ador
pe frumoasa ființă
REGINA PE PĂMÂNT
E MAMA IUBITĂ PE
PĂMÂNT NU E NIMENI CA
EA A DIC Ă MAMA
MIHAI DAN
cantuniari
MAMI DRAGĂ
ITI DORESC MULTA
SANATATE SI
MULTUMIRESUFLET
EASCASINOROC

TEPUPICĂMIHAI
MIHAI cantuniari
MAMA e iubita
mea e ceamai
scumpa ființă
(cineva a adăugat data: 19. I. 52; nu aveam încă 7 ani)
Dragă Mamă
Am văzut din scrisoarea ta că bănuieşti că te-am uitat d tot fiincă îți scriu rar. Să nu crezi ca te-am uitat dar ți-am scris rar de oare-ce sânt ocupat (j) f mult cu şcoala. Eu învăț bine şi în fiecare seară Tatati mă controleaza la lecții. De asemenea ascult de tant Mari şi pata Mata care mă hrănesc bine şi îmi fac toate mâncările care îmi plac. Te sărut mult mamă dragă îți urez sanătate multă şi te doresc din toată inima. Mihai.
Dragă Mamă
M'a bucurat că mi-ai scris şi mie. Iată să-ti scriu câte ceva despre mine: eu merg regulat la şcoală şi-mi fac temele singur şi apoi mă controleaza Mamaia, Anca şi Unchiul Marcel. Mă bucură că te simți mai bine şi voi căuta să fiu cuminte ca tu sa te faci mai repede sănătoasa, aşa cum mă sfătueşti în scrisoare lui Unchiul Marcel.
Toată lumea este drăguța cu mine însă nimeni nu poate înlocui pe scumpa mea mamă, de care mi-e dor lare mult. Cu Unchiul Marcel, care vine regulat la mine, vorbesc despre tine şi dorim să te vedem sănătoasa şi voioasa. Unchiul Marcel mă ia la plimbare şi la cinema.
Te sărut din toată inima, cu toată dragostea, fiul tău care te iubeşte şi care te va asculta
Mihai
Dragă mamă
Eu mă simt foarte bine aici. In fiecare joi Anca îmi face baie. Ma joc cu Ucu cam în fiecare zi findcă el vine în Salcâmi. Ce faci? Te simți bine? Imi fac lecțile în fiecare zi, conştincios şi merg la şcoală regulat. (Până aici este compoziție proprie –

adaugă o mână străină, probabil a Ancăi.) *Doream foarte mult să vin să te vad. Anca îmi promisese să mă aducă la tine Duminică 24 Mai. Findcă Duminica asta avem serbarea de sfârşit de an, regretam atât Anca cât şi eu că suntem nevoiți să amânăm vizita noastră. Dacă nu am note foarte bune decând lipseşti tu, Anca mi-a promis o bătaie bună chiar la serbare în fața tuturor profesorilor şi elevilor. Vezi dar ce mă aşteaptă dacă nu am învățat bine.*
Dragă şi mult iubita mea mamă, îmi este foarte mare dor de tine. Dacă îti scriu aşa de rar nu este că nu mă gândesc în fiecare clipă la tine, dar joaca şi lecțiile fac să treacă zilele fără să ştiu cand. Sper că în curând s să pot fii iaraşi înpreună cu tine. Până atunci te doresc mult, mult de tot. Iți urez o rapidă şi complectă însănătoşire. Te sarut de mii şi mii de ori cu toată dragostea mare ce o am p pentru tine.
Mihai care te iubeşte
Mulți copii scriu la fel sau chiar mai frumos mamelor iubite; nu mă consider un caz aparte. Dar puțini sunt fiii care, la vârsta lor de 63 de ani, îşi sună mamele de două ori pe zi, dimineața şi seara, ca să le întrebe de sănătate şi să compenseze întru câtva marea distanță care îi separă, de la un cap la celălalt al unui Bucureşti dilatat monstruos. Aşa am procedat de peste douăzeci de ani cu Mama, aruncându-i zilnic şi regulat o mică, dar durabilă punte sufletească peste singurătatea bătrânești. Bătrânețe care – ciudat lucru – nu s-a atins de ea până la 86 de ani trecuți, mai precis până la mijlocul lui martie 2008, de parcă ar fi fost ținută la respect de dârzenia şi caracterul ei combativ. M-am temut când a împlinit această vârstă, pentru că şi tatăl şi mama ei muriseră, la vremea lor, tot la 86 de ani, cifră fatidică.
Şi, cum de ce ți-e teamă nu scapi, primul atac vascular, minor totuşi, a lovit-o din plin şi a prăvălit-o pe jos, pe covorul de acasă, acum exact două luni. Chiar bănuind despre ce e vorba, Leoaica din ea nu s-a dat bătută, s-a

ridicat singură ținându-se de mobilă şi mi-a ascuns cu îngrijire accidentul de care n-am aflat într-un târziu decât de la vecinii de dedesubt, care au auzit bufnitura. La întrebarea mea panicată, mi-a răspuns bagatelizând întâmplarea („eu am fost de vină, ştii doar că sunt repezită") şi străduindu-se să mă țină în ceață. Aşa cum era, cu moartea în suflet, cu jumătate de față neagră de la căzătură, tot mai încerca debil să mă menajeze. Cu disperare. Cu sacrificiu. Cu noblețe.

Moartea unei Leoaice

Există în sculptura asiro-babiloniană un basorelief ieşit din comun, celebru în istoria artei, reprezentând cu un rafinat realism o leoaică străpunsă de săgeți, târându-şi cu ultimele puteri partea din spate paralizată, dar tot mândră, tot nesupusă, tot impresionantă, cu botul larg deschis într-un ultim răcnet de durere, de curaj, de sfidare. Este imaginea Mamei.

Nu sunt un tip maladiv. Nu găsesc nici o plăcere, perversă ori macabră, în detalierea unei agonii feroce. Dacă o fac totuşi aici este numai ca să avertizez întregul sistem medical românesc că îşi ia asupra-şi un greu păcat neacordându-le muribunzilor din spitale ultimul lor drept uman inalienabil: cel al demnității propriei morți. Odată intubați, oamenii aceştia nu mai pot vorbi, nu mai pot comunica nimic, nu mai pot face nici măcar un gest, fiindcă de obicei li se leagă de pat mâna validă ca să nu-şi smulgă tuburile din nas şi din gură grăbindu-şi astfel sfârşitul. Ei devin nişte victime neputincioase ale unor doctori în general buni, care le vor de fapt binele. Din momentul acela, totul devine aberant: sub pretextul menținerii în viață cu orice preț, bieții muribunzi sunt chinuiți înspăimântător, nu atât fizic (pentru că li se administrează prin perfuzie calmante şi analgezice, plus că încep să lucreze endorfinele), cât moral, fiindcă li se refuză ultimele cuvinte, ultimele dorințe. Poate că Mama a vrut să-

mi spună ceva – infinit preţios în momentele acelea – cu câteva zile înainte de sfârşit, când mă privea fix şi mişca din buze neemiţând însă nici un sunet din cauza sondei din gât. N-o să ştiu niciodată care i-au fost ultimele gânduri, ultimele frânturi de vorbe; poate a vrut să ne binecuvânteze cu ultimele-i puteri, poate dorea să-i curmăm suferinţa. În spatele facerii medicale de bine cu tot dinadinsul se ascunde în realitate o teribilă cruzime inconştientă.

În aceeaşi cameră de la Reanimare, pe patul alăturat, a fost adusă într-o zi o femeie la vreo 50 de ani, deci mult mai tânără decât Mama, operată, pare-se, prea târziu de ceva deosebit de grav. Era şi ea complet intubată, dar avea o mână liberă, cu degetele căreia făcea cu disperare prin aer semnul forfecării în preajma tuburilor din nas şi din gură: îi cerea astfel pe muteşte asistentei să i le taie, să nu-i mai prelungească inutil agonia. Sigur, asta nu se putea, ar fi însemnat o încălcare a celei mai elementare etici medicale, dar gestul ei disperat a rămas să-mi bântuie frământările prilejuite de insondabila problemă a torturării involuntare a muribunzilor până în ultima clipă. A chinuirii lor inumane în numele omeniei.

La două zile de la atacul dintâi, cel de-al doilea, năpustit necruţător asupra Mamei seara târziu, avea să o surprindă tot singură acasă; a mai avut puterea să se târască la uşa de la intrare ca să i-o deschidă vecinei şi prietenei ei Olga, apoi s-a prăbuşit lângă pat. Intrând, aceasta a îmbrăţişat dintr-o privire dezastrul (lucruri aruncate vraişte, găleata de gunoi răsturnată, cu conţinutul revărsat până în mijlocul camerei) şi ne-a chemat de îndată, pe mine şi pe Ileana. Când am sosit, trei vecine se luptau cu trupul de pe jos, încercând să-l ridice şi să-l culce în pat. Abia toţi cinci împreună am reuşit – n-am ştiut până atunci că un trup inert poate atârna atât de greu. Vecinele s-au retras, Ileana s-a întors acasă la copii, nemaiputând să mă ajute cu nimic,

iar eu am rămas acolo peste noapte şi în următoarele trei zile, străduindu-mă să înțeleg ce se întâmplă şi cum să fac față situației aceleia dramatice, neaşteptate. Conştientă fiind, dar neputincioasă pentru întâia oară în viața ei, Mama se gândea tot la mine şi mă întreba cu un glas din ce în ce mai nedesluşit, mai întrerupt de horcăieli, dacă am tot ce-mi trebuie, dacă am ce mânca şi cu ce mă înveli noaptea pe canapeaua din sufragerie. Sub spectrul hâd al morții, unica ei preocupare eram tot eu!

Până atunci, îmbătrânise lin, frumos, şi de aceea mult timp nu am realizat cât era de aproape de marea trecere. A trăit 86 de ani, mergea pe 87, iar eu am avut-o cu mine 63; încât nu pot spune decât „Domnul a dat, Domnul a luat, fie numele Domnului binecuvântat", aşa cum mă sfătuiesc toți cei care au participat într-un fel sau altul la sfâşierea mea şi la mustrările de cuget ce au însoțit-o.

Lucrurile s-au precipitat: respira greu, chinuit, începuse să se înece chiar şi cu o linguriță de apă. În atari condiții, singura soluție ni s-a părut internarea de urgență, spre care înclina şi bunul doctor Emanuel Gălățescu, acelaşi excelent diagnostician cu care ați făcut cunoştință în volumul dintâi al acestei scrieri, acum directorul spitalului „Prof. Dr. Ioan Angelescu". El a consultat-o pe patul suferinței, i-a găsit atac vascular, hemiplegie, infecție pulmonară şi urinară, apoi a venit personal cu o ambulanță să o ducă spre tratament, spre speranță.

Dar n-a fost să fie. După câteva zile chiar bune, în care antibioticele administrate masiv la Terapie Intensivă i-au combătut cu succes infecțiile, ajutând-o să-şi revină în asemenea măsură încât glumea cu asistentele, le învăța cuvinte în franceză şi engleză şi le invita la ceai acasă, cineva a pus problema tomografiei care să deceleze cauzele înecului persistent. Din momentul acela s-a declanşat nenorocirea. Voi enumera succint, sacadat, etapele sinistrei

involuții, ale lunecării de neoprit în entropie: tomografia a indicat pete pe plămâni şi pe creier = verdict ucigător: cancer pulmonar, metastază la creier = diagnostic infirmat: nu, dar poate fi vorba de o reactivare a vechii ei tuberculoze din anii tinereții = deci se impune efectuarea unei bronhoscopii, pentru a se elimina suspiciunea de TBC pulmonar = are loc bronhoscopia, greu de suportat chiar pentru oameni tineri, darămite la 86 de ani = sonda aceea coborând în plămâni sparge nişte dopuri de puroi numite bronhectazii, care inundă alveolele = se extrage în prima zi aproape un litru de cazeină şi puroi, devine obligatorie absorbția regulată, la câteva ore, a substanțelor care împiedicau respirația = de aici până la intubare nu mai e decât un pas. Odată intubată, Leoaica nu mai avea nici o şansă, dar tot s-a luat la trântă cu moartea cum numai ea ştia, rezistând spre surprinderea tuturor aproape o lună. Apoi, într-o sâmbătă după-amiază am găsit patul ei gol: nu ne anunțase nimeni că se prăpădise în cursul dimineții.
Cu două zile înainte de sfârşit nu se mai uita la nici unul din noi, nici la mine. Nu mai aştepta nimic de la oameni, de la fiu, de la noră, de la doctori. Cu fața spre perete, cu ochii-i verzi cu paiete de aur obosiți, resemnați, sfâşietor de trişti, îşi lua un tăcut adio de la lumea aceasta care o trădase când se aştepta mai puțin. Printre trădători mă număram şi eu, cel care nu ştiuse să-i asigure trecerea Dincolo demnă la care avea tot dreptul; cel care nu se pricepuse s-o aline când avea mai mare nevoie de el şi să-i murmure cătinel la ureche cântecul nostru preferat, *Fetele din La Rochelle*, o prea-frumoasă melodie interbelică pe care numai noi o ştiam şi pe care mi-o fredona uneori când eram mic şi mă legăna să adorm, întorcându-se obosită de la serviciul ei de soră medicală la Şcoala de Pielărie. Dar acum Mama nu mai era, iar mie nu-mi rămânea decât să mă sting încet-încet de dorul ei.

Nu cunosc nimic mai tragic, mai răscolitor, mai înduioşător decât agățarea ei disperată de lucrurile lumii acesteia, care începuseră şi ele, perfid, să o trădeze pe rând: în ultimele-i ore petrecute acasă în aşteptarea ambulanței, îmi cerea pila de unghii cu care nu mai ştia ce să facă, ochelarii cu care nu mai putea citi nimic, o carte preferată (*Jalna*) de care uita în clipa următoare; când a sosit doctorul Gălățescu să o ia la spital şi Mama a văzut că noi doi comunicaserăm până atunci prin telefonul mobil, a mai avut puterea să glumească, constatând că ea nu are aşa ceva!
Vitează, admirabilă a mea Mamă, tu te îmbarcaseşi deja, fără să o ştii, pe luntrea cu pânze de dantelă a *Fetelor din La Rochelle* şi te avântaseşi cu ele în larg, unde vă aştepta furtuna. Şi ce furtună! O urgie care a aruncat la țărm rămăşițele celei care a fost o mare doamnă, MAMA mea Maria (Măriuca) Zamfirescu. Vă rog umil, cititorii mei necunoscuți, ajunşi aici, rostiți în inima voastră o simplă rugăciune de iertare şi pomenire pentru ea; sutele, poate miile de rugăciuni înmănuncheate ca iasomiile bine-mirositoare într-o unică jerbă vor ajunge negreşit la Părintele Luminilor, iar Acesta o va lua de mână pe Măriuca şi îi va spune: „Fata mea cea bună, intră în odihna Făcătorului tău.” Amin.

26 mai

Într-un târziu, când tot uraganul de simțire răscolită şi de suferință aprigă s-a molcomit întru câtva, m-am pus pe aşteptare. Aşteptam un semn de la ea, iar acesta n-a întârziat. Noaptea trecută am visat-o, după ce ieri-dimineață m-am recules cu Coca, fata din prima căsătorie a Profului, la mormintele lor separate de peste un kilometru de oraş sufocant şi zurbagiu. Visul care mi-a fost dăruit de Sus, ca

încă o mare şi nemeritată taină, este atât de profund, de teologal, de explicit, încât se lipseşte de orice comentarii. Iată-l:
Stăteam la intrarea frumosului bloc interbelic de pe strada Aurel Vlaicu 34 unde locuiseră mulţi ani Anca – sora ei – cu familia; închisesem în urma mea uşa grea de fier şi sticlă groasă şi rămăsesem cumva descumpănit, neştiind ce caut acolo, din moment ce nu venisem să le fac lor vreo vizită. Nici ţipenie de om prin preajmă. Casa scărilor era exact cum o ştiam dintotdeauna: în faţă mi se aşterneau cele câteva trepte ducând la micul palier către care se deschidea uşa de la parter a liftului şi de la care se răsucea scara în sus. Întrucât Anca locuia la etajul întâi, nimeni dintre noi nu lua vreodată liftul, ci suia voiniceşte, cotind la dreapta, treptele late, monumentale, placate cu dale de marmură neagră. Pe când zăboveam aşa neînţelegând ce e cu mine, am auzit deodată liftul urcând de jos, de la subsol, deşi în realitate nu ajungea niciodată acolo, capătul lui fiind la parter. M-am mirat numai o clipă de inadvertenţa aceea, apoi liftul s-a oprit, uşa s-a deschis şi pe palierul situat la o oarecare distanţă în faţa şi deasupra mea a apărut ea.
Era şi nu era ea. Chipul îl avea ca la 25 sau 28 de ani, tânăr adică, liniştit şi frumos, dar foarte slab şi marcat de suferinţă; părul nu i se vedea deloc, sau îi era acoperit cu o maramă invizibilă; nu purta nici o podoabă, nu avea nici urmă de fard; rochia îi era urâtă, mohorâtă, cenuşiu-albăstruie, căzând otova, fără graţie. Vana pompă a veacului o părăsise. Din toată fiinţa ei, fiindcă era într-adevăr a ei, se desprindea o negare definitivă a femeii îngrijite şi elegante pe care o ştiam de când mă adusese pe lume. Îmi zâmbea trist, afectuos, dar reţinut, plină de dragoste dar rezervată. Simţeam că nu mă pot avânta către ea cum aş fi dorit, că ea nu poate coborî spre mine, ceva imposibil de precizat ne separa cu tărie. Totuşi am întins braţele către ea şi am

strigat: „Mamă, ce faci? Ştiam că ai murit!” „Nu – mi-a răspuns cu blândeţe şi detaşare –, a fost o greşeală. M-am trezit, şi acum mă simt bine. Sunt în convalescenţă.” Atât a spus, apoi a început să urce uşor scările blocului, dispărând din ochii mei.
Asta a fost tot, dar ce mesaj poate fi mai limpede? Am înţeles că mi-a iertat egoismul, laşitatea, nehotărârea, nesiguranţa din ultima-i lună de viaţă. Despuiată de toate deşertăciunile lumii acesteia, esenţializată, spiritualizată, încă străbătând un interregn, o etapă intermediară între nemântuirea mea de pe treapta cea mai de jos şi sfera superioară către care urca, ea oferea cu simplitate cheia transfigurării lutului în lumină. Toate învăţăturile Bisericii erau cuprinse în acel vis. Toate. Şi, pentru întâia oară în viaţa mea, nu m-am mai temut de moarte: dacă după marea trecere urmează un interludiu de purificare, dacă la capăt se aţin Lumina cea neapropiată şi o mamă, dulce mamă, cu braţele deschise, de ce m-aş mai teme?

28 mai

Şi-atunci, de unde vina asta apăsătoare, senzaţia paralizantă de eşec absolut, sentimentul că n-am fost la înălţime, că n-am ştiut să mă port cu ea milos, înţelegător, bun, răbdător – ca un fiu, nu ca un vecin sau ca un doctor –, exact când ea avea mai mare nevoie de mine? Am contemplat, în loc să-mi suflec mânecile şi să mă implic total până la capăt. De ce în propriii mei ochi am coborât atât de jos, până la cota de avarie? Îmi sună în minte cuvintele ei din prima-i noapte de boală gravă: „Aveţi răbdare cu mine, că n-o să dureze mult.” Teribile vorbe, căzând ca bulgării de ţărână. Deci, ştia. Ştia ce o aşteaptă, ştia ce va urma. Am avut eu răbdare cu neputinţele ei, primele şi singurele dintr-o viaţă întreagă de neîncovoiere?

Hotărât, nu. Aici se situează strivitoarea mea culpă: în neasumarea sacrificiului, în împăcarea călduță cu gândul (cu speranța) tratamentului într-un spital care să mă despovăreze de grelele, neplăcutele, uneori penibilele îndatoriri față de ființa suferindă aflată în cătarea morții.
Ce ar fi trebuit să fac? Nu ştiu nici acum. Ştiu doar că am fost lăsat complet singur în luarea unor decizii covârşitoare. Să fi angajat oare o femeie, două femei (de unde bani?) care împreună cu mine şi Ileana s-o fi îngrijit acasă, în patul ei, zi şi noapte, clipă de clipă? Dar deja se îneca la aproape fiecare înghițitură de mâncare, de apă, şi respira greu. Într-o noapte s-ar fi declanşat criza de sufocare şi aş fi chemat înnebunit Salvarea; aceasta ar fi luat-o şi ar fi internat-o la întâmplare, în primul spital din zonă, unde n-ar fi avut nici o şansă. Mă învârt în cerc cu toate dubiile mele şi nu înaintez un pas măcar. Dar un amănunt tot m-a izbit: cei doi-trei prieteni care mi-au stat în preajmă şi m-au susținut moral pe durata tristei ceremonii a înmormântării aveau fiecare – reieşea din discuții – să-şi reproşeze ceva în legătură cu moartea mamelor lor; fie că nu erau acasă în momentele culminante, fie că îi preocupa cu totul altceva, fie că n-au înțeles gravitatea situației şi au irosit ore prețioase. Oricum, fiecare din ei, ca mine acum, se culpabiliza amar chiar după trecerea multor ani. Şi am înțeles că fiii (nu mă pronunț în legătură cu fiicele), deci băieții, le rămân întotdeauna datori mamelor, ca şi cum ar fi mereu legați de un nevăzut cordon ombilical, şi duc cu ei până la groapă durerea, pe care nimeni şi nimic nu o atenuează, că n-au fost la înălțimea aşteptărilor atunci când li se cerea să fie doar atât: oameni întregi. S-ar părea că vinovățiile băieților față de mame infinite sunt precum remuşcările mele inutile de acum. De altfel, se ştie că, în clipa morții, băieții, iar nu fetele – soldații, răniții grav, marii bolnavi, accidentații –, strigă după mamă. Nu cunosc

raţiunea acestui fapt tulburător. În realitate, nu cunoaştem nimic din chestiunile fundamentale ale vieţii şi morţii; în schimb, ştim perfect toate fleacurile, de exemplu cine sunt candidaţii la ultimele alegeri locale la care nu ne ducem, sau care e cotaţia de azi a dolarului... Nimicurile ne ecranează marile probleme, îngăduindu-ne astfel ca, în deplină necunoaştere, să vieţuim de bine, de rău mai departe.

10 iunie

Exact la o lună de la moartea ei, chiar azi-noapte, Mama sau sfintele puteri de Sus mi-au trimis al doilea vis tulburător, încărcat de sensuri din care numai unele se lasă descâlcite, altele, nu. Iată-l, în toată măreaţa-i simplitate atât de grăitoare:
Se făcea că eram cu ea şi cu încă o doamnă de aceeaşi vârstă înaintată, pe care însă n-o recunoşteam (semăna cu mai multe prietene ale mamei contopite în una singură), într-un spital necunoscut, spaţios şi curat, înconjurat de o curte mică, plină de vegetaţie. Intram şi ieşeam din mai multe cabinete medicale, pe când în jur se ţesea forfota obişnuită a asistentelor îmbrăcate în alb. Ca şi în visul precedent, Mama era şi nu era ea: serioasă, tăcută, puţin tristă, concentrată, părea înfricoşată – tocmai ea, care în viaţa ei nu se temuse de nimic şi de nimeni! – şi se ţinea cuminte după mine, care le deschideam celor două doamne ce se sprijineau una de alta calea spre ieşire. Nu se înţelegea ce căutaserăm în acel spital, din moment ce nu zăboviserăm în cabinetul nici unui doctor. Am coborât primul scările spitalului şi am străbătut încet curtea, tot aşa, precedându-le îndatoritor pe doamnele nesigure, ascultătoare şi cumva depăşite de situaţie. Numai că, afară, chiar în pragul porţii, se aţinea o haită feroce de câini agresivi, întunecaţi, aproape turbaţi, care lătrau asurzitor şi mârâiau ameninţător,

încercând să ne sfâşie sau măcar să ne muşte de picioare, oricum să ne facă rău. Erau ditamai dulăii, mari, negri, fioroşi, agitați, gata de atac. Mama s-a speriat şi s-a făcut mică în spatele meu, oprindu-se. M-am întors către ea şi am prins-o de mâini, privind-o în ochi şi spunându-i încurajator: „Mamă, nu-i nimic, nu te teme, o să trecem cu bine de ei şi n-o să ne atingă." Ea tăcea, dar şi-a abandonat cu multă încredere mâinile într-ale mele şi m-a urmat supusă împreună cu prietena cea necunoscută care nu scotea o vorbă. Pas cu pas, cu multiple precauții, mi-am croit drum în vânzoleala aceea turbată de fiare sălbatice care nu mai aveau nimic comun cu prietenul omului. Mergeam cu spatele ca s-o conduc de mâini pe Mama, dar eram atent la orice manifestare mai violentă a animalelor feroce. Şi aşa, încet-încet, le-am scos pe cele două doamne, tefere şi neatinse, din mijlocul haitei urlătoare. Ieşind din încercuire, i-am mângâiat afectuos mâinile Mamei mereu tăcute şi i-am zis: „Ai văzut, Ma, că nu s-a întâmplat nimic rău, că am ieşit cu bine la liman şi suntem salvați?"...

Ce să înțeleg dintr-un asemenea vis, abscons şi limpede totodată? Dacă prezența spitalului şi a personalului medical este absolut explicabilă după cele două luni de coşmar scurse pentru noi în mijlocul lor şi al suferinței, nu tot astfel stau lucrurile cu haita de câini turbați – adevărată plăsmuire onirică. E vorba aici de un simbol inconturnabil, strivitor, greu de înțelesuri. Rolul psihopomp (purtător de suflete, intermediar care face legătura între lumi) al câinelui este bine cunoscut din cele mai vechi timpuri şi religii: ajunge să ne gândim la zeul Anubis şi la Cerber. Câinele deschide sau păzeşte porțile împărăției morții; el călăuzeşte sufletele, le aduce la marea Judecată – la marele Giudeț – sau le interzice intrarea în regatul umbrelor. În visul meu, haita de câini înfricoşători le împiedică pe Mama şi pe prietena ei (un dublu animic?) să ajungă Dincolo, la un

tărâm pe care eu, întors cu spatele, nu-l pot nicidecum percepe. Şi atunci cum se face că tocmai eu, poltronul şi laşul celor două luni de crunte încercări, o trag uşurel de mâini şi o ajut în marea trecere? Cu ce o ajut, Doamne sfinte? Oare cu marea mea dragoste inoperantă, cu adoraţia-mi de copil şi veneraţia-mi de matur, cu lacrimile şi rugile mele fără istov, cu parastasul de 40 de zile pe care i-l pregătim acum după tot tipicul şi toate canoanele?

17 iunie

Mâine se împlinesc cele 40 de zile de la desprinderea sufletului, şi de mâine voi încerca să acord şi duhului meu sleit de suferinţă un început de împăcare cu inevitabilul. Ştiu că plânsul meu tăcut va ţine cât feştila vieţii ce mi-a fost dăruită, dar îmi propun ca de mâine să abat rândurile acestea ale mele şi către alte subiecte, reintrând într-un fel de normalitate, pentru că simt că nimic nu ar fi făcut-o pe Mama mai fericită decât să mă ştie buchisind la computer şi depănând amintiri. Dar până atunci transcriu aici pentru toţi cititorii înălţătoarele cuvinte ale rugăciunii copiilor la moartea unuia din părinţi, una dintre cele mai frumoase izvodiri ortodoxe din câte mi-a fost dat să murmur:
„[...] Însuţi, întrutot Bunule Stăpâne, caută din ceruri şi vezi jalea şi durerea ce mi-au cuprins astăzi inima şi sufletul. Îndură-te de mine, robul tău, şi primeşte rugăciunea ce-Ţi înalţă fiul care şi-a pierdut-o pe mama sa preaiubită şi iartă-i ei şi dezleagă-i toate greşalele cele de voie sau fără de voie, cele cu lucrul sau cu cuvântul şi toate câte ca un om în această viaţă a săvârşit. Ascultă, milostive Stăpâne, glasul îndurerat al fiului, pe carele mama sa l-a povăţuit şi l-a deprins ca, în restrişte şi în necazuri, către Tine şi cu credinţă tare să-şi ridice ochii şi să-şi deschidă gura. Milostiveşte-Te, Doamne, şi dă sufletului mamei mele

odihna cea bună şi fă-o pe ea părtaşă bunătăţilor celor veşnice, aşezând-o cu drepţii în curţile Tale, că binecuvântat şi preaslăvit eşti în vecii vecilor. Amin.”

30 iunie

Scrisoare din Valea Plângerii:
Neasemuita şi nepreţuita mea Mamă,
Îţi scriu din nou, ca atunci, demult, în copilărie, când tu erai departe, la sanatoriul din Moroieni, iar eu mă aflam în grija bunicilor şi unchilor din strada Salcâmi numărul 9. Acum tu eşti nespus de Departe şi nici unul din ei nu mai există, dar tu ştii asta fiindcă te-au aşteptat şi te-au primit cu braţele deschise. Ce surpriză trebuie să fi încercat tu când ai văzut cine era acolo şi cine nu! Probabil că nici cu gândul nu gândeai că te vor întâmpina cei mai neînsemnaţi şi mai disprețuiți din cei de aici şi de atunci.
La tine vremea nu mai vremuieşte, ci totul este numai împăcare, alinare, senin, Viaţă fără de sfârşit. „Non-existenţa şi existenţa sunt unul şi acelaşi lucru la origine, ele se despart doar când se manifestă” (*Lao Tse,* Tao Te King)*. Eu m-am străduit să pun între paranteze cele trei luni de groază prin care am trecut amândoi şi să continui derularea isprăvilor mele de la liceu şi de acasă, dar lucrurile nu se mai leagă: cred că va trebui să treacă mult, mult timp – îţi mai spune ceva cuvântul acesta, „timp”? – până să reînnod firul rupt al Jurnalului meu. Aş vrea să scriu în continuare, dar ceva s-a frânt în mine şi nu mai pot regăsi nici ritmul, nici atmosfera întâmplărilor trăite atunci cu toată prospeţimea senzaţiilor tinere. Parcă m-am năruit subit: m-am pomenit orfan nu numai de tine, ci şi de cuvinte.*
Şi totuşi, Mamă, ce important lucru e scrisul! Prin el rămâi tu, adiind în paginile acestea, rămân eu, rămân vii amintirile, numele şi familiile, bunicii şi părinţii şi sumedenia de lucruri

trăite şi povestite în primul volum al Jurnalului, care l-au făcut pe un cititor să-mi scrie într-un e-mail: „Din punctul meu de vedere, dumneavoastră aţi scris capodopera generaţiei noastre”, iar pe un fost coleg de şcoală primară, să mă caute cu tot dinadinsul ca să mă întrebe: „Cum se face că noi doi am trăit exact aceleaşi timpuri şi întâmplări, dar numai tu le-ai aşternut în scris ca să rămână?” Răspunsul e foarte simplu: poate pentru asta am fost conceput (adică m-ai zămislit). Vezi tu, toată lumea crede că ştie bine româneşte, atât cel care sporovăieşte verzi şi uscate cu vecinul Procopie, cât şi cel ce se spovedeşte părintelui Necula, ca să nu mai vorbim de gureşele matroane Tiţa şi Frusina, care se ciorovăiesc ca la piaţă; dar numai unul la o generaţie lasă mărturie Mirabila sămânţă*, sau* Zahei Orbul*, ori* Necuvintele*. Acest unul nu e mai bun decât ceilalţi, nici pomenească, e doar* altfel*, în sensul că pritoceşte bunu-i cel mai de preţ, minunata limbă primită plocon de la strămoşi, ca să distileze din ea ambrozie – pieritoare, desigur, ca tot ce-i omenesc, dar cât de preţioasă pentru câteva, nu multe, decenii! Aidoma, toată lumea foloseşte culori, dar numai unul la un veac le potriveşte într-un fel anume pe pânză şi semnează dedesubt: Andreescu. Mai pe scurt, toată lumea chiar crede că stăpâneşte limba română, dar puţini sunt aceia care ştiu ce să facă cu ea.*

Din tot ce mi-ai lăsat tu, Mamă – şi mi-ai lăsat totul, până la ultimul vârf de ac şi fir de aţă –, limba aceasta în care îţi scriu şi în care comunicăm noi mintal este bunul cel mai de preţ. Îţi mulţumesc din suflet pentru el. Nu-i aşa că româna este limbă oficială în Rai?

Cu dragostea dintotdeauna,

Mihăiţă al tău

23 iulie

Până la sfârşitul ei nemeritat de crud, Mama a fost pentru mine ceva de la sine înțeles, prezență cosmic-primordială precum aerul de respirat sau lumina zilei. Cred că nici n-o puteam deosebi de elemente, într-atât era Element constitutiv al universului. Asupra ei mi s-au deschis ochii de lapte când am făcut cunoştință cu lumea asta mare; ochii-i verzi-aurii m-au întâmpinat în pragul existenței şi m-au ghidat din primele clipe. Într-un cuvânt, era Prezența. Acum însă (citând din marele poet Vallejo), „absenței ei nu-i mai dau de capăt". Acum, Mama odihneşte numai în lacrima mea. E Mama-lacrimă. Din momentul transsubstanțierii ei, n-am mai putut scrie numele acesta sfânt decât cu majusculă.

Şi nici măcar nu mai e vorba de ea ca om singular, ci de Mama în sine, prototipul, noțiunea de Mamă, cea mai sfântă imediat după Dumnezeire, Mama universală, Mama absolută, Mama originilor, cea pe care toți o avem sau am avut-o şi am pierdut-o, cea care prin veşnic sacrificiu şi abnegație asigură echilibrul, dăinuirea şi coerența lumilor. Este singura ființă *absolut unică*, fiindcă bunici avem mai mulți, iubitele fi-vor şi ele câteva, copiii – câțiva la rândul lor. Desigur, mai este şi tatăl, dar – cinstit vorbind – se compară măcar? Oricum, în existența mea Mama a fost totul; tatăl... foarte puțin.

Ce a însemnat Mama pentru mine? Voi răspunde cu cuvintele altuia, ale celui care a compus *Viață şi destin*, autorul rus Vasili Grossman; citatul este însă din altă scriere a lui, din romanul *Panta rhei*: „Uneori încerca să-şi amintească chipul mamei, şi atunci inima îi şovăia, iar el îşi mijea ochii plini de lacrimi ca atunci demult, în copilărie, când încerca să se uite țintă în soare." Asta a fost Mama pentru mine, de mic copil: soarele meu, care mă încălzea şi îmi insufla viață. Dar acum, când s-a dizolvat în natură şi s-a contopit cu elementele, ea este pretutindeni şi nicăieri.

Şi ar mai fi ceva: ştiţi deja din volumul precedent că am trăit la cote înalte întru literatură ca în mediul meu ambient, ca în lichidul amniotic care-mi garanta toate funcţiile vitale. Ei bine, doar în spaţiul livresc am întâlnit personajul „femeii rele", niciodată în viaţă. Fericit sunt eu dacă pot spune cu mâna pe inimă, la 63 de ani trecuţi, că nu pot concepe, că n-am avut ştire şi nu ştiu nici acum ce-i aia femeie rea! Când o întâlnesc prin cărţi (rar, de altminteri), parcă nu-mi vine a crede că există, şi rămân întru câtva descumpănit, ca la apariţia unei noi forme de viaţă, stupefiantă, inexplicabilă, din abisurile oceanului planetar. Lumea de acum, ordinară, mercantilă, submediocră în fapte, idei şi persoane, lumea sfârşitului lumii, a mai avortat un tipar cinematografic de ultimă speţă: femeia ucigaşă, înarmată cu automate şi revolvere prin care scuipă moartea pe ecran, personaj neverosimil, trucat, forţat, întrucât femeia adevărată e făcută să dea viaţa, nu s-o ia, s-o ocrotească oriunde s-ar găsi, nu s-o curme. („Tandreţea, mila, pasiunea, instinctul matern al femeii sunt pâinea şi apa vieţii. Toate astea se nasc în ea graţie soţilor, fiilor, taţilor, fraţilor. Şi toate astea umplu viaţa bărbatului, fiindcă există soţii, mame, fiice, surori" – Vasili Grossman.) Dar ce să mă mai mir şi ce să aştept de la asemenea vremuri!

De la naşterea mea (1945) până acum, lumea a mers din rău în mai rău, cu singura excepţie – notabilă însă, luminoasă – a anilor '60; în momentul de faţă, mondializarea înseamnă cretinizarea absolută a tuturor artelor, de la cele vizuale la cele ale cuvântului. Nimic nu a scăpat nepervertit de IMPOSTURĂ, cuvânt-cheie în toate domeniile: în politică, în viaţa socială, în artă, în literatură, până şi în dragoste. Pletora de impostori care formează această lume pe dos, care mişună în astă şerpărie a mârlăniei agresive, trăiesc numai şi numai în prezent, fără tradiţie, fără vreo rădăcină, gâfâind după bani, sânge, sex şi

violenţă, singurele „valori” postmoderne. Iar dacă mai adăugăm şi corectitudinea politică – o enormă, perversă impostură împroşcată prin mii de canale în toată textura complexului social –, avem pe de-a-ntregul cronica unui dezastru anunţat de josnicul pragmatism anglo-american, căruia restul lumii nu a ştiut sau n-a putut să-i opună altceva. Din momentul în care omul acerebrat al sfârşitului de secol XX şi începutului de veac XXI n-a dorit decât „să trăiască bine”, nemaiîntrebându-se nici măcar o clipă *de ce* trăieşte, nu *cum* trăieşte, el a aburcat viţelul de aur pe altarul umanităţii, lăsându-l să stingă firava flacără a idealului cu o balegă groasă – de aur, fireşte.

5 august

Când vulgarul time is money a devenit unica definiţie acceptată a misterului de nepătruns al Timpului din care suntem plămădiţi, care ne creează şi ne distruge după plac într-o tumultuoasă, vijelioasă sarabandă, o macabră hora staccato a visurilor, speranţelor, neîmplinirilor şi neputinţelor, totul era deja spus în iadul contingenţelor, în lumea aceasta sublunară în care, intrând, trebuie să laşi orice speranţă. Refuz idealul-kleenex al visului american şi al coca-colonizării actuale, pe care l-a intuit încă de prin 1842-1843 genialul Dickens în Viaţa şi aventurile lui Martin Chuzzlewit, roman care se petrece în bună parte în Lumea Nouă. Ochiului scrutător al romancierului nu i-a scăpat nimic din dezumanizarea grețoasă, din ipocrizia, din găunoşenia de neînchipuit a marilor şi micilor învârtiţi, „întreprinzători şi prosperi oameni de afaceri” mişunând şi devorându-se la umbra atotpermisivă a stelelor şi dungilor – las’ că avea şi o lungă practică a observării/disecării acestora în propriu-i Albion. Omul interesului şi al profitului imediat, omul pragmatic al actualităţii să-mi răspundă la o

singură întrebare: cât „face” în lei sau în valută Călătoria de iarnă a lui Schubert? Nu ştie. Dar Mai am un singur dor de Eminescu ori simfonia Praga de Mozart, cam la cât le estimează el? Nici un răspuns. Bine, atunci Neterminata, Für Elise, Iphigenia în Taurida, Eine kleine Nachtmüsik, Mizantropul, Don Giovanni, Don Quijote, Moartea lui Ivan Ilici, O zi din viața lui Ivan Denisovici... (şi mă refer nu la suportul lor material, ci la opera în sine)? Omul nostru globalizat, ultramodern, adică omul improvizat, aproximativ, omul-abțibild, omul-fantă, omul-fentă tace chitic: evident, nu le poate nicicum prețălui. Concluzie: tocmai ceea ce scapă suveran oricăror tocmeli monetare reprezintă valoare absolută; invers, tot ce poate fi cuantificat şi vândut/cumpărat în schimbul unei sume oricât de consistente nu e decât o biată marfă trecătoare, perisabilă, conjuncturală, supusă legilor pieței.
(Pomenind de romanul dickensian, să-mi fie permisă în treacăt o remarcă: numai un scriitor de talia autorului nostru îşi putea permite luxul inimaginabil de a da exact acelaşi nume ambelor personaje principale, unchiului şi nepotului Martin Chuzzlewit, pe care, grație măiestriei romancierului meu preferat, nici un cititor nu-i poate confunda vreo clipă, pe tot lungul parcurs al acestui roman stufos.)

19 august

„Geniul este copilăria regăsită voluntar”, spunea Baudelaire; eu aş zice „retrăită voluntar” cu toată prospețimea şi candoarea specifice acelei vârste. Veşnic copil fiind, geniul se sustrage morții, înfăşurându-se în hlamida nematerial-eterică a atemporalității. Cei ce cunosc bine viața şi opera lui Mozart, Schubert, Eminescu îmi vor da dreptate. Citatul

din Baudelaire se întregeşte armonios cu cel al lui Brâncuşi: „când nu mai e copil, omul începe să moară”.
S-ar părea, dar nu este sigur, că moartea nu respectă decât copilăria spirituală prelungită. Cazul umanistului integral care a fost Barbu Brezianu, bătrânul copil afabil debordând de amabilitate, de politeţe, şi răpit până la urmă parcă cu regret de moarte, vine în sprijinul acestui postulat. Amabilitatea – cea mai boierească dintre trăsături –, sau gentileţea, cum o denumea draga-mi bunică Mamaia („Mihăiţă, fii gentil şi dă-mi programul de radio”), se numără printre principalele victime ale lui decembrie ‘89, în aşa măsură, încât ar trebui să i se ridice un cenotaf în Cimitirul Eroilor de lângă Bellu. A fi amabil a devenit acum sinonim cu a fi retardat mintal, tembel, păgubos, într-un cuvânt: „luzăr” (*loser*). Şi întrucât omul postmodern emancipat nu vrea în ruptul capului să treacă drept luzăr, el alege varianta verificată a mahalagismului virulent, a grobianismului agresiv.
Amabilitatea – calitatea primordială a Ilenei, dar şi a Mamei mele... (Cu puţin înainte de moarte, întrebată fiind cu destulă jenă de familia care se muta dedesubt şi făcea mari transformări în apartament, cu echipe de muncitori şi cu un vacarm de nedescris pe care îl auzeam până şi eu în receptor când îi dădeam telefonul de dimineaţă: „Doamnă, nu vă deranjează prea mult zgomotul?”, „Care zgomot?” a întrebat *gentil* Mama. „Eu aşa om n-am mai întâlnit”, mi-a comentat mult mai târziu doamna de la parter, la fel de uimită ca atunci când i-a auzit răspunsul.)
Pe podiumul amabilităţii iau loc în amintirea mea şi doi scriitori de o urbanitate desăvârşită într-o lume, cea literară, care nu străluceşte prin această calitate: Laurenţiu Fulga şi Ion Sofia Manolescu. Primul, romancier pe deplin afirmat, era vicepreşedinte al Uniunii Scriitorilor în perioada când l-am cunoscut; funcţia îi dădea dreptul la un birou

(încăperea) personal la parterul casei Monteoru, birou (mobila) de la care se ridica politicos ori de câte ori îi trecea cineva pragul. Din război, de pe urma rănilor, rămăsese cu vederea slabă, protejată de ochelari fumurii. Nevăzând bine cine intra şi ca să nu supere pe nimeni, omul acesta deja în vârstă, dar plin de o amenitate ameţitoare, din alte timpuri, se ridica şi pentru femei, şi pentru bărbaţi (majoritatea mai tineri decât el), şi pentru debutanţi, şi pentru somităţi. Eram un începător când m-am pomenit salutat în felul acesta de ditamai vicepreşedintele Uniunii, şi la început m-am pierdut cu firea. Dar apoi, văzând că toată lumea – mai bună, mai proastă – se bucura de acelaşi tratament seniorial (nu degeaba avea să fie peste câţiva ani autorul romanului *E noapte şi e frig, seniori*), l-am admirat, l-am preţuit şi l-am socotit un model de bună-cuviinţă într-o lume în care cu adevărat era noapte ideologică şi frig sufletesc. Laurenţiu Fulga m-a cinstit apoi îndelungă vreme şi până la sfârşitul vieţii lui cu prietenia-i literară, sobră, demnă, bărbătească, manifestată în felicitările de ziua numelui, de Crăciun şi Anul Nou („...ci Dumneavoastră daţi-le în legea lor de năprazne ale Destinului; aveţi masa personală de lucru protejată de zeităţi alese, e suficient, şi aveţi spiritul Dv. superior care vă exprimă viaţa; peste acestea toate orice urare sună convenţional, să vă dea Dumnezeu sănătate!") şi în dedicaţiile de pe cărţile sale („Colegului Mihai Cantuniari, această confesiune mult prea incomodă pentru un spirit lucid ca al său, în semn de respectuoasă preţuire, statornic, L.F."). Doar boala mea severă, inexplicabilă, interminabilă, cu debutul în 1983 şi cu toate avatarurile ei, şi moartea lui din 1984, pe care şi-a presimţit-o şi literaturizat-o cu mult înainte, au putut avea câştig de cauză asupra acelei delicat-puternice legături de suflet dintre un veteran şi un începător al condeiului, ţesute din afinitate, înţelegere şi respect. A fost de altfel primul – şi

printre foarte puținii – din Uniunea Scriitorilor care au avut nestrămutat încredere în steaua mea.
Dacă te întâlneai întâmplător cu poetul Ion Sofia Manolescu, fie la Cartea Românească, fie la Uniune, aveai impresia că tocmai i-ai făcut cel mai prețios cadou cu întâlnirea aceea a voastră, într-atât de spontană şi de cordială îi era reacția care deriva din fondul lui genuin de bunătate, căldură şi jovialitate moldovenească. Iar dacă te mai şi însoțea pe scurtul parcurs dintre cele două destinații, revărsând, vorba lui Petre Stoica, „un potop de simpatii", aveai toate premisele unei zile reuşite, luminoasă ca poetul din Țara de Sus.
Totuşi, lumea literară era plină de vicisitudini, meandre, ciudățenii şi conexiuni la care nici cu gândul nu gândeai, aşa cum am constatat pe pielea mea pe la mijlocul anilor '70, când, trezindu-mă iarăşi „comprimat" – adică pus pe liber – la unul din multele mele servicii şi fiind nevoit să-mi găsesc un nou post, m-am gândit întâi la Televiziune, apoi la revista *Secolul XX*, aceasta din urmă potrivindu-mi-se chiar ca o mănuşă. La prima opțiune a trebuit să renunț degrabă, după o instructivă discuție la o cafea cu Viorel Grecu, fost coleg de studii bine proptit în lumea micului ecran. Iată pe scurt şi pe înțelesul tuturor cum a decurs convorbirea noastră de pe urma căreia am rămas cu un gust amar şi cu o neîncredere fățişă în tot ce ține de TV: „El: Bine, bine, dar eşti membru de Partid? Eu: Nu. El: Şi nici n-ai de gând să te faci imediat? Eu: Nu. El: Păi atunci ce să cauți acolo?" Limpede, nu? Asta era lumea televiziunii române înainte de 1989; deci să nu-mi vină nimeni acum cutezând a-mi spune că te puteai descurca acolo fără droaia de compromisuri pe care toți lucrătorii ei le-au făcut. Rămânea *Secolul XX*, bună revistă, admirată de mine, şi pentru care eram făcut, dacă stăteai să te gândeşti la pregătirea-mi universitară cu tot ce ținea de cultura hispanică şi la darul scrisului. Or nici asta

n-a fost să fie, numai şi numai din ignorarea mea voită, de neiertat (pentru că nu eram în Germania), a tropismelor, a lanțului slăbiciunilor, a tertipurilor, şurubăriilor şi ițelor balcanismului literar. Cum întâmplarea merită a fi depănată mai pe larg pentru multele învățăminte desprinse, să adăstăm puțin asupra ei:

Din moment ce doream să lucrez la acea revistă de elită a Uniunii, primul pas logic (însă nu eram în Germania) mi s-a părut a fi obținerea acordului redacției, adică al celor care să vadă în mine cu plăcere un viitor coleg. Zis şi făcut: la sediul din Calea Victoriei – în aceeaşi casă Monteoru – m-am bucurat de acolada şi de încurajările bunului domn Baciu, secretarul de redacție, şi ale tânărului anglist Andrei Brezianu, fiul celui pomenit cu o plecare a frunții în paginile precedente. De față fiind, mai hârşitul Ştefan Augustin Doinaş cel uns cu destule alifii a optat pentru o poziție neutră, pufăind tutun aromat din pipă şi întrebându-mă fals ingenuu:

„— Şi cum aveți de gând să procedați?

— Simplu – am zis (deşi nu eram în Germania) –, voi face o cerere către preşedintele Uniunii.

— Aha – a zis el. Hâmmm."

Şi hâmmm a rămas. Ştia el ce ştia. Nu aceea era calea, nici pe departe, decât poate în ținuturile lui Lohengrin şi în simplista mea minte teutonică. Plin de râvnă, am întocmit o perfectă cerere oficială către D.R. Popescu şi i-am dus-o încrezător, cu atât mai mult cu cât până şi preşedintele părea convins de îndreptățirile mele la ocuparea acelui post. Şi-a pus apostila pe cerere şi mi-a sugerat să aştept liniştit acasă răspunsul care n-a sosit niciodată. De ce? Am aflat de ce în aceeaşi zi, ieşind pe porțile Uniunii şi întâlnindu-mă întâmplător cu poetul Constantin (Dinu) Abăluță, care m-a întrebat cu ce ocazie pe-acolo. M-am destăinuit lui şi i-am povestit toate demersurile făcute, care în loc să-l convingă

mai mult l-au întristat. De-aici încolo urmează discuția dintre noi, antologică prin absurdul ei; *mutatis mutandis* ea e la fel de absurdă ca poza din ziar de care v-am pomenit la începutul acestui volum, cea cu soldatul măturând „mizeria" din Piața Palatului după rafalele de împuşcături ale teroriştilor suprarealişti care au tras în tot ce mişca, exceptând cu pudoare, cu delicatețe de balerine, balconul suprapopulat al Comitetului Central. Iată discuția dintre noi, ce nu putea avea loc decât în Absurdistan:
„— Ai greşit cu cererea aia a ta. Dacă ții morțiş să lucrezi la *Secolul XX*, trebuia mai întâi să te fi pus bine cu Răzvan Theodorescu.
— ???!!!... De ce, pentru numele sfântului? Îl cunosc şi îl consider un excelent specialist în istoria artei. Dar să mă tai şi nu văd legătura cu revista Uniunii.
— Păi uite cum vine treaba: Răzvan Theodorescu e bun prieten cu Dan Hăulică, redactorul-şef al revistei. Dacă acela ar fi pus o vorbă bună pentru tine, Hăulică ar fi avut încredere să te primească în colectiv, nemaiavând impresia că îi vii paraşutat «de sus», de la cabinetul preşedintelui. Pe când aşa...
— Nu înțeleg. Credeam că va fi sensibil la aptitudinile mele, la pregătirea mea care acoperă o zonă largă din literatura lumii.
— Palavre. Aici e ca la biliard: totul e să ştii în ce bilă să dai cu tacul, pentru ca din aproape în aproape şi din carambol în ricoşeu să-ți vină numirea."
N-au fost chiar astea cuvintele schimbate, dar sensul întregii discuții ăsta a fost. S-a dovedit că Abăluță avusese dreptate: n-am fost chemat în singurul colectiv în care aş fi avut ce căuta, unde aş fi dat tot randamentul, unde m-aş fi simțit ca peştele în apă.
Hotărât lucru: nu eram în Germania.
Aha. Hâmmm.

Bine a zis marele Vallejo: „Absurd, doar tu eşti pur.”

21 septembrie

Indiferent cum am trăi, din viaţă ieşim întotdeauna pe uşa din dos. Până la urmă ni se năzare că am fost duşi cu forţa la un film numit Zgomotul şi furia, un spectacol de neînţeles, cu sonorul la maximum, după care întreaga sală – toată generaţia noastră – este dată afară pe nişte uşi drapate cu negru, deasupra cărora licăresc becuri gălbui pe care stă scris cu litere stacojii Exit. Viaţa ca sală de cinema unde rulează neabătut acelaşi film, umplută până la refuz cu generaţii de cinefili sacrificaţi... Boala, suferinţa, aiurarea, neputinţa, desfigurarea, spaima, moartea şi uitarea sunt uşa de serviciu a cinematografului periferic „Munca” din Bariera Vergului, prin care mărturisitorul-autorul acestor rânduri e scos şi el afară, înghiontit, storcoşit, înghesuit între cele patru scânduri ale putregaiului final.
Ca să nu se întâmple aşa, eu unul *îmi amintesc*. Reamintindu-mi, suspend timpul cu o putere de mag. Ca să lupt cu destinul precum Iacov cu Îngerul, mă întorc la paginile mele din 2 martie anul curent şi le reiau exact de unde am rămas, de la drăciile din liceu şi şotiile de acasă. Uit durerea cea crâncenă din ultimele luni, uit adoraţia şi veneraţia închinate permanent Mamei mele. Procedând astfel, sunt îndreptăţit a mă muta într-o altă dimensiune, poate singura adevărată, unde Mama e mereu alături de mine şi îmi citeşte şirurile acestea peste umăr. Înainte scriam pentru voi; acum scriu cu precădere pentru ea.
Prin ultimele clase liceale am fost duşi la practică în producţie la fabrica Timpuri Noi, fostă Lemaître. Se preconiza împletirea patriotică a studiilor teoretice cu roboteala la strung şi cu obişnuirea cu viaţa oamenilor muncii. În sine, nu era un lucru rău, iar noi, dracii de elevi,

am ştiut să punem la contribuţie în favoarea noastră până şi împrejurările acelea destul de dure. De ce dure? Pentru că aveam de a face nemijlocit şi pentru întâia oară cu muncitorii, cu felurime de muncitori, din care nu toţi erau de pus la rană. Unii, mai în vârstă şi pe cale de dispariţie, făceau parte din vechea castă a adevăraţilor muncitori de pe vremuri, demni, serioşi, extrem de pricepuţi, cu un nemţesc cult al muncii şi onoarei şi cu multă înţelegere pentru tineretul acela şcolar – fete şi băieţi care îi cam încurcau în treabă, dar pe care nu i-ar fi umilit nici cu vorba, nici cu fapta. Ceilalţi, majoritatea, erau produsul noilor stări de lucruri din ţară, mult mai tineri, infinit mai nepregătiţi, dar ţanţoşi, zurbagii, înfipţi, răutăcioşi, rufoşi, şmecheri, chiulangii, plini de ifosele date de ideologia dominantă care îi prezenta ca pe „detaşamentul de frunte” de care tot restul societăţii trebuia să asculte. Aceştia, cu un sadism derivat din puseuri sexuale reprimate din cauza situaţiei, le obligau pe colegele mele cele mai arătoase să-şi vâre mâinile până la coate în uleiul acela gros şi puturos, de strung, care nu putea fi curăţat (imperfect, de altminteri) decât cu mare chin. Fetele nu numai că aveau plânsul în nas, dar mai erau şi gratulate cu următoarele „drăgălăşenii”: „v-aţi obişnuitără cucoane”, „las’ că nu mori din niţică unsoare”, „asta-i muncă, nu ce faceţi voi la şcoală frecând carasu’”.

Am avut parte de un maistru bun. După ce m-a învăţat cu multă bunăvoinţă să mânuiesc şublerul, să stăpânesc strungul, să nu mă tem de şpanul incandescent, să găsesc chiar o plăcere în meşterirea de ţevi bine calibrate, a început să mă lase să mă descurc singur cu norma zilnică şi să plece în vizită, la taclale, pe la ceilalţi muncitori. Fericirea mea! Ştiind acum să obţin ţevi netede şi lucioase din cilindrii aceia grosolani veniţi de la turnătorie, puteam face din ele... rachete adevărate, în miniatură. Da, asta era marea mea ambiţie: să lansez pe geam, de pe o rampă

înclinată plasată pe jos, pe cimentul bucătăriei noastre de acasă din Victor Manu, câte o rachetă şuierătoare, lungă de vreo 15-20 cm cu tot cu ampenaj, care să se piardă „în depărtări albastre”. Eram înnebunit după zboruri cosmice, călătorii interplanetare, costume de scafandri spaţiali, aventuri galactice – toate întreţinute săptămânal de minunatele mele „povestiri ştiinţifico-fantastice” cumpărate de la chioşcul de ziare din faţa cinematografului „Munca”. Vasăzică cu asta ne îndeletniceam noi acolo, desigur când se putea: eu şlefuiam rachete tot mai performante, iar colegii mei fabricau boxuri de oţel, teribile: tăiau dintr-o ţeavă cinci inele egale, le montau câte o ţepuşă metalică în partea de sus la mijloc, le potriveau pe degetele mâinii, în fine le sudau atât între ele, cât şi de placa metalică de ţinut în pumnul strâns. Rezultatul era o armă redutabilă care putea zdrobi oasele feţei; deşi am avut şi eu prin buzunarele uniformei un astfel de box obţinut în schimbul unei rachete, din fericire n-am fost niciodată silit să-l folosesc.
Problema era combustibilul rachetelor mele, care trebuia să se aprindă imediat şi să degaje oxigenul necesar arderii în tub. După cum vedeţi, nu mă jucam defel, ci luasem lucrurile foarte în serios şi mă străduiam să fac totul la perfecţie. Noroc cu Mamaia, bunica mea chimistă, de la care puteam obţine tot felul de substanţe, evident nespunându-i la ce îmi folosesc; ei îi creştea inima de mândrie, crezând că aprofundez studiile de chimie pigmentându-le cu experienţe. Formula personală a combustibilului, la care am ajuns după mai multe tatonări, rămâne până acum un mister pentru mine, dar fapt e că funcţiona aproape fără greş: aprindeam un fitil de invenţie proprie presărat din belşug cu gămălii de chibrituri, acela transmitea cât ai clipi flacăra la combinaţia mea năstruşnică, iar aceasta se aprindea spectaculos, şuiera ascuţit şi, prin forţa gazelor comprimate, propulsa tubul deja incandescent mult peste acoperişul

casei din faţa bucătăriei. Unde cădea strălucitoarea mea rachetă, n-aveam ştire, şi ca să fiu drept nici nu mă preocupa. Mă rog, azi aşa, mâine aşa, până mi s-a înfundat (la propriu).
În după-amiaza aceea, rămas singur acasă, am pregătit totul pentru o nouă lansare. Nimic nu vestea iminentul dezastru. Rampa era bine direcţionată, racheta dormita în aşteptarea dezlănţuirii mini-infernului din interior, chibritul adăsta aprins în mâna mea. L-am apropiat de fitil, acesta a luat foc instantaneu, flacăra a dispărut în gura tubului... şi nu s-a întâmplat nimic. Nedumerit, am aşteptat încordat câteva clipe, apoi am dat să mă apropii de artefactul dezamăgitor. Şi chiar atunci a explodat, cutremurând întreaga casă.
Suflul, foarte puternic, m-a aruncat ca pe o cârpă de un perete pe care m-am scurs năucit, fără vlagă. Am încercat să mă adun de pe jos, dar n-am putut: ochii îmi ardeau, urechile îmi ţiuiau, mâinile şi picioarele nu mă mai ascultau. Într-un târziu, am început să mă pipăi: nu-mi lipsea nimic, nici rănit nu eram, ci doar sonat ca un boxer amator în înfruntare cu Cassius Clay.
Nu trec nici cinci minute şi aud soneria la uşă; speriat, vinovat, mă târâi ca vai de lume până acolo, deschid şi încremenesc: în prag şedea vecinul nostru de la etajul doi, maiorul de miliţie Preoteasa, cu care toţi ai casei eram în bune relaţii, dar care acum părea neliniştit, de-a dreptul alarmat: „S-a întâmplat ceva în apartamentul acesta?”, „Nnn...u”, „N-ai auzit o bubuitură puternică?”, „Nnn...u..., ba da..., parcă”, „Nu de aici s-a auzit?”, „Nnn...u... sigur”. Maiorul s-a uitat lung la mine, a tras propriile-i concluzii şi s-a îndepărtat clătinând din cap, cu un zâmbet abia mijit în colţul gurii. Nu era un om rău: de multe ori, iarna, când nămeţii sfârşitului de ani ‘50 erau de peste un metru înălţime, ne lăsa din drum, pe Profu şi pe mine, la liceul

nostru „Matei Basarab”, cu Pobeda lui de serviciu. Un asemenea lux – venitul la şcoală cu maşina mică –, de neconceput pe atunci, se datora pe de-a-ntregul stimei cu care îl înconjura maiorul pe Profu l.

Şi nu era de mirare, întrucât profesorul evreu Marcel Zucman – cu care aţi făcut îndelungă cunoştinţă în volumul I al acestor scrieri –, al doilea soţ al Mamei mele, intrat anevoie în familie după eşecul căsniciei ei dintâi cu tatăl meu, impunea respect prin înţelepciune, echitate, bun-simţ. O întâmplare de la cancelaria liceului „Matei Basarab”, din a doua jumătate a aceloraşi ani ‘50, explică cu prisosinţă simpatia de care se bucura Profu l, atât printre dascăli, cât şi printre elevi:

După cum ştiţi, mâna de fier a dictaturii proletariatului se făcea din plin simţită şi în şcoli, licee, universităţi. Una din grelele interdicţii impuse de ea învăţământului se referea precis la marea sărbătoare religioasă a Paştelui: era cu desăvârşire interzis să ciocneşti ouă roşii în sălile de clasă sau pe coridoare, în recreaţie. Nu numai atât, dar femeile de serviciu care găseau coji vopsite în coşurile de gunoi aveau obligaţia să înştiinţeze „forurile superioare”, declanşând prin aceasta cercetări amănunţite şi pedepse exemplare. În urma unei anchete interne, duşmanul de clasă trebuia demascat şi eliminat din corpul social sănătos. Într-un asemenea context paranoic, nici nu mai conta dacă vinovatul era profesor sau elev: şi unul, şi altul zburau din învăţământ. Aşa se face că într-o zi tovarăşa cu mătura găseşte nişte coji de ouă încondeiate, ascunse cu mare fereală în coşul de gunoi din preajma cancelariei; logic, nu puteau fi bănuiţi decât ori profesorii, ori elevii de serviciu cu banderolă pe mânecă, puşi să sune de recreaţie sau să comunice prin clase hotărârile luate de conclavul zeilor din corpul profesoral. O primă verificare atentă îi spală de vină pe cei câţiva elevi de serviciu din ziua aceea. Rămâneau profesorii

de ambe sexe, evident cu excepția celor evrei, destul de numeroşi pe atunci. La ancheta internă, condusă de un tovarăş just de la „sector”, Profu stătea destins pe un scaun, lângă o profesoară mai în vârstă, extrem de cumsecade, care dădea semne vădite de nervozitate şi de pierderea cumpătului. Privind-o cu coada ochiului, nu i-a fost greu Profului să o bănuiască, însă ce îl neliniştea era certitudinea că buna femeie se va trăda de îndată, fie de teamă, fie pentru a-şi scuti colegii de fulgerele ideologice îngrămădite deasupra capetelor. Drept care a strâns-o uşurel de umăr, apăsându-i-l prietenește, indicându-i prin aceasta să nu se grăbească să se dea de gol la întrebarea politrucului: „Acu’ că suntem numai între noi, cine a aruncat cojile acelea?” „Eu”, a grăit netulburat Profu, lăsându-se nonşalant pe speteaza scaunului şi privind detaşat împrejur. „CEEEE?”, a icnit interzis tovarăşul cu munci de răspundere, nemaipricepând nimic, pe fundalul rumorii generale. „Da, tovarăşu’, sunt însurat cu o creştină care ține toate sărbătorile, şi pe ale ei, şi pe-ale mele. Doar nu era s-o necăjesc de pomană şi să-mi stric bunătate de căsnicie pentru un amărât de ou!”
Pusă aşa, problema înceta să mai fie mina cu explozie întârziată după care se dădea în vânt primitivul simț dramatic al comunismului autohton, şi cădea de la sine în ridicol şi desuetudine. Procedând astfel, Profu şi-a ferit de o reală primejdie şi de înjosire toți colegii fără osebire, şi-a mai câştigat un drept la stima generală şi a dat, aşa în treacăt, o lecție de înțelepciune şi de toleranță într-o lume aflată în grea suferință după amândouă.

8 octombrie

Cea mai amuzantă şotie făcută vreodată de mine acasă în Victor Manu 44 îl are ca martor şi complice pe amicul neamț

Edy şi ca victimă nevinovată pe buna noastră vecină de apartament, Tatiana. Aceasta, măritată Sireteanu cu Paul S., regizor pe la diferite case de cultură bucureştene la începutul anilor ‘60, era şi ea regizoare, de televiziune însă, în cadrul emisiunilor pentru copii şi tineret. Foarte tânăra femeie, extrem de drăguță, de îngrijită şi de naturală, era o sperioasă cum nu s-a pomenit: se temea de absolut totul – de boli, de microbi, de PCR, de politrucii de la serviciu, de propriul soț – cam în ordinea asta. Memoria acustică mi-o restituie fidel apelând la Proful şi la Mama când se vedea încolțită domestic („Dom’ profesoor, doamnă Măriucaa, Paul mă baaateee!!!”), deşi bietul soț, cu tot aspectul lui de matamor, datorat unei formidabile mustăți negre-corb, era departe de a avea asemenea intenții. Pe jumătate crezând în ce spune, pe jumătate răsfățându-se delicios, Tatiana izbucnea prima în râs după neconvingătoarele-i confruntări conjugale. Dar de ceva îi era într-adevăr foarte frică: de orice maladie, de orice virus, de orice disfuncție organică. De o curățenie aproape maniacală, de o igienă impecabilă, vecina cea tinerică şi frumuşică putea lesne deveni calul de bătaie al celor doi adolescenți puşi pe glume, din ultima clasă de liceu. Aşa s-a făcut că, într-o zi când eram acasă numai eu cu Edy şi cu Siretenii, am turnat un pumn de cristale de permanganat de potasiu în rezervorul de la WC, bizuindu-mă pe colorarea în roşu-sângeriu-intens a apei, pe vizita previzibilă a Tatianei în acel loc unde – vorba ceea – şi regele merge singur şi pe reacția ei îngrozită, ultrapanicată, la trasul apei şi la vederea valului de „sânge” scurs din propriu-i trup. Acum recunosc că şotia mea era cam crudă, dar atunci, împreună cu Edy, nu voiam decât să ne prăpădim de râs, anticipând reacțiile tinerei doamne în felul următor: unu – mersul normal la closet cu aprinderea luminii; doi – trasul nebănuitor/încrezător al apei; trei – constatarea cu propriii ochi a ororii fiziologice de nedescris;

patru – o clipă plumburie de tăcere stupefiată; cinci – un urlet disperat: PAAAUUULL.
Întocmai aşa a fost. Edy şi cu mine, stând pe patul meu ca pe ace, ţineam fiecare pumnul strâns, ridicând la unison câte un deget în funcţie de faza palpitantă la care se presupunea că ajunsese Tatiana; când l-am ridicat şi pe al cincilea auzindu-i ţipătul inuman, ne-am prăvălit pe spate cu zgaibaracele-n sus, hohotind nebuneşte cum numai la 17 ani poţi să râzi.

10 octombrie

Ştiţi care era momentul cel mai important din viaţa unui băiat – şi, prin extensie, a unui bărbat –, cel ce schimba absolut toate datele de până atunci? Unii vor zice că prima iubire, alţii că primul sărut, unii că schimbarea vocii, ceilalţi că (mai târziu) prima emisie seminală spontană, alţii că prima ţigară. Ei bine, nimic din toate astea, ci trecerea definitivă, revoluţionară, de la pantalonii scurţi la cei lungi! Această mutaţie în viaţa fiecărui băiat, trăită cu o bucurie amestecată cu nelinişte în acele clipe, nu lasă din păcate urme, nici amintiri, şi nu mai e percepută de nimeni ca fiind fundamentală, deşi aşa era: însemna o schimbare dramatică de statut (personal, familial, social), de perspectivă, de aşteptări şi de responsabilităţi. Mai însemna şi revoluţionarea felului de a te privi şi a fi privit/considerat în societate. Adăugirea câtorva decimetri de stofă la cracii pantalonilor modifica radical relaţiile băiatului cu sine şi cu lumea.
Trecusem nu de mult de vârsta ingrată, când, de conivenţă cu ai mei, i-am montat o farsă amuzantă lui tante Marie, sora Mamaiei. Mătuşa aceasta a mea rămasă fată bătrână, o catolică profund religioasă, de o moralitate ireproşabilă şi implacabilă, mică de stat, uscată, stafidită, cam bigotă,

neştiind de glumă, îmbrăcată pururi în negru, făcea deliciile noastre, ale Mamei, Profului şi ale mele, când venea duminica de la biserică să ia masa la noi, din cauza lipsei ei totale de umor şi de simţul relativităţii. Pur şi simplu nu percepea nici şaga, nici cuvintele în doi peri, nici luarea elegantă peste picior (fără pic de răutate). Dar asta n-o făcea nici încuiată, nici antipatică. Severă era, într-adevăr, dar numai cu sine. În rest, tot ce îi spuneai era instantaneu preluat cu naivitate ca literă de Evanghelie, fără filtrarea informaţiei, fără simţ critic. De aici, o grămadă de încurcături, de quiproquouri care de care mai nostime. Acceptase cu mare greutate şi călcându-şi pe inimă intrarea Profului în familie, dar asta până când îl adoptase total şi fără rezerve, convingându-se de onestitatea şi inteligenţa lui ieşite din comun. Discuţiile pe teme religioase dintre evreul sceptic şi habotnica creştină erau o halima. Oricum, cu ea nu te plictiseai la masă, mai ales că accepta cu mare plăcere câte un păhărel cu soare lichid de Odobeşti.
Sceneta pe care i-am montat-o în duminica aceea a fost pregătită cu grijă în timpul săptămânii mele şcolare, după ce reuşisem să împrumut cu mare caznă de la o colegă (dând în schimb un Dean Martin şi un Rock Hudson) o adevărată raritate: o splendidă poză color cu Brigitte Bardot, cu botic senzual cu tot, cu pletele-i blonde în vânt şi cu un ameţitor decolteu în stare să scoale şi morţii din morminte. Ceva mai apetisant şi mai provocator nu văzusem în viaţa mea. Efectul asupra lui tante Marie nu avea cum să fie decât răvăşitor. Pe vremea aceea, liceenii, mai ales fetele, făceau colecţii de fotografii cu idolii lor de ambe sexe, staruri de cinema sau de muzică uşoară – poze greu de găsit şi uşor de negociat, fie la schimb, fie prin cumpărare. Cu chiu, cu vai mi-a fost cedată acasă, pentru o singură zi, poza cu diva franceză sex-simbol care înnebunise tot mapamondul.

După ce a suportat cu stoicism glumele pipărate ale Profului pe tema castității autoimpuse a fetelor bătrâne (cărora, pasămite, Dumnezeu le spune la primirea în ceruri: „Eu ți-am dat-o ca s-o dai, / nu să vii cu ea în Rai”), tante Marie a fost imediat preluată de Mama, bine îndoctrinată din timp de mine: „— Marie dragă, tu ştii că Mihai s-a logodit? — Nu mai spune! Dar nu-i prea tânăr pentru asta? — O fi, nu zic ba, însă dac-ai şti peste ce partidă a dat, ai înțelege că nu poate renunța la fată în ruptul capului, fiindcă ar pierde-o.” Curiozitatea bătrânicii fiind stârnită, următoarea-i întrebare a venit de la sine: „— Chiar, despre cine-i vorba? O cunosc? O fi vreo fată frumoasă, dar e şi cuminte? — Păi Mihai are la el o poză de care nu se desparte nici zi, nici noapte, roagă-l, poate s-o îndura să ți-o arate.” Au urmat stăruințele tuturor, la care am cedat extrem de greu şi de tulburat; până la urmă am scos cu un suspin fotografia color a divei cu bust ațâțător şi pe trei sferturi gol din buzunarul de la piept şi i-am întins-o peste masă lui tante Marie. Aceasta, emoționată şi de bună-credință, la început a privit-o lung. Chipul, mai întâi bucuros, i s-a tot lungit a nedumerire, până când biata mătuşă a început să scotocească nervos în geantă după ochelari. Noi aşteptam, solemni, verdictul ei de „cunoscătoare” întru ale vieții. Văzând-o că se foieşte tot mai încurcată cu ochelarii pe nas, Proful i-a întins o mână de ajutor: „— Ei, Marie, ce zici de viitoarea noastră noră? Aşa-i că Mihăiță are gust? Noi suntem, oricum, încântați. — Da... sigur... de bună seamă... dar nu cumva e... cam aşa... şi pe dincolo? — Cum aşa şi pe dincolo? Ce vrei să zici? N-are ea tot ce-i trebuie şi ceva pe deasupra? — Păi tocmai asta e... că are prea mult. Eşti sigur că nu-i vreo... evaporată?” (Era prima dată că auzeam expresia asta, pe care după aceea am regăsit-o în literatura franceză şi spaniolă, aplicată femeilor mai uşurele.) Indignarea noastră simulată n-a avut margini: cum să jigneşti o fată ca o cadră, şi încă cu pretendentul ei

de față? Biata tante Marie! S-a fâstâcit, a bătut în retragere, a schimbat vorba, dar a rămas apoi ani la rând, până când i-am prezentat-o către sfârşitul facultății pe Ileana, cu convingerea că Mihăiță, încurcându-se cu alde Brigitte Bardot, o luase pe căi greşite.

31 octombrie

Mă înduioşez revăzând cu ochii minții şi cu zâmbetul pe buze secvențele amuzante ale altor timpuri, ca să-mi abat gândul de la durerea sfâşietoare a prezentului la care Mama nu mai participă decât ca poză pe biroul meu: o fotografie de pe care şterg praful. Praful! Semn al timpului şi el, aşa cum demult scrisesem în versurile mele: „Trup din trupul timpului e colbul / aşternut mărunt peste firide. / Ici şi colo scânteiază rame, / dorm întunecate crisalide." Eram foarte tânăr pe atunci, neştiind mare lucru, ci doar intuind, da, intuind câtă dreptate aveam estompându-mi trăirile într-un halo de tristețe.
Ce rămâne din noi?
Ce rămâne dintr-un om minunat ca Mama, femeia plină de viață, de dârzenie, de caracter, de demnitate şi simțul onoarei, de grijă şi devotament? Rămâne un nume necitit pe o lespede sfărâmicioasă cu pisanie la Bellu ortodox (fig. 72, loc. 5), nume drept şi cinstit deasupra căruia veneraţia mea a aşternut, cizelată în piatră, o floare; rămân amintirile vreme de cel mult o generație şi, iată, câte o poză pe care se depune praful. Atât. Generația următoare nu mai ştie ce-i cu fotografia aceea şi – stingherită, confuză – o strecoară întâi într-un sertar uitat, apoi într-o valiză cu vechituri pe care ori o suie în pod, dacă mai are aşa ceva, ori o lasă lângă pubela din curtea din spate, ca s-o ia gunoierii la prima ocazie. Aşa se va întâmpla şi cu mine, şi cu tine, aşa se va întâmpla cu noi toți.

1 decembrie

Aş vrea...
Aş vrea din tot sufletul să nu mai dăm dovadă de atâta slugărnicie, micime umană, lipsă de caracter: aş vrea ca guvernanţii noştri, oricare ar fi ei, să nu-şi mai ţină discursurile la ONU, la NATO sau mai ştiu eu unde – oricum în context internaţional – decât *în limba română*, de care să se simtă mândri şi pe care s-o impună demn, lăsându-i pe translatori să-şi facă treaba pentru care sunt plătiţi. Să nu se maimuţărească public într-o engleză de baltă ori într-o franceză poticnită, ci să se dovedească buni români. Să rostească răspicat de la orice tribună demnul, frumosul nostru „Bună ziua", nu echivalentul anglo-franco-chiriţesc al lui „s-aveţi o zi bună", ridicolul calc de care mi s-a acrit de când îl tot aud bălmăjit mereu, pretutindeni. Or un calc lingvistic tocmai asta înseamnă: un împrumut anormal, forţat, de care nu e nevoie. Aş vrea să ne respectăm mai mult, dacă dorim ca şi alţii să ne respecte.
Aş vrea...
Aş vrea să nu mai văd oficialităţile din fruntea statului ducând mecanic şi ipocrit mâna dreaptă la sânul stâng, la intonarea imnului naţional: să fie convinşi că şi acesta nu-i decât un calc penibil, gestual de astă dată, o copie jalnică după o cu totul altă cultură politică, mai bine zis un moft. Iar moftul ăsta cu dusul mâinii în partea stângă (care dincolo de Ocean îşi va fi având rostul lui, dar aici nu e decât o demagogie în plus) îmi aminteşte fără voie de întrebarea pe care mi-o puneau croitorii de pe Calea Victoriei în zilele tinereţii mele fercheşe şi ferchezuite, când îmi luau măsura pentru pantaloni: „Şi, mă rog, unde vă ţineţi chestia? În stânga?"

7 decembrie

Peste câteva săptămâni, anul acesta nenorocit 2008 va luneca şi el în amintire, dar într-una grea ca o lespede prăvălită, sinistră ca un coşmar trăit. Ducă-se! Mi-a răpit-o nu numai pe Mama, lăsându-mă ciung sufleteşte, pustiit, pierit, ci şi pe vara ei primară din Canada – buna mea mătuşă Ada Teodorescu, alt meterez al vieţii mele.
Nimic nu se compară cu pierderea mamei. Nimic. Orice adevărată mamă este chipul lui Dumnezeu pentru omul normal constituit. Pe Dumnezeu nimeni nu L-a văzut vreodată, dar această minunată sublimare a bunătăţii Sale – mama – ne readuce la El, ne împacă cu El, ne împacă cu noi înşine şi ne reconfirmă în condiţia noastră esenţială de *fii*.

8 decembrie

Mulţi nu înţeleg de unde îmi vine împăcarea asta detaşată, dar şi resemnată, cu oamenii, cu viaţa. Să mă explic: fac parte din prima şi singura generaţie (până acum) din această parte a lumii care n-a cunoscut războiul. Străbunicii l-au cunoscut pe cel de independenţă, bunicii, pe cel dintâi mondial, părinţii, pe al doilea... S-a adeverit (tot până acum) că superarmele atomice, prin însăşi monstruozitatea lor, prin grozăvia efectelor nimicitoare garantate, descurajează agresivitatea, aventurismul, militarismul. Ca de obicei, ca totdeauna, nu înţelepciunea, nu bunătatea, ci frica păzeşte bostănăria.
Şi să mai explic ceva: în ciuda multor lipsuri, nevoi, frustrări, insatisfacţii de tot felul, în 63 de ani de viaţă pe pământ românesc nu m-au încercat niciodată nici foamea, nici setea, nici lipsa unui adăpost deasupra capului. Credeţi că e puţin lucru? Eu zic că e mult, şi de aceea îmi plec fruntea cu recunoştinţă dinaintea Proniei divine, dar şi a acelor oameni care au făcut-o posibilă, operantă. E şi

aceasta o minune: chiar simplă, chiar modestă, chiar părând de la sine înțeleasă – tot minune este.

16 decembrie

Deşi mi se pare de neconceput, am „petrecut” în acest an pe ducă primul Paşte fără Mama, prima mea zi onomastică fără Mama; vor urma primul Crăciun şi An Nou fără Mama, iar peste alte două luni prima mea zi de naştere fără Mama... Apoi, lucrurile se vor precipita, vor încerca să se reaşeze, să reintre pe făgaşul obişnuit, dar nu garantez că se va putea. Cu inima cernită, nu mai poți vorbi de sărbători. Sigur, le vom respecta şi pe acestea, dar mai mult pentru copii: la orice masă aşternută şi împodobită se va aciua şi tristețea.
Bine a zis *don* Miguel de Unamuno: „E vorba de om, de omul din carne şi oase, cel ce se naşte, suferă şi moare, dar mai ales moare [...].”
Acest chinuit precursor al existențialismului mai scria ceva deosebit de adevărat: că filozofia trage mai mult spre poezie decât spre ştiință. În realitate, marea poezie şi marea filozofie se întregesc, se completează, de nu cumva îşi servesc una alteia de cârjă. Unamuno era un om fundamentalmente serios. În ciuda aparențelor ei de bonomie, uneori de ironie, cartea sa *Sentimentul tragic al vieții* se cere citită puțin câte puțin şi încetul cu încetul. Nu sfătuiesc pe nimeni să parcurgă mai mult de două-trei pagini pe zi; în restul zilei să digere cele citite. În cele două file de care vă vorbesc se concentrează de obicei un raft întreg de volume.

31 decembrie

Şi a venit şi noaptea dintre ani, noaptea ciudată, sabatică, incertă, noaptea problematică, walkirică-walpurgică,

pasională, paradoxală, când fiecare speră în ceva mai bun, deşi ştie sau intuieşte că mari temeiuri de schimbare în bine nu prea se arată. În noaptea asta, când oraşul „gemând se dă plăcerii”, eu mă retrag ca de obicei din vuiet şi vacarm în alte vremi, în vremurile mele..., şi îmi amintesc. Dar, noaptea fiind totuşi specială, amintirile ies din făgaşul obişnuit, se îmbracă sărbătoreşte şi, chiuind tăcut, dau năvală, trag de mine să mă ducă pe sus la Revelionul lor de spectre nostalgice.

Anii petrecuți intens la liceul „Matei Basarab” (1957–1962) au avut un acompaniament sonor tipic, nerepetabil. Nu mă refer la lecții, nici la răspunsurile de la tablă, nici la vacarmul recreațiilor, ci la sunetul acela de neconfundat al clopoțelului, înlocuit întâi (la modul total neinspirat) de o sonerie brutală, otova ca o dogmă proletară, fără inflexiuni, poruncitoare, stridentă, apoi de difuzorul mult mai acceptabil al stației şcolare de amplificare. Anii treceau, moda se schimba: de la hazliul şi nevinovatul clopoțel plin de voie bună, care se anunța încă de departe, de pe alt coridor, apropiindu-se capricios şi şăgalnic ca un copil de uşa clasei tale unde „clopoțea” de zor aducându-ți eliberarea, despovărarea de ore, de profesori, la moderna stație care în recreație difuza voci, anunțuri şi (foarte rar) chiar muzică, bine controlată de autoritățile şcolare. Şi totuşi... şi totuşi se întâmplau minuni, cum a fost cea din ultima mea zi de şcoală, când, la sfârşitul orelor, cineva incredibil, aflat la pupitrul de comandă al stației, a îndrăznit – acesta e cuvântul – să difuzeze pentru clasele terminale care îşi luau deja rămas-bun de la bătrânul edificiu un incredibil rock, şi nu unul oarecare, ci ultramodernul pe atunci *Vacation* cu Connie Francis! Ochii tuturor s-au căscat de uimire: unii nu auziseră niciodată genul acela de muzică şi, surprinşi, nu ştiau ce să creadă, pe când alții, ca

mine, ştiau perfect despre ce e vorba şi începeau să se bâțâie în ritm.
În sunetele acelea de neuitat s-a terminat pentru mine şcoala medie numărul 17, al cărei uter de piatră ne-a expulzat definitiv în lumea cea mare, născându-ne abrupt pentru încercări de tot felul, nesiguranță, regret, vulnerabilitate, jubilație, fericire şi durere. În urmă cu 46 de ani, întorcând definitiv spatele şcolii lehuze, nou-născutul care eram se îndrepta încrezător spre soare, viață şi literatură.
Pe tonul acesta vreau să trag zăbranicul peste anul cumplit care se încheie.
Am fost poet, adică un senzor al omenirii. Senzor, nu cenzor.
Starea asumată a omului nu poate fi decât aceea de convalescență; după şocul naşterii, după buchisirea lumii, după moartea celor câțiva dragi, după aşteptarea propriei lunecări în neființă, a te considera sănătos nu e decât o altă aberație.

2009

25 ianuarie

Iarna începutului de an 1968 la Otopeni; scrisoare gâfâită către Mamaia, Mama şi Profu:
„Dragii mei,
Am scris cît am putut mai repede, dar nu atît de repede cum aş fi dorit. Am ales adresa voastră deoarece îmi era mai cunoscută decît oricare alta (de exemplu, la Ilenuş acasă nu

mai țin minte numărul casei). De la bun început vă anunț că nu voi face armata la Cotroceni, aşa cum am crezut cu toții, ci am fost transportați imediat cu camioanele la şcoala militară de la Otopeni, în afara oraşului. Din această cauză, vizite se pot face mult mai greu, iar telefon nu pot da deloc, întrucît nu există telefoane publice în incinta şcolii. Am o mare rugăminte la mama sau la Ilenuş: este vorba de hainele mele civile care, aici, sînt date părinților sau rudelor să le ducă acasă. De aceea, în răstimp de cîteva zile rog pe cineva să treacă pe aici şi să mă anunțe de la poartă. Se poate ajunge aici doar cu autobuzul 49, care are stația din oraş la Casa Scînteii. Maşina opreşte chiar la poarta şcolii; ajunge să spuneți numele meu (compania I, plutonul 2), iar unitatea este 01898-F. Ar fi preferabil să vină împreună mama cu Ilenuş, pentru a se descurca mai uşor. Hainele odată scoase de aici, nu mai am nevoie de ele decît peste 6 luni.

După cum se aude, serviciul militar se termină pe data de 13 iulie 1968, lucru de care nu sînt prea sigur. Încă o dată vă repet, telefon nu pot da de aici, aşa că va trebui să mă mulțumesc cu aceste cîteva rînduri. De aceea, atunci cînd veți trece pe aici, vă rog să aduceți încă vreo cinci-şase plicuri şi cărți poştale, pentru a asigura corespondența pe o perioadă mai lungă de timp. Imediat ce veți primi prezenta misivă, vă rog să-mi scrieți pe adresa:

Elev Cantuniari Mihai Dan,
U.M. 01898-F
Compania I, plutonul 2
Otopeni – Bucureşti.

Să nu vă faceți griji în privința cazării şi mesei, întrucît totul se aranjează. Am un pat «la etaj», aproape de sobă, încît căldura e asigurată. Aflîndu-mă încă în prima zi, nu vă pot scrie mai mult. Vă sărut din toată inima, mamă şi mamaia,

şi vă rog să nu uitaţi să treacă cineva cît mai repede să-mi ridice hainele.
Vă sărut cu drag
Mihai
Iertaţi-mi scrisul grăbit şi neîngrijit; scriu ca la armată, adică pe geamantan, şi mi-e greu să-mi adun ideile."
Cred şi eu! Eram în prima zi de armată, scriam dezlânat pe geamantanul de lemn, zăpăcit şi speriat: nu ştiam la ce să ne aşteptăm, ni se părea că greşim totul: îmbrăcatul, mâncatul, spălatul, programul, salutul adresat superiorilor (şi cam toţi ne erau superiori acolo, cu excepţia „trupeţilor" de la Aviaţie, vecinii noştri mult mai necăjiţi, mai hămesiţi, mai pricăjiţi; o să vă explic pe îndelete ce era cu ei). Deocamdată să spunem doar atât, că noi, cei cu studii superioare, luaţi la armată aproape imediat după terminarea facultăţii, eram totuşi favoriţii ofiţerilor de toate gradele. Aceştia, la rândul lor, erau cât se poate de diferiţi. Câţiva – foarte puţini –, mai domni, reprezentau încă vechea Armată română regală, dar erau într-o inferioritate vădită faţă de noile cadre militare de origine sănătoasă, preponderent ţărănească, doldora de ideologie, de educaţie precară şi de idei preconcepute. Însă cei mai mulţi erau buni ofiţeri, severi, atenţi, serioşi, dornici să înveţe şi să se şlefuiască. De aceea se uitau la noi cu un amestec imposibil, de superioritate (absolut toţi ne erau şefi), inferioritate culturală şi frustrare socială, lucru pe care nu l-ar fi recunoscut în ruptul capului nici faţă de ei înşişi. Amestecul acesta atât de indigest răbufnea din când în când, însă tot mai rar, pe măsură ce ne obişnuiam unii cu alţii: după o lungă coabitare s-a dovedit că nici ei nu erau zmeii de care ne temeam, nici noi nu eram cocuţele încrezute de care le era lor silă (şi zău că ar fi avut dreptate).
Dar să nu anticipăm.

Deocamdată aş prefera să rup aici firul povestirii, pe care promit să-l reînnod degrabă, şi să mai fac câteva considerații pe marginea actualității. Starea de spirit a românilor printre care m-am născut şi am trăit o viață întreagă, a românului dintotdeauna, se poate rezuma la două producții anonime de tip popular, o strigătură şi un banc, ce se bucurau de mare trecere în anii ‘70; prima suna aşa: „Foaie verde de dudău, / Ş-o să fie şi mai bine!”, iar al doilea, condensând şi el experiențe seculare, se desfăşura sub formă de dialog pe stradă: „— Ce mai faci? — Bine, dar nu mă plâng.”

De ce nu ne respectăm? De ce ditamai ministrul de externe al României, aflat cu suita în vizită protocolară la Kiev la invitația omologului său ucrainean, s-a lăsat călcat în picioare încă de la sosire, când funcționarii aeroportului au cerut întregii delegații câte 50 de dolari de căciulă ca să-i lase să intre în țara „vecină şi prietenă”? De ce n-a făcut stânga-mprejur? De ce n-a *solicitat imediat* (nu *rugat*) să fie pus în legătură directă cu omologul lui, cerându-i socoteală pentru umilința îndurată? De ce a admis o asemenea josnicie? Oare ministrul nostru de externe nu pricepe/percepe că el, aflat în misiune diplomatică, nu mai este un simplu X oarecare, ci chiar România? Că el ca om poate fi umilit de oricine, oricând, dacă aşa îi place, dar Țara, nu?

Dar de ce mă mir, din moment ce de peste 15 ani extremiştii maghiari provocatori de toate nuanțele descind în România ca la ei acasă, ca să facă propagandă destabilizatoare în vederea autonomiei, independenței şi desprinderii Transilvaniei de patria-mumă. Le-a cerut cineva socoteală? Au fost scoşi din țară în şuturi printre şiruri de soldați înarmați? Au fost amprentați şi declarați toți şi fiecare în parte *persona non grata*? S-a dictat împotriva lor interdicția de a mai intra în România pe toată durata vieții? Un neam

care se respectă asta ar fi făcut. Noi, nu. Noi suntem blânzi, blegi, duioşi, lăcrimoşi, buni, blajini, mioritici, mototoli, miloşi, cumsecade, ne apucă pandaliile doar din an în Paşte şi uităm repede – şi-apoi ne minunăm cât de jos am decăzut.

Nu-mi place să torn gaz peste foc, dar nici să mă prefac că nu-i foc, când acesta e aţâţat şi întreţinut cu bună ştiinţă, prin toate mijloacele şi de la toate tribunele, inclusiv europarlamentare, mai ales de câţiva ani încoace. Printre piromani se agită frenetic şi un aşa-zis cleric, aşa-zis „om al lui Dumnezeu" fără frică de Dumnezeu, dar mă întreb cum poate un pastor care se pretinde creştin să aducă numai dezbinare şi duşmănie peste tot unde se manifestă, fie în ţară, fie peste hotare. Dar „după faptele lor îi veţi cunoaşte" stă scris în Biblie. Acela este tot atât de cleric pe cât sunt eu.

Sub acest aspect, cea mai interesantă experienţă a fost aceea a unui scriitor spaniol contemporan, Jesús Pardo, autorul cărţii *Conversaţii cu Transilvania* (tradusă anii trecuţi şi în româneşte), care s-a bucurat de mare difuzare şi largă apreciere; intrigat de nesfârşitele dispute dintre români şi maghiari pe tema Ardealului, romancierul nostru dublat şi de un conştiincios istoric a hotărât cu bună credinţă să-şi facă singur o părere, să nu se lase influenţat de nimeni şi de nimic, să se documenteze la faţa locului, şi a purces la drum, oprindu-se pretutindeni în Ungaria şi România, răvăşind bibliotecile ambelor ţări şi epuizându-i în discuţii pe istoricii lor de frunte. După ani de studiu şi meditaţie imparţială, Jesús Pardo a publicat rezultatul investigaţiilor proprii sub titlul de mai sus, ajungând la următoarele concluzii: 1) geografic, etnografic, cultural, demografic, lingvistic, istoric, social, economic şi politic, Transilvania este, a fost şi va fi parte constitutivă a României; 2) ceea ce şi-a dorit dintotdeauna Ungaria este de

fapt *o colonie* care, asemenea Indiei pentru Imperiul Britanic, să fie perla Coroanei arpadiene de mult apuse. Asta e tot; restul nu-i decât gargară, nu-s decât mişmaşuri, resentimente, sforării, demagogii şi aţâţări/provocări mergând cu neruşinarea până la a-i propune României – ca în cazul Gazei, Sinaiului sau Ierusalimului – „teritorii contra pace”! Auzi dumneata! Iar noi am înghiţit-o şi pe asta, nici n-am clipit măcar. Nu pot crede în patriotismul găştilor politice autohtone care, de dragul unor blestemate de voturi, sunt gata de cârdăşie cu asemenea turbaţi. Cât despre aceştia, strategia lor e foarte simplă, chiar elementară; ei ştiu pertinent că nu-şi pot vedea visul cu ochii într-o Europă antirevizionistă, dar tot încearcă marea cu degetul, potrivit celor două vechi machiavelisme: „calomniaţi, calomniaţi, pân’ la urmă ceva tot rămâne” şi „cereţi mereu mai mult, pân’ la urmă ceva tot pică”. Vinovat nu este cine cere, ci acela care dă prosteşte.

Arhiducele Franz-Ferdinand cel asasinat la Sarajevo, cel care prin moartea lui a semnat sfârşitul Imperiului dualist austro-ungar, în urma unei lungi experienţe nu avea simpatie pentru maghiari, pe care îi considera un neam arogant şi şovin care cere necontenit drepturi peste drepturi, pe care însă le refuză hotărât minorităţilor naţionale de pe teritoriul lor. Nu vă sună a ceva cunoscut? Soarta românilor deznaţionalizaţi din Ungaria zilelor noastre e o confirmare că nimic nu s-a schimbat de atunci în mentalitatea urmaşilor nemeşilor. Iar noi le înghiţim laş şi resemnat toate borborigmele revanşarde, ca nişte molatici Tache de Catifea din Cetatea de Lână.

Neamul meu, te cert pentru că te iubesc! Te cert avan pentru că te iubesc cu disperare. Eu am dreptul acesta, fiindcă ţi-am închinat toată bruma de talent pe care am primit-o de la *genius loci*, dar dacă vreun străin, oricare, ar îndrăzni să facă asta, l-aş pune imediat la locul lui. E clar?

4 februarie

Ieri am publicat în revista 22 următorul apel tranşant:
„Nu *rog*, ci *solicit imperios* organelor abilitate ale Poliției şi Justiției Statului român pedepsirea exemplară a diplomatului austriac care a spulberat pe trecere de pietoni, sfidând toate regulile de circulație, de omenie şi de comportament, viața unei tinere nevinovate, sau vinovate doar că a coincis pe drumul mare cu traiectoria ucigaşă a unui monstru. Dacă ucizi pe cineva cu o maşină puternică sau cu un satâr, vina este aceeaşi. Ştiți bine că nu e pentru prima dată când se întâmplă aşa ceva în România postdecembristă; hahalerele diplomatice n-ar îndrăzni niciodată să se comporte în țările lor cum o fac aici. Chiar aşa de jos am ajuns, încât să procedăm cu vechiul nostru pupincurism când e vorba de străini? Să ne dispreţuiască orice liftă paraşutată pe post diplomatic cu siguranța că nu va păți nimic, indiferent de fapta săvârşită?
Nu credeți că s-a umplut paharul? Se gândeşte cineva la părinții bietei fete, la rudele ei apropiate, la prietenii ei? Dacă i s-ar întâmpla aceeaşi tragedie fetei unui polițist la datorie, n-ar scoate acela pistolul, găurind tigva criminalului cu paşaport diplomatic? Eu, unul, aşa aş face.
Sunt mândru că sunt român (nu râdeți, e chiar adevărul), din pricina limbii noastre şi a literaturii căreia i-a dat naştere. Poate sunt depăşit de oroarea acestor timpuri, dar de data asta *vă rog*: nu faceți să-mi crape obrazul de ruşine prin corcofelirea adevărului şi prin nepedepsirea vinovatului. Monstrul să plătească aici, după regulile țării noastre pe care le-a călcat în picioare. Statul are suficiente pârghii să se facă respectat, atât el, cât şi cetățenii lui mult prea slabi şi îngăduitori.
Îndurerat de sfidările pe care nu ştim a le pedepsi aşa cum merită,

Mihai Cantuniari, scriitor”
Rezultatul? În chiar aceeaşi zi a părăsit ţara malacul diplomatic, candid, senin, nederanjat de nimeni şi de nimic, probabil şi salutat la trecerea frontierei. Neamul meu, află că, dacă tu nu te respecţi, nimeni nu te va respecta vreodată. În ce mă priveşte, cred că e preferabil să te numeşti ţara lui Dracula decât a criminalului Fritzl.

5 februarie

Terminaţi odată! Terminaţi cu parodia asta căznită, scremută, a aşa-ziselor partide politice de la noi. PSD, PNL, PC, PD-L şi toate celelalte – nu există, sunt neant, forme fără fond împroşcate de pulverizarea fostului PCR. Ca de obicei, ca întotdeauna, împăratul e gol. România actuală nu are partide de nici un fel, ci clici de interese, patronate şi infiltrate mai pe faţă, mai pe ascuns de ceea ce numim ambiguu „sistemul ticăloşit”, adică de forţele întunecate care au dus lent timp de şaizeci de ani şi duc acum accelerat România de râpă. Ele nu au corp doctrinar, nu au ideologie, nici crezuri, nici năzuinţe, nici idealuri; în schimb au buzunare enorme veşnic căscate, teşcherele nesăţioase, latrine adânci unde se aruncă promisiunile electorale imediat după alegeri şi mori de palavre bune de ameţit prostimea. Practic, nu le poţi deosebi. Dacă ar veni un bun politolog (nici nu mai zic de un bun economist) să le scuture puţin încropelile incoerente ţinând loc de doctrine, praful s-ar alege de ele.

10 februarie

Azi de dimineaţă am lăsat totul deoparte, ca de altfel întreaga mea familie, ca să revedem (a câta oară?) comedia de-acum clasică Cum să furi un milion, programată pe

ProTV. Toți ai casei au fost de acord: absolut minunată! Nimic greşit, nimic inutil, nimic stângaci, nimic forțat, nimic deplasat, nimic de prost gust. Totul – încântător, perfect, adorabil. Cum de-a fost cu putință? Ce-au avut anii '60 atât de formidabil, încât şi acum, după aproape jumătate de veac, producțiile lor în muzică, film, literatură să rămână nu numai inegalabile, dar tot mai tinere în pofida scurgerii timpului? Şi abia astăzi am avut revelația, răspunsul pe care mă grăbesc să vi-l împărtăşesc şi vouă: anii '60 au avut stil. Ascultați-le muzica ritmată, priviți-le filmele, moda, fotografiile actorilor, fetelor, tinerilor, oamenilor de pe stradă, până şi ale copiilor de atunci, şi vă veți convinge. Nu existau violența, suficiența, incultura, grobianismul, obrazul de toval, interesul pur material de acum. Slavă Domnului, n-a fost o epocă pragmatică. Sunt fericit că am trăit-o din plin, rămânând doldora de amintiri.
Adjectivele care îmi vin spontan când mă gândesc la anii '60 sunt: excelent, superb, minunat, fermecător, armonios, inegalabil, formidabil; cele ce mi se impun în legătură cu prezentul de la noi şi de pretutindeni sunt: oribil, ruşinos, degradant, hidos, revoltător, groaznic, scabros, mizerabil, în cel mai bun caz: penibil. Iată deci epocile, judecate şi după adjectivele pe care le generează.

14 februarie

Din nou mi-a croncănit sumbru corbul lui E.A. Poe: Nevermore, nevermore, „niciodată de-acum înainte". Azi îndeosebi, fiindcă este ziua mea, împlinesc 64 de ani, iar Mama nu m-a mai putut suna, prima, dis-de-dimineață, ca să-mi ureze La mulți ani, după ce cu o zi înainte mi-ar fi adus sau trimis ca de obicei cadoul ei. Prima aniversare fără Mama. Şi ce mai înseamnă o aniversare, fără mamă?

Dar iată că în locul ei m-a sunat să mă felicite la primele ore ale dimineții o cititoare necunoscută de la Cluj, o providențială doamnă doctor care, neştiind, nebănuind măcar, a înlocuit-o generos pe Mama când îmi era mie mai greu. Doamna doctor citise primul volum al acestei scrieri şi cam tot ce am publicat în ultimii ani şi mă îndemna, mă ruga să continui – pentru ea, pentru mulți anonimi ca ea.
Mă conformez cu mulțumire şi, jucând leapşa cu etapele, îmi amintesc ce copii buni eram noi, de fapt, la liceu, respectându-ne profesorii, admirându-i şi învățând cam pe nemestecate ce ne predau ei. Zic cam pe nemestecate, fiindcă nu puneam nimic la îndoială, le luam pe toate drept bune, nu ne exersam simțul critic, nici chiar în situații care acum mi se par greu de susținut. De exemplu, printr-un reflex condiționat, toată lumea şcolită, când aude de fiziologul rus Pavlov (Ivan Petrovici), se gândeşte la... reflexul condiționat. Într-atât se confundă numele lui cu imaginea câinelui din burta căruia pică suc gastric atunci când i se prezintă mâncarea, încât, probabil cu excepția câtorva specialişti, nimeni nu-l poate disocia de experiența crudă şi inutilă care l-a făcut celebru şi care era reprodusă servil în toate manualele noastre. De ce crudă şi inutilă? Pentru că orice om cu mintea la cap, orice sătean gospodar la casa lui şi toți iubitorii de câini (mă număr printre aceştia) ştiu fără nici o nevoie de dovadă că un câine salivează când îi aduci tainul. Şi ce mare ispravă o fi şi asta? Nouă nu ne lasă gura apă în aceleaşi condiții? Dar nu, savantul trebuia musai să dovedească ce ştie tot gâgă. Prin urmare, a luat un câine bun, tânăr şi sănătos, l-a cloroformizat, l-a întins pe masa de operație şi i-a despicat stomacul, montându-i acolo un fel de canulă prin care să se scurgă sucul când bietul animal resuscitat era îmbiat cu o bucățică de carne. Nimeni nu se gândea, nici nu se gândeşte, că, după „celebra” experiență, nevinovata ființă a fost fără îndoială sacrificată (citiți:

omorâtă), fiindcă devenise inutilă, devenise o problemă, era un chin să ştergi tot timpul picăturile de suc după ea. Halal experienţă! Iar noi, elevii, înghiţeam pe nemestecate tâmpeniile astea ştiinţifice monumentale.
În curtea locuinţei mamei mele şi-a găsit sălaş o căţea neagră, simpatică şi jucăuşă, pe nume Gipsy. De fiecare dată când mă duc acolo, îi duc câte un cârnăcior apetisant. Nici nu mă vede bine, că începe să se lingă de zor pe bot (ştie ea ce ştie). Azi aşa, mâine aşa, până am intrat la bănuieli: am anume impresia, devenită certitudine, că, din cauza nenorocitului de reflex condiţionat, eu în ochii ei nu mai sunt de mult un domn între două-trei vârste, ci o enormă strachină cu mâncare. I-am şi spus deunăzi: „Gipsy, te rog, nu te mai uita aşa la mine, că mă faci să mă simt ditamai cârnatul în mişcare."

20 februarie

Oare câţi au privilegiul de a face cunoştinţă, printr-un nesperat arc de boltă peste timp, cu ei înşişi abia veniţi pe lume acum 64 de ani? Cu ei înşişi din chiar momentul intrării în viaţă, văzuţi cu ochii părinţilor? Găsind printre hârtiile Mamei caietul meu de naştere pe care stă scris mare şi caligrafic: „Mihai Dan I. Cantuniari – născut miercuri 14 februarie 1945 – ora 22.30 –, kg. 3,000", apoi toate datele legate de: greutatea la ora 7.00, scaun, observaţiuni, luna I, luna a II-a etc., înălţime (la 1 mai aveam 58 cm) şi o mulţime de alte detalii, unele mai înduioşătoare decât altele, am realizat că nu ştiam absolut nimic despre mine: de pildă, de unde să fi avut habar că „la 30 martie [1946] face primii paşi singur, neajutat şi nesprijinit, la vârsta de un an, o lună şi 15 zile". Răscolitoare sunt amănuntele în legătură cu numărul scaunelor zilnice din primele luni: 3, 2, 3, 1, 4, 3, 4, 5, 6 (văleu!), 7 (văleu, văleu!), 3, 2 (uf, respir uşurat). Ce

am mai aflat despre mine însumi din Observațiuni: „Bube cu puncte albe pe abdomen. S'a renunțat la baie şi se tratează cu Dermatol. Bubele merg spre vindecare. Unele s'au uscat şi s'au cojit. Se spală cu acid boric, apoi se dă cu talc. Aproape toate bubele s'au uscat. Idem. Idem. O noua iritație a pielii. S'a suprimat suptul de la ora 24. S'a schimbat Eledin (Eledon?) cu lapte acidulat. Îi dăm numai 70 gr. lapte acidulat; restul numai apă zaharată." Urmează tot felul de rețete pentru bebeluşi: „O linguriță făină, ½ pahar apă, ½ pahar lapte, 2 buc. zahăr; făina se prăjeşte; când e rumenă se adaugă apa şi se lasă să fiarbă 2 minute, se adaugă laptele fierbinte şi se lasă să dea numai un clocot; proporția este de 2 lingurițe făină, 2 părți lapte, o parte apă, 2 buc. zahăr." „După ce s'a obişnuit bine cu supa, începi să'i dai compot de mere. Îi dai la început o linguriță, pe urmă mai multe, până ce ajungi să'i dai 100-150 gr. supă, iar restul până la 200 gr., compot. După compot începi să'i dai mere rase."

Şi tot aşa mereu, până când deodată intervin note dramatice despre luarea temperaturii: „28.VI.1946 – ora 8 p.m., 39,6°. Ora 11 p.m., 39,8°"... Dar ştiu că o țineam numai într-o veselie pe Mama! Adevărul e că rar mă picnea boala când am mai crescut, dar şi când mă îmbolnăveam – o făceam latră rău. Memoria mea fidelă îmi restituie, văzută cu ochii copilului, o mamă înspăimântătoare, luminată de jos în sus de o flacără drăcească, într-o mână cu un fel de borcănaş din sticlă groasă cu fundul rotund, în cealaltă cu un şomoiog de vată la capătul unei sârme, muiat în alcool, aprins, plimbându-i scurt pălălaia albastră prin interiorul borcănaşului şi lipindu-mi-l iute pe spatele gol şi crispat de groază: erau celebrele ventuze, acum dispărute, dar pe atunci indispensabile creşterii gâgâlicilor.

De ce v-am povestit toate acestea? Pentru că şi din ele e făcută ecuaţia unui literat, nu numai dintr-un tată inconsistent şi o mamă hotărâtoare.
Curând, când va hotărî Sfântul, din tot pământul acesta românesc pe care l-am iubit cu încrâncenare, iar acum în urmă cu disperare, voi avea nevoie doar de o adâncitură de 2 pe 1, adică de doi metri pătraţi săpaţi în veneratul sol de sub patrafirul tricolorului. Abia atunci se va ostoi tot zbuciumul acestei fiinţe gânditoare şi râvnitoare care aici vă scrie simţind nu numai că i se scurge viaţa printre degete, dar şi că îi fuge ţara de sub picioare.

22 februarie

Ieri s-a stins la Paris, de hâda „boală necruţătoare", vărul meu de-al doilea Costin (Ninel) Cazaban, compozitor şi muzicolog, fiul actorului Jules Cazaban şi al soţiei lui, Irina Nădejde. Familia aceasta Cazaban, care mi l-a dat pe dragul văr primar Ucu, îşi are originile îndepărtate în Franţa, mai precis la Carcassonne, de unde a venit în 1853 un străMoş inginer de drumuri şi poduri chemat în capitala Moldovei de ministrul lucrărilor publice Petre Mavrogheni.
Ninel, cu vreo doi ani mai tânăr decât mine, era o grădină de om; nu-i cunosc prea bine înfăptuirile muzicale, despre care las să se pronunţe specialiştii, dar îl revăd cu toate calităţile lui de tipic Cazaban (simpatia umană, sociabilitatea, hazul, umorul) în vizită la noi acasă, unde, după o încălzire prealabilă cu o votcă cu suc de roşii, scotea din fundul buzunarului un formidabil carneţel cu bancuri împărţite pe căprării (politice, macabre, cu nebuni, cu miliţieni, cu doctori, cu evrei etc.). Cu umorul lui inimitabil, ni le spunea pe cele mai recente, din care avea sumedenie, provocând cascade de râs de care tot el se bucura primul: îşi mijea ochii de încântare văzând efectele produse şi îşi freca

mâinile de mulțumire, ca negustorul după o afacere grasă. Dacă ar fi păstrat carnețelele acelea, cred că ar fi putut publica oricând adevărate antologii ale bancurilor – excelente – româneşti din deceniile şapte şi opt. Dar el le risipea cu generozitate de artist, astfel că din ele n-au mai rămas decât drojdiile hilarității, depuse straturi-straturi pe fundul sufletului meu.
În memoria lui Ninel, închin aici şi acum o Bloody Mary şi extrag din tainițele amintirii două „macabre" şi o „evreiască" din anii '60, alese anume pentru impactul scurtimii lor:
„— Gigel, lasă foarfeca şi strânge-ți degetele de pe masă!"
„— Tata, mai e mult pân' la bunicu'?
— Taci şi sapă mai departe."
„— Iți c.
— N-am."
Pe-atunci, noi, tinerii, muream de râs. Acum... din cu totul alte motive.

24 februarie

În chip de bonus şi ca să ne descreținm puțin frunțile, vă ofer alte două bancuri macabre recuperate din aceeaşi „bancotecă" a anilor '60-'70, când – nu ştiu de ce – genul acesta făcea furori.
„Cu capul pe butuc, osânditul aşteaptă lovitura de grație; de emoție, strănută puternic:
— Hapciu!
— Hai să trăieşti! strigă călăul şi harşt! îi taie capul."
„Un nobil, condamnat la moarte prin decapitare, în preziua execuției îi oferă călăului o pungă cu bani ca să-şi ascută sabia foarte bine. Are loc execuția:
— Ce, e gata? Păi n-am simțit nimic.
— Scuturați puțin din umeri, milord."

Din păcate, nu pot continua aşa, chiar dacă mi se bulucesc duium de vechi bancuri în minte. Nu acesta este rostul paginilor mele. Dar ce să-i fac, dacă m-am gândit cu dor şi jale la Ninel şi l-am asociat imediat snoavelor şi anecdotelor acelor ani. Probabil tot prin reflex condiționat.

2 martie

„Scumpul meu Arthur, puiul mamei, iată-ne şi-n Rrromânia. Nici nu ştii câte am făcut noi cei din lumea liberă pentru țara asta atipică. Cu vreo trei decenii în urmă ne perpeleam, ne zbăteam şi ne dădeam de ceasul morții pentru satele rrromâneşti, să nu le dărâme odiosul. Nu, nu trebuie să spui că eram farisei şi că mult ne păsa nouă de satele rrromâneşti, nouă care nu mai avem sate tradiționale de cel puțin o sută de ani. De unde ai învățat tu prostiile astea? Aşa nu mai avem nici animale sălbatice, poftim, dar venim să le căsăpim aici. Păi, nu-i frumos? Avem la pachet şi Viața la țară şi Tănase Scatiu pe prispa lui cu Moromeți cu tot, şi uite-aşa afli tu că laptele nu e produs de TetraBrik, ci de văcuța mu-mu, nici ouăle nu-s făcute de Supermarket, ci de găina cotcodac pe care o calcă în bătătură cocoşul cucurigu ca să-ți dea ție ouț cu bănuț şi pui la rotisor. Şi nu-ți mai face sânge rău că-ți cântă copiii băştinaşilor: „Sărind gardul la Arthur / mi-a intrat o țeapă-n cur / şi te rog pe dumneata / bagă nasul după ea”, că ăştia nu-s decât nişte bagabonți, nişte peizani, nişte puradei nenorociți, paysans du Danube, precis altoiți cu țigani, că doar de-aia se numesc rrromi, şi țara lor Rrromânia. Întreabă-i pe verişoara Suzanne şi pe vărul Giuseppe, ba şi pe colegii tăi Pedro şi Günther, dacă nu mă crezi. Cum adică de ce ne-am spetit să-i eliberăm în ‘89? Păi, din pur altruism, făcându-i să sară de la o zi la alta din comunism în consumism, fără capitalism. Ai priceput unde-i şpilul? Spune tu dacă nu-i

genial. Şi cin' ți-a zis că multinaționalele aveau vitală nevoie de piețe de desfacere de sute de milioane de suflete în Est? De unde-ai scos-o şi pe asta? Oricum, nu de suflete aveam noi nevoie, să-ți fie clar, ci de cumpărători valizi, din carne şi oase, cărora să le băgăm pe gât tot felul de chestii fățoase, de fițe inutile şi scumpe, plătibile în rate pe tot restul vieții. Îndatoraţii nu mai sunt oameni întregi, ci un fel de zombies. În felul ăsta, economia noastră duduie, pe când de-a lor se alege praful, de-o scot la mezat pe prețuri de nimic. Sigur că o falimentăm cu bună ştiință, ca să nu ne facă concurență, dar ăsta-i mersul lumii, şi e treaba lor dacă-s tâmpiți. Aud că şi-au arvunit până şi platoul continental al Mării Negre. Pe când, Delta Dunării? Generoşi cum suntem, le oferim şi ajutoare nerambursabile (ce frumos din partea noastră!, oh, îmi dau lacrimile), ştiind că la câteva milioane de dolari acolo, donați cu tam-tamul mediatic de rigoare, profiturile şi tantiemele sunt însutite. De fapt, mă bate gândul să te fac diplomat în Rrromânia: trai pe vătrai, ai toate drepturile şi nici o răspundere, poți călca pe zebră cu o sută pe oră orice rrromâncă, tot nu vei păți nimic, poate doar te vei întoarce mai repede în brațele mămicii. Ce zici? Îți surâde?"

2 aprilie

Din toate tranzițiile care, chipurile, au avut loc în România după sincopa din '89 a comunismului autohton, una singură a înregistrat succes deplin: cea a unei grețoase tipologii umane, de la „tovarăşii juşti cu munci de răspundere" la „prosperii oameni de afaceri" întreprinzători, cu tot neamul lor cel cât se poate de neadormit. Dacă nu dai direct de ei acolo unde e vreun os (cu cât mai multă măduvă) de ros, atunci dai de cimotiile lor saprofite: soți, soții, fii, nepoți, cumnați, veri, unchi, mătuşi, socri şi soacre, toți şi toate mişunând ca bacteriile într-un stârv.

Textura socială este saturată de mârlani agresivi şi de ţaţe siliconate, de incompetenţi şi de inutili care cu cât sunt mai pernicioşi, cu atât au gură mai bogată. „Capitalism de cumetrie”, numea însuşi tartorul Ion Ilici Iliescu acest ferment greţos, această dospeală acrită la apariţia căreia şi-a adus obolul cu prisosinţă. În definitiv, ştia şi el, peştele de la cap se împute, şi poate nimic n-ar fi fost aşa dacă, la rându-i, nu era produsul ieşit din uz, depăşit, perimat, al unei Istorii siluite, nedemne. Distanţa care separă acum România de o societate normală este exact aceeaşi dintre el şi un Havel, de pildă; între politruc şi literat se cască văgăuni.

Dar nu numai la noi, ci peste întreaga lume s-a aşternut dominaţia pigmeilor. Când mă gândesc că am fost contemporan cu conducători autentici, de talia unor Adenauer, De Gaulle, Gandhi, Sukarno, Nehru, Golda Meir, dna Bandaranaike, Kohl, Reagan, doamna-de-fier Thatcher, şi când îi compar cu epigonii actuali, mi se zbârlesc în creştet cele trei-patru fire de păr rămase. Cum să aştepţi o cale, o viziune, un ideal de la paramecii politici recenţi?

Dar să lăsăm păcatelor cu o ridicare din umeri prezentul acesta dezolant, rebarbativ. Prefer să mă întorn unde rămăsesem în paginile anterioare, la iarna cazonă din ianuarie-februarie ‘68, când, aşezat pe patul meu de fier sub picioarele bălăbănindu-se ale colegului de pe culcuşul suprapus şi scriind de zor pe geamantanul de lemn ţinut pe genunchi în marele dormitor comun de la Otopeni, încercam să mă obişnuiesc cu ambianţa cu totul nouă, neaşteptată, în care poposisem cu ocazia patriotică a satisfacerii stagiului militar. Se întuneca devreme. Soba de lângă uşă, îndopată cu lemne, degaja o căldură plăcută, dar numai acolo, la intrare, restul încăperii cât o hală rămânând în penumbră şi răcoare. Am avut noroc: prin nu ştiu ce tragere la sorţi, îmi revenise un pat în condiţii de-a dreptul somptuoase, sub un

bec electric şi în apropierea sobei, avantaje cu osebire ieşite din comun în seara aceea târzie ce se grăbea să devină noapte. Totul era straniu împrejur: colegii studenţi cunoscuţi şi necunoscuţi, unii picaţi tocmai de la Cluj, Sibiu şi laşi, alţii bucureşteni de-ai mei de la diferite secţii, cu care mă obişnuisem de-a lungul anilor de facultate, nu mai pridideau să-şi rostuiască lucrurile aduse de acasă, să probeze noile efecte militare primite cu o oră înainte, să coasă nasturii sau bumbii lipsă, să lustruiască bocancii cazoni cu o unsoare bituminoasă şi urât mirositoare din mari recipiente de tablă, totul într-o zarvă neostoită, nervoasă, crispată. Nimeni nu se simţea în largul lui, dar nici nu voia s-o arate. Adevărul e că eram panicaţi, nu ştiam la ce să ne aşteptăm, dar ne mai venea inima la loc comparându-ne cu bieţii răcani din marele dormitor alăturat, trupeţii de la Aviaţie, faţă de care noi păream nişte domnişori răsfăţaţi. Deşi împărţeam cu ei spălătorul şi umblătoarea, în rest nu aveam nimic comun. Mai ştiam de la maiorul Stoica, adevăratul nostru comandant şi cel care ne avea în grijă, că situaţia era provizorie, însă nu înţelegeam dacă transformările vor fi în bine sau în rău. Orice era cu putinţă, şi o genă strămoşească, de la Burebista cetire, ne îndemna să ne aşteptăm la tot ce poate fi mai rău.

Cu toate astea, modificările au fost în bine: din hala de vreo 80 de paturi, noi cei de la limbi străine am fost mutaţi după câteva zile chiar alături, într-o adevărată „garsonieră”, cum i-am spus apoi cu tandreţe, de numai 24-26 de culcuşuri supraetajate. Acum eram doar între noi, cu calităţile şi defectele noastre. Trai neneacă... Fiecare a primit câte un compartiment din marele dulap de lemn lipit de perete, spaţiu de depozitare a rufelor curate, a ciorapilor de iarnă, a cutiilor de biscuiţi, ness şi ţigări străine cu care ne mai îndulceau viaţa rudele devotate de acasă şi cu care îi

cinsteam uneori pe ofițerii ce se lăsau omeniți. Aceştia ştiau că la orice oră găsesc la elevii-studenți câte un Pall Mall cu filtru şi o cană cu ness, aşa că mai închideau ochii la micile abateri de la regulament şi disciplină.
Dar asta s-a întâmplat mult mai târziu, după luni de zile, când, aşa cum am pomenit undeva mai sus, ne obişnuiserăm deja unii cu alții. Deocamdată, şmotrul este în toi şi elevul-student nu aude decât: „Elev, fă aia, elev, fă ailaltă, că te paşte bulăul!" Comenzile sunau ciudat pentru urechile noastre, cu un fel de lătrătură aprigă pe ultima silabă: „sculaaa-REA!", „adunaaa-REA!", „culcaaa-REA!", şi aici se situează una din cele mai halucinante comenzi pe care le-am auzit vreodată, dar ca s-o plasez trebuie să precizez întâi contextul. Printr-o împărțire democratică a muncii, spălam buda zilnic, când elevii, când trupeții, după un orar bine stabilit. Dacă elevii mergeau dimineața la closet „de voie", adică fiecare când îl treceau nevoile, nu acelaşi lucru se întâmpla cu bieții răcani, care erau duşi cu turma de un plutonier fioros, în echipe de câte zece. Gradatul rămânea crăcănat în prag, gata să urle, pe când cei zece la rând intrau în cabinele despărțite prin pereți de scânduri înalte. În dimineața aceea, eu, care ca de obicei mă sculam printre primii, mă spălasem deja, îmi trăsesem uniforma pe mine şi zăboveam pe culoarul de trecere în aşteptarea începerii programului, cu țigara aprinsă şi cu o cană cu ness în mână. Pe lângă mine, încolonați, au trecut trupeții spre umblătoare, straşnic struniți îndeaproape de plutonierul de serviciu. Intrând în WC au lăsat uşa deschisă, astfel că am putut urmări secvența în toată splendoarea ei: la un urlet al gradatului, primii zece au intrat tropăind în cabine; s-a lăsat un moment de linişte, apoi a tunat inimaginabila comandă: „căcaaa-REA!", urmată de zece pleoscăituri sincronic ascultătoare.

Pe acel zgomot de fond, nici o incertitudine nu mai era cu putință: mă aflam fără doar şi poate la sânul planturos al Armatei.

7 aprilie

Scrisorile păstrate cu sfințenie de buna Ileana, ale mele către ea şi ale ei către mine, de la începutul până spre mijlocul anului 1968, când eu îmi satisfăceam stagiul militar la Otopeni, sunt acum un izvor de date de primă mână şi un prilej de rememorare a unei perioade foarte pline, dar şi foarte confuze din viața mea. Începând cu începutul, trebuie să vă spun pentru situare în timp că pe majoritatea plicurilor trimise sau primite apare o ştampilă specială a Poştei române, cu textul: „OPERETA MY FAIR LADY cu ION DACIAN"; neîndoios că spectacolul căruia i se făcea atâta reclamă se bucura de mare apreciere în rândul publicului. Dacă am circumscris perioada, să trecem la conținutul plicurilor: vom ocoli cu sfială cuvintele de mare tandrețe pe care şi le adresau, în pofida cenzurii cazone şi a autocenzurii sentimentale, doi soți extrem de tineri, de vulnerabili şi de îndrăgostiți, despărțiți de împrejurări, şi ne vom concentra asupra informației bogate, sigure, „de la sursă". După mai bine de patru decenii, unele lucruri le uitasem, altele mi se învălmăşiseră în cap, multe suferiseră grave distorsiuni; or acum aveam prilejul să le confrunt cu realitatea apusă a stagiului militar din anii de vârf ai comunismului autohton. Lucrurile nu stăteau chiar aşa rău: timida liberalizare a societății româneşti din anii '60 atinsese şi armata. Ofițerii – mulți dintre ei foarte capabili – erau mai destinşi, mai bucuroşi să ne arate latura lor bună. Aveau de învățat de la noi, simțeau asta, dar şi noi de la ei; astfel am dibuit pe viu unul din secretele bine păzite ale instrucțiunii militare: soldatul (elevul, în cazul nostru) să fie în

permanență ocupat, să nu aibă niciodată timp liber. Aceasta era o condiție sine qua non. Un maior cu care am discutat îndelung soarta nenorocită a cătanelor de rând mi-a arătat o cu totul altă față a monedei: mulți, mi-a spus, sunt mai fericiți în armată decât la ei acasă în sat, unde nu-i așteaptă decât paza vitelor, sărăcia lucie și munca pe brânci. Aici aveau asigurate porții de mâncare pe care le puteau repeta, haine gratuite și chiar posibilitatea de a se odihni mai bine decât în coșmeliile lor. Destui plecau cu o meserie pentru tot restul vieții, învățată la armată (șoferi, mecanici etc.). Nu l-am putut contrazice. Așa era.
Scrisorile păstrate redau perfect atmosfera primelor zile și nopți cazone din 1968:
„Rîndurile acestea își au și ele curiozitatea lor: sînt scrise la ora 4.30 dimineața, în timpul plantonului meu care a început la 4 fix. În plus, sînt și niște rînduri interzise, întrucît nu am voie să scriu ori să citesc în timpul în care «somnul colegilor și paza bunurilor materiale» îmi sînt încredințate. Dar știi și tu că nu este pentru prima dată că îți scriu în timpul nopții, profitînd de liniștea adîncă din jur. [...] E o liniște de mormînt; doar apa se aude la spălător, punctînd liniștea cu un alfabet Morse de neînțeles."
Din următoarea scrisoare: „Ca de obicei, scrisul îmi va fi puțin deformat de condițiile în care îl aștern pe hîrtie: ori în picioare, pe marginea patului meu de sus, ori cocîrjat peste geamantan. Pozițiile sînt tipic cazone și au încetat să mă mai mire. Mai nostim este să vezi oameni dormind după-amiaza înveliți în mantale și cu bocanci în picioare. Și alte multe asemenea năstrușnicii, cu care te obișnuiești foarte ușor. Am avut astăzi norocul să fiu mutat, împreună cu alți colegi, într-un alt dormitor, mai mic; din cel de peste 80 de oameni am trecut în unul de 23-25. Progresul este deci vizibil. În rest, timpul trece foarte repede și, deocamdată, prea puțin obositor. După cum mi-am închipuit dinainte,

am cîştigat aici două victorii: somnul obligatoriu de 8 ore (lucru greu de imaginat în programul din Bucureşti) şi masa foarte regulată, la ore fixe. Programul nu este prea încărcat şi lasă şi timp liber, dar, din păcate, nu pot citi aproape nimic din cauza scandalului făcut de colegi. Am încercat să mai citesc ceva la literatură [*pregăteam pe vremea aceea un examen de asistent universitar la limba spaniolă, care nu s-a mai ţinut*], dar n-am reuşit să profit decît de ziua în care am fost ajutorul ofiţerului de serviciu, cînd, practic, am avut toată seara liberă, într-o cameră aparte. Mai multe nu-ţi pot scrie despre acest subiect, fiind prea de curînd sosit. [...] Azi am aflat cu simpatie de la un Cristi Necheş timorat şi bîlbîit mai rău ca oricînd că împărţim noul dormitor cu un blînd, visător şi melancolic şobolan, pe care mă gîndesc să-l botezăm în mod adecvat şi să-l transformăm în mascota batalionului. Să-mi comunici un nume drăguţ şi războinic în ultimul grad (de ex.: Arpad, Dox, Romergan etc.). Se pare că are obiceiul să apară noaptea pentru a se întreţine cu cătanele, lucru absolut lăudabil şi de bun gust. [...] O să mă întorc acasă – iartă-mi cacofonia, este voită – spurcat ca o ladă de gunoi: aici se înjură îngrozitor, şi nu simplu, la maniera banală, birjărească, ci infinit mai suplu, mai rafinat şi mai complex. Zece din aceste înjurături pot folosi oricui, folosite raţional, pentru întreaga viaţă; din păcate, simţul clasic al măsurii este cu totul înlăturat, elevii lăsîndu-se pradă unui impuls baroc de îngrămădire exagerată, ce devine *à la longue* destul de monotonă. M-a amuzat copios Petru Popescu, devenit celebru pentru chestiile astea: este de o lipsă de gust desăvîrşită – să-ţi povestesc doar două de-ale lui şi îţi vei da seama. De cum m-a văzut, s-a repezit zîmbitor să mă întrebe dacă vila de la Breaza mai e de vînzare, pentru că s-a gîndit «s-o cumpere el»! Chestia asta m-a enervat cumplit, dar l-am iertat pentru a doua: văzînd că are cel mai urît scris din cîte ţin minte să fi observat

vreodată, total ilizibil, mi-am exprimat mirarea cu glas tare. Înfumuratul a răspuns că, scriind literar mereu *numai* la maşină, a pierdut obişnuința scrisului normal! Mi s-a părut atît de tare, încît nu m-am putut abține să ți-o transmit şi ție. [...] Acum te las şi mă pregătesc de culcare; asta presupune 1) curățatul bocancilor 2) curățatul uniformei 3) spălatul claie peste grămadă 4) făcutul regulamentar al patului, deci ocupații profund intelectuale."

În afară de indimenticabilul scriitor Petru Popescu aflat la apogeul teribilismului, mai eram coleg şi cu alți tineri de viitor, ale căror nume s-au impus apoi în domenii varii în viața culturală a țării: Florin Bogardo, Alexandru Călinescu (de la Iaşi), Ioan Piso şi Petre Forna (de la Cluj) şi mulți alții. Trebuie să recunosc însă că tot în romanul lui P. Popescu *Dulce ca mierea este glonțul patriei* a devenit literatură ce am trăit noi atunci pe viu şi colectiv la început de leat 1968. Dacă îl mai găsiți publicat, citiți-l.

Noi precizări: „Reîncep scrisoarea după o zi întreagă; este duminică şi în curînd te voi vedea la «vorbitorul» de la poartă. Pot să continui de abia după ora prînzului, întrucît pînă şi dimineața asta ne este ocupată prin «program obligatoriu». Acum am putut fugi pe o uşă laterală din «sala de festivități» unde am fost ținuți să vedem (obligatoriu!) un film. Tot programul trebuie să fie astfel alcătuit încît să nu lase elevului nici un moment liber. Pe scurt, armata este: bromură + murdărie + disciplină + muştruluială + apel, onor, instrucție + alarmă + bromură. Din toate astea, cea mai deasă e tot bromura. Însă efectul ei nu mă atinge în mod considerabil. Din păcate a început iar ninsoarea, ceea ce pentru noi e o calamitate, stînd zilnic pe cîmp între 4 şi 9 ore. Elevul Petru Popescu şi încă unul s-au internat rapid la infirmerie."

Învoirile săptămânale, care au venit şi ele mai târziu, nu aveau ce căuta înainte de depunerea jurământului militar.

Până atunci, „din păcate, săptămâna aceasta am avut destule neplăceri de care îmi vine greu să-mi aduc aminte. Am trecut prin clipe penibile şi de prost gust, dar am închis ochii şi am strâns din măsele, aşa că totul a trecut cum a venit, bătând din aripi în silă. Prefer să nu-ţi scriu nimic despre asta; poate îţi voi povesti odată totul. Dar îţi voi scrie ceva ce m-a interesat în mod deosebit; ciuleşte urechile şi vei tresări de uimire: am fost chemat într-una din zile într-un birou unde am găsit câţiva ofiţeri superiori de la aviaţie. M-au întrebat dacă aş vrea să urmez, în cadrul şcolii militare, o secţie specială – corpul de elită al paraşutiştilor. Am rămas stană de piatră. Pe scurt, iată care sînt avantajele: cazare infinit superioară, număr redus la maximum (tot corpul va cuprinde doar 30 de oameni!), fiecare săritură cu paraşuta se plăteşte (cele mai dificile, cu peste 150 de lei), hrana aceeaşi cu a piloţilor militari (adică de calitate deosebită, asigurînd peste 6 000 de calorii), o condiţie fizică foarte strictă (program sportiv în permanenţă, vizite medicale complete o dată pe săptămînă), iar la sfîrşit eliberarea unui certificat de paraşutist sportiv. Durata este aceeaşi ca în cadrul infanteriei, adică de încă 5 luni. Aventura m-a atras atît de mult, încît am acceptat; dar m-am gîndit apoi la tine şi sînt pe cale să renunţ definitiv: şcoala este la Buzău, deci nu ne-am mai putea vedea decît greu, cîteva ore, în cazul venirii tale pînă acolo. M-am întristat cînd mi-am dat seama de efortul pe care ţi l-aş cere; este adevărat că m-am gîndit la asta imediat, dar abia mai apoi am realizat cît de greu ne-ar fi amîndurora să renunţăm la permisiile mele în oraş şi la cele cîteva ore numai ale noastre [...]. Fusesem ales la recomandarea maiorului şi deoarece cunoşteam două limbi de largă circulaţie. Te rog să nu mă condamni pentru asta; sînt în continuare foarte tentat, şi dacă tu ai vrea ca soţul tău să facă ceva cu totul deosebit, obositor, dar plin de bărbăţie şi

de curaj, dacă te-ai simți mîndră de mine în acest fel, spune-mi-o şi mă voi duce cu plăcere şi curiozitate. Băieții, cînd au aflat, au rămas mască; unii au sărit în sus de entuziasm, alții au ridicat din umeri. Ştiu, e ceva neobişnuit, dar tocmai de aceea fascinant."

Aşa cum n-am ajuns campion la suta de metri plat (vezi tomul I al acestor scrieri), tot aşa n-am devenit nici paraşutist militar ori sportiv, nici n-am rămas în cadrul Armatei, deşi propuneri atrăgătoare ni s-au făcut în acest sens la terminarea stagiului militar. Unii din noi, puțini însă, au rămas, şi nu cred să le fi părut rău. Până şi mie mi-a surâs la un moment dat oferta, date fiind marile avantaje ale ofițerilor de carieră față de civilii acelor timpuri: siguranța absolută a locului de muncă, gratuitatea hranei şi a îmbrăcămintii, locuința asigurată şi multe alte detalii de viață, extrem de importante. Dar totul contracarat de ideologizarea dusă până în pânzele albe, de teama sau de slugărnicia față de superiori, de obligativitatea intrării în partid etc. etc. Scurt şi cuprinzător, nici asta nu era de mine.

11 aprilie

„Este tare greu să găsesc puțin timp liber, sau, mai bine zis, un mic răgaz de linişte. Colegii sînt destul de zgomotoşi, pe motive puerile şi, de cele mai multe ori, prosteşti; cîteodată, ca acum, reuşesc să mă scoată din sărite. E cam trist să vezi ditamai golanii, «umanişti», trecuți cu toții printr-o facultate, neavînd altă preocupare decît să se băşcălească unii pe alții din zori pînă-n noapte. Lumina se stinge la ora zece fix, astfel că nu voi putea scrie prea mult. [...] Continui scrisoarea începută aseară. Este din nou seara şi profit de o sarcină pe care mi-a dat-o maiorul batalionului nostru: foarte des sosesc aici inspecții pe nepregătite, aşa că totul

trebuie să fie în perfectă ordine, începând de la curățirea coridoarelor şi camerei, pînă la poziția pernelor sau direcția vârfului papucilor. Din fericire sînt destul de ordonat în viața de toate zilele şi nu mi se pare deosebit de grea această disciplină; poate doar bizară. De exemplu, n-aş fi crezut niciodată că are o importanță fundamentală poziția periuței de dinți: este obligatoriu să stea cu coada spre uşița dulapului, nicidecum cu părul. Şi ăsta nu-i decît un exemplu oarecare... S-a sfîrşit o zi foarte dificilă: de dimineața pînă la prînz, mai bine de şase ore, am fost pe cîmp la instrucție de geniu. Era o vreme dezolantă, burnița continuu, iar pămîntul mustea de apă. Bocancii atîrnau vreo două kile fiecare din cauza noroiului de pe ei; am săpat în clisa aia adăposturi individuale, am pierdut ore întregi. Eram toți frînți de oboseală la întoarcere şi, din păcate, n-am putut să ne odihnim ca lumea, fiindcă ne-au pus să facem ordine în dulăpioare. Între timp am învățat vreo 3-4 feluri de a aranja patul după moda cazonă, care se schimbă aproape de la o zi la alta."

În fine, în fine, pe 3 martie, într-o zi măturată de un vânt care se înverşuna să ne răstoarne ca pe nişte popice, a avut loc ceremonia depunerii jurământului militar, dată crucială pentru elevi, întrucât după aceea se puteau bucura – în funcție de rezultatele la instrucție, studiu şi trageri – de permisii acasă, de sâmbătă după-amiază până luni dimineața la ora 6.30: „Am ajuns foarte bine luni dimineața la cazarmă; mă dădeam jos din maşină la 6 şi 10 minute. N-am avut nici o neplăcere nici cu ofițerul de serviciu. În schimb (tot răul spre bine!), a apărut încă din prima zi o comisie medicală pentru a ne injecta cu o dublă porție de ser antitetanic şi anti-TBC (desigur, denumirile date de mine sînt foarte fanteziste, dar în esență cam de asta e vorba). Ni s-au umflat brațele ca nişte pîinişoare şi aproape 90% din efectiv a căzut la pat cu temperatură. N-am fost scutit nici

eu. O zi întreagă am tremurat de frig din cauza temperaturii destul de ridicate. Înainte de culcare m-am îndopat cu aspirină, iar a doua zi n-am mai avut nimic. Dar am rămas cu o senzație vagă de rău fizic; sper să mă lecuiesc definitiv de urmările acestor substanțe injectate – după cum vezi, cam primejdioase. Îți scriu în a 65-a zi de armată şi mai am înainte doar 100 de zile (*les cent jours*), astfel că mă simt, brusc, napoleonian. Destul de curînd ne vom afla exact la mijlocul stagiului militar; din acel moment culminant, zilele se vor scurge mult mai uşor."

Maiorul Stoica şi locotenent-colonelul Popa (acesta specializat în armamentul greu de pe tancuri) încercau să ne dezvolte simțul observației pe teren, în situații dintre cele mai banale. Îmi amintesc cum la un moment dat primul ne-a încolonat, ne-a ținut puțin în aşteptare, apoi deodată ne-a întrebat câți bumbi avem în total la veston (erau destui, ce-i drept, la piept, la buzunare, la mâneci); deşi îi mânuiam tot timpul şi îi mai şi coseam uneori, numai elevul Mija a ştiut răspunsul corect. Altă dată, când amândoi ofițerii ne comandau peste coclauri, ne-au acordat o scurtă pauză şi ne-au întors cu fața spre un drum de fier îndepărtat pe care tocmai trecea un tren foarte lung, cu vagoane de călători şi de marfă. Întrebarea ne-a surprins la fel de nepregătiți: câte vagoane avea trenul? Parcă am căzut din nori; eu unul visasem cu ochii deschişi la depărtări albastre, la viteză mare, la spații înghițite, la călătorii exotice. Tot Mija cel priceput a dat răspunsul. De altfel, serios, milităros, sportiv, disciplinat şi bun coleg de felul lui, s-a numărat printre puținii care au rămas în Armată la terminarea stagiului.

12 aprilie

„Am reuşit să mă concentrez pînă într-atît încît să pot versifica o temă ce mă obsedase în ultima vreme; pe scurt,

am scris, după atîta timp pierdut, o poezie. Este paradoxal să mă cuprindă tainicul fior tocmai la... armată! Dar sînt momente cînd cred că aş putea scrie şi legat de picioare, cu capu-n jos: nu contează condiţiile de lucru, astea-s pure închipuiri, totul e vocea acelui «daimon» din omul bizar ce poate simţi cu o intensitate sporită pînă la absurd lucruri pe lîngă care alţii trec fără să le observe uriaşele potenţe de sugestie. Din orice piatră poţi sculpta o capodoperă; totul depinde de mîinile pe care a încăput. Scuză-mi digresiunea, dar, după atîta timp, a reînceput să-mi funcţioneze creierul nereptilian: profit de aceste momente pe cît se poate! În seara asta pot să-ţi scriu în voie: în tot dormitorul, din cauza unui obscur festival de muzică uşoară, am rămas vreo trei băieţi. Restul îngroaşă numărul, şi aşa copleşitor, al risipitorilor de timp."

18 aprilie 1968: „Două motive mă îndeamnă să-ţi scriu mai repede: promisiunea pe care ţi-am făcut-o, dar şi grija că nu voi mai avea timp liber suficient. Săptămîna asta are şi va avea un ritm îndrăcit: luni – inspecţia comandantului şcolii în persoană (tocmai luni!, cînd toată lumea abia de-şi ţine ochii deschişi), iar în cursul săptămînii vom avea două verificări şi o şedinţă de tragere în condiţii foarte grele. [...] Mîine se verifică armamentul în vederea tragerii, poimîine mergem în poligon, răspoimîine se curăţă armamentul (automatul «Charlie» al meu) şi avem şi o verificare parţială ş.a.m.d. Pe scurt, pe cît de liniştită şi paşnică a fost săptămîna trecută, pe atît de turbulentă şi obositoare se anunţă aceasta. Din fericire nu mă pot plînge de nimic, doar de o somnolenţă perpetuă, destul de inexplicabilă totuşi, care ne încearcă pe toţi. Aproape că dormităm şi în marş. N-aş insista atîta asupra acestor fleacuri, dacă n-aş şti că te amuză puţintel: de exemplu, să-ţi spun cîteva cuvinte despre trageri. Vor fi deosebit de grele, fiindcă ţintele apar şi dispar de două ori în răstimp de cîteva secunde, cînd trebuie

să le dobori. În plus, avem pe noi un echipament cu care nu sîntem obişnuiţi: cască metalică pe cap, bidon de apă la brîu, foi de cort în spinare, adică un harnaşament complet de luptă. Se mai adaugă şi poziţia: culcat pe burtă, apoi în genunchi (un genunchi ridicat şi celălalt sub mine). Vezi dar că se complică lucrurile; nu sînt deloc sigur de rezultatele obţinute, avînd mişcări destul de lente."

Adevărul e că trăgeam bine la ţintă, atît de bine, încît doi colegi amici mă rugau să trag pe neobservate şi în ţintele lor, pentru că biletele de voie depindeau în mare măsură de nota elevului la poligon. AKM-ul meu (automat Kalaşnikov modernizat) pe care îl poreclisem Charlie era bine calibrat, iar la trageri închideam ochiul cel slab – stîngul, cu dioptrie minus 3 – şi ţinteam numai cu dreptul, cu dioptrie de numai minus 0,5: astfel, un defect din născare devenea un avantaj la ochit. Ştiindu-mă bun trăgător şi amator de senzaţii tari, locotenent-colonelul Popa a ţinut să-mi facă o surpriză marţială de proporţii: într-o dimineaţă a luat numai doi elevi din plutonul meu şi ne-a dus pe un întins teren viran mărginit de valuri înalte de pămînt (în care să se înfigă gloanţele), unde se aflau parcate transportoare blindate. În faţa lor, dar foarte departe, erau nişte ţinte voluminoase, fiecare probabil cît un camion. A încărcat mitraliera grea de pe transportor şi m-a poftit să trag cîteva focuri, uitînd însă să-mi spună să ţin gura deschisă ca să nu surzesc. Obişnuit cu bubuitura şi cu reculul totuşi suportabile ale AKM-ului, în momentul cînd am apăsat pe trăgaciul rece al mortiferei arme am declanşat ceva ca un urlet înfiorător, de care m-am speriat, uitînd să eliberez trăgaciul. În cîteva secunde, o bandă întreagă de mitralieră, cu cartuşe mari cam cît rachetele în miniatură pe care le meşteream eu cîndva la fabrica Timpuri Noi, şi-a scuipat toate proiectilele în ţinta pe care au pulverizat-o. Un asemenea răget asurzitor nu auzisem în viaţa mea; am

înlemnit. Noroc cu ofițerul, care m-a lovit repede peste mână ca să-mi descleşteze degetul de pe trăgaci. O săptămână întreagă mi-a vuit capul şi am avut urechile înfundate.

13 aprilie

„Este ora 01.20, în toiul nopții. Stelele se rotesc cu încetineala şi punctualitatea acelor unui ceasornic, solemn, pe neobservate. E ca şi cum întreg cerul ar fi un ornic uriaş cu mii de cadrane declanşate de acelaşi arc, într-o mişcare surdă, nebănuită, milenară. Noi, pământenii, le măsurăm fie în milenii, fie în perioade geologice, dar la scara întregii galaxii ele se măsoară în ani-lumină, milioane de ani-lumină. Ajung la un punct peste care nu putem trece; mintea noastră, hrănită şi adaptată la condițiile medii, la măsurile mici şi mijlocii, refuză să admită şi să cîntărească astfel de distanțe, de viteze. În nopțile acestea am observat ceva ciudat, însă nu sînt sigur de adevărul constatărilor mele: Carul Mare se roteşte în jurul Stelei Nordului (Polare), păstrînd mereu aceeaşi poziție față de ea, invers acelor ceasului, toată noaptea. Asta ar fi logic, pentru că Steaua Polară e fixă pe cer: de mii de ani serveşte ca reper sigur călătorilor pe ape sau pe uscat. Este fascinant să observi cum constelația se ghidează şi ea după aceeaşi stea.
Cred că te-am plictisit de-a dreptul cu aceste descrieri lipsite de orice pretenție. Adevărul e că totu-i de o stranie măreție, pe care voiam să ți-o comunic [...]. Desigur, sînt din nou de planton, şi încă în schimbul cel mai obositor (între orele 01 şi 03), în toi de noapte. Ca de obicei, pluteşte o tăcere nefirească pentru o adunătură de sute de persoane. Din cînd în cînd, rar, se mai deschide cîte o uşă şi apare un nefericit, torturat de «nevoia» comunicării cu un anumit obiectiv...”

29 aprilie 1968: „Azi sînt cam obosit; avem o instrucție severă şi prea puțin timp liber. După expresia unui coleg, «...nu poate omul nici la WC să meargă!». De cînd sînt aici am încercat de nenumărate ori să citesc cîte ceva pentru specialitatea mea, dar efectiv n-am găsit timp: instrucția, studiul la sală, mesele, deplasările, alte activități, toate ocupă ziua întreagă cu o repeziciune de nedescris. De aici, senzația trecerii timpului; sigur, acest aspect are şi o parte pozitivă. Simt cum trec zilele unele după altele, aşa de repede de parcă ieri am sosit aici. Senzația asta nu e numai a mea, dar, din păcate, pregătirea pentru un eventual examen de asistent la facultate este compromisă. Îți spun drept, lucrul ăsta mă nelinişteşte îndestul: nu mă pot împiedica să mă gîndesc ce voi face după stagiul militar? Acelaşi program îndobitocitor, fără vreo speranță? Să nu crezi că mă aflu într-una din crizele de pesimism; nu, sînt departe de astfel de manifestări. Îți scriu calm şi gîndesc la fel de lucid, n-aş vrea să recad în starea de nervi dinainte. Nu e o obsesie, e purul adevăr. Aici m-am convins de un lucru pe care tu poate l-ai observat: fizic, obosesc foarte greu; nervos însă, obosesc imediat. Programul epuizant al instrucțiilor, de certă orientare fizică, de solicitare a muşchilor şi a răbdării, a efortului şi rezistenței, mă oboseşte mult mai puțin decît pe mulți colegi de-ai mei. Lucrul acesta mă mulțumeşte. Dar există şi un revers: după o zi grea, în care organismul meu a reacționat cum nu se poate mai bine ore în şir, ajunge un prilej de supărare sau de enervare ca să mă simt deodată epuizat. Am observat asta chiar ziua trecută: m-au enervat cîțiva colegi cu nişte prostii, şi a fost de ajuns ca să mă apuce durerea de cap şi de ochi.”

16 mai 1968: „Îți scriu după o noapte de coşmar. Am avut trageri în poligon şi ne-am întors pe la ora 4.30 dimineața. La 5 eram în pat, urmînd să ne dea deşteptarea la ora 10

(prima oară că aud de ora asta la armată!). Am luat un Carbaxin, ştiind că adorm greu dimineaţa, totuşi la 9 eram deja jos din pat, cu toată toaleta isprăvită. Îi invidiam pe colegi pentru somnul lor adînc, dar se vede că aşa-s eu făcut, de mă simt odihnit ca după opt ore bune de somn. La poligon a fost mai rău ca de obicei, pentru că a început pe la ora 2 o ploaie ce a ţinut-o aşa, ţîrîind mărunţel, mocăneşte, pînă la întoarcerea noastră la cazarmă, uzi şi murdari ca niciodată. Unii s-au întors atît de obosiţi, încît nu le-a mai ars nici de spălat – s-au culcat jegoşi de mai mare dragul. Azi avem programul mult mai uşor, redus din cauza nopţii pierdute."

Apropierea eliberării din armată se traducea printr-un potop de inspecţii şi de verificări, la care plutonul nostru de cercetaşi, considerat unul de elită, trebuia să iasă nu numai basma curată, ci cu rezultate maxime, cu atât mai mult cu cât ne aştepta ceva cu totul inedit: o alarmă de noapte, urmată de îmbarcarea cu tot calabalâcul în camioane şi deplasarea foarte departe, într-o zonă încă neprecizată. Dar deocamdată: „Să-ţi povestesc aventura mea de astăzi şi desfătarea pe care am încercat-o. Aşadar, azi s-au terminat ultimele ore de genistică şi am fost cu camionul să cercetăm, printre altele, un curs de apă şi un pod. Astfel, pe la ora 12 am ajuns la rîul Colentina, cu misiunea de a cerceta podul de peste rîu şi caracteristicile acestei ape care în locurile acelea atinge adîncimi destul de mari. Cu scopul instruirii, maiorul de geniu a adus şi doi saci, unul cuprinzînd un costum cauciucat, perfect etanş, care se pune peste orice haine, iar la subsuori are un fel de colac de cauciuc ce se umflă cu gura, astfel că toată partea de jos a corpului pluteşte liber în apă, iar partea de sus, cu mîinile, este slobodă în mişcări, păstrînd mereu poziţia verticală. Era un costum foarte uşor de pus şi la fel de comod, asigurînd etanşeitatea în apă şi uşurinţa în mişcări. Pentru a-l încerca

în ochii asistenței, maiorul l-a pus pe un elev să-l îmbrace peste haine şi l-a băgat în apă, unde a plutit un timp, apoi a ieşit perfect uscat. Însă al doilea pachet conținea o centură de salvare ce se leagă peste piept (este făcută din calupuri mari de plută), dar asta nu mai asigură etanşeitatea, trupul fiind mereu în contact direct cu apa. Am fost întrebați cine cutează să intre în apă, aceasta fiind destul de adîncă pe acolo; în plus, odată ud leoarcă, afară nu era prea cald pentru a te usca, bătînd şi vîntul. Toți s-au dat la o parte, muți ca peştii, dar s-au găsit doi să se ofere: Mija... şi cu mine! Am fost ales eu, ca înotînd mai bine; m-am dezbrăcat la chiloți, am legat centura în jurul pieptului şi m-am aruncat în apă. La început era destul de rece, dar m-am obişnuit repede cu ea şi am început să zburd ca o plătică, în elementul meu. Imaginează-ți scena şi o să ai de ce rîde: pe mal era încolonat tot plutonul, cu harnaşamentul complet şi cu armele în spate, holbîndu-se la un haidamac gol care fornăia de plăcere în apă şi înota la dreapta şi la stînga! Mă uitam la ei din apă şi-mi venea să mor de rîs; m-am distrat aşa vreo zece minute bune, apoi am ieşit afară, am făcut cîteva mişcări de gimnastică şi m-am uscat destul de repede, fiind vînt. Colegii mi-au declarat că au înghețat numai văzîndu-mă; doar Mija mă invidia pe față, băiatul ăsta fiind foarte cutezător şi călit, iubind mult hoinăritul pe toate coclaurile (este foarte sportiv, lucru pe care nu-l ştiusem pînă acum). Vasăzică mi-am făcut de cap şi m-am simțit grozav după aceea."

Dar iată-ne ajunşi în iunie: „Am avut teren pînă acum, apoi toți ofițerii au intrat buluc într-o şedință şi ne-au lăsat de capul nostru. Tot azi au început în apropiere mari pregătiri pentru un miting aviatic care va avea loc duminică: spectacolul, plăcut şi gratuit, va ține toată săptămîna. Defilează toate tipurile de avioane, mai noi şi mai vechi, unele aruncă şi paraşutişti. [...] Sîntem cu toții, lăsați

singuri, la studiul de după-amiază şi profităm de timpul liber; fiecare face ce-i trece prin cap, unii citesc, alţii joacă şah sau cărţi, iar alţii nu fac altceva decît să trăncănească, bătînd cîmpii. Am citit şi eu un timp, mai am puţin şi termin primul roman, dar, nu ştiu de ce, am inima grea: trece greu timpul, greu de tot, cu cît ne apropiem de sfîrşit. De altfel, toată lumea e cam întoarsă pe dos aici, prost dispusă şi înnegurată. Mă gîndesc mereu ce voi face după terminarea stagiului: nu fac nazuri, dar nu mă simt tentat de ce mi se oferă. Oare nu voi putea face niciodată ce-mi doresc, nu mă voi putea bucura de pregătirea mea în specialitate? Mi-e nespus de neplăcut să mă gîndesc la asta, de aceea renunţ cîteodată, retez firul gîndului şi mă ocup de orice altceva. Am terminat azi romanul *La liberté ou la mort* şi am rămas cu o impresie foarte difuză: am găsit în romanul ăsta pagini excelente, însă impresia dominantă e aceea de lucrare de debut, stîngace şi rău echilibrată, plină de fanatism şi exaltare. Iar mania de a face din oameni destul de vulgari, inculţi şi porniţi nişte eroi din Antichitatea greacă, figuri de legendă, aureolate, este o cale primitivă a romanului, cînd nu s-a detaşat prea bine de cînturile de vitejie folclorice, de balade. În definitiv, întreg acest roman de peste 700 de pagini s-ar fi putut numi la fel de bine «Balada căpitanului Mihail», sau cam aşa ceva. De la el pînă la *Hristul recrucificat*, sau *răstignit a doua oară*, este un drum plin de experienţă şi de obiectivare."

Ajunşi aici, să ne tragem puţin suflarea şi să recapitulăm: poligon, şmotru, bulău, spălător, budă, sala de studiu, verificări, şedinţe de tragere, vizită cu plutonul la Muzeul Armatei, gustarea de la ora 12, rastel, ţinte („uite, elev, ţinta cît o vacă şi nu eşti în stare s-o nimereşti" – admonestare nu mie adresată), „adunaaa-REA", „ateeen-ŢIE" (la trecerea unui superior, când toţi elevii trebuie să încremenească în poziţie de drepţi), „de voie" (murmură sastisit ofiţerul),

harnaşament individual cuprinzând casca, arma pe umăr, baioneta şi bidonaşul, plus lopata de infanterie, plus port-încărcătoarele la centiron, careul de dimineață, corvoada la curățat cartofi, „azi e 9, mâine-i 10, / p... mă-sii armata trece” cu variantele „ieri fu 9, azi e 10, / p... mă-sii armata trece” şi „azi e unşpe, ieri fu 10...” (restul îl ştiți voi), bilet de învoire, planton, alarme, inspecții, gloanțe oarbe, trasoare, AKM, țevi ghintuite, proiectil antitanc, trageri de noapte, „elev C la raport la tov’ lent’ colonel” (citeşte: locotenent-colonel) ş.a.m.d.

Trebuie să recunosc că o însemnată parte din situația noastră relativ privilegiată se datora şi contactului numai cu ofițeri de la maior în sus: preponderent maiori, dar şi destui locotenent-colonei, câțiva colonei şi un singur general cu vipuşcă latră la pantaloni şi stea mare pe epoleți, comandantul Şcolii Militare Otopeni. Cu generalul Donica am avut şi o întâmplare de tot hazul, dar pentru a o povesti şi a o face înțeleasă trebuie să mă lansez în câteva scurte considerații: generația mea a fost una a respectului liber consimțit față de ierarhie, fie ea profesorală – la liceul „Matei Basarab”, la Universitate –, fie ostăşească. Nu exista nici cea mai mică familiaritate între profesori, universitari sau nu, şi elevi; cei dintâi îşi țineau orele ori cursurile *ex cathedra*, de la înălțimea unei superiorități pe care le-o recunoşteam cu dragă inimă, pe când noi ceilalți îi admiram, ne străduiam să le câştigăm/meritățm aprecierea şi râvneam să fim ca ei. Nu văd nimic rău în asta. Am fost întotdeauna partizanul unei societăți meritocratice, bine structurate sau stratificate, suficient de autoritară ca să-şi impună punctul de vedere, să se facă ascultată, să nu cadă pradă libertinajului noroios în care s-a înglodat lumea românească de azi. Mai mult, senzația mea este că românul adevărat şi cinstit față de sine, în tainița gândului său cel mai ascuns, apreciază în realitate mâna de fier pe care să o poată şi

respecta. Nici o înjosire în asta, nici un servilism: nu tot gâgă ştie ce e mai bine pentru ţară şi pentru el, nici nu se pricepe la toate ca invitaţii atotştiutori ai televiziunilor noastre, nici nu are patriotismul luminat al vizionarilor „dătători de legi şi datini". Libertatea îşi are preţul ei, dar şi limitele ei. Nu e vorba să fii îngrădit, ci să te autoîngrădeşti. Cine nu înţelege asta e sortit să rămână produsul rezidual al vulcanilor noroioşi care au erupt din 1989 încoace.

Armata fiind strict ierarhizată, o discuţie liberă şi prietenească între un elev în termen şi generalul comandant al şcolii era ceva de neconceput, un nonsens, o aberaţie. Pe atunci, generalii erau puţini (nu ca în posttotalitarismul dâmboviţean) şi în tot stagiul meu n-am văzut la faţă decât trei, dintre care doi, din afara unităţii, au venit doar ca invitaţi de onoare la ocazii solemne, bunăoară la depunerea jurământului. Vă daţi seama atunci ce am simţit când, într-o după-amiază târzie, aflat cu tot plutonul în sala de studiu din clădirea principală, am fost chemat brutal afară, pe coridor, de un soldat de serviciu, în următorii termeni: „Elevul Cantuniari Mihai să se prezinte imediat la tovarăşul general!" Am încremenit, în mijlocul unei tăceri apăsătoare, mitraliat de zeci de priviri intrigate, de nu îngrozite. Maiorul Stoica tocmai ne explica o situaţie de luptă la lada cu nisip; a amuţit, a făcut ochii mari şi a mormăit preocupat: „Da' ce-ai făcut, măi?" Tocmai asta era, că nu făcusem nimic, nu mă simţeam cu nimic vinovat. Până şi bunul meu prieten neamţ, sobrul, seriosul şi ponderatul Harald Mesch, mi-a strecurat un „te-ai ars!".

Era inimaginabil. Dacă, prin absurd, prin total absurd, generalul ar fi avut ceva de comunicat unui amărât de elev ca mine, i-ar fi transmis mesajul printr-un curier cu maxim grad de caporal. Dar aşa?

Înghiţind în sec am ieşit pe uşă. Drept în faţa mea, într-o manta elegantă, se aţinea generalul Donica fumegând ca un

furnal. Fuma neîntrerupt, practic aprindea ţigară de la ţigară. Stătea singur, înconjurat de departe de atenţia intrigată, respectuoasă, a zecilor de trupeţi, de subofiţeri şi de elevi care îşi făceau de lucru pe acolo, morţi de curiozitate. Nici nu mai ştiu cum am pocnit din călcâie, încercând să îngaim regulamentar un „Să trăiţi, tovarăşe general! Permiteţi să raportez: sunt...” „Bine, bine, pe loc repaus. Hai încoa, la fereastră.” Era prietenos, binedispus, m-a apucat de braţ şi m-a tras lângă caloriferul de sub geam. Acolo mi-a spus: „Deci tu eşti. Cum te simţi aici la noi? Eşti bine, sănătos? Ai nevoie de ceva?” „Sunt bine, mulţumesc – m-am auzit grăind năuc, cu juma’ de gură. Nu, n-am nevoie de nimic.” Abia atunci l-am privit prima oară în voie: era, categoric, un oştean din vechea gardă, părea trecut de 60 de ani, avea părul alb ca laptele, frumos pieptănat spre spate sub chipiul înalt, marţial, impecabil. Totul în el denota ţinută, autoritate, siguranţă de sine.
Încetul cu încetul, misterul opac s-a lămurit: vechiul oştean îl cunoştea bine şi îl aprecia deosebit pe părintele Gheorghe Popescu-Lahovary, preotul stavrofor al bisericii Herăstrău şi fost confesor interbelic al Aviaţiei, tatăl Ilenei şi socrul meu. Acesta îi spusese într-un rând generalului că ginerele lui îşi făcea armata chiar sub oblăduirea sa, la Otopeni, stârnindu-i curiozitatea. Socotind că-i momentul potrivit, acum că terminam stagiul şi prin urmare protecţia sa nu mai putea înrâuri cu nimic atitudinea altora faţă de mine, comandantul şcolii m-a chemat să mă cunoască. Asta era toată tărăşenia; mi-a mai venit inima la loc. Ba mai mult, văzându-l pus pe vorbă şi fumător înrăit, am cutezat să-i ofer din ţigările mele un Rothmans cu filtru, bine primit şi savurat. Apoi încă unul. Şi încă unul. Între timp, uşa sălii noastre se deschidea din minut în minut, lăsând alte şi alte capete să se holbeze înmărmurite la noi. Viziunea elevului pricăjit tratându-şi cu ţigări superiorul situat la distanţe

incomensurabile pe scara ierarhiei militare cred că i-a făcut pe mulţii martori îndepărtaţi şi sfioşi ai scenei să se frece bine la ochi...
Dar pentru ca armata să se sfârşească apoteotic pentru compania a II-a, plutonul 5, mai lipsea ceva: ultima alarmă de noapte, urmată de îmbarcarea cu tot calabalâcul în camioane către o destinaţie necunoscută.

16 aprilie

„Marţi, seara
M-am aşternut pe scris de cum am sosit la noua cazarmă, la Cîmpulung-Muscel, după un marş de aproape zece ore. Îţi povestisem înainte de plecare felul în care vom părăsi vechea reşedinţă; nu s-a întâmplat întocmai: am plecat noaptea mai devreme şi am făcut vreo cinci ore motorizate numai cu drumul. Am încercat să moţăi puţin, dar n-am apucat să adorm deloc. A urmat celebrul marş: în prima parte am fost reţinut pe camion ca agent-radio, astfel că am urmărit din maşină grosul coloanelor. Însă în a doua parte a marşului, întrucît mă simţeam deja cam jenat faţă de atîţia colegi care treceau pe jos, din greu, pe lîngă mine, am cedat staţia radio altcuiva, m-am alăturat coloanei şi am tras din greu, ca ei. Ar fi ridicol pentru oricine să susţină că n-a fost obositor; în schimb, în jurul nostru peisajul era dintre cele mai frumoase cu putinţă, iar pentru mine a fost ca preliminariile unei vacanţe. Încerc să-ţi descriu puţin locurile, să te fac părtaşă plăcerii mele: cînd eram adolescent, la Breaza, aveam ocazia să bat valea Prahovei şi să urc pe înălţimile din jur. Stăteam ore întregi nemişcat pe iarba grasă a unei poieni, urmărind ceaţa ce se destrăma şi se aduna la loc deasupra firului văii. Dedesubt, sclipind sub soarele verii, orăşelul se răsfăţa la căldură, se întindea de voluptate sub razele fierbinţi, tremura ca o stea îndepărtată.

Aceeaşi senzaţie am avut-o azi, contemplînd de la o mie de metri înălţime oraşul Cîmpulung sub o ploaie fină, de betealã. Traversam livezi nesfîrşite de nuci şi de vişini, apoi am străbătut o pădure de fagi, proaspătă ca o răsuflare înmiresmată. În sfîrşit, obosiţi şi foarte murdari, am ajuns la cazarmă. Am de gînd să-ţi scriu ca şi pînă acum, mai multe zile la rînd, povestindu-ţi vreo întîmplare sau alta, ca să te simt lîngă mine. Din păcate, astăzi n-am condiţii prea bune de scris: stăm claie peste grămadă într-un dormitor prea populat, zgomotos la culme, şi mă simt istovit. Voi întrerupe acum, sper să reiau scrisoarea puţin mai tîrziu.

Miercuri, dimineaţa

Nici acum nu voi avea timp de scris, pentru că peste cîteva minute se dă adunarea. Uitasem să-ţi povestesc un amănunt amuzant, ca să-ţi imaginezi mai bine halul de oboseală ce ne încerca ieri: cînd am ajuns în sfîrşit la cazarma de aici, am renunţat la masă numai ca să pot să mă spăl şi să mă rad, să mă simt bine. M-am dus aşadar la spălător şi am început cu ce mi se părea mai important: bărbieritul. Deci am întins o cremă abundentă pe faţă, m-am săpunit bine cu pămătuful, şi era să încep să tai cu lama, cînd m-a izbit un miros bizar. Ei bine, mă săpunisem cu... pastă de dinţi! A fost un chin s-o dau jos. Acum, cred că voi continua cu scrisul cînd ne vom întoarce, după prînz.

Miercuri, seara

Ne-am întors frînţi, după 12 ore de program. Dar nu mă plîng, fiindcă e pe cale să se întîmple cu mine un miracol: din cauza aerului de munte (azi am fost la peste 1 500 de metri înălţime), mi-a revenit pofta de mîncare. Am bătut kilometri după kilometri peste culmile străjuind pasul Bran (pe muntele Mateiaş etc.) şi m-am vîrît prin toate livezile de pe-aici, pline pînă la refuz cu vişine coapte – o încîntare! Mă bucură foarte mult curăţenia şi grija oamenilor de la munte pentru tot ce ţine de viaţa lor: casele, curţile – totul curat,

totul primenit –, iar locuințele, de o albeață de zăpadă, sînt tot atîtea odoare, mari, luminoase, trainice. În regiunile acestea, oamenii sînt aşezați, gospodari, îmbelşugați, spre deosebire de cei de prin Bărăgan; au livezi, au oi, au vaci. Te rog să mă crezi: satele sînt adevărate podoabe, iar casele – de invidiat. Am mers iar foarte mult, dar îmi face bine aerul binecuvîntat. Chiar acum se va stinge lumina, voi fi silit să închei această pagină. Noapte bună!

Joi, dimineața

M-am interesat cît timp va face scrisoarea mea pînă la tine, dacă o pun la cutie în dimineața asta de 28 iunie, şi cred că o vei primi sîmbătă sau duminică. Conform ultimelor date, ne vom întoarce la Otopeni sîmbătă seara; dacă-i aşa, bănuiesc că vom primi bilete de voie abia duminică dimineața. Înaintea ochilor mei se desfăşoară aceeaşi minunată panoramă de munte. Azi vom porni din nou într-un exercițiu de toată ziua, în cîteva locuri celebre din Primul Război Mondial: la tot pasul vezi cruci şi mausolee amintind luptele crîncene duse de generalul romîn Razu, cu cele două divizii ale sale. Mai sînt încă bătrîni, prin satele semănate pe culmi, care au fost martori ai acelor evenimente. Întreaga regiune este un centru turistic de primă mînă, pasul Bran fiind variat, plin de livezi şi păduri, cu înălțimi de mare farmec. Să nu crezi că vreau să-ți țin un curs de geografie + ştiințe naturale; sînt cu adevărat impresionat de pitorescul acestor locuri, mă gîndesc să venim odată amîndoi şi să batem cu piciorul toată regiunea, să ne bucurăm împreună de calmul şi majestatea pe care le respiră."

17 aprilie

Deplasarea la Câmpulung-Muscel, excursiile făcute peste munți şi coclauri sub pretextul vizitării unor locuri istorice încărcate de eroism şi întoarcerea la matcă au fost punctul

culminant al stagiului care urma să se încheie curând. A fost un nec plus ultra, după care peste UM (unitatea militară) 01898/F Otopeni s-au aşternut urâtul şi plictisul premergătoare eliberării. Cu câtva timp înainte, un HCM providenţial stipula ca tinerilor eliberaţi să li se acorde un concediu de trei luni imediat după lăsarea la vatră.

„E aproape de miezul nopţii. Îţi scriu cum n-am mai scris vreodată, numai la lumina lunii! Să nu te miri: este o lună strălucitoare, cu un halo de lumină alburie în jurul ei, translucidă şi luminoasă ca speranţa. Sigur, sînt din nou de planton, dar de astă dată mulţumesc cerului că pot vedea o asemenea frumuseţe, în timp ce toţi ceilalţi, nebănuind ce poate însemna prima noapte de vară a acestui an (aşa e, cel puţin, pentru mine, nu ştiu dacă şi calendaristic), trag la aghioase de se cutremură temeliile vechii hardughii. Pe scurt, sînt într-o dispoziţie ciudată, lirico-umoristică, tentat să văd toate lucrurile sub acest dublu aspect. Ca să-ţi dau un exemplu: în liniştea asta netulburată decît de picuratul apei din robinete, monoton ca o obsesie, într-un cadru aşadar demn de momente de elevată poezie, brusc se deschide o uşă şi năvăleşte cîte o fantomă lipsită de orice simţ al orientării, care bîjbîie năucă, fără să mă vadă, cîteva minute în şir, în căutarea limanului, a uşii bine cunoscute şi salvatoare ce îi va permite continuarea somnului „în cele mai bune condiţii”. Bănuieşti, în consecinţă, că bipolaritatea de care îţi spuneam are adînci rădăcini în real şi în tangibil. Dar astea sînt elemente minore; aş vrea să-ţi pot transmite ceva din pacea acestor stele, a constelaţiilor la lumina cărora îţi scriu. Vezi tu, mă conving din nou de ceva mai mult intuit: noi, omenirea, am uitat că trăim nu atît în social – blestemat fie acest cuvînt! –, cît în Lume, ca părţi componente ale unui Tot uriaş ce depăşeşte infinit măruntele noastre calcule. Totuşi, aceste părţi componente, precum oasele unui gigantic schelet din Carbonifer, dau o

idee despre ansamblu. După cum Cuvier intuia reptila întreagă, cu muşchi, platoşă, colţi, gheare, piele, dintr-o simplă vertebră, tot aşa am putea noi, oamenii, să atingem trecător marea idee de ansamblu, din contemplaţia unei singure flori, sau stele. Cîndva, credeam că amuletele sacerdoţilor primitivi, din onix sau agată, din minereu ori din plumb (oricum, din materii cît mai trainice), aveau în ochii posesorilor valori de talisman: îndepărtarea duhurilor rele şi, în contrast, atragerea celor bune. Şi dacă nu e aşa? Dacă ne-am pripit iar, emiţînd păreri simpliste? Dacă aceste fragmente trainice ale materiei erau nişte simboluri ale Materiei înseşi? Iată în ce sens: îmi închipui că atunci cînd un om din paleolitic a lovit în prima vînă de minereu din pămînt a crezut că a descoperit braţul sau muşchiul vreunui gigant adormit (şi cît de aproape de adevăr era!) şi s-a apucat să-l divinizeze. Pentru noi, cei obişnuiţi să le privim de jos, stelele par mici; pentru savantul izolat care le-a închinat toată viaţa, piticii sîntem noi, pigmei pe lîngă ele, pigmei pînă şi faţă de praful sideral; dar pentru filozof, pentru cel care strînge la un loc toate piesele izolate şi le combină, ştiind totodată să privească întregul din mai multe unghiuri, atît noi, cît şi stelele sîntem pe picior de egalitate în faţa adevăratului gigant: nimicul, neantul, dispariţia, antimateria. Dar, uite, chiar acum am văzut căzînd o stea: a parcurs o scurtă traiectorie luminoasă şi a dispărut definitiv, ca pentru a-mi adeveri spusele."

„[...] Cred că aceasta va fi ultima mea scrisoare de la armată; au rămas tot mai puţine zile, tot mai puţin am şi eu de povestit. Am intrat cu toţii într-o săptămînă «de studiu», care se concretizează printr-o inactivitate cvasi-totală, o plictiseală fără margini şi o oarecare silinţă de a mai relua totuşi materia, fără pic de entuziasm. Dacă nu mă înşel, mai avem doar o oră sau două de teren, restul în sală, cu caietele de notiţe şi cu cărţile (ascunse!). Se simte în aer

mireasma eliberării, se consultă *Mersul trenurilor*, unii avînd de parcurs pînă acasă peste 12 ore de drum de fier. Mai rămîn de predat hainele... şi gata. Dar pînă atunci se prezintă şi hopul examenelor, mai ales că s-a anunţat o comisie foarte severă. Frică există, deoarece elevul care ia o notă mai mică de 6 rămîne în cazarmă încă vreo 15 zile, dimpreună cu cei care au întîrziat la prezentarea la stagiu. Cei ce vor rămîne (ferească Dumnezeu de aşa pacoste!) au sarcina de a pregăti cazarma pentru noii veniţi în august. S-au şi anunţat cîteva nume, ale celor care au întîrziat cîteva zile cu prezentarea, iar posesorii lor sînt fierţi de ciudă. N-am aflat cînd trebuie predate efectele militare (pare-se cu o zi două înainte de eliberare), nici cînd putem primi de acasă hainele civile. [...] Am început să citesc *Zei, morminte, cărturari. Romanul arheologiei* de Ceram, o lectură absolut pasionantă. Sigur, fiind o carte de ştiinţă, trebuie urmărit totul cu creionul în mînă, atent la orice nouă informaţie (şi sînt atîtea!). De exemplu, în cursul dimineţii am aflat numele autorilor celebrului grup statuar Laocoon, pe care îl credeam operă anonimă; e vorba de trei sculptori care au lucrat în comun: Agisandru, Polidor şi Atenodor. Acesta e un simplu exemplu, cartea abundînd în astfel de informaţii rare. Încearcă să unească interesul mai arid pentru arheologie cu cel, mai uman, al peripeţiilor atîtor arheologi celebri, de numele cărora se leagă descoperiri tulburătoare. Te va interesa mult această carte, traducerea fiind şi ea la înălţime. Unele pagini mi-au spulberat vechea impresie potrivit căreia semnul acela *ankh* din mîinile zeiţei Isis ar prefigura crucea creştină. Fără să neg acum sugestia puternică pe care simbolul acesta mi-a produs-o, l-am reîntîlnit într-un vechi text copiat după un monument, ca semn aparte, avînd semnificaţia: «să trăiască veşnic». Or, în mîna zeiţei Isis s-ar putea foarte bine să însemne «cea care trăieşte veşnic, nemuritoarea», sugestie absolut verosimilă.

Dintotdeauna m-a pasionat arheologia, fără a avea însă mereu cunoştinţele necesare: este încă unul din lucrurile pe care le regret îndestul – faptul că nu m-am ocupat serios de istorie. În schimb, am măcar nobila intenţie de a mă pune cu burta pe carte, de a asimila un volum cît mai mare, mai ales din istoria antică şi feudală. Avem şi o invitaţie în regulă de a veni cît se poate de repede la Cluj, pentru a vizita în compania colegului meu Piso celebrul lor Muzeu de Istorie, de care sînt foarte mîndri. Şi, în general, aşa cum ai făcut şi pînă acum, ia din oraş orice lucrare bună cu acest subiect; îmi vei face încă o certă bucurie. Amuzant este că şi această ultimă scrisoare din armată ţi-o scriu ca pe prima, tot pe genunchi, ca într-un bivuac."
După alte cîteva zile care li s-au părut o veşnicie, după un şir de examene destul de grele, foştii elevi năpăstuiţi din ianuarie-februarie 1968 – sublocotenenţi de-acum – se urcau fericiţi în autobuzul spre Casa Scânteii şi întorceau definitiv spatele unităţii militare 01898/F, ce urma să fie înglobată în aeroportul internaţional Otopeni, neştiind că îşi părăseau cu nepăsare o parte (nici urîtă, nici frumoasă) din tinereţe, nici că peste decenii răsfoirea scrisorilor îngălbenite cu potopul lor de amintiri despre colegi, şmotru, bromură, trageri de zi şi alarme de noapte avea să le aducă pe buze un surâs înduioşat şi o abureală ca de rouă pe la gene.

20 aprilie

Socotisem că am terminat cu depănatul amintirilor din armată, însă un amănunt hazliu a rămas să-mi tot dea târcoale, înghiontindu-mă să nu-l trec cu vederea, să-l aştern colea pe hârtie ca să nu se piardă. E vorba de pârdalnicul bidonaş de tablă care făcea parte din tărhatul obligatoriu cu care ne deplasam pretutindeni, fie pe întinsele pârloage împrejmuind unitatea militară, fie la mari depărtări

înghițite cu camionul. Vezi bine, mititelul ăla zăngănitor îşi doreşte şi el porția-i de neuitare.
Bun, şi ce avea deosebit bidonaşul acela? El, nimic, ci conținutul lui, oferind surprize, tabieturi, sperieturi şi desfătări. Regulamentul stipula clar, scurt şi cuprinzător: răcanul îşi umple bidonaşul cu apă rece, de la robinet când se ține pe lângă cazarmă sau de la un izvor când porneşte peste văile şi coclaurile patriei. Novici speriați la început, şi noi ne-am ținut strict de litera legii până când ne-am dumirit că lichidul inodor, incolor şi insipid din bidonaşe putea fi înlocuit foarte avantajos, pe neştiute, pe nevăzute, cu alte licori mai potrivite gustului fiecăruia (eram pifani, dar nu anahoreți). Şi aşa, de la o zi la alta, după vreo scurtă incursiune riscantă (strict interzisă) a unui comando bine motivat şi antrenat, de doi-trei elevi-kamikaze, la bufetul sătesc „Rămurica" – nimeni nu ştia de unde i se trage numele –, conținutul bidonaşelor întregii companii suferea o prefacere tulburătoare, dar câtuşi de puțin miraculoasă, din apă în vin, vermut, carcalete. Aceste băuturi *soft* erau oricum mai puțin periculoase, în eventualitatea inopinatelor controale, decât surorile lor *hard*: coniac, rom, vodcă, gin, whisky, rachiu, palincă, mastică, drojdie, trăscău, țuică, tescovină, vinars, şliboviță, holercă, secăricăşi alte tării cunoscute sub denumirile generice de „adio mamă" şi „te-am zărit printre morminte", a căror prezență în unitate, pedepsită exemplar, era de neconceput. Din când în când, sticlele de *hard* găsite dosite prin cazarmă în cele mai neverosimile locuri erau strânse grămadă în fața careului format de zecile, sutele de momâi soldățeşti mohorâte şi sparte una după alta cu sadism de ofițerul de serviciu, pe fundal de suspine nemângâiate. La un astfel de autodafé *sui generis* demn de perioada prohibiției am participat şi eu cu grupa mea de cercetaşi.

Mai trebuie spus ceva ciudat: comerțul socialist, mizerabil pentru cei care nu aveau PCR – pile, cunoştinţe, relații –, oferea câteodată surprize suprarealiste, aşa cum mi s-a întâmplat şi mie în cel puțin două ocazii: prima a fost când, eşuat seara cu întreg plutonul la o cârciumă amărâtă şi prost luminată dintr-un sătuc oarecare din drumul nostru cu camionul, am zărit cu uluire pe un raft murdar sticle cu autentic Sauvignon de Murfatlar de cea mai bună calitate! Am cumpărat două pe care le-am dosit cum m-am priceput mai bine, iar conținutul uneia, evident, l-am transvazat îndata-mare în bidonaşul cu pricina. A doua ocazie a fost în acelaşi an, în binemeritata-mi vacanță de vară cu Ileana la Agapia şi Văratec, când am pornit-o amândoi peste munte într-o regiune încântătoare şi am nimerit înfometați la o cabană-stână, de fapt stână veritabilă, unde nu găseai de mâncare decât niscai pită, cu brânză şi ceapă; eram gata să înfulec totul țărăneşte, la botul calului, spărgând ceapa cu pumnul pe masa negeluită de afară, când am rămas interzis: pe peretele din fund al stânei, ordonate frumos pe nişte rafturi, se aliniau cartuşe întregi, neatinse, de țigarete de lux Pall Mall cum greu găseai la Bucureşti, iar în rest – nici să dai cu tunul. Neîncrezător, am întrebat dacă erau chiar de vânzare. Erau.

Dar să ne întoarcem la prilejul cel mare, când bidonaşul meu de tablă plin ochi cu parfumata licoare Sauvignon şi-a dovedit zelos utilitatea. Venise deja primăvara, şi în ziua aceea deosebit de frumoasă, de călduroasă, devreme de tot, stăteam încolonați, gata s-o pornim la drum cu camionul. Ca de obicei, eram cocoşați sub povara sărăciilor ălora de efecte militare pe care, tot ca de obicei, le căram de pomană: în afară de armamentul individual, mai erau mitraliera purtată cu efort asudat de elevul-model Schneider, trepiedul ei aburcat în spinarea elevului-martir Sârbu, plus cinci-şase ținte de diferite mărimi, incomode, total inutile, fiindcă

tragerile aveau loc numai la poligon. Dar cin' să caute neapărat logică în tot ce făceam noi acolo? Nu scăpasem nici eu: căram înjurând mărunțel un aparat de radio (stație radio i se spunea) masiv, greu, depăşit şi ineficient, tipic produs sovietic datând din al Doilea Război Mondial, dat la casat şi vârât cu de-a sila pe gâtul „țărilor frățeşti" care plăteau scump vechiturile alea, cu produsul holdelor. Alți doi obidiți ca mine duceau şi ei câte o rablă de stație radio, fiindcă maiorul nutrea planuri mari în ce ne privea: voia să ne răsfire într-o pădure, dându-ne misiuni de luptă cât mai asemănătoare celor reale, ținând de la postul lui de comandă legătura radio cu noi (ca şi noi înde noi) şi inspectându-ne când ne aşteptam mai puțin. Prin urmare, ne-a semănat pe liziera pădurii şi în poienile din interior în grupuri de câte doi-trei elevi transpirați şi cătrăniți, iar mie mi-a făcut hatârul să mă numească agentul lui radio, plasându-mă strategic singur-singurel într-o poieniță minunată, plină de flori, bine umbrită, loc binecuvântat unde m-am grăbit să curm viața radioului, să-l lepăd cât colo ca pe un inamic din Est, să-mi scot centironul cu toate angaralele lui (cartuşieră, baionetă-pumnal, lopățică de infanterie, bidon), să împăturesc vestonul în chip de pernă şi să mă tolănesc ditamai găliganul pe iarba proaspătă, cu o țigară bună într-o mână şi cu bidonaşul-clondir în cealaltă. Apoi, în pacea dumnezeiască din jur sporită de bâzâitul adormitor al miilor de goange, n-am mai ştiut de mine şi m-am cufundat într-un somn adânc, reparator. Nu mai dormisem aşa de luni de zile.

Nu ştiu cât am dormit, poate vreo oră, poate chiar două, dar deodată am simțit cum asupra mea se cernea o umbră rece, amenințătoare. Nu a unui nor de ploaie, nici a unei gadine de păsăroi, ci a maiorului defraudat, tremurând de indignare, supărat-foc şi pus pe scandal. Avea de ce, trebuie să recunosc: nu numai că încercase de câteva ori să ia

legătura radio cu mine – tufă! –, dar toți elevii parcă se vorbiseră s-o lase mai moale în raiul acela unde ne dusese, s-o tragă pe dreapta fiecare în felul lui, încât de celebra aplicație se alesese praful și pulberea. Nu-i vorbă, avea el și dreptul, și căderea să ne facă să regretăm amar dolce-farnientele în care ne scufundaserăm, dar parcă și lui îi cam adia a primăvară, a fete în rochii subțiri, a floricele pe câmpii, a taclale, somn și aghioase în mijlocul naturii... Mi-am dat seama numaidecât că în el se dădea o luptă aprigă între enervare și amuzament, între datorie și atât de românescul „'tu-i aia mă-sii", între frica de vreo inspecție a superiorilor și plăcerea de a sta de vorbă ca de la om la om, fără vestonul încorsetat, fără chipiul asudat, fără porthartul de piele care îi bătea pulpele, cu studenții ăia șturlubatici, dar simpatici, care nu voiau decât să se simtă nițeluș bine după destule șicane, ponoase și corvezi. Și-atunci, fără o vorbă, i-am întins pachetul de Rothmans cu filtru; maiorul a rămas întâi nemișcat, interzis, făcând ochii mari, apoi deodată s-a destins și și-a dat chipiul pe ceafă, descoperind o frunte bicoloră: albă până la jumătate, puternic bronzată dedesubt, așa cum aveam cu toții. S-a lăsat jos pe iarbă, puțin păsându-i de pantalonii impecabili, a aprins țigara de la chibritul meu aprins și s-a uitat lung la mine. N-am scos un cuvințel măcar. A fumat cu deliciu, în tăcere, întinzându-se complet pe spate și contemplând cerul senin cu ochii mijiți. Nu era decât un om extrem de obosit și de tracasat de amănunte ierarhic-cazone de care eu, din fericire, eram străin. Peste noi, lângă noi sfârâiau miile de gângănii, pe când tăceam înțelepți. Într-un târziu a rostit, arătând spre bidonaș: „Ness?", „Nu, ceva mai bun", „Ce?". Tot tăcând (tac mă cheamă) am deșurubat capacul și i-am dat să miroasă conținutul. „Mmm", a făcut intrigat și a dus clondirul la gură. Întâi a gustat, apoi a băut ca lumea. „Fain. Ce-i?", „Sauvignon", „Aha". Preț de câteva gâlgâieli generoase nu s-a

mai auzit nimic. De-acum, maiorul mi-era un fel de coleg mai mare, cu care în jumătatea de oră ce a urmat am împărțit frățește pachetul şi bidonaşul, discutând amical când de una, când de alta şi simțindu-ne ca doi cosaşi care terminaseră postata de lucernă din ziua aceea. Dar binevenita pauză nu a durat; fix după treizeci de minute, maiorul, mult înviorat, s-a uitat la ceas, s-a ridicat din nou bățos şi falnic, şi-a potrivit încă mai marțial chipiul şi multele-i curele şi a zis: „Pauza asta n-a avut loc. N-ai ce discuta cu nimeni. Nu te-am găsit aici, iar bateriile radioului se consumaseră, de aia n-ai răspuns. Înțeles?", „Înțeles, să trăiți, tovarăşe maior", am rostit stând smirnă şi reluându-mi cât ai clipi statutul de elev dependent. „Aşa vă vreau, băieți", a mormăit el şi dus a fost.
Niciodată, cât a mai durat stagiul militar, maiorul nu mi-a dat de înțeles că ține minte conversația bărbătească, scurta camaraderie dintre noi, nici momentele acelea de acalmie primăvăratică rupte din context. Ne privea pe toți cu egală detaşare, şi bine făcea: ştia, de altfel, că peste o lună, două contingentul meu avea să părăsească pentru totdeauna unitatea militară, că n-avea să mai dea cu ochii de noi în viața asta şi că alți pifani, la fel de speriați la început, ne vor lua locul în dormitorul mare (hala) şi în cel mic (garsoniera). Vorba lui Hemingway: adio, arme.

4 mai

Am fost întrebat nu o dată: „Tu, cu originea ta nesănătoasă, n-ai pătimit nimic în anii comunismului?" Nu, ca să fiu sincer, n-am pățit nimic special; este adevărat că am fost şi m-am simțit mereu marginalizat, dar asta e altă poveste. „Dar dintre ai tăi, nimeni n-a suferit nimic?" Ba da, aici se cuvine să zăbovim puțin şi să chemăm la rampa amintirii două figuri aproape simetrice, de unchi militari care au

făcut cinste familiei: colonelul de cavalerie Constantin (Costel) Cantuniari, fratele mai mic al bunicului meu dinspre tată, şi generalul de artilerie Paul Leonida, fratele mai mic al bunicii mele pe linie maternă, Mamaia. Amândoi, îndepărtaţi imediat din Armată după preluarea puterii de către servanţii Moscovei, au avut de suferit – dar mai ales primul, întemniţat mult timp la Piteşti şi nu numai, sub pretextul „represiunii burghezo-moşiereşti împotriva clasei muncitoare la Griviţa". Fusese comandantul trupelor de cavalerie care primiseră ordinul să încercuiască uzina şi să înăbuşe revolta muncitorilor, dar, omenos de felul lui, bonom şi milos, le indicase acelora o poartă pe care avea s-o lase nesupravegheată şi pe unde ei puteau să scape dacă lucrurile luau o întorsătură urâtă. Or cei care l-au salvat la rândul lor din închisoare pe colonelul cavalerist au fost tocmai muncitorii grevişti. Iată cum:

Pe la începutul anilor '50, fără nici o formalitate, fără proces, fără nimic, colonelul fusese „umflat" peste noapte de Securitate şi încarcerat; acuzaţiile urmau să fie formulate mai târziu, după strângerea „dovezilor" şi pregătirea unui mare proces public, în cursul căruia „tribunalul poporului" trebuia să-l înfiereze pe schingiuitorul celor mai buni fii ai săi. Până atunci însă, presupusul vinovat avea să afle pe propria-i piele cât de departe avansase întru sadism şi cruzime dictatura proletariatului: nu a existat înjosire de care militarul să fie scutit. Ajunsese la Piteşti cu moralul greu încercat, cu atât mai mult cu cât lăsase în urmă o soţie fără nici un mijloc de trai. După un timp, prinzând de veste, muncitorii de la Griviţa, cei în numele cărora se pregătea sinistra mascaradă, au început să se mobilizeze, semnând petiţii şi ameninţând că la proces vor trimite delegaţii sau vor veni buluc să-l apere pe cel care la ananghie îi făcuse scăpaţi. Tovarăşii de la conducere ştiau cât să întindă coarda cu muncitorii (nu prea mult), aşa că întâi s-au arătat

inflexibili, apoi au tot scăldat-o până când l-au eliberat pe colonel tot aşa cum îl arestaseră, fără explicaţii, fără scuze, fără nimic. Încă mai trist este faptul că, întors din infernul concentraţionar, fostul militar i-a reproşat sever fratelui său – bunicul meu – că n-a avut grijă de soţia lui în perioada întemniţării, astfel că relaţiile dintre fraţi au încetat şi oamenii aceştia deosebiţi, cumsecade fiecare în felul său, nu şi-au mai vorbit tot restul zilelor.

Cu totul altfel s-au petrecut lucrurile cu celălalt unchi al meu, generalul Leonida; norocul lui a constat în aceea că năpasta i-a căzut pe cap spre mijlocul anilor '70, când situaţia era oricum alta, mai bună sub aspectul liberalizării interne. Nu era ea ideală, dar nici că se putea compara cu cea care o precedase cu două decenii. În plină urgie a anilor '50, generalul fusese îndepărtat silnic nu numai din armată, ci şi din locuinţa de pe elegantul Bulevard Dacia şi mutat cu chirie tocmai în Calea Floreasca, la etajul 1 al unei case vechi cu o prăvălie pururi închisă la parter, care duhnea a murături din cauza butoaielor aparţinând unei sucursale de alimentaţie publică, depozitate vara-iarna în curtea-i cimentată. Printre ele am jucat şi eu în copilărie leapşa şi de-a v-aţi ascunselea cu Ucu şi alţi băieţi de seama mea, fiindcă am locuit acolo câţiva ani cu mama şi Proful, ca oaspeţi ai familiei Leonida, până la mutarea noastră în apartamentul nou-construit din strada Victor Manu. Pe la mijlocul anilor '70, Paul şi Zoe Leonida au părăsit şi ei locuinţa improprie din Floreasca şi s-au mutat în casa părintească din Salcâmilor 9, la mutare uitând însă *ceva* în podul clădirii cu murături. Ciudat pod, cel puţin din perspectiva mea de copil: plasat imediat sub acoperiş, nu numai că era sufocant, dătător de claustrofobie, dar avea şi un strat gros de nisip pe jos, pe toată întinderea lui, probabil ca multe alte poduri din acea perioadă, explicaţia fiind atât paza generală contra incendiilor – nisipul izola

podul de restul casei în caz de sinistru –, cât şi cea specifică împotriva bombelor incendiare ale inamicului/inamicilor dintr-un al Doilea Război nu de mult terminat. După vreo trei ani de la mutarea lor, casa care ținea de ICRAL a intrat în reparații capitale şi echipele de muncitori au întors totul cu fundul în sus, de la temelie până la acoperiş. Ocupându-se şi de pod, au îndepărtat nisipul şi au dărâmat nişte ziduri, scoțând astfel la iveală un pachet greu, învelit în hârtie groasă ceruită: înăuntru se aflau, puse la bună păstrare încă din anii 1947–1948, două revolvere în perfectă stare, cu muniția aferentă – al generalului şi al ordonanței sale –, dosite dintr-un minim simț de prevedere, în anii aceia atât de tragici, de zbuciumați, de nesiguri pentru el şi familia lui. După aproape trei decenii, unchiul Paul uitase complet de pachetul din pod şi îl lăsase acolo „în calea tuturor răutăților". Imediat avertizate, autorităților nu le-a fost greu să afle cine fusese locatarul cu pricina, în plus şi fost ofițer al Marelui Stat-Major, şi declanşaseră urmărirea şi prinderea lui pentru încălcarea uneia dintre legile fundamentale ale societății comuniste: interzicerea cu străşnicie a oricărui fel de arme, cu atât mai mult a celor de foc! Dacă descoperirea ar fi avut loc cu două decenii în urmă, soarta generalului ar fi fost pecetluită: ori temniță pe viață, ori execuția ca bandit contrarevoluționar. Aşa însă, deşi pus sub urmărire pentru a fi arestat, unchiul Paul a apucat să afle prin binevoitori că e la ananghie şi s-a refugiat noaptea la sora lui şi bunica mea, Eliza Leonida-Zamfirescu (Mamaia), formidabila femeie de care a fost vorba şi în tomul întâi al acestor scrieri (prima femeie-inginer din Europa şi, poate, din lume), care nu a şovăit nici o clipă, ci l-a ascuns naiv... în baie, dinapoia uşii, printre multele halate atârnate. Trebuie spus, întru respectul adevărului, că generalul nu a făcut obiectul unei înverşunate urmăriri securistice „cum scrie la carte", fiindcă

altminteri răstimpul lui de libertate s-ar fi redus la nici câteva ore, dar chiar şi aşa Mamaia tot s-a pomenit cu „băieții veseli” la uşă, întrebând-o dacă are ştire de ascunzătoarea fratelui ei. Stăpână pe sine ca de obicei, a tăgăduit orice implicare în dispariția lui şi a mers până la a-i pofti în casă pentru a se convinge cu ochii lor! Ei au declinat oferta, prefăcându-se convinşi, dar au ținut s-o avertizeze că ar face mai bine să-l determine să se predea... Mai apoi s-a văzut că, de fapt, autoritățile erau în încurcătură: preferau să-l facă pierdut decât să-l închidă pentru posesie de arme de foc. Aveau un interes. Care anume – veți afla numaidecât.

Nu era vorba de un troc, nici de vreo presiune asupra lui, nici de ceva degradant la care un om de statura-i morală oricum nu s-ar fi pretat. Dimpotrivă. Cu memoria lui fenomenală, cu implicarea-i la nivel de Mare Stat-Major interarme, cu puternicele-i legături în cadrul marelui Wehrmacht, unde fusese prieten cu feldmareşalul von Paulus, generalul de divizie Leonida era printre puținii, dacă nu ultimii, care ar mai fi putut scrie în amănunt istoria autentică, nu oficială, a participării României la războiul din Est. Aşa s-a făcut că acuzația de deținere de arme a căzut oarecum de la sine, iar la mai puțin de un an după aceea o înaltă delegație a Şcolii de Război (Academia Militară) s-a prezentat în civil la domiciliul generalului din Salcâmilor 9 cu propunerea nemaiauzită, inimaginabilă pentru un marginalizat ca el, de a compune o carte-document cu acel subiect tabu. Asta se întâmpla spre sfârşitul anilor ‘70, când politica naționalist-comunistă a şefului statului se împletea cu încă timide accente antisovietice. „— Dar eu nu pot relata decât adevărul gol-goluț, aşa cum a fost şi l-am trăit, nu baliverne bune pentru manualele şcolare – a protestat generalul. — Asta şi dorim – i s-a răspuns. Vă dați seama că o asemenea carte nu poate fi publicată deocamdată în

România, însă dumneavoastră veți primi toate drepturile de autor pentru această lucrare destinată fondului nostru special."
(Nu ştiu dacă s-a observat ceva esențial: de fiecare dată când am vorbit de multele şi bunele mele rude, fie în volumul acesta, fie în cel anterior, am făcut-o numai în contextul unor evenimente importante din istoria politică, economică sau culturală a României; niciodată doar de dragul evocării sentimental-mălăiețe a unor figuri prea puțin interesante pentru cei care nu le-au cunoscut direct.)
În ultimii lui ani de viață, generalul a scris acea carte solicitată de conducerea superioară politico-militară, dar despre soarta ei nu mai ştim nimic, nici eu, nici nepoții lui. Ce s-a întâmplat cu ea? În ce fond secret se umple ea de praful ignorării şi ignoranței? Întrebări menite să rămână fără răspuns.
Am mai spus şi o repet: unul din marile noastre defecte naționale este nepăsarea tâmpă, extrem de păguboasă, față de autenticele valori autohtone. O ultimă întâmplare, de data asta legată de fratele generalului, inginerul Dimitrie Leonida, vă va lămuri deplin sensul mustrării mele dureroase de mai sus: la puțini ani după întoarcerea armelor şi terminarea războiului urmată de ocupația sovietică, guvernul linge-blide-moscovite de la Bucureşti s-a văzut confruntat cu problema electrificării țării conform dictonului leninist: comunism = puterea sovietelor plus electrificare. Noii ştabi care roiau în jurul atotputernicului pe atunci Emil Bodnăraş dădeau din colț în colț neştiind cum să atace chestiunea, până când un consilier sovietic (!) s-a oțărât la ei: „Ce atâta zarvă fără rost, când îl aveți pe Leonida!" „Care Leonida?" au întrebat tembel ai noştri. „Profesorul Leonida are pregătit un proiect de hidrocentrală la Bicaz încă de la mijlocul anilor '30. El e omul vostru."

Spionajul industrial sovietic ştia perfect ceea ce ignorau românii.
Chemat peste noapte direct la biroul lui Bodnăraş, profesorul (evident marginalizat, pauperizat) a fost cât pe ce să facă un atac de cord, după care a trebuit să împrumute de la cineva un costum mai acătării pentru a doua zi.
Ăştia suntem; şi ne mai mirăm că ne merge cum ne merge...

24 mai

În pofida sclifoselii de acum trei ani, cu sommet-ul francofoniei la Bucureşti, adevărul dur este că limba franceză îşi trăieşte aici (şi nu numai) o nemeritată prăbuşire în derizoriu. Faptul mă doare, fiindcă generaţia mea a fost una francofilă, nu din modă, nu din snobism, ci din autentică nevoie spirituală. Cultura noastră, a tinerilor de atunci, atâta câtă era, s-a consolidat pe un bilingvism româno-francez de bună calitate, neforţat, armonios, aproape organic. Ca să sesizaţi bine deosebirea ca de la cer la pământ între prezentul cotropit dizgraţios de bălmăjeala americănească (OK, fuck you, s-aveţi o zi bună) şi trecutul nu prea îndepărtat, îmi voi reaminti componenţa redacţiei de limbi străine a Editurii Academiei din anii ‘60–’70, unde am intrat prin concurs după încheierea stagiului militar. Aşadar:
– un post de redactor de limba germană (Ilse Călinescu);
– două posturi de redactor de limba engleză (Sorana Chivu-Gorjan şi dl Moşoiu);
– un post de redactor de limba rusă (Galea Soldatenkova);
– şi *opt* posturi (aţi citit bine: 8) de redactor de limba franceză, dintre care unul al meu, care mă îndeletniceam nitel şi cu spaniola, italiana şi portugheza, rar, când era cazul; însăşi şefa redacţiei, doamna Melania Munteanu, era axată tot pe limba frâncilor.

Or asta spune ceva: dacă o redacție atât de serioasă, de performantă, cum era cea a ditamai Editurii Academiei, unde se lucrau texte din absolut toate domeniile (azi puteai redacta în franceză un articol de chimie organică, iar mâine, unul de arheologie), avea schema de funcționare de mai sus însemna că procentul acela era cel real, cel adecvat stării de lucruri şi de spirit de atunci. E limpede că acum un singur post de franceză ar fi arhisuficient.

25 mai

Să vorbim puțin despre chemare, greutăți, efort, dăruire, seriozitate. Voi da un singur exemplu, dar cât de grăitor! Tinerii literați grăbiți de acum, mai cu seamă cei aflați în preajma debutului în volum, se vor cruci probabil şi vor scuipa în sân oripilați, dar îi asigur că povestirea mea este reală, lucidă, obiectivă. Cum arăta un debut poetic în a doua jumătate a anilor '70?
Să începem cu începutul: se debuta greu, chinuitor, temător, poticnit, dar mai ales zăbavnic. În toată țara nu existau decât câteva edituri literare mai răsărite, a căror crăiasă era neîndoielnic bucureşteana Cartea Românească. Prestigiul acesteia era imens, dar, dacă nu erai într-un fel sau altul omul regimului, dinaintea-ți se aşterneau numai stavile şi oprelişti, nici o vorbă bună, nici un ajutor. Practic, erai un aventurier idealist care se lansa într-o expediție Kon-Tiki pe oceane de hârtie.
Primul meu op liric (*Poezii*, Cartea Românească, 1977) era gata de tipar încă din 1975 şi cuprindea snopi din recolta de versuri – mai mult sau mai puțin reuşite – a țarinilor mele, cu începere de prin 1970. Înainte de volum, debutasem timid în presa literară centrală cu trei-patru poeme diluate şi tot atâtea articole stângace, dar cu o notă personală care nu a trecut neobservată. Degustătorii de artă literară erau şi

atunci ca şi acum puțini, răzleți, dar foarte rafinați (paranteză: nu la inteligență stă prost românul, ci la gust şi mai ales la caracter). Când mi s-a părut că încercările mele lirice pot compune un tom de sine stătător şi destul de convingător, m-am rugat de o foarte feminină şi atrăgătoare secretară de redacție de la UAP (Uniunea Artiştilor Plastici), unde lucram atunci, să mi le bată la prima maşină de scris electrică pe care am văzut-o în viața mea; şi astfel, topul de hârtie cretată ce cuprindea poeziile dactilografiate impecabil, strâns între elegante coperți negre cartonate pe care se lăfăia titlul inițial, *Pământ de flori*, împrumutat de la un poem din interior, era gata de predat editurii. De abia acum începeau frământările: cui să le dai?, cărui redactor?, de la ce editură din cele atât de puține – Cartea Românească, Eminescu, Albatros? Unde vei fi tratat (condescendent) măcar cu un pospai de politețe, de nu cu minim interes? Din aceste întrebări încuietoare m-a scos veşnic-itinerantul poet Dinu Abăluță, cu care paşii mi se încrucişau mai des în perioada aceea. Verdictul lui: dă-i-le lui Mircea Ciobanu de la CR. L-am ascultat, şi bine am făcut: cartea mea a încăput pe mâna unui adevărat editor profesionist. Despre el va fi vorba şi mai încolo; deocamdată să vedem care a fost soarta debutului şi a debutantului.

După discuții miezoase şi la obiect întinse pe toată durata anului 1976, dar şi după tergiversări dictate de împrejurări care au avut darul de a mă scoate din minți, Ciobanu şi-a dat acordul cu privire la cuprinsul cărții şi a propus-o spre publicare pentru anul următor. Toate bune şi frumoase, numai că nici el nu avea ştire că la nivelul Comitetului Central se dezbătea o nouă procedură: în urma mai multor scandaluri legate de bani dați şi primiți (nimic nou sub soare) pentru ceea ce Laurențiu Ulici numea inspirat *prima verba*, s-a decis instituirea concursului obligatoriu la toate debuturile editoriale. De la o zi la alta mă vedeam aruncat

de la o certitudine rezonabilă la cea mai neagră nesiguranță privind şansele tipăririi manuscrisului la care țineam mai mult decât la un copil (de fapt, tot copilul meu era şi el). S-a convenit aşa: editura va strânge până la sfârşitul anului 1976 toate culegerile de versuri propuse pentru debutul anului următor, va opera o selecție „la sânge" în cadrul redacției şi îi va trimite primele zece volume selectate unui cunoscut poet, colaborator extern, pentru o a doua şi ultimă selecție; primele trei cărți câştigătoare vor fi publicate separat, iar următoarele trei se vor tipări într-o singură ediție colectivă. Directorul editurii, Marin Preda, l-a desemnat pe colaboratorul extern a cărui opinie fi-va literă de lege, în persoana poetului Ion Caraion (după 1989 s-a dovedit că acesta fusese, din păcate, şi altfel de colaborator). Sitele începuseră deja să funcționeze: din vreo 70 de manuscrise depuse s-au separat prin cernere la moara editurii numai zece, care i-au fost trimise prin curier poetului. Între timp, eu stăteam ca pe jar. La început de martie 1977, când l-am vizitat din nou la redacție pe Mircea Ciobanu, am aflat marea veste: da, cartea mea, *Pământ de flori*, fusese miruită spre publicare! Mi-a dat întâlnire seara, la el acasă, la o cafea, să discutăm ultimele amănunte. Bine spus: chiar că puteau fi ultimele...
Şi m-am dus. Seara.
Era 4 martie.

5 iunie

Data fatidică şi minutele-i terifiante m-au surprins în biblioteca ultraînțesată de cărți ce stăteau să se prăbuşească peste noi – de fapt, a fost cât pe ce – a scriitorului Mircea Ciobanu, cu o ceaşcă de cafea fierbinte în mână: o cafea excelentă, tare, aromată, cum numai el ştia să facă.

Deocamdată voi spune doar atât: că în urma sinistrului scriitorul disident Paul Goma a reprimit – momentan, circumstanțial – drept de semnătură şi a publicat imediat un articol intitulat chiar „Pământ de flori” (nici o legătură cu cartea mea) în *România literară*, referindu-se evident la soarta blocurilor năruite, devenite locuri virane; că în condițiile acelea teribile, titlul meu suna, fără voie, aproape cinic, plus că, iată, fusese deja folosit; că Mircea Ciobanu m-a provocat, la puțin timp după aceea: „Ai curaj să-ți intitulezi cartea, simplu, *Poezii*, ca Eminescu?” Nici mai mult, nici mai puțin!

Am avut acel curaj, într-o perioadă când titlurile erau cât mai sforăitoare, dar la nimic nu mi-a folosit: culegerea din 1977 a trecut aproape neobservată. Undeva greşisem. Abia acum ştiu unde: formula aleasă era cea tradițională, cu vers muzical, cu ritm şi rimă, pentru că aşa gândeam, aşa simțeam; însă era depăşită. Ca Pat Boone, ba chiar ca Elvis, intonam un cântec armonios, melodios, într-o epocă dominată de Beatles şi de Rolling Stones. Nu mergea. N-a mers, deşi erau şi lucruri bune acolo.

Acum nu-mi pare rău. Din toate am învățat câte ceva.

Oricum, adevăratul titlu rămâne *Pământ de flori*. Rog să se consemneze cu ce imponderabile jonglează istoria literară.

Rândurile următoare aş fi vrut să nu le scriu niciodată. Dar aseară buchiseam ceva pe laptop, cu Luna plină de dincolo de geam arzându-mi parcă spatele. Din seara aceea târzie şi îndepărtată a cafelei savurate în biblioteca lui Ciobanu am început să mă tem de deochiul Lunii, fiindcă asta m-a frapat cel mai tare la plecarea de acasă (unde o lăsam pe Ileana cu Mona de nici şase luni în brațe; Radu, de patru ani jumătate, se afla în Berceni, la mama Ilenei, bolnav din senin de pojar): aspectul straniu, nemaivăzut, al Lunii.

Cu iarna pe terminate, afară se întunecase de mult, deşi trebuie să fi fost ora 7.30-8 p.m., nu mai mult. Nu ninsese,

nu ningea. Din centru am luat un taxi spre locuința tot din Berceni – aflată însă la mare depărtare de apartamentul soacrei mele – a lui Mircea, unde familia Ciobanu era în păr: el, Rodica, Raluca, Matei şi David. În taxi m-am aşezat în spate şi i-am dat şoferului adresa; şezând acolo aveam o bună perspectivă orizontală a străzilor văzute prin geamul din față, astfel că m-am minunat zărind printre blocuri o Lună enormă, foarte joasă, ieşind parcă din pământ roşie „ca o vatră de jăratic". Am murmurat: „Doamne, da' asta ce-o mai fi?", iar şoferul, la fel de impresionat, m-a completat peste umăr: „Aşa ceva n-am mai văzut." Dar apoi a cotit printr-un labirint de străduțe şi am pierdut-o din vedere, fără să ne mai gândim la ea. Era doar o ciudățenie, ne-a ieşit din minte imediat.

La Ciobani era, ca de obicei, foarte plăcut: Mircea îşi intrase în rolu-i favorit, cel de patriarh stăpân al casei (al unei case perfect rostuite), Rodica era toată numai zâmbet, iar copiii, bine crescuți şi deloc timizi, m-au întâmpinat şi ei cu căldură. După ce am sporovăit toți împreună, Mircea şi cu mine ne-am retras în sfânta-sfintelor, în biblioteca Babel a scriitorului-redactor care a pregătit pe loc ibricul mare cu cafea turcească din care de obicei făcea în timpul nopții, sunt sigur, un consum nelimitat. Conversația noastră a sărit întâi de la una la alta, apoi s-a centrat pe volumul meu de proximă apariție sub redactarea lui. Mi-a adus la cunoştință unele aprecieri măgulitoare ale lui Ion Caraion şi ne-am pregătit cu creion şi hârtie să amendăm cele câteva aspecte care i se păreau fie discutabile, fie de-a dreptul pernicioase pentru economia întregului. Atunci a început cataclismul.

Trebuie să lămuresc ceva: generația mea era complet nepregătită nu numai pentru un seism de asemenea anvergură, dar nici pentru cel mai neînsemnat dintre ele; nimeni nu ne pomenise o vorbă măcar despre falii, despre

zona Vrancei, despre tectonica plăcilor, despre dezastrul din 1940, nici la şcoală, nici acasă. La liceu eram proboziți cu farmecul şi frumusețile eternei şi fascinantei Românii, cu bogățiile patriei, nicidecum cu sabia lui Damocles ori cu fuga pământului de sub picioare. Puteam fi neîncrezători în oricine şi orice, numai în pământ nu.

Pe când stăteam destinşi de vorbă în spatele şi în fața biroului sub lumina egală, calmă a lămpii, s-a auzit dintâi ceva ca un urlet înspăimântător venind din toate părțile deodată, un răget animalic de fiară bătrână înjunghiată, scos de rărunchii crispați ai Geei suferinde. N-am ştiut ce-i aia şi ne-am întrebat din ochi unul pe altul, vag alarmați, pe jumătate ridicați din fotolii. Răspunsul a venit numaidecât, odată cu legănarea de barcaz a întregii clădiri; însă cel ce şi-a dat primul seama a fost Mircea, a cărui zodie taurină de Pământ a reacționat violent, instantaneu: „Cutremur!! AFARĂ!!!", a urlat la mine şi la toți ai casei, cu o admirabilă prezență de spirit. Culmea e că pe moment m-am simțit foarte jignit: cum adică?, îți vine un musafir, îl primeşti în casă şi-apoi zbieri la el ca la ultima otreapă? Oripilată, zodia mea de Aer absentă, detaşată, plutitoare, depăşită, era mai aeriană ca oricând. Noroc cu redactorul meu care a înşfăcat pentru noi câteva haine groase din cuier, practic ne-a înşfăcat şi pe noi şi ne-a gonit pe scările blocului în jos, ocazie cu care m-am împiedicat şi am căzut rău pe un genunchi între etaje, la jumătatea drumului către stradă. Şchiopătam, piciorul îmi sângera şi se umfla, cracul pantalonului se sfâşiase, dar eram în sfârşit afară, relativ la adăpost sub bolta cerului amenințătoare şi rece. Automat, am căutat din ochi Luna: se uita şi ea țintă la mine, nemişcată, sinistră, alb-roşie, dar tot mai lividă, cu un mare cearcăn înconjur. Mai târziu am aflat că din cauza blocurilor centrale prăbuşite în primul minut, a norilor de praf şi de moloz înălțați din Bucureştiul supus la cazne, hurducat,

halucinat, Luna primise un halo sau chiar două, care o făceau şi mai teribil inumană. Întunericul era deplin, electricitatea fiind prompt întreruptă, ca şi alimentarea cu gaze (acesta a fost un mare bine, veți vedea îndată de ce). Toți locuitorii cartierului ieşiseră buluc în stradă cu ce bruma aveau pe ei, îngroziți, plângându-se, strigând, gesticulând, vociferând, gemând, chemându-se unii pe alții, încercând să înțeleagă la ce au fost supuşi şi ce va urma. Cea mai bună comparație rămâne aceea a muşuroiului răscolit, din care miile de furnici înnebunite aleargă pretutindeni, încercând să se salveze şi să salveze ceva din dezastrul pe care eu nu-l realizam încă în toată amploarea lui. M-am gândit imediat la Ileana şi la copii, dar nu ştiam cum să fac să ajung la ei; ceva îmi spunea că n-o să fie uşor. Nici n-a fost. Cu toate reperele-i dispărute, oraşul era de nerecunoscut.

După mai bine de jumătate de oră petrecută în plină stradă în aşteptarea replicilor, am cutezat să mă întorc în apartamentul Ciobanilor ca să-mi recuperez la iuțeală scurta groasă cu glugă („gluguşul”, îi spuneam eu cu tandrețe) şi basca de antilopă, recuzitele mele preferate de început de primăvară. După ce m-am despărțit de ei, m-am aşternut drumului şchiopătând, poticnindu-mă, în căutarea plină de neprevăzut a lui Radu, aflat la bunica lui tot în Berceni, dar la o distanță făcută neverosimilă de bâjbâiala prin întuneric, de pierderea completă a reperelor, de ciocnirea cu grupuri de oameni isterizați de nesiguranță şi de veştile contradictorii venite din zona centrală – „au căzut multe blocuri la Universitate, în Rosetti şi-mprejur”, țipau în auzul meu şi eu tremuram pentru că acolo le aveam pe Ileana şi pe Mona la etajul 3 al blocului din strada Paleologu 5A, la o aruncătură de băț de biserica Armenească. Singurele lumini ce pâlpâiau, se întretăiau, dispăreau şi reapăreau țopăind într-un dans macabru erau ale farurilor

de la maşini, ale lanternelor, lumânărilor, chibriturilor, feştilelor şi ale altor mijloace improvizate de iluminat. Mergeam ca în transă, cu ideea fixă de a-i găsi întâi pe Radu, apoi pe Ileana şi Mona în viaţă şi nevătămaţi. Mă rugam pentru ei în neştire, în bobote, rătăcind în haosul acela vizual şi sonor căruia nu-i puteam găsi nici un echivalent în toată viaţa mea de până atunci. Acum, când mă gândesc, cred că singurele aproximări cât de cât evocatoare ar putea fi scenele terifiante prilejuite de bombardamentul aviaţiei anglo-americane asupra Bucureştiului, din 4 aprilie 1944 (tot în zi de 4, Doamne Sfinte!).

Cum-necum, am ajuns în faţa locuinţei mamei Dora, cufundată în acelaşi întuneric de nepătruns şi de rău augur; din fericire, ici şi colo se agitau pe la geamuri luminiţe pâlpâitoare după care m-am ghidat ca să situez cu aproximaţie scara şi etajul. Casa scării fiind într-o beznă totală, am urcat bâjbâind, pipăind pereţii şi balustrada. Am bătut la uşă – soneria nu mai funcţiona, evident – şi mi-a deschis mama Ilenei, în mână cu un sfeşnic cu lumânarea aprinsă; bucuria din priviri i s-a stins când şi-a dat seama că nu ştiam nimic despre fiica şi nepoţica ei (nici telefoanele nu mai mergeau), că abia după aceea mă voi îndrepta spre casă. Oricum, bunica şi nepotul erau bine: Radu, foarte agitat, avea încă temperatură şi ţinea morţiş să fie luat acasă. L-am calmat cum am putut, l-am lăsat pe mâinile bune ale curajoasei şi inimoasei mele soacre şi am purces la drumul cel anevoios, aproape imposibil în condiţiile date, din Berceni până în centru. Nici acum, când vă povestesc toate acestea, nu-mi vine a crede că am trăit aievea întâmplările de mai jos.

Întors în stradă n-am ştiut ce să fac. Nu exista nici un mijloc de locomoţie, nimic. Reintram în infern: lumea pe dos, urlete de sirene ale maşinilor Salvării, Miliţiei,

automobile particulare scăpate de sub control, căpiate, năpustindu-se orbeşte peste oameni sau dând înapoi în lipsa oricăror semne vizibile de circulaţie. A te iluziona că puteai ajunge pe jos în centru străbătând timorat geografia aceea ireală, neguroasă, halucinantă, populată parcă de incubi, sucubi şi ectoplasme era dovada unei utopii inepte. Şi chiar atunci am văzut un taxi gol cu o uşă smulsă, luminat din interior, grăbindu-se în direcţia centrului; am strigat după el instinctiv, cu patosul disperării, fără să mă mai gândesc că e imposibil să oprească şi să mă ia. Omul a încetinit numai ca să-mi facă un semn grăitor de refuz, la care am replicat strident: „De cinci ori preţul cursei!", adică toţi banii pe care îi aveam asupra mea. A şovăit o clipă, apoi a încetinit, lăsându-mă să-l ajung din urmă şi să sar pe locul din faţă de lângă el. „Pot să vă las la Colţei", mi-a spus. M-am bucurat, fiindcă, luând-o la trap prin spatele spitalului, ajungeam uşor la strada Colţei tăiată de bulevardul Hristo Botev şi continuată de strada Sfinţilor, iar de acolo nu era mult până acasă în Paleologu. Bancheta din spate rămânând goală, l-am rugat să mai luăm două-trei persoane disperate până în centru, dacă ne fac semn; a fost de acord, şi astfel maşina plină până la refuz a ajuns într-un târziu dinaintea Colţei, unde ne-a depus pe toţi. După ce i-am plătit aşa cum ne învoiserăm şi a mai primit ceva şi de la ceilalţi speriaţi recunoscători, şoferul a demarat în trombă şi dus a fost. Am orbecăit îndelung prin bezna străduţelor din spatele spitalului, nelăsându-mă impresionat nici de zgomotele sinistre, nici de palele inexplicabile de lumină care veneau, mai bine zis ţâşneau haotic dinspre piaţa Rosetti, unde (aveam să aflu a doua zi) se prăbuşise un impresionant bloc interbelic pe care îl ştiam dintotdeauna, cu mari şi late scări de marmură neagră la intrare, emblematic pentru acel loc. Şi totuşi, tributul ororii abia urma să-l plătesc...

Intrasem bâjbâind pe strada destul de strâmtă a Colței, când prin negreala aceea densă din cauza norilor de praf care îngreunau respirația şi iritau ochii am deslușit drept în față o formă de relief nemaivăzută, o orografie absurdă, inexistentă cu câteva ore înainte, derutându-mi orice simț al orientării: un masiv înalt şi prăpăstios, un carst, un deal negru, un pisc neregulat care îmi interzicea atât înaintarea, cât şi abaterea prin părți. Înapoi oricum n-o mai puteam lua, nici la dreapta, nici la stânga, aşa că am început să mă cațăr pe el din greu, nedumerit, icnind, gâfâind, ocolind peşteri de beton, dâmburi de cărămizi, costişe de moloz, trunchiuri răsucite de țevi. Mintea opacizată, rămasă mult în urma evenimentelor catastrofale, mi-a dat de ştire prea târziu că mă aburcam pe ruinele încremenite, mute, siderale ale altui bloc căzut, din care nu răzbea nici o urmă, nici un ecou de viață. M-am cățărat astfel înainte până la altitudinea unui ipotetic etaj 3, coborând apoi o pantă care mă ducea vertiginos în Hristo Botev; însă cam în dreptul fostului etaj 1 al fostei clădiri m-am pomenit cu un otgon gros înfăşurat în jurul gâtului ca o cobră metalică ucigaşă. Speriat, l-am apucat cu amândouă mâinile şi mi l-am descolăcit cu un fel de scârbă, ca față de o reptilă adevărată. Dacă ar mai fi circulat curent electric prin firul acela de tramvai care atârna în gol de la înălțimea cine ştie cărui stâlp invizibil, m-aş fi prefăcut instantaneu într-o grămăjoară de cenuşă.

Am mers mai departe năucit, cu singura idee fixă de a găsi blocul nostru neatins şi pe soție cu fetița de nici şase luni în relativă siguranță, aşteptându-mă. Aşa a fost: la lumina plăpândă a lumânărilor, Ileana o ținea în brațe pe Mona plimbând-o de colo-colo, dar mai ales pe sub cadrele şi arcadele de beton şi tocurile uşilor. Am liniştit-o imediat în privința lui Radu. Neînțelegând nimic din cele întâmplate, micuța din brațele ei simțea totuşi prin toți porii spaima şi

alarma părinților. În noaptea aceea am dormit de-a valma tustrei pe un pat nefăcut, îmbrăcați gros şi cu un mic bagaj cu lucruri indispensabile la picioare.
Nu mai intru în amănunte. Încetul cu încetul, viața şi-a reluat cursul, dar parcă nimic n-a mai fost ca înainte. Nici noi, prea încercați, nu mai eram aceiaşi. Chiar pe Paleologu, la câteva case de noi, un mare bloc care stătea să cadă a fost golit de locatari şi sprijinit cu o pădure de bârne în interior şi pe sub toate balcoanele. A vedea zilnic ditamai clădirea susținută în cârje nu era cel mai îmbucurător spectacol. Dar tot atunci s-au petrecut fapte de mare curaj, de întrajutorare şi de solidaritate; tovarăşii din fruntea țării au revenit urgent din Africa, unde mai primiseră nu ştiu ce distincții şi doctorate, şi au preluat frâiele tuturor operațiunilor de salvare, aprovizionare şi reconstrucție; în centru vedeai (cu recunoştință, pe atunci) mineri din toată țara, specializați în galerii şi abataje, punând umărul la greu alături de pururi sacrificații soldați cu măşti de tifon la nas şi la gură din cauza infecțiilor, a duhorii; vedeai dulgheri, pădurari şi țapinari corhănind imense trunchiuri descojite de copaci; vedeai camionagii, ceferişti, brutari sosiți cu transporturi de pâine din Moldova, Oltenia, Transilvania, Banat, din toate provinciile şi regiunile; veniseră de la mari depărtări Salvări cu doctori şi infirmiere de primă urgență, cu butelii de oxigen, cu perfuzii, cu medicamente. Cot la cot cu oamenii de omenie apăruseră însă şi interlopi, hoți, bandiți scormonind prin munții de dărâmături sau dându-le târcoale, încercând să fure bijuterii, tablouri, covoare, să smulgă inelele de aur de pe degetele chircite ieşind din moloz, chiar cu prețul tăierii acestora; în replică, toate forțele de ordine, inclusiv Securitatea, instituiseră ceva foarte asemănător stării marțiale. Ca de obicei, ca în tot ce este omenesc, abjectul cu sublimul se întrepătrundeau în acele zile.

Şi mai puteai vedea şi auzi pe Calea Victoriei, pe Dionisie Lupu, în Mântuleasa ceva ciudat, neaşteptat, ceva tulburător care apare negreşit la marile nenorociri în faţa cărora fiinţa umană e neputincioasă: misticii de toate nuanţele, iluminaţii, oratorii stradali anunţând vehement parusia, sfârşitul lumii, necesitatea pocăinţei.
Bucureştenii mai aveau totuşi o salvare: autohtonul, nedezmințitul haz de necaz. Iată şi gluma (scrâşnită, macabră, forţată, şi totuşi glumă) care circula în acele zile:
„Dumnezeu juca şeptic cu pământenii.
Oamenii au dat 7.
Dumnezeu a dat 7,2."
Era intensitatea seismului măsurată în grade Richter.

17 iunie

De-abia aştept să termin aceste evocări. Dacă totuşi mai zăbovesc niţel asupra lor cu inima grea este din pricina fenomenalei încărcături narative a destinelor din preajma noastră sau de care avem ştire; povestite, chiar cele mai crâncene dintre ele îşi găsesc echilibrul, pacea, alinarea şi curgerea aceea domoală ducând spre uitare omenească, spre împăcare divină.
Povestea geologului îndrăgostit în taină şi fără speranţă de o tânără şi foarte frumoasă chimistă din subordinea vajnicei mele bunici (Mamaia), şefă peste un număr impresionant de laboratoare (12) ale Institutului Geologic, se cade depănată aici cu surdina durerii şi a cuviinţei. Doamna Eliza Leonida-Zamfirescu, prima femeie-inginer din Europa, poate din lume, era o legendă vie a Institutului; sârguinţa ei, munca permanentă şi neprecupeţită, marea-i ştiinţă de carte şi caracterul ei dârz, dinamic, dintr-o bucată, sever-nemţesc doar în aparenţă, în realitate cald-românesc, înţelegătoare şi atentă cu oamenii, mai ales cu colaboratorii ei mai tineri şi

mai neexperimentați ce o priveau ca pe modelul vieții lor, impuneau respect, deferență, până şi cadrelor superioare, „superioare” doar prin hram ideologic, care o ştiau catolică ferventă, practicantă în plin „obsedant deceniu”, şi nu-i puteau face nimic. „Nu vă puteți da seama ce însemna doamna Zamfirescu pentru noi, tinerii de atunci – mi-a povestit inginerul Mihai Olteneanu, devotatul ei biograf. Păi, când trecea bunica dumneavoastră pe coridor, ne lipeam de pereți.”

Vezi, de aceea îndrăgostitul geolog, care era deja o capacitate în materia lui, un specialist de prim rang, dar un mare timid pe plan sentimental, stângaci, exagerat de conştient de modestia farmecului său personal, după mai multe asedii eşuate asupra frumuseții clasice a chimistei, i s-a destăinuit îndurerat savantei mele bunici, rugând-o să-l ajute, să-l sprijine pe toate căile, să pună o vorbă bună pentru el. Ştia că un singur cuvințel al ei făcea cât un dialog socratic de maieutică. Mamaia nu s-a grăbit defel; întâi a vrut să se convingă de tăria şi curățenia acelor sentimente. Abia când ele i s-au impus prin sinceritate, adevăr şi putere, a vorbit cu fata.

Din pură întâmplare, am fost prezent la unele din acele discuții. Eram încă student şi petreceam îndeobşte serile/nopțile de sâmbătă şi diminețile de duminică cu vărul Ucu, la bunica noastră adorată, unde ascultam şi imprimam de la radio muzică pe magnetofonul Tesla. Sigur că mă retrăgeam discret în cealaltă cameră, dar şi de acolo se auzeau destule sfaturi, predici, răzvrătiri, plânsete. La început, fata nu l-a vrut şi pace. (Am cunoscut-o şi eu: era o mândrețe, înaltă, zveltă, cu părul blond inelat, cu un ten perfect, uşor bronzat. Ce mai! Mi se scurgeau ochii după ea, dar nu era de mine, nici ca vârstă, nici prin preocupări.) Recunoştea şi ea că pretendentul este un băiat foarte bun,

foarte capabil, foarte îndrăgostit, că orice fată şi l-ar dori de soţ, dar... Şi iar dar...
Mamaia rămânea perplexă şi preocupată după discuţiile acelea pe care le comenta în treacăt şi cu nepoţii. Dar, dârză cum era, conştientă că totul e spre binele colaboratoarei ei preferate, nu s-a dat bătută până nu i-a văzut cununaţi. Desigur, le-a fost naşă. O naşă mulţumită, cu conştiinţa lucrului bine făcut, a datoriei împlinite. Apoi s-au scurs anii şi n-am mai ştiut nimic de perechea în sfârşit potrivită, care avea şi un copil şi îşi vedea liniştită de viaţa ei. Până la ora 21.22 a serii fatale.
Pe când acele ceasului marcau acel moment, soţul nerăbdător, nervos, care îşi idolatriza soţia şi copilul şi abia aştepta să-i revadă, tocmai se întorcea cu trenul la Bucureşti dintr-o deplasare de rutină, normală pentru geologii care bat permanent ţara în lung şi în lat. În legănarea sacadată a compartimentului nu şi-a dat prea bine seama ce se întâmpla cu solul pe care îl studia de atâta timp şi îl cunoştea în cele mai mici amănunte. Sistemele de siguranţă şi avertizare ale locomotivei au acţionat însă prompt şi au oprit trenul în câmp, unde a zăbovit mai bine de o oră. Într-un târziu s-a urnit iar, ducându-şi pasagerii înnebuniţi de veşti contradictorii şi de grave presimţiri la locul de destinaţie. Cum o fi ajuns specialistul nostru acasă? Ce o fi simţit în clipa thanatică monstruoasă când a văzut că „acasă” nu mai însemna nimic pentru el, că nu mai avea pe nimeni, că nu mai avea nimic? NIMENI, NIMIC, instantaneu. A urlat ca o fiară? A gemut ca un om? S-a aruncat cu capul înainte în primul zid? S-a răsucit ca un vierme în ţărână, ameninţând cerul cu pumnii? A încercat să-şi curme viaţa?
Sunt întrebări la care nu avem răspuns. Sunt grozăvii de necuprins cu mintea. Abia dacă pana tragicilor greci s-ar fi muiat în asemenea cerneluri. Omul acela muncitor, corect şi

drept a privit atunci în ochii Moïrelor şi ce a citit acolo nu ne-a spus niciodată. Nici n-am fi suportat.
L-am revăzut întâmplător după mai bine de trei decenii. Suise toate treptele academice, era respectat ca o somitate în domeniul lui. Şi am înţeles atunci că se aruncase într-adevăr înainte, dar nu cu capul în zid, ci într-un vârtej de muncă, specializare, concurenţă, efort, competenţă, ca într-o beţie cu haşiş, cu heroină. A muncit de s-a spetit ca să uite, până când a uitat ce anume trebuia să uite. Şi aşa s-a mântuit.

3 iulie

„Băi gămanilor, ascultaţi aci la mandea, uite cum facem: tu iei Dămăroaia şi Pantelimonu', eu îmi iau Drumu' Taberei şi Cățelu, iar lui Sulică îi lăsăm Bariera Vergului şi Groapa lu' Oatu; e bine?, de-acord băieţii?"
Discuţia asta închipuită între şuţi şi mafioţi pentru împărţirea unor prozaice cartiere bucureştene nu vă spune nimic? Nu vă trezeşte nici o amintire? Nu vă năluceşte nici o poză pe dinaintea ochilor? Nici măcar una cu Cei Trei Mari (cele mai mari stârpituri din lume) prăvăliţi în fotolii la Ialta în februarie 1945, taman luna şi anul când mă năşteam eu? Da, pentru că din Ialta ne tragem cu toţii, eu cu toată generaţia mea. Din discuţia aceea interlopă dintre hahalera americană căpiată de boală, puşlamaua insulară morfolindu-şi insolent trabucul şi tătucul păpuşar care i-a învârtit pe degete cum a vrut a decurs tot ce au trăit apoi şi au pătimit aici patru generaţii. Pentru că patru au fost generaţiile sacrificate cinic la Ialta de *realpolitik*-ul nobilei rase albe anglo-saxone: a bunicilor în ultima treime a vieţii, a părinţilor pe toată durata vieţii lor (cu excepţia primei tinereţi), a noastră aproape în totalitatea ei şi a copiilor noştri în pruncie şi adolescenţă. De aceea, problema

comunismului în România nu trebuie tratată lejer, amatoristic, după ureche, într-o inconştienţă dătătoare de fiori, ci adânc responsabil, fiind vorba de destine spulberate şi de generaţii terfelite. De patru generaţii. Cu bunele şi relele lor.

Dacă înlocuiţi Dămăroaia şi Bariera Vergului cu Grecia şi România, discuţia de mai sus se reia în veşnicie, în toată amploarea ororii ei. „Na-vă Grecia în schimbul României; e bine?, de-acord băieţii?" Aşa s-a negociat istoria celei de a doua jumătăţi a veacului XX, cu un tratat între tâlhari mâzgălit pe un şerveţel de foiţă – mai potrivit era de hârtie igienică. În atari condiţii nu e de mirare că „părţile" au încercat de îndată să se fenteze reciproc: *tavarişcii* şi-au băgat imediat coada în Grecia, încurajând pe toate căile o răzmeriţă procomunistă „spontană", reflectată prompt până şi în cinematografie. *Nu e pace sub măslini* s-a numit filmul „artistic" tendenţios la care am fost dus obligatoriu cu toată clasa. Numai că britanicii s-au încruntat atunci urât, s-au preschimbat rapid în buldogii care sunt (sau care erau, cel puţin) şi nu s-au lăsat duşi de pe tărâmurile panelenice.

Toată lumea s-a întrebat, se întreabă şi se va întreba în perpetuitate de ce au cedat anglo-americanii în halul acela în faţa sovieticilor la sfârşitul războiului, când purtau cunună şi nimb de învingători; explicaţia bălmăjită, în care nimeni nu crede de fapt, a fost că erau tare slăbiţi şi obosiţi sărmanii după atâtea ostilităţi şi că nu căutau decât pacea cu tot dinadinsul. Nu e adevărat: tocmai demonstraseră cu prisosinţă că erau ultraputernici, că aveau arma cea mai distrugătoare din întreaga istorie a omenirii, arma nucleară, pe care oricând o puteau folosi împotriva oricărui duşman. Şi-atunci? Problema nu e că n-au putut, ci că *n-au vrut*. Ajungea să se zborşească puţin apusenii la ruşi, că îi şi expediau rapid dincolo de Nistru (dar *atunci*, nu mai târziu, pentru că mai târziu însemna prea târziu). Nu cumva şi

pentru ei popoarele sacrificate din Centrul şi Estul european erau de mâna a doua şi îşi meritau soarta? Ciudat: aşa gândea şi Hitler...

Iar britanicii ar face bine să ne întrebe şi pe noi cum îl vedem pe scofala lor de *Sir* Winston Leonard Spencer Churchill, premiu Nobel pentru literatură (!!! da, da, nu muriți de râs!): ar auzi expresii pigmentate şi înjurături pline de miez. Când au încercat cu timiditate şi fereală să le amintească moscoviților că au şi ei, conform ruşinosului acord de procentaj de pe şervețelul mototolit, vreo 10% influență în țările române, li s-a răspuns răspicat cu o neaşteptată intonație prepalatală chinezească: ciuciu.

Este şi acesta un mod de a scrie istoria. După cum un altul ar fi să ne imaginăm ce s-ar fi întâmplat dacă ar fi câştigat *ceilalți*: în cazul nostru, îl văd perfect pe mareşalul Antonescu asumând rolul lui Franco şi pregătind țara pentru domnia lungă şi îmbelşugată a regelui Juan Carlos I al nostru, adică a lui Mihai I. Dar nici asta n-a fost să fie. Nimic n-a fost să fie.

Oricum, între cele două instantanee fotografice rămase să ne otrăvească viața: al Führerului isteric făcând clăbuci la gură şi al celor trei mangafale/puşlamale/secături tolănite care şi-au arvunit fără nici un drept soarta lumii, noi n-am prea avut de ales. Cu consecințele de rigoare. În calea ursului moscovit ieşit din hibernare scitică şi asmuțit din bârlog, apusenii au aruncat ciozvârte însângerate, ca să-i amâne înaintarea. Una din aceste ciozvârte s-a numit România, alta – Polonia ş.a.m.d. Cu prețul lor, Occidentul „luminat şi democratic" s-a pus cinic la adăpost şi şi-a clădit bunăstarea. Cu prețul lor, nu altcumva, ați înțeles? Iar noi, cei de aici, cele patru generații înşelate de care pomeneam, ne-am trezit înglobați în Imperiul Roşu în chip de satrapii orientale guvernate de noul Persepolis şi am fost în realitate cetățenii veşnic înjosiți ai unor *republici socialiste sovietice*

care întâmplător se numeau România, Bulgaria, Ungaria etc., dar s-ar fi putut numi la fel de bine Parția, Sarmația sau Bactriana. Asta a fost istoria sumbră a anilor ‘50. Mai apoi, în deceniul următor, „ciozvârtele” însângerate din marele blid sovietic şi-au redescoperit cu greu, cu sacrificii, naționalitatea şi mândria, şi au procedat în consecință, în vederea dobândirii unei independențe relative, deranjându-i însă foarte tare pe consumatorii lor marxist-leninişti-fripturişti-kaghebişti-posmagişti care au acționat cu violență în cazurile Ungaria şi Cehoslovacia şi cu neîncredere, viclenie, aşteptare şi pândă răzbunătoare în cazul României, ce începea să le şadă ca osul în gât. Os de care s-au dezbărat în decembrie 1989 cu prețul a peste o mie de vieți.

6 iulie

Time is money, hai? Păi bine, americani zevzeci după care ne luăm noi ca orbeții, puteți pune semnul egalității între cea mai abscons-covârşitoare entitate metafizică desfăşurată în plan divin şi cea mai penibil-stringentă nevoie materială omenească fără nici o reverberație în absolut?
Dacă da, atunci să vă văd cu ce *bani*, cu ce miliarde de dolari strânşi în bănci veți răscumpăra – ajunşi la capătul vieții, când mai aveți de trăit numai un sfert de oră – încă zece minute, încă cinci, încă unul, încă o clipă, o fărâmiță de *timp*?

31 august

E normal, e bine şi cinstit să fiu şi să rămân un mare nostalgic; nostalgia este unica dovadă că timpul ce mi s-a dat merita să fie trăit. Aşa l-am trăit şi eu, din plin, deşi el, timpul acela, a fost plin de ciudățenii inexplicabile, de înşelăciuni perverse, de răsuciri şi răsturnări dramatice de

situații, de întrebări incomode care abia acum în urmă nu numai că mă solicită presant, dar mă şi istovesc cu vicleniile, meandrele şi dedesubturile lor viperine, murdare, foarte incorecte politic. Analizându-le din perspectiva lui, a timpului, ajungi fără să vrei la o stare de perplexitate absolută care se rezolvă doar prin strigătul indignat al generațiilor mințite: DE CE? De ce s-a întâmplat aşa?

Să vedem. Aproape 50 de ani din existența mea şi a generației mele au fost intoxicați, otrăviți, spurcați de aşa-zisa înfruntare pe viață şi pe moarte dintre cele două sisteme diametral opuse: capitalist şi comunist. Schematic vorbind, sau cât mai simplist, le vedeai (erai condiționat să le vezi) ca pe doi giganți prinşi într-o încleştare titanică, amenințând cerul şi pământul, ferm decişi să câştige sau să moară, eliminându-se feroce unul pe altul. Chiar aşa să fie? Nicidecum. Comunismul, ca teribil experiment socio-economic-politic, a fost în mod deliberat creat şi întreținut de capitalism în mai toate fazele lui, până la cea finală, când n-a fost lăsat să moară. Trenul blindat în care virusul Lenin era inoculat Rusiei de imperialismul prusac, cu milioanele de mărci germane destinate distrugerii vechiului regim şi încheierii unei ruşinoase păci separate, a fost mânat din urmă şi de monstruoasele favoruri milionare, dese, generoase şi repetate, ale bancherilor de pe Wall Street. DE CE?

Dar să mergem mai departe. Tot capitalismul a salvat Uniunea Sovietică, „bastionul păcii", atunci când însăşi existența ei era primejduită. A ajutat-o în Marele Război pentru Apărarea Patriei, cu arme, muniții, avioane, camioane, nave, hrană, bani etc. etc., deşi ajutorul acela nu a fost niciodată recunoscut, ci contestat sever de beneficiar. Chiar mâine se împlinesc 70 de ani de la declanşarea celei de a doua mari conflagrații mondiale prin invazia germană asupra Poloniei, urmată de cea sovietică împotriva aceleiaşi

victime. Ca întotdeauna, învingătorii şi-au pritocit propria versiune a evenimentelor, difuzată pe toate căile multimedia şi învăţată apoi docil/servil de generaţiile postbelice. Conform acelei scheme, Hitler a dorit anihilarea în bloc a democraţiilor occidentale, pe care tot în bloc le disprețuia, pentru a se putea apoi concentra asupra nimicirii Uniunii Sovietice. Nimic mai fals. Führerul a urmărit cu îndârjire înfrângerea Franței, e adevărat, ca să răzbune umilirea Germaniei în Primul Război Mondial, dar intenţiile lui privind Imperiul Britanic erau cu totul altele: a încercat în fel şi chip să şi-l alieze ca partener natural (în viziunea sa) în marele marş spre Răsărit, admirând dintotdeauna caracterul englezilor, cerbicia lor, societatea lor şi mai ales formidabila lor putere navală. Dovadă stau gesturile-i inexplicabile de bunăvoinţă la adresa „perfidului Albion" – rog studiaţi cu atenţie oprirea din senin, prin ordin de sus, a atacului blindatelor şi aviaţiei Reichului care prinseseră ca într-un cleşte contingentul britanic la Dunkerque, facilitându-i acestuia o retragere onorabilă dincolo de Canal prin intermediul sutelor de ambarcaţiuni venite în ajutor şi lăsate să-şi facă treaba aproape nestingherit; 340 000 de vieţi au scăpat atunci din cursa aceea de şoareci –, culminând cu „misteriosul" zbor al lui Rudolf Hess, moştenitorul desemnat al lui Hitler la conducerea celui de al Treilea Reich (altfel spus, Delfinul lui), trimis personal cu un mesaj de pace şi de alianţă pe care nu l-a ascultat nimeni, fiindcă absolut toţi oficialii englezi de rang mai înalt au primit consemn să nu-l întâlnească pe pilotul singuratic şi să nu-şi plece urechea la propunerile lui. Brusc, toată Anglia surzise. DE CE? Hess a fost arestat imediat, judecat la sfârşitul războiului de puterile aliate şi închis pe viaţă, ca unic deţinut, la Spandau, unde s-a sinucis (oare?) într-un târziu. Din nou, DE CE? Cine şi de ce nu trebuia să audă versiunea lui? Justifica secretul acela întreţinerea şi paza

armată a unei întregi închisori de maximă siguranţă? Probabil. Că Delfinului i s-a închis gura, întâi provizoriu, apoi definitiv, nu mai încape îndoială.
Oare cunoaştem măcar o parte din tainele celui de al Doilea Război Mondial? Nu ne putem întreba de ce din două rele a fost ales „răul cel mai mic", adică tovărăşia cu Stalin? Era acesta răul cel mai mic? Chiar era? Sau o altă întrebare: n-a fost tot holocaust şi masacrul sovietic de la Katin? De la ce număr de victime în sus se consideră a fi holocaust? O ucidere în masă rămâne tot ucidere în masă, adică holocaust, indiferent dacă morţii se numără cu miile sau cu milioanele.
Întrebările incomode se înghesuie şi se calcă pe picioare când ajungem la sfârşitul războiului. Cea mai oribilă dintre ele: de ce Aliaţii le-au făcut cadou sovieticilor nu numai cucerirea Berlinului cu toată încărcătura ei simbolică, militară, istorică, politică şi socială, ci şi a unei jumătăţi de Europă? DE CE? De ce a trebuit să plătim noi pentru toate micimile, aberaţiile, laşităţile, josniciile şi miopiile occidentale?
Pariem că n-o să ne răspundă nimeni la asta?
Mi-au trebuit peste 64 de ani de viaţă ca să mă conving că toată istoria lumii dospeşte de stupiditate, rapacitate, cupiditate, cruzime, ingratitudine, aroganţă, intoleranţă, ignoranţă, depravare, silnicie, corupţie, minciună şi crimă. Recunosc că alţii au ajuns la această concluzie mult mai devreme.

2 septembrie

De peste trei decenii, aventurierul cu o viaţă demnă de un roman, inteligentul, perspicacele şi clarvăzătorul prozator spaniol Alberto Vázquez-Figueroa, fost corespondent de război ca şi Arturo Pérez-Reverte, atrage atenţia nelimitatei,

lipsitei de măsură „civilizații demente” instituite de omul alb de aproape două secole încoace că se îndreaptă galopant spre pieire prin risipa inimaginabilă de resurse naturale fatal limitate. Dispariția sutelor, poate miilor de specii animale, poluarea aerului şi a apei mărilor şi oceanelor, defrişarea masivă a codrilor şi pădurilor ce constituie plămânii Terrei, deversarea de substanțe chimice ucigătoare în rețelele de apă ajungând la râuri şi fluvii, atentatul industrial împotriva stratului vital de ozon şi atâtea şi atâtea catastrofe ecologice petrecute zilnic sub ochii noştri deja obişnuiți cu nenorocirile de tot felul sunt tributul insuportabil plătit de omenire idolului tălâmb al Progresului cu orice preț. Un singur exemplu printre multe altele date de romancierul spaniol este revelator: sistemul tout-à-l'égout al banalelor noastre closete din toate locuințele „civilizate”. Nimeni nu se gândeşte ce risipă incredibilă face prin simpla tragere a lanțului de la WC: pentru câțiva centilitri de urină, omul „civilizat” declanşează miniavalanşa a peste 7 litri de apă filtrată, dulce, bună de băut! Înmulțiți cifra aceasta cu numărul propriilor vizite la toaletă şi cu acela al persoanelor din casă şi veți obține un total greu de imaginat: zilnic, circa 150 de litri de apă potabilă de familie formată din patru persoane, deşertați odată cu dejecțiile umane. Încercați să vizualizați această cifră sub forma a 150 de sticle de apă bună şi curată înşirate prin toată locuința. Or, dacă asta se întâmplă într-un singur apartament, ce trebuie să fie la scara întregului bloc? Dar a cartierului? E imposibil, e prea mult; totuşi asta facem noi zilnic şi mecanic, fără nici o tresărire de alarmă, dar nici de imaginație. Autorul spaniol nu stă cu brațele încrucişate contemplând aberanta risipă; el propune captarea în fiecare apartament a apei menajere folosite (la spălat, gătit, curățenie etc.) şi acumularea ei în rezervorul de la toaletă. Fleacuri? Puteți numi aşa ceva „fleacuri”?

Din banii obținuți pe drepturile de autor de la zecile lui de romane, Vázquez-Figueroa a făcut ceva extraordinar: a conceput şi realizat în Spania o modernă fabrică de desalinizare a apei de mare, fiindcă e convins că apa, mai bine zis lipsa apei, va fi marea problemă a secolului care abia a început, ducând la conflicte, ba chiar la grave înfruntări armate. Risipa iresponsabilă a lichidului vital se va traduce într-un viitor nu prea îndepărtat printr-o criză acută din care nu vor ieşi decât țările care se pregătesc încă de pe acum să-i facă față. A doua criză, cea alimentară, la rându-i inevitabilă, va fi un corolar al celei dintâi, mult mai gravă. Autorul spaniol pune degetul pe rănile supurânde ale unei civilizații sinucigaşe.

Şi asta încă n-ar fi nimic. Critica lui amară, dreaptă şi tăioasă se îndreaptă împotriva omului alb, marele tâlhar ecologic, inconştientul absolut, depredatorul, omorâtorul animalelor şi siluitorul naturii. Nici pieile-roşii, nici aborigenii australieni sau amazonieni, nici africanii, nici asiaticii, care vânau exact cât le trebuia pentru susținerea familiei sau a tribului, nu au decimat vreodată animalele doar aşa, de dragul uciderii, cum a făcut-o omul alb în Europa, America, Africa, Asia. Soarta bizonilor americani, a elefanților africani, a tigrilor indieni, ca să nu ne referim decât la cazurile cele mai monstruoase, a fost pecetluită din momentul apariției omului alb pe celelalte continente. Şi totuşi, din bizoni nu lua decât pielea, uneori şi căpățâna întreagă ca trofeu, iar din acel impresionant monument al naturii care este elefantul folosea doar fildeşii, trompa (delicatesă alimentară) şi cele patru labe, pentru confecționarea unor „elegante” coşuri de hârtii, din cele de pus sub birou. Vă puteți imagina aşa ceva? În schimb, vi-l puteți închipui cu uşurință pe „importantul” lord englez (o stârpitură nenorocită) înarmat cu ultimul tip de puşcă de vânătoare cu gloanțe dum-dum explodând în creierul

superbului pahiderm, pozând apoi nonşalant cu piciorul pe enormul trup doborât.
Frumoasă lume, frumoase obiceiuri! Cum de ne mai rabdă Bunul Dumnezeu?

5 septembrie

Cum de ne rabdă Dumnezeu şi pe noi cei de aici, prinşi în geamparalele vulgare ale aliaţelor electorale în vederea alegerilor prezidenţiale din toamnă şi dispuşi la toate compromisurile cu partidul etnic UDMR pentru captarea voturilor concentrate ale maghiarimii care deja a stabilit autonomia, legile, graniţele şi steagul aşa-zisului Ţinut Secuiesc, un fel de Kosovo implântat ca un jungher în inima ţării? Dacă printr-o minune clasa politică românească ar decide patriotic ignorarea totală a UDMR ca „parteneră", silenzio stampa în ce o priveşte şi scoaterea ei din jocurile politice şi calculele electorale, aceasta s-ar dezumfla peste noapte şi n-ar mai însemna nimic chiar de a doua zi. Aşa ar fi făcut marii români care şi-au sacrificat sănătatea şi viaţa în cele două războaie mondiale, aşa ar fi făcut bunicii mei Tatati şi Mamaia, care s-au cunoscut pe front, el luptând în primele linii româneşti ale celui dintâi şi ea îngrijind exantematici şi primind de la regina Maria, în semn de preţuire, poza ei semnată şi înrămată frumos într-un cadru sculptat cu cifrul ei şi cu motive naţionale; aşa ar fi făcut părinţii mei în al doilea, Mama continuând tradiţia adevăratelor doamne ale acestui neam, dedicându-şi prospeţimea tinereţii îngrijirii marilor mutilaţi şi, ca infirmieră decorată cu cel mai înalt ordin sanitar al României, primind vizita reginei-mame Elena în corturile care musteau de suferinţă ale Crucii Roşii.
Vorba Poetului cu majusculă: „De-aşa vremi se-nvredniciră cronicarii şi rapsozii." În schimb, saltimbancii şi irozii pnl-

psd-pdl ai veacului nostru decăzut, acarienii ăştia trăgându-se cu toţii din pcr şi roind să se înfrupte dintr-o Românie cândva mândră şi frumoasă, pe care o preferă hoit ca să-şi satisfacă pornirile matricide, îşi dau mâna într-o voioşie până şi cu duşmanii ei declaraţi, numai să se vadă în jilţurile puterii. Că, deh, asta-i pohta ce-au pohtit şi o tot pohtesc de două decenii pe spinarea noastră. Din ‘89 încoace, „boborul” a primit cu recunoştinţă pâine şi circ: pâine proastă turcească plină de drojdie şi afânători şi circ mediatic-politic-electoral cât cuprinde.
Mi-e teamă că politicianismul virulent, trădător, rău şi îngust la minte este unul dintre marile noastre blesteme naţionale, de care eu cu toată generaţia mea, prin specificul perioadei când am apărut pe lume, am fost scutiţi cu desăvârşire.

16 septembrie

Într-o dimineaţă frumoasă de toamnă blândă şi târzie, sub un cer somptuos de un albastru regal liniat capricios de zborul unor întârziate păsări migratoare, te îndrepţi cam fără chef către serviciul tău. Ai o slujbă nu prea grozavă, dar care îţi oferă măcar posibilitatea unui trai decent, chiar dacă la limita de jos a grilei de salarizare. Din moment ce ai făcut Literele, nici nu te aştepţi la altceva. Ca să scurtezi din drum, tai prin Cişmigiu spre strada Nuferilor şi te bucuri de liniştea şi de aerul înmiresmat al marii grădini care ţi se pare şi acum tot aşa cum ţi s-a părut întotdeauna: cel mai frumos dar făcut vreodată bucureştenilor. Probabil că plouase noaptea, fiindcă altfel nu ţi-ai putea explica multele şi nemişcatele oglinzi lichide ale băltoacelor lătăreţe pe care ochii tăi le înregistrează neutru, pe când paşii tăi se străduiesc să le ocolească mergând neabătut spre serviciul unde oricum ai întârziat deja. Şi deodată, în dreptul

Izvorului Eminescu, se produce declicul: eşti scurtcircuitat de miracolul seninului ceresc de Sus captat în rotocolul de apă stătută şi nu prea curată de pe Jos. Într-o fracţiune de secundă ai atins Ideea şi îţi dai seama cu o spaimă fericită, de fapt cu o harică zguduire, că în tine porneşte să picure, să susure, nu o simplă compoziţie lirică, ci mirifica Poezie a începuturilor, atunci când uimirea şi adoraţia în faţa Lumii duceau nemijlocit la poezia contopită cu muzica şi cu dansul sacru. Iei repede ceva de scris, orice, poate chiar biletul de troleibuz cu care ai venit până aici, şi pe dosul lui mâzgăleşti cu pixul din buzunarul de la piept câteva cuvinte pe care să le pritoceşti apoi mult mai târziu, la biroul tău, când vei avea un moment de linişte. E doar o schiţă a ideii care te-a ales, te-a vizitat, ţi-a zâmbit din zborul ei cast, şi care la sfârşitul zilei se va rotunji frumos într-o poezie ce conţine realitatea, toată realitatea, aşa cum picătura de chihlimbar înveşniceşte în ea un zbor de gâză din Pleistocen:

Deodată, balta de pe-alee, la picioare
mi-aşterne zbor de păsări călătoare
răsfrânt în ea. Cu fruntea mea plecată
culeg din smârc plutirea, dintr-odată,
şi mă-nfior de înţelesul ce-şi înmoaie
seninul pur în stropii cei de zoaie.

Este o poezie a mea, una din cele multe scrise în starea de graţie a intuiţiei primordiale. Am încercat să vă prezint contextul compunerii ei, proza de dinaintea sunetelor pure, pentru a o gusta, a o înţelege *in statu nascendi*. Oricine o poate simţi şi pricepe, pentru că am fost, sunt, am rămas adeptul simplităţii absolute în arta cuvântului, de fapt în orice artă. Lumea e simplă, viaţa e simplă, frumuseţea e simplă şi directă. Tot ce se abate de la simplitate îmi miroase a impostură.

Şi totuşi, versurile mele, în general, nu au cunoscut succesul, nici de critică, nici de public. De ce – nu ştiu. N-o

voi şti niciodată, iar problema nici nu mă mai preocupă. Să fie oare eleganța simplității chiar atât de rafinată? În ce mă priveşte, simt că mi-am făcut datoria; or, dacă eu mi-am făcut-o, înseamnă că alții n-au procedat la fel.

Între fire şi
Ziditor
voiam să las întipărită
urma pe pajiştea pustie.
Dar ce folos,
când orice urmă
e ştearsă de o târâtoare.

Nu sunt amar, nici îndurerat, poate doar resemnat. Fără îndoială, îmi doream să fiu cunoscut şi apreciat, orice poet îşi doreşte asta, dar nu din orgoliu, ci din conştiința lucrului bine întocmit. N-a fost să fie.

Mă mai îngăduiți cu o poezie? Promit aceeaşi concizie:

O lungă ezitare înaintea
înfruntării cu destinul:
prelung moment de linişte,
de imponderabilitate, de
absență. Apoi
în jur viorile decolează
şi Muzica ne-aruncă în genunchi.

3 octombrie

În săptămânile din urmă am înghițit Cronin cu nemiluita – doctorul A.J. Cronin, pe care îl consider cel mai demn urmaş al lui Dickens –, recitindu-i cu acelaşi viu interes adolescentin de pe vremuri Sabia dreptății, Grădinarul spaniol, Gran Canaria, Doamna cu garoafe şi mai ales neuitatele, fundamentalele Citadela, Drumul lui Shannon, Castelul pălărierului, Sub stele (o radiografie a răutății omeneşti în stare aproape pură) şi capodopera absolută

Cheile Împărăției. La capătul lecturilor şi relecturilor am rămas cu aceeaşi perplexitate pe care v-o împărtăşesc acum vouă: cum se face că acest hărăzit romancier de foarte bună calitate a dispărut într-o asemenea măsură de pe firmamentul Literelor, încât ultimul Larousse ilustrat „uită" să-l menționeze!? Iată cea mai dură nedreptate ce i se poate face unui excelent prozator din neîntrecuta şcoală realistă britanică: este consacrat, dar necitit...

Îl iubesc mult pe Cronin, situându-l în preferințele mele romaneşti imediat după maestrul său şi al tuturor, Charles Dickens. *Cheile Împărăției* este o carte ce cu greu poate fi egalată, nicidecum întrecută; în semn de respectuos omagiu, i-am preluat primul titlu de capitol, plasându-l în fruntea acestui volum, şi pe ultimul, pe care l-am caligrafiat la sfârşit în chip de *coda*.

Şi totuşi... şi totuşi nici măcar acest sensibil, demn, uman şi moral scriitor de incontestabilă valoare nu a putut scăpa de influențele nu totdeauna recomandabile ale epocii lui, astfel că neconcludenta *Doamna cu garoafe*, apăsătoarea *Arborele lui Iuda*, ba chiar mult-îndrăgita de mamele noastre *Gran Canaria* au pe ici, pe colo răbufniri de teatru bulevardier. Cât despre ultim-amintita carte de succes, le-aş face-o bucuros cadou majorității politicienilor noştri actuali şi tuturor iredentiştilor maghiari, cu titlul niţeluş schimbat: *Gran Canalia*.

Bunul doctor poate fi liniştit în eternitatea lui; ne-a lăsat o adevărată Citadelă literară. Dar e pasionant să constați cum stilul unei epoci îşi marchează subtil cărturarii: Cronin este un exponent inconştient al Art Nouveau, după cum Thomas Mann rămâne un întârziat, dar definitiv avatar Biedermeier.

4 octombrie

Noi, cei din România, care – motivat ori ba – ne plângem de toate şi de tot, nu avem dreptul s-o facem. Noi nu prea ştim ce înseamnă lipsa absolută, nici sărăcia cea mai lucie, nici seceta de ani şi ani de zile, nici înspăimântătoarea măreție a deşertului care este o învolburată mare cu valuri de nisip, nici masacrele africane intertribale, nici războaiele civile care lasă în urmă îngropate mine antipersonal ce explodează când copiii neştiutori se joacă peste ele, omorându-i sau mutilându-i pe viață (vezi teribila mărturie a lui Henning Mankell din cartea sa Secretul focului). Nu ştim nimic din toate astea, dar de jeluit tot ne jeluim câtu-i ziulica în ieremiade nesfârşite.

Considerațiile de mai sus mi-au fost impuse de o simplă fotografie. Simplă? Poate, deşi nu cunosc ceva mai oribil ca poza pe care mi-a trimis-o prin e-mail, fără comentarii, bunul meu prieten Andy. Într-adevăr, fără nici o remarcă, fiindcă ce marginalii poți adăuga la însuşi portretul ororii? Poza este atât de simplă în grozăvia ei, încât te covârşeşte nu când o priveşti, ci când o revezi în minte şi gândeşti la ea. A făcut înconjurul lumii, dar asta n-a schimbat nimic din datele esențiale ale unei nedreptăți istorice seculare. Iată ce reprezintă:

Într-un peisaj arid, dezolant, în prim-plan o fetiță africană de vreo cinci-şase anişori, costelivă, fără nimic pe ea în afară de câteva mărgele înduioşătoare la gât, a căzut pe brânci de slăbiciune sub un soare de foc, în drum spre cea mai apropiată misiune umanitară unde ar putea primi un bol cu mâncare. Ea nu va ajunge însă niciodată acolo, căci din poziția ei îngenuncheată, chircită, aplecată mult înainte se desprinde sfârşeala bietei ființe nevinovate ajunse la capătul scurtei ei căi pământeşti. La nici un metru în spate se ține placid un vultur hoitar pleşuv mai mare decât fetița, aşteptându-şi răbdător momentul: începutul festinului. Un ciudat instinct le face pe păsările astea sinistre să nu se

repeadă la victimele lor cât sunt încă vii, chiar dacă viața din ele abia mai pâlpâie, fumegă şi e gata să se stingă.
E portretul unui sfârşit atroce, nedrept, strigător la cer, cu numai două personaje (dar ce personaje!), şi nu ştiu ce te poate revolta mai tare: inexorabilitatea finalului, fatalitatea ce se cerne peste copila născută greşit într-un moment greşit pe un meridian greşit într-o istorie greşită, sau gândul înspăimântător că omul care a apăsat pe declanşator a preferat să obțină un clişeu unic, aducător de venituri şi de faimă, decât să arunce naibii aparatul de fotografiat, s-o salte repede în brațe pe plăpânda fetiță-schelet şi să se năpustească cu ea ca disperatul spre primul punct de ajutor?
Poza aceasta m-a făcut să-mi fie brusc greață de mult-trâmbițata condiție umană.

5 octombrie

Revin cu lămuriri: chiar azi, fiica Profului, Coca, parcă simțindu-mi de la mari depărtări jalea şi deruta, mi-a trimis şi ea prin e-mail imaginea pe care am încercat să v-o descriu mai sus cu inima strânsă, în cadrul unui material grafic mai vast, intitulat 50 din cele mai extraordinare fotografii din lume. Este, în ordine cronologică, poza 45 din totalul de 50. Da, a făcut înconjurul planetei; da, autorul ei, un oarecare Kevin Carter care după difuzarea fotografiei n-a mai fost un oarecare, a primit pentru ea Premiul Pulitzer la începutul anilor ‘90. Păi se putea altfel?!
Şi ce-i cu asta? A schimbat zguduitorul clişeu ceva din percepția mondială asupra tragediei africane? A determinat măruntele la suflet „mari Puteri” să trimită avioane peste avioane cu surplusul lor alimentar pe care îl aruncă la porci ca să nu-i scadă valoarea comercială şi cu tone de apă? Să fim serioşi!

Dar întrebarea cea mai insidioasă, cea mai inumană, cea mai atroce a rămas să mă tortureze: a strâns-o oare la piept Kevin Carter pe fetița muribundă şi a sărit cu ea în jeepul cu care s-o fi fâțâit prin toată Africa în căutare de poze percutante, ducând-o rapid la cea mai apropiată misiune religioasă sau umanitară, salvând-o? Nici nu îndrăznesc să-mi răspund singur la întrebare...

12 decembrie

Din cauza zodiei mele prea idealiste, am fost întotdeauna egalitar şi democratic. Acum, în pragul vârstei de 65 de ani, nu mai sunt aşa. Nu mai cred în egalitatea dintre oameni, decât poate în fața lui Dumnezeu în ceruri şi a legilor pe pământ, dar nicidecum între ei. Oamenii diferă imens sub raportul inteligenței, al înzestrării sufleteşti, al caracterului, intereselor, voințelor şi metodelor puse în mişcare pentru atingerea scopului.
Nu mai sunt nici democratic, fiindcă viziunea aceasta păgubos de generoasă poate fi aplicată doar societăților cu adevărat înaintate, culte, civilizate, cu un acut simț al valorii, datoriei şi răspunderii, nu unora primitiv-instinctive, violent-resentimentare, ca a noastră. Nu pot fi de acord, de pildă, ca votul meu în chestiuni esențiale pentru devenirea românească să fie neutralizat ori infirmat de cel contrar, al unui manelist de duzină. Între noi nu poate fi nimic comun, nu însemnăm acelaşi lucru nici în viața asta, nici în ailaltă, şi nu lăsăm în urma noastră aceeaşi urmă. Dacă o hotărâre a mea îndelung cumpănită şi luată în cunoştință de cauză este anihilată de opinia contrară a vag alfabetizatei țațe Frosa din Adunații Copăceni, nu mai e nimic de făcut. Egalitate? Păi cum adică, Mama mea cinstită până la Dumnezeu, demnă şi dârză, devotată şi iubitoare, generoasă şi luminoasă era totuna cu o „paraşută” care face trotuarul

pe centura Bucureştilor? Or, din păcate, ăsta este efectul pervers al democrației prost înțelese: votul altruiştilor fi-va anulat de interesații cei mai abjecți; al minților luminate – de pâlpâirile incoerente din cortexul macerat în țuică al unor bețivani situați la limita de jos a umanității; al celor care într-adevăr îşi iubesc țara – de sumedenia celor născuți aici doar din întâmplare şi care nu îşi pun niciodată problema ethosului românesc. Parcă îl şi văd pe moşul rufos, puchinos, păduchios şi pârțăgos care a anulat cu votul lui votul rafinatului Petru Creția. Sau al lui Alexandru Paleologu. Sau al lui Petre Țuțea. Abia scăpați de la „mititica", doi mardeiaşi siniştri aparținând unui clan fioros de „băieți de băieți" îi anihilează cu voturile lor contrare şi pe Radu Albala, şi pe Octavian Paler. Iar pe Corneliu Coposu îl contracarează Vali Vijelie. Şi exemplele ar putea continua.
Nu mai sunt de acord nici cu principiul majorității: în cazul nostru specific, o turmă apatică, neinstruită, indiferentă, incapabilă de judecată proprie şi de documentare în chestiuni de interes major, cumpărată cu un kil de făină sau o sticlă de ulei, poate băga oricând pumnul în gura celor puțini pentru care acele chestiuni sunt de o însemnătate vitală, depăşind interesul de moment.
S-a spus corect că bine ar fi fost să fim ceva mai nemți; voi completa însă, spunând că şi nemților le-ar sta mai bine să fie nițeluş români. Undeva la jumătatea distanței dintre unii şi alții situez eu tipul uman inexistent cu care m-aş fi putut înțelege de minune.

2010

14 ianuarie

Oricât ar părea de ciudat, de inexplicabil sau de necrezut, în anii ‘50 şi ‘60, mai precis în decada 1955–1965, dar şi mai târziu, Bucureştiul era un oraş deosebit de curat şi de îngrijit. Era iubit. Deşi nu sunt un om umblat prin lume, aş îndrăzni să afirm că făcea parte din liga întâi a capitalelor celor mai dichisite de pe mapamond. De stropitul şi spălatul lui zilnic (de fapt, de două sau chiar de trei ori pe zi – am trăit s-o văd şi pe asta!), de îngrijirea copacilor, a scuarurilor, rondurilor, răsadurilor de flori se ocupa o armată întreagă de salopete albastre aburcate pe ditamai camioanele-cisternă şi de fustele creţe şi înflorate ale unor oacheşe lelițe avaramú cu basmaua înnodată pe frunte. Oastea aceea guralivă cotropea atât străzile centrale, cât şi pe cele periferice, într-o devălmăşie pigmentată de strigăte, chicoteli, hârjoneli şi neaoşe înjurături. Dar îşi făcea treaba: mătura cu jeturi largi de apă praful depus peste noapte pe caldarâm şi zăbovea cu furtunurile la rădăcina fiecărui arbore, fiecărui copăcel mai răsărit de pe ambele părți ale străzii. Vasăzică nu numai centrul era spălat, doar aşa, de ochii lumii, ci fiece străduță/stradelă/uliță/ulicioară/intrare/fundătură în parte. Timpurile adverse m-au făcut să copilăresc (frumos, natural, normal, bucuros) prin Florească, Salcâmi, Victor Manu, nicidecum în cartierele rezidențiale de unde toți ai mei fuseseră izgoniți în favoarea noii protipendade născute din luminosul principiu marxist-leninist „scoal’, bă, tu ca să stau io”. De aceea pot depune liniştit mărturie că în fiecare dimineață după ora 9 şi în fiece după-amiază după 17, ca nişte omizi şiroind de apă, se târau de-a lungul străzilor copilăriei şi adolescenței mele cisternele doldora, în urma cărora frunzişul era încă mai verde, iar florile, încă mai proaspete.

Septuagenarii şi sexagenarii de acum îşi vor fi amintind cu plăcere nesfârşitele tufe de trandafiri roşii care se întindeau ață, aromind atmosfera, în Piața Victoriei, de-a lungul întregului Bulevard al Aviatorilor pe ambele „maluri" ale traseului, până departe hăt înspre Herăstrău cu al său restaurant Bordei. Tufişurile acelea, adevărate serbări ale văzului şi mirosului, erau meticulos îngrijite tot aşa, de cohorte de truditori ai Primăriei aținându-se cu tulumbele în mâini pe urma cisternelor boante, botoase şi pântecoase, care lansau în pânze translucide lichidul nepreţuit al vieții.
Cultul apei în Bucureştii anilor mei foarte tineri era celebrat şi prin miile de umile altare populare de fontă, roşii sau portocalii, ridicate la orice colț de stradă şi cunoscute sub numele de țâşnitoare (li se spunea în mod egal când țâşnitori, când țâşnitoare). Celebrele țâşnitoare înalt-cilindrice ale adolescenței noastre! La un moment dat, acestea deveniseră un fel de instituție națională sau de simbol urban, într-atât erau de multe şi de susurătoare, nu numai în capitală, ci şi în toate oraşele țării. De unde venise moda asta şi de ce nu a ținut? Când a dispărut? Greu de înțeles. Poți spune că era o necesitate, nu o modă, dar atunci de ce deodată, aproape de la o zi la alta, s-au făcut nevăzute spre a nu se mai întoarce? Că doar nevoia era aceeaşi... Multe, foarte multe erau prin părculețe şi scuaruri, sprijinind țăruşii purtători ai bine-cunoscutelor avize severe „Nu rupeți flori! Amendă între 25 şi 100 de lei!", care inspiraseră cânticelul satiric la adresa analfabetismului şi sfertodoctismului vajnicilor noştri milițieni: „Nu mai rupeți flori, copii, / că şi ele *este* vii, / voi sînteți copii de om, / ele *e* copii de pom."
Dar țâşnitorile/țâşnitoarele acelea aveau şi ceva înduioşător, de o mare gingăşie: fuseseră concepute şi pentru nevoile animalelor! De aceea se desprindea de pe piciorul lor, cam la o palmă de sol, un fel de farfurioară de

tuci plină mereu cu apă pentru câini, pisici şi păsările cerului, deşi acestea din urmă preferau să bea şi să se bălăcească la etajul de sus, cel pentru oameni. De câte ori, încălzit de goana pe bicicleta Eska, le-am zburătăcit de-acolo ca să mă lase să beau aplecat peste ghidon! Era amuzant să-i vezi pe pensionari cu patrupezii lor dedându-se fratern aceleiaşi preocupări: domnul se îndestula sus, iar cățelul lipăia jos, într-o solemnă emulație.

15 ianuarie

Consecință a Războiului Rece în arhitectura urbană a anilor ‘50, toate blocurile noi „socialiste” s-au construit atunci obligatoriu cu un adăpost antiatomic la subsol şi o sirenă antiaeriană pe acoperiş. Aşa era şi bloculețul meu de trei etaje din strada Victor Manu 44: la mulți metri sub pământ, după o masivă uşă de fier ce se închidea pe dinăuntru cu enorme zăvoare acționate de un fel de roți-volan cum vezi în filme la vistieriile băncilor, se adâncea macabrul adăpost cufundat în beznă, total inutil, care nu te putea apăra decât poate de unda de şoc, sau nici atât. Isteria era însă generalizată pe plan mondial, încât americanii, de pildă, având cu totul alte posibilități materiale, îşi săpau adăposturile antiatomice la fel de inutile în curțile caselor şi le amenajau cu băi, cu camere de dormit, cu provizii pe un an de zile, cu filtre pentru aer şi cu instalații de decantare a apei. Asta era însă şi o mare afacere comercială: în vremurile acelea, revistele occidentale erau pline de reclame şi oferte care de care mai tentante (şi mai pipărate), cu poze şi cu tot tacâmul, de adăposturi „absolut sigure”, „cu confort sporit”. Ce s-o fi ales de ele? De cel din Victor Manu ştiu ce s-a ales: văgăuna aceea dătătoare de fiori a fost transformată pe rând în spălătorie, uscătorie – dar fără rezultat, fiindcă nu avea nici una din dotările care s-o facă

funcțională cât de cât; apoi, văzând că devine sălaş de vagabonzi, de oameni fără căpătâi de-a dreptul periculoşi, şi depozit de gunoaie împestrițate cu excremente, locatarii au condamnat-o, încuind-o definitiv, pe când urlătoarea sirenă antiaeriană de pe acoperiş a ruginit peste decenii în pace şi onor, devenind un morman de fierărie. Sic transit...

Dar să trecem la rememorări mai vesele, şi când spun asta mă gândesc la turneele de muzică uşoară şi de jazz întreprinse la noi de solişti celebri care s-au perindat spre desfătarea noastră pe scena abia construitei Săli a Palatului, în acei ani de pomină când în sfârşit, în sfârşit, România se deschidea spre exterior. Două concerte îmi rețin cu osebire atenția când îmi amintesc de acei ani: primul – de muzică religioasă neagră *gospel* interpretată strălucit de Golden Gate Quartet, al doilea – un adevărat „regal" oferit de inimitabilul, gâjâitul Louis Armstrong aflat la apogeul artei sale. Să vezi şi să nu crezi! Să asculți pe atunci la Bucureşti pe prima scenă a țării gospeluri şi swinguri era totuna cu a ți-l imagina pe preşedintele Americii discutând lejer cu trecătorii în Piața Roşie, sau pe prim-secretarul sovietic primit în audiență la Papă, sau pe veşnic osânditul Mandela devenit căpetenia Africii de Sud, sau, şi mai şi, pe un negru la Casa Albă (lucruri care s-au întâmplat toate, de bună seamă, însă noi, tinerii de atunci, martori pătimitori şi rezultante ale unui alt spațiu-timp, a trebuit de fiecare dată să ne pişcăm bine brațele ori coapsele ca să ne convingem că nu visăm; vânătăile morale ale acelor ciupituri le purtăm şi astăzi, când cred că nu ne mai poate mira nimic).

Concertul lui Armstrong la Bucureşti a fost pentru mine şi ocazia unor momente savuroase. Încercați puțin să vă transpuneți în epocă: Sala Palatului luminată feeric şi parcă levitând de entuziasmul, freamătul şi nerăbdarea procopsiților care reuşiseră să obțină un bilet la cel mai fabulos spectacol din ultimii ani, maşinile care nu mai

puteau circula pe un vast areal dimprejurul sălii, mulțimea dezolată de afară care tot mai aştepta minunea unui loc liber căzut din cer, cordoanele de milițieni încercând să zăgăzuiască mareea de fanatici ai jazzului (care numai prin asta, şi tot se declarau – naiv – opuşi regimului, sau refuznici), instrumentiştii lui Armstrong încântați, dar şi depăşiți de o primire ca-n basme şi distrându-se ca nişte copii de aspectul halucinant al sălii covârşite de emoție, dinspre care urcau spre ei efluvii de simpatie. La un moment dat, întreaga sală parcă îşi pierduse masiva materialitate, legănându-se, plutind. A apărut Armstrong negru-negru, cu trompeta-i aurie-aurie şi batista-i albă-albă uriaşă cu care se tot ştergea de sudoare, iar simpatia s-a transformat îndată în empatia ce a dominat apoi restul serii, efluviile circulând acum liber între scena trepidând de ritm şi voie-bună şi sala debordând în delir. Nici Armstrong nu mai văzuse aşa ceva, cu tot palmaresul lui înțesat de succese; râzând din inimă, le arăta cu degetul instrumentiştilor săi publicul extaziat şi, mare artist, îşi modifica de la o clipă la alta repertoriul după gusturile sălii, intuind că tot ce dorea aceasta era ritm-ritm-ritm cât mai accelerat şi armonie. În mijlocul vortexului de trompete stridente, saxofoane insidios senzuale, contrabasuri mormăitoare, răpăit de baterie, țipete entuziaste din mulțime, eu gustam o plăcere în plus: eram unicul posesor al unui nemaivăzut binoclu franțuzesc de teatru, cu rame ca de ochelari, pe care îl împrumutasem de la tata numai pentru seara aceea ieşită din comun. Cu el cocoțat pe furca nasului, potrivindu-i lentilele, puteam focaliza şi apropia cât doream sabatul de pe scenă, având totodată mâinile libere să aplaud. O astfel de minune optică nu exista la noi, iar tata îl avea de la părinții lui, care îl aduseseră în vremurile bune, din Franța. Vecinul meu din dreapta, altfel un complet necunoscut, se zgâise la binoclul-ochelar la

începutul spectacolului, apoi păruse să fi uitat de el; care nu mi-au fost uimirea şi indignarea când, într-un transport de fervoare atât de explicabilă în acele momente, văd că mi-l smulge de pe nas şi şi-l pune pe al lui, fără un cuvânt de scuză, fără o rugăminte! La început m-am cătrănit şi am fost cât pe ce să fac urât, apoi mi-am dat seama dintr-odată, cu stupoare, că omul nici nu ştia ce face: era atât de prins în vâltoarea muzicii, încât gestul lui reflex nu fusese decât o prelungire a extazului acelor clipe; nimic agresiv, nimic abuziv, nimic posesiv, nimic rău-intenționat, nici urmă de proastă creştere în gestul acela. Ei bine, restul serii ni l-am petrecut smulgându-ne reciproc binoclul de pe nas, ca doi fârtați ce n-au nimic de împărțit decât bucuria pură a clipei de excepție, eu având totuşi grijă ca până la urmă să rămână la mine... nu de alta, dar trebuia să i-l duc plocon tatei la întoarcere.

5 februarie

Citez dintr-o analiză politică a ziaristei Tia Şerbănescu: „UDMR a vrut mereu la guvernare şi a reuşit să rămână în diferite combinații. Acum are o ocazie rară, căci e singurul partener al PD-L şi a obținut posturi mult mai multe decât i s-ar fi cuvenit. Cum zicea dl Frunda cândva, «UDMR e o doamnă bine şi frumoasă, dar pretențioasă şi scumpă».”
Gura păcătosului... Lui Frunda-baci nici nu i-a trecut prin minte că dădea definiția perfectă a cocotei de lux. A cocotei politice, fireşte.
În definitiv, ar trebui să-i admir: maghiarii din UDMR sunt singurii din țara asta care, cu paşi mici, dar siguri, votând şi comportându-se ca un monolit, au câştigat ceva în ultimele două decenii dezgustător de urâte, pe spezele românaşilor-păunaşii-codrului care altceva n-au ştiut decât să se păruiască, să se înjure, să se spurce, să-şi pună bețe-n

roate şi să se contreze cu orice prilej. Dintr-un punct de vedere superior, udemeriştii s-au comportat cu responsabilitate faţă de idealurile lor minoritare, pe când noi nu, nici măcar faţă de cele vital-naţionale. Acesta este adevărul, chiar dacă îmi stă în gât. Şi nu mă pot împiedica să gândesc că din „evenimentele" din 1989 n-au avut de câştigat decât cele două minorităţi mai înfipte, mai tupeiste şi mai scandalagioaice (ştiţi voi care), nicidecum majoritatea românească. DE CE?

7 februarie

Nesiguranţa de sine a românului m-a intrigat şi m-a nemulţumit de foarte multă vreme, de decenii în şir, de când mă ştiu, dar mai ales acum, ajuns la vârsta a treia: este inexplicabilă, profund pernicioasă, aberantă ca orice complex sădit de veacuri de neîncredere în forţele proprii. De ea s-au folosit cu sadică pricepere şi multă viclenie toţi cei care ne-au menit răul, şi n-au fost puţini aceia. Singuri le-am dat apă la moară, cântându-le în strună atunci când ne căutau nod în papură. Dacă mai adăugăm la această jalnică trăsătură şi servilismul cu care primim orice sugestie a străinătăţii, avem un portret nu tocmai măgulitor al neputinţelor noastre naţionale.
Voi da un singur exemplu, dar cât de grăitor, preluat din nu prea desele mele peregrinări prin ţară, din vremea studenţiei. La un moment dat, prin anul IV, sătul până peste cap de „Bucureştiul iubit" cu toate angoasele lui, am migrat către sate, unde – vorba poetului – ni se naşte veşnicia, luând la întâmplare primul tren care pleca din Gara de Nord şi coborând, tot aşa, la prima staţie ce mi s-a năzărit a-mi fi pe plac. Nu era decât o biată haltă pierdută undeva în inima Bărăganului, nici acum nu-i ştiu numele. Nu conta, totul era că mă rupsesem vremelnic de tracasările

şi tabieturile bucureştene şi că gustam dintr-o independență deplină, dată şi de bursa modică pe care tocmai o încasasem de la facultate. Am mâncat acolo „la botul calului”, în bufetul haltei, câteva chifle împietrite de spaima vecinătății unor chiftele dubioase, nerecomandabile, cu care nu ți-ar fi plăcut să faci cunoştință mai îndeaproape, apoi am plecat pe ulița mare în căutare de adăpost la vreun gospodar primitor şi interesat de slabele mele resurse pecuniare. Tot întrebând ici şi colo, am ajuns la o locuință mărginaşă, unde gazda, un munte de om secondat de o pitulice de femeie, după ce ne-am înțeles la preț, mi-a pus la dispoziție odaia lor cea bună, de oaspeți, şi m-a îmbiat la o gustare stropită din belşug cu un vinişor acru, producție proprie. Capul familiei voia să mai schimbe o vorbă şi să mai afle noutăți de pe la oraş, dar s-a convins repede că nu-şi găsise omul: nul cum eram la orice fel de bârfeli cu iz politic şi la orice istorii deocheate, opac cum am fost dintotdeauna la bancuri proaste şi la glume în doi peri, l-am dezamăgit îndeajuns ca să se despartă de mine în sunet de râgâieli şi să mă lase în seama pitulicii. Mititica şi harnica femeie mi-a aşternut de dormit şi a mai zăbovit cu mine la o țâră de vorbă. Atunci mi-au căzut ochii pe o minunăție de ladă de zestre, lucrată îngrijit şi pictată măiestrit de mână, după tipicul celor numite „de Braşov”. Era tot ce aveau oamenii aceia mai frumos în casă. Era perfectă. Am făcut ochii mari de încântare şi de admirație şi am deschis gura să laud lucrătura mirifică, dar gazda mi-a luat-o înainte şi a rostit plină de mândrie următoarea blasfemie: „Dom’ student, asta nu-i nimic față de ce-o să cumpărăm noi zilele astea de la oraş: o ladă de pat din alea lustruite de te oglindeşti în ele, băițuite şi moderne, cu care să înlocuim vechitura asta bună de suit în pod sau de făcut surcele din ea.” Asta era tot ce găsise să spună. M-am cutremurat de oroare, dar ce puteam face? Era casa lor, erau lucrurile lor, iar eu nu eram

decât un oarecare dom' student în trecere, incapabil să le schimb gândul ori să le cumpăr „hârbul" magnific şi să mă car singur cu el prin trenuri. Am înghiţit în sec, am bâiguit ceva gen „mare păcat, e un lucru bun cum nu se mai fac acuma", dar ea nici nu m-a luat în seamă, fermecată cum era de gândul la noul artefact lucios ce va înlocui dărăpănătura ceea...

Nesiguranţa gustului, incertitudinea ideilor şi opiniilor, aproximaţia optării, triumful kitsch-ului sunt câteva din metehnele noastre de care m-am ciocnit nu o dată şi care duc la trocul unei icoane strămoşeşti pe un kil de palincă. Dacă însă apare din senin vreun italian, franţuz, suedez, irlandez, lombard sau provensal şi îşi dă cu părerea, atunci compatriotul nostru veşnic complexat (nu se ştie de ce) ascultă, bagă la cap şi aprobă cu mare satisfacţie. Închinarea la străini produce efecte care ar fi hilare, dacă nu ar trăda un beteşug ascuns şi nevindecat al plămadei naţionale. Aşa se explică şi cedările noastre repetate, aberante, la şantajul unui pumn de minoritari, şi toptanul de legi şi legislaţii postdecembriste străine de fiinţa neamului (de n-ar fi să amintim decât de cele din învăţământ sau din sistemul sanitar), preluate fără noimă şi fără pic de discernământ, numai pentru că se aplică sub alte ceruri. Dacă moştenitorul coroanei britanice vine şi se extaziază – pe bună dreptate – în faţa unor clădiri medievale autentice, a unor cetăţi ţărăneşti bine conservate, omul nostru îşi dă cu palma peste frunte şi zice: „Io-te, bre, da' ştii c-are dreptate? Io cum de nu le văzui pân' acu'?"

Românul stă pe comori pe care le ignoră şi aruncă perle la porci. De atâta orbire, ajunge să fie umil acolo unde nu este cazul şi amuţeşte acolo unde ar trebui să facă tărăboi. Deşi vorbeşte una din cele mai frumoase şi mai bogate limbi din lume, el e gata să o înlocuiască servil, când cu franceza bunicilor (care acum este în cădere liberă), când cu

fandoseala anglo-americană aflată în prezent la mare şi nejustificat preţ. Când l-am felicitat pe amicul evreu Andy din Canada pentru buna românească pe care încă o stăpâneşte, el mi-a răspuns textual: „Da' ce, asta e limbă pe care s-o uiți?" Iar Coca, fiica Profului, îmi scrie pe e-mail din Ţara Sfântă despre Coşbuc, marele ei preferat... Ei văd de departe ceea ce hipermetropia noastră culturală ne împiedică să desluşim. Al naibii blestem național.

După „loviluția" din decembrie, o droaie de neisprăviți, simțindu-se ei înşişi nişte pigmei zevzeci, ne-au turnat în cap zoaiele conceptului de „cultură minoră". Aşadar, vezi Doamne, noi suntem un poporaş acolo, pirpiriu şi pricăjit, care nu putea oferi decât o nimica toată de cultură pitică, uitucă şi prăpădită, oricum ceva cu care să nu te prezinți în fața lumii, că te faci de râs. Şi s-au găsit ziare şi reviste – româneşti, de bună seamă! – care să-i publice din pur masochism, fiindcă orice aberație, orice sminteală şi-a găsit largă difuzare după '89, anul inaugural al pierderii minților, demnității şi a oricărei decențe. Astfel a fost înstăpânită ideea că o căcărează ca românul nu poate avea pretenția la respect de sine. Iar ideea, clocită aici de minți bolnave, a fost îmbrățişată cu entuziasm de o parte însemnată a mass-mediei străine, care nici înainte nu se omora de dragul nostru. Te-ai fi aşteptat ca Externele sau diplomația de la noi să se revolte şi să spulbere otrava picurată hamletian în urechea şi în pupilele dilatate ale unui public de gură-cască străini, de o calitate şi o cultură mult sub medie, ahtiați doar după înjosirea unui neam despre care nu ştiau chiar nimic, fiindcă nu se obosiseră niciodată să-l studieze, darămite să-l înțeleagă. Ba da, să nu mint: ştiau de Dracula şi de Ceauşescu – valorile perene cu care înfruntăm veacurile... –, dar pe care îi cam amestecau într-o ciorbă fetidă pe gustul vampirilor. Şi asta era tot (într-o asemenea măsură, încât un englez de rând, dar de bună credință,

văzând poze de la Curtea de Argeş, a exclamat stupefiat: „Cum, asta-i România?”, temător că s-a produs o confuzie şi că nu avea sub ochi ţara tarată a copiilor abandonaţi, a câinilor de pripas, a boschetarilor şi a baragladinelor).
Nu, nici Externele, nici diplomaţia colcăind de securişti trecuţi, prezenţi şi viitori nu s-au implicat serios, profesionist, în apărarea onoarei naţionale; părea că nici nu-i interesează acest aspect derizoriu, atenţi cum erau la propriile gheşefturi de săltare în rang sau de înavuţire. Când însuşi şeful statului recunoaşte senin şi public că s-a ţinut de bişniţă portuară la scară mare înainte de „loviluţie”, astfel că aceasta l-a surprins cu un cont burduşit la CEC, ce să te mai aştepţi de la ciracii lui semănaţi prin posturi-sinecură unde nu sunt traşi la răspundere şi nici nu-i deranjează nimeni.
Cum de neamul acesta fundamental creator, cu o cultură multimilenară, ajunge întotdeauna la cheremul unor neisprăviţi? Cum de cei mai buni fii ai lui se dau mereu la o parte, netezind calea nulităţilor care să-i încalece şi să-i umilească? De ce apoi îşi încrucişează braţele, aşteptând mântuirea de la Cel de Sus, de la o conjunctură internaţională, de la „flacăra violetă” sau de la ultimele vrăji ale mamei-Omida? Nu ne cunoaştem bogăţiile, nu ne recunoaştem valorile. Vin alţii să le găsească şi să le exporte, şi atunci facem ochii mari şi batem din buze pentru ce am avut şi am pierdut. Indiferentismul etic, resemnarea dinaintea răului, blegoşenia de băbătie cu care întâmpinăm orice afront, orice necuviinţă, orice silnicie („las’ că-i şi el om, săracu’”), preocuparea doar pentru coşmelia fiecăruia şi pentru bătătura din faţa ei, neputinţa unirii în vederea unui scop care să depăşească miopia imediată ne-au făcut şi ne fac un rău nespus. Şi măcar de-am învăţa ceva din asta, dar nu; noile generaţii moştenesc toate trăsăturile contraproductive ale înaintaşilor, pe care le sporesc cu

educația rudimentară şi sfertodoctă procurată de o şcoală „modernă, occidentală, reformată din temelii”, care şi-a pierdut reperele şi bruma de bun-simț.

Nesiguranța de sine a românului se trădează pretutindeni şi întotdeauna, fie aici, fie în străinătate, fie în viața de zi cu zi, fie în politică, literatură, lingvistică şi economie. Ea a ajuns un fenotip, un caracter național cu valoare definitorie virulentă, o pecete de neşters care este de fapt un stigmat. O să dau doar câteva exemple, rămânând ca voi să le completați mintal cu multe altele izvorâte din experiența voastră.

Românul nu este sigur nici măcar pe limba pe care o vorbeşte. Într-o aiureală de nedescris, el foloseşte nitam-nisam o construcție nefericită care face furori de câțiva ani încoace: perversul *ca şi*, care le dă de furcă până şi celor educați. *Ca şi profesor* – spune cu nonşalanță românul mediu – *era neîntrecut*, când exprimarea normală e „ca profesor era neîntrecut”; „ca soldat îşi făcuse pe deplin datoria” este exprimarea corectă, nu *ca şi soldat*... Şi lucrurile continuă tot aşa, neabătut, deşi singurele situații în care trebuie introdusă construcția forțată de mai sus sunt cele ducând la cacofonii stridente, nedorite, jenante, de tipul „ca coleg, ca camarad, ca caleaşcă, ca celulă, ca cărămidă, ca căldare” ş.a.m.d. Sigur că o propoziție precum „l-au folosit ca călăuză” trebuie evitată cu orice preț, dar pentru asta avem la îndemână şi alte mijloace, de pildă „l-au folosit pe post de/drept/în calitate de călăuză” etc. Pentru a nu mai lungi vorba, vă voi spune doar atât: ca scriitor responsabil (nu *ca şi scriitor*...), vă conjur să vă respectați mai mult limba.

Blocul de zece etaje în care se întâmplă să locuiesc (nu întotdeauna cu plăcere) este o minisocietate românească grevată de toate caracteristicile pozitive şi negative ale marii societăți naționale. Ce mă frapează cel mai mult la şedințele

de bloc este nesiguranța deciziilor şi a opțiunilor, uşurința cu care locatarii/proprietarii se iau ca o turmă după prima aproximație – care mai târziu se vădeşte a fi fost o nerozie dictată cu aplomb de un lider sau o „lideră" de opinie –, nefiltrată, neaprofundată, nedigerată bine. Totul se petrece ca şi cum ceilalți nu ar gândi defel sau nu şi-ar folosi capul decât ca pe o anexă nu prea utilă a corpului (pe vremea tinereții mele umbla vorba: cutare are cap ca să nu-i plouă în gât). De unde şovăiala asta păguboasă? De unde lipsa de personalitate, de caracter, de atitudine tranşantă? De unde acceptarea bleagă şi resemnată a oricărei sminteli susținute mai cu tărie? Întrebări fără răspuns, ca atâtea altele legate de nesiguranță de sine, de bâjbâială, de bălmăjeală, de lipsă de relief... Construită în graba mare, cu materiale eteroclite, cam cum şi cu ce a dat Dumnezeu, pripita şi veşnic incerta societate românească suferă dintotdeauna, dar mai ales acum, de lipsă de entitate. Şi de-ar fi numai atât..., dar se cuvine a adăuga şi trista constatare a analistei politice Tia Şerbănescu definind electoratul românesc, care „s-a pervertit şi el. Chiar dacă spune că vrea oameni pricepuți şi oneşti, n-ar vota astfel de oameni. În realitate, românii îi votează tot pe corupți, pe versați, tot hienele. *Electoratul românesc are nişte resurse de acceptare a răului incredibile*".
Da, absolut incredibile. Şi era cât pe ce să sfârşesc aşa subcapitolul acesta, cu gust amar în gură şi cu constatări nemângâiate în minte, când deodată mi-au căzut ochii pe spusele inimaginabile ale unui țăran aproape analfabet, îmboldit la vorbă de publicistul Cătălin Manole: „Ca într-un banc mondial, doi țărani ce-şi contemplau holda mi-au explicat ce înseamnă criza, în satul lor pierdut din Apuseni: «*Domnule dragă, dacă nu încolțea grâul sub zăpadă era bai, da' nu era catastrofă. Ce se întâmplă acu' în lume, no, e catastrofă, da' nu-i bai*.»„

E catastrofă, da' nu-i bai! Fabulos!! Fenomenală expunere a unui adevăr adânc, pe care numai noi, românii, îl putem simți aşa. Ce vrea să spună exprimarea aceasta? Ca s-o explic mai bine, trebuie să recurg la o anecdotă din anii mei tineri: „Un țăran vede intrându-i în ogradă un elefant care îi calcă în picioare grădina, semănăturile, câinele, orătăniile, îi dărâmă coliba peste nevasta şi pruncul dinăuntru, se spurcă peste ruine şi pleacă mai departe nestingherit peste văi şi dealuri; înmărmurit, țăranul nostru care nu mişcase un deget se sprijină în bâtă, îşi scarpină ceafa îndelung şi grăieşte într-un târziu cu ochii după znămenia aia nemaivăzută: No, ştii ce?, ia mai du-te-n p... mă-tii!"
Răspuns tipic românesc la evenimentele istorice.
E catastrofă, da' nu-i bai. Unii numesc asta refuzul Istoriei. Alții, printre care mă număr, desluşesc o încredere fermă, chiar dacă irațională, în destinul nostru aparte, de zonă mărginaşă a romanității, dar şi a globalizării actuale, de tărâm care nu va mai fi în calea tuturor răutăților lumii, de Grădină a Maicii Domnului, care va scăpa de marile catastrofe mondiale ce se anunță de pe acum şi se apropie vertiginos. Au existat vizionari care au citit semnele vremii şi au dat asigurări: relele vor ocoli România şi, chiar dacă ecoul unei bombe puse la Benghazi răsună până aici în preajmă, repercusiunile ei nu ne vor atinge, sau vor fi neînsemnate. Cred că vom fi feriți de multe, foarte multe nenorociri planetare. Altfel, cum să-mi explic instinctul cert care îi face pe mulți occidentali să se stabilească în țara mea cea oropsită, fie cumpărând proprietăți, fie călugărindu-se sub patrafir ortodox? Instinctul acesta al lor şi al meu s-a văzut confirmat în anii din urmă de spectaculoasa dezvăluire a Codului Bibliei de către matematicieni şi informaticieni de frunte (E. Rips) lucrând pe calculatoarele ultraperformante care au făcut posibilă această descifrare. Însuşi marele Isaac Newton intuise la vremea lui că Biblia

conține date fundamentale asupra viitorului omenirii şi că trebuie citită şi în altă cheie, însă abia apariția computerului a netezit calea spre tainele încifrate în Cartea Cărților. Neavând cunoştințele şi formația ştiințifică de rigoare, deci necutezând să mă avânt într-un domeniu atât de specializat, pot spune doar că România figurează de 17 ori în contextul Codului şi că de tot atâtea ori este desemnată ca un viitor centru de iradiere spirituală la scara întregii lumi. Curios lucru: în anii '20 ai secolului trecut, un mistic indian se pronunța în acelaşi sens.
Sau iarăşi ne îmbătăm cu apă rece?
Sensibilitatea mea specială, pe care o cred genuină, luminată şi sinceră, pentru tot ce ține de problematica românească îmi vine de departe, de la generația exemplară, minunată, jertfelnică a bunicilor făuritori ai României Mari, bunăoară a părinților Mamei, care s-au cunoscut şi îndrăgit pe frontul Primului Război Mondial. Aceia au lăsat în urma lor o țară căreia îi meneau mărirea şi demnitatea... Ba încă mai de departe îmi vine, de la acei boieri Văcăreşti care ne lăsau moştenire „creşterea limbii româneşti / şi-a patriei cinstire". Să se observe un amănunt trecut îndeobşte cu vederea de comentatori: poetul patriot pune cleştarul şlefuit al limbii române chiar mai presus de cinstirea patriei, oricum înaintea ei! Mai importante i se păreau acestui precursor naiv şi leal expresivitatea, vitalitatea, fecunditatea limbii vernaculare române decât ataşamentul față de glie. Şi avea dreptate, pentru că limba este chintesența valorilor, e respirația volatilă şi atemporală a tuturor generațiilor neamului, care în periplul lor s-au străduit să ne lase o nepieritoare avuție spirituală. Hai să recunoaştem că *limba noastră e tot ce avem mai de preț pe lume*; că am eşuat îndestul în politică, în istorie, în morală, în economie, dar nu în artă, nu în poetică, nu în lingvistică. Şi că am fi avut nevoie de muuulți Văcăreşti... şi de mai puțini Văcari,

Văcăroi, Bivolari. Am fi avut nevoie de boieri subțiri, măre cititorule, înțelege odată!
Cât despre mine şi despre istoria mea personală, pot spune doar atât acum, aflat pe panta coborâtoare a vieții: am fost domn într-o lume de tovarăşi. Cu toate implicațiile acestui fapt.

8 februarie

În ce mă priveşte, m-am săturat până peste cap de cocalarii şi pațachinele care se autodenumesc „clasa politică românească". Într-o covârşitoare măsură, ei n-ar fi fost înainte de '89 decât cel mult responsabili cu pavoazarea, tovarăşi de la Vinalcool şi tovarăşe de la Personal, inspectori de teren, contabili cu mânecuțe, vânzătoare la Alimentara, recepționere la hotel, secretare răsturnate ocazional la orizontală pe birouri, coafeze şi eventual aprozarişti bişnițari. Cum arată România „gospodărită" de asemenea specimene vedem şi auzim zilnic la televizor. Ieri am mai făcut o încercare stoică: biruindu-mi dezgustul, m-am aşezat pe canapeaua mea roasă pe care îmbătrânesc tăcut şi am urmărit cuminte ştirile derulate pe ecran; iată-le în succesiunea lor (până n-am mai suportat, m-am ridicat şi am plecat), începând cu cele interne: 1) un cretin enervat scoate pistolul cu gloanțe de cauciuc şi trage ca un texan, cât poate, în cel care îi ocupase locul de parcare a automobilului prin Bucureştii Noi, ocazie cu care mai răneşte şapte trecători întâmplători; 2) un speolog amator dă de bucluc într-o peşteră primejdioasă, îşi rupe un braț şi un picior şi e scos afară pe o targă; 3) o fătucă profund deprimată se aruncă de la etajul zece al blocului unde locuia, după o discuție în doi peri, la telefonul mobil, cu amicul ei; 4) căpitanul unei cunoscute echipe de fotbal este bătut măr într-un local „de mala muerte", cum spun

spaniolii, sau „de trei lulele”, cum zicem noi; 5) pe plan extern, un dobitoc american împuşcă o politiciană din Camera Reprezentanților şi, fiindcă tot avea arma în mână şi se plictisea băiatul, goleşte încărcătorul în toți cei dimprejur, ucigând încă şase persoane şi rănind paisprezece... Ajuns aici, am ridicat din umeri şi, în pofida privirilor umed-rugătoare ale frumoasei prezentatoare care îşi frângea mâinile, debitând totuşi cu o anumită voluptate grozăviile acelea, i-am întors nepoliticos spatele, am plecat în camera cealaltă şi am văzut un film de pe vremuri: Goodbye Mr. Chips (vi-l amintiți?). Abia aşa mi-am regăsit seninătatea, sănătatea sufletească şi puterea de a mă repoziționa între parametrii normali. Dacă scriu acum toate astea e şi pentru a-i face să vadă pe abulicii consumatori de ştiri televizate că sunt manevrați de oameni pentru care ratingul ține loc şi de mamă, şi de tată, şi de duh, şi de inimă. Grozăvia primează, urmată îndeaproape de hidoşenie. Dacă s-ar hotărî să stingă aparatul şi să găsească alte modalități de umplere a timpului liber, atunci de rating s-ar alege praful, ceea ce i-ar obliga pe patronii de mass-media să se gândească de două ori înainte de a lăsa scursorile să ne invadeze ecranul. E aşa de simplu! Clicul pe telecomandă echivalează cu ştampilarea unui buletin de vot: nu te vreau, du-te pe pustii, aleg cu totul altceva: normalitatea, zâmbetul, bunătatea, umorul, decența, buna dispoziție. Iar tu du-te-n... rating şi să-mi scrii de-acolo.

10 februarie

Este limpede că românul nu se mai simte bine în țara lui. Mai pe înțeles: majoritarii nu se simt în largul lor în țara croită de împrejurările aberante de după ‘89. Şi atunci, cine se simte bine în România actuală? Să-i enumerăm:

1) Minoritatea securiştilor de toate gamele, nuanţele, dimensiunile şi calibrele, cu multiplele lor încrengături în lumea interlopă cu ramificațiile ei avantajoase în Comerț şi Externe, aflați la putere discreționară şi înainte, şi după data de mai sus; cei care au dus România de râpă şi se comportă acum, sub noile măşti capitaliste conferindu-le un pospai de falsă respectabilitate, precum celulele cancerigene ce minează pe dinăuntru un organism deja slăbit; ba mai rău încă, aşa cum acelea procedează demențial, sinucigaş, distrugându-şi voit gazda ce le oferă toate resursele-i vitale, tot aşa „sistemul ticăloşit" preluat şi perpetuat de „loviluție" prin „capitalismul de cumetrie" a metastaziat o țară întreagă, cu iresponsabilitatea neoplasmului căruia nu-i pasă că, nimicindu-şi gazda, piere şi el.
2) Minoritarii maghiari şi țigani, care au obținut pe nedrept, forțând nota, privilegii şi statute exacerbate la care nici nu visaseră în deceniile anterioare.
3) O altă minoritate, cea a străinilor roiți de pretutindeni să se căpătuiască aici pe spinarea majoritarilor spoliați prin trădare şi vânzare de țară de toate resursele lor: gaze, electricitate, comunicații, aur, ape, păduri, poştă etc. etc.
Prin urmare, avem de a face cu o situație nemaiîntâlnită, monstruoasă: majoritatea este sufocată, năpădită, asfixiată de minoritari veleitari foarte înfipți, foarte motivați, aşa cum un trunchi viguros poate fi înăbuşit de strânsoarea peste măsură de „iubitoare" a unor liane, licheni, muşchi, bălării şi paraziți saprofiți.
De prima minoritate, cea a nepieritorilor securişti aidoma acarienilor, ar fi trebuit să ne apere celebrul CNSAS, a cărui menire, cel puțin pe hârtie, era să dea în vileag, să supună oprobriului public, să stopeze toate puşlamalele, interesele, maşinațiunile vechii Securități. Nu a făcut-o, n-o va face. Nu am aflat de la el nimic nou, nimic fundamental privind istoria, nomenclatorul, căpeteniile, torționarii, dăinuirea,

iradierea sinistrei instituții, ci cel mult nişte „dezvăluiri” de mai mare râsul, care au distrus reputații şi viitor, asasinând mediatic oameni de calitate, precum doamna Mona Muscă, a cărei îndepărtare mişeleasc din primele rânduri ale unui partid a făcut posibilă afirmarea grețoasă a unor femei-lider actuale, inimaginabil de ariviste, de o calitate umană mult inferioară celei a amintitei doamne. Dacă asta este tot ce poate face CNSAS, atunci să ne mai slăbească. Să nu se prefacă a nu şti că toată lumea era silită prin anii ‘70 să declare orice contact cu străinii, în caz contrar pierzându-şi locul de muncă. Eu însumi am fost nevoit să-i raportez în scris domnului Marius Sala, şeful meu direct la Institutul de Lingvistică, amănuntele unei întâlniri absolut întâmplătoare, în tren, cu un publicist american, mare meloman, rezident în Iugoslavia – țară cunoscută pentru liberalismul ei de atunci, comparativ cu celelalte componente ale blocului comunist. Şi ce? Asta înseamnă că am „colaborat” vreodată cu „organele” care au cultivat printre noi, timp de peste patru decenii, violența, frica, delațiunea, neîncrederea, amenințarea, teroarea, paranoia, spionarea şi a căror vină față de neamul românesc este incomensurabilă şi imprescriptibilă? Haida-de!
Dar rămâne să mă întreb cu ce fel de năvoade pescuieşte CNSAS numai plevuşcă, făcând scăpați rechinii, peştii-torpilă, balenele-orca, peştii-fierăstrău, calamarii gigantici, caracatițele uriaşe şi monştrii adâncurilor. Ferice de aceştia: sunt atât de enormi, încât nu-i vede nimeni.

14 februarie

Da, ştiți deja, azi e ziua mea de naştere. Până acum, Pământul acesta tot mai nesigur, care dă mari semne de nemulțumire şi de nesupunere, m-a purtat de 65 de ori în jurul Soarelui, într-o vilegiatură amețitoare, cu aproape 30

km pe secundă. Afară clănțăne un soare cu dinți, de iarnă lungă şi grea. Dar fiți liniştiți, n-o să vă întrețin cu datele-mi aniversare, nici cu răcelile mele succesive, ci cu câteva amănunte picante, legate de începutul dezghețului în spațiul cultural românesc către sfârşitul terorificilor ani '50. Oricât ar părea de straniu, de inexplicabil, la nivel național liberalizarea a început timid tocmai în literatură şi niciunde în altă parte, neextinzându-se la întregul evantai social. Dată fiind raritatea – ca să nu zic unicitatea – lor, paşii aceia mărunți au avut în ei ceva urieşesc, ciclopic. Şi, ca să nu vă mai pun răbdarea la încercare, voi declara că dezghețul a început cu un cuvânt (dar ce cuvânt!) din chiar primele pagini ale unei traduceri. Cei mulți care l-au citit atunci, la mijloc de ani '50, au icnit de nedumerire şi de teamă. Se răsturna lumea fals-morală a stalinismului rigid, comunismul îşi pierdea punctele azimutale, pudibonderia de partid şi de stat se clătina ca o piftie echivoc-libidinoasă. Existau cuvinte vulgare, dar viguroase, care nu se pronunțau şi mai ales nu se scriau niciodată: cele două începând cu p şi desemnând organele genitale masculin şi feminin, sau cel cu f denominând acțiunea entuziastă a celor două dinainte, aflate în nemijlocit contact. Dar de ce să ne mirăm, când ştim că mult mai inofensivul, neaoşul şi democraticul cur, de gintă latină: culus, nu a intrat în dicționarele limbii române nici la sfârşit de ani '70, deşi se luptau pentru acceptarea lui academicieni de talia unor Alexandru Graur şi Ion Coteanu.

În catatonia aceea ideologică pândită de scleroză senilă (care însă avea să mai dureze decenii bune), semnul premonitoriu a venit tocmai din măreața URSS sub forma unei imagini şocante, pe tot ecranul, dintr-un film altfel foarte cuminte şi care se dorea exemplar (*Timur şi băieții lui*, ecranizare după cartea cu acelaşi titlu a lui Arkadi Gaidar), la care noi, copiii, am fost duşi cu şcoala, prin clasele primare, la sediul

central al ARLUS-ului de pe strada Batiştei. Ne bucuram oricum că scăpam astfel de lecții, dar care ne-a fost mirarea, urmată de o explozie de entuziasm, când am văzut lăfăindu-se pe pânză bilețelul cu desenul provocator trimis de „băieții răi", de „golani", de „derbedei", echipei angelice a lui Timur: o mână strânsă pumn, cu degetul gros petrecut între cel arătător şi cel mare, semnul grobian universal al deriziunii, al bătăii de joc. Sigur, vedeam uneori gestul şi pe stradă, înainte de a se încinge vreo păruială... dar la film!! Era de neconceput! Păi credeți că cenzura se juca, pe atunci?

Dar nu de un gest, ci de un cuvânt pomeneam mai înainte, amintindu-mi de primele pagini ale unui roman străin, tradus în anii maximei încorsetări dogmatice. În domeniul traducerilor, libertatea de exprimare era nemăsurat mai largă decât în cel al creației originale, astfel că lucruri de negândit în proza, dramaturgia sau poezia autohtonă ale acelor timpuri îşi găseau firesc locul în tălmăciri, cu acordul tacit al cenzorilor care păreau a socoti cam aşa: „Din moment ce asta se întâmplă *la ei acolo*, nu la noi, dă-i drumul, merge!" Că se proceda cu două măsuri, în funcție de produsul cultural extern ori intern, asta înțelesese toată lumea, atât de bine, încât scriitori de frunte, care nu doreau să-şi mânjească pana în cerneala stătută şi urât mirositoare a proletcultismului impus, migraseră strategic înspre traduceri, îmbogățindu-le cu versiuni inegalabile.

Cam aşa stăteau lucrurile prin a doua jumătate a anilor '50, când, cititor înverşunat încă de pe atunci, am deschis abia apărutul prim volum (steluța de la mijlocul coperții cartonate îl desemna ca atare) dintr-un roman şugubăț care începea la cârciuma „U Kalicha" din Praga, unde agentul secret Bretschneider încerca să-l tragă de limbă pe Palivec, cârciumarul sastisit şi spurcat la gură: „— Frumoasă vară, nu-i aşa? începu vorba Bretschneider. — Ca un căcat, răspunse Palivec, aranjând farfurioarele în galantar."

Cât pe ce să cad pe spate. Ăsta era cuvântul care îngropa o epocă. Am făcut ochii mari, crezând că nu văd bine. Un beculeț roşu de alarmă mi s-a aprins instantaneu în creier. Mă mai aflam în Republica Populară Romînă cu *î* din *i*, la Bucureşti, unde planul cincinal se îndeplinea în patru ani şi jumătate? Dar continuarea m-a dat peste cap şi mai abitir: „— La Sarajevo, în Bosnia, domnule cârciumar! Acolo l-au împuşcat pe arhiducele Ferdinand. Ce ai de zis? — Eu unul nu mă bag în daravelile astea; n-au decât să mă pupe-n cur cu toții, răspunse cuviincios domnul Palivec aprinzându-şi luleaua."

Nu se poate, nu se poate, e prea de tot! bălmăjea un glas străin în mine. Dar frazele următoare au pus capac: „— Aici atârna pe vremuri portretul împăratului, reîncepu agentul după un răstimp. Chiar acolo unde e oglinda. — Da, aveți dreptate, răspunse domnul Palivec, atârna acolo, dar s-au căcat muştele pe el, aşa că l-am suit în pod."

Aveam în mâini *Peripețiile bravului soldat Švejk în războiul mondial* de Jaroslav HaĽˇek, în formidabila traducere a lui Jean Grosu, şi oscilam între râsul cu hohote (țineți minte savuroasa secvență cu beția preotului militar?) şi cea mai mare nedumerire: cum a trecut de cenzură aşa ceva?

Neîndoios, dezghețul a început în domeniul traducerilor din literatura universală. Au urmat pe rând primul roman polițist autentic – *Aventurile lui Sherlock Holmes*, de Conan Doyle –, prima culegere de povestiri picante, din care unele erau de-a dreptul porcoase *hard*, în *Decameronul* lui Boccaccio, tot într-o traducere inegalabilă, şi primele romane subtil antisovietice, deşi măiestrit învăluite în umor şi în declarații de ataşament față de stalinism: *Douăsprezece scaune* şi *Vițelul de aur*, de Ilf şi Petrov. Ceva se urnea, chiar dacă greu, chiar dacă poticnit, şi mă mândresc gândind că începutul l-a făcut tot literatura, săraca. Apăreau săptămânal cărți peste cărți, una mai bună ca alta –

Documentele postume ale clubului Pickwick, de Dickens, sau *Trei într-o barcă*, de Jerome K. Jerome. Lumea citea cu delicii, râdea cu poftă şi se adâncea într-o blândă schizofrenie, pentru că una era ce trăiau şi auzeau zilnic oamenii la plenare şi la şedinţe lărgite de partid, şi alta ce devorau acasă din paginile cărţilor tot mai multe, tot mai bune.

Privind înapoi fără mânie, putem spune că radioul, cărţile, teatrul şi filmele ne-au scos din marasmul absolut şi din deriva comunismului autohton. E uşor să ridici din umeri, să minimalizezi şi să iei în râs acum, când poţi rosti şi scrie tot ce vrei, strădaniile unor oameni de bine care au făcut posibile acele modeste miracole. Adesea, redactorii şi cenzorii colaborau mai mult sau mai puţin tacit la ivirea curajoasă a unor volume „cu probleme". Asta mi s-a întâmplat şi mie în 1985 când am predat la Cartea Românească tălmăcirea celui mai bun roman al lui Mario Vargas Llosa, *Războiul sfârşitului lumii*, şi când tovarăşa de la Consiliul Culturii (denumirea *soft* a cenzurii) s-a luat cu mâinile de cap văzând „cărămida" reprezentată de voluminosul manuscris înghesuit în două dosare groase şi, neavând timp să-l citească, l-a întrebat pe redactorul de carte, Mircea Ciobanu: „Mircea, te pui chezaş pentru cărţoiul ăsta?" Strâns cu uşa, Mircea a luat pe barba lui apariţia marelui roman, declarându-se întru totul răspunzător, dar tot a ţinut să-mi zică între patru ochi, mai mult sau mai puţin în glumă: „Dacă se întâmplă ceva şi sunt zburat din post, să ştii că vin cu toţi ai mei să ne ţii tu." Se poate spune că ediţia românească princeps din 1986 (de departe cea mai bună) a cărţii a fost rodul colaborării exemplare dintre autor (care a renunţat la drepturile sale în valută, tocmai pentru ca opera să apară), traducător, redactor, tehnoredactor şi cenzură, aceasta din urmă contribuind sub dublul aspect al conţinutului şi al

prezentării, întrucât a fost pentru întâia oară când pe o copertă de beletristică a apărut imaginea unei biserici cu crucea pe acoperiş, până atunci derogarea aplicându-se strict doar cărților cu ilustrații turistice. De aceea a avut perfectă dreptate Andrei Pleşu să mă întrebe destul de perplex, după alți doi ani, într-un concediu la Valea Vinului (Rodna), cum se face că o asemenea carte doldora de şopârle a apărut în plin ceauşism şi ce proptele serioase am avut eu ca să izbutesc aşa ceva. Iată că îi răspund pe această cale, abia acum. Cât despre proptele... ce să mai vorbim!

14 martie

La mijlocul anilor ‘70, cu comunismul autohton ajuns la apogeu, circula la noi un banc despre care nici acum nu pot spune dacă era doar o snoavă inofensivă sau o adâncă premoniție. Iată-l:
„Întrebare: Ce e mic, urât, negru, şi bate la uşă?
Răspuns: Viitorul.”
Şi aşa a fost, precum bancul ne-a ursit.

15 martie

Următoarele rânduri au valoare de testament literar şi îi obligă pe toți prezenții şi viitorii editori/exegeți/cititori ai scrierilor mele să țină seama de ele de acum înainte:
– În domeniul creației lirice originale, cele şase culegeri de versuri din perioada mea de apogeu 1977–1984 au numai parțial – din motivele cele mai diverse şi mai neaşteptate, pe care nu le voi diseca aici – titlurile dorite de mine. Le voi enumera în continuare, aşa cum au apărut, şi voi face la fiecare cuvenita rectificare, atunci când va fi cazul. Deci:
1) *Poezii*, Cartea Românească, 1977, îşi va relua titlul prim şi autentic, redevenind *Pământ de flori*.

2) *Ultramar*, Eminescu, 1978, va reveni la titlu-i inițial, respins de cenzură: *No Man's Land*.
3) *Plante carnivore*, Cartea Românească, 1980, rămâne cu titlul neschimbat.
4) *Nova*, Eminescu, 1980, a avut parte de lecturi incorecte şi pripite ale titlului, din cauza jocului artistic cu litere de pe coperta întâi, unde prin degradeuri se putea citi de trei ori *Nova*, nu o dată, aşa cum trebuia. Prin urmare, titlul e simplu şi direct: *Nova*.
5) *Amadeus*, Eminescu, 1983, rămâne cu titlul neschimbat, acesta fiind cel ales dintru început de mine.
6) În sfârşit, *Cavalerul cu mâna pe piept*, Cartea Românească, 1984, rămâne tot aşa, cu titlul neschimbat.
– O problemă aparte pune cartea mea de proză *Bărbatul cu cele trei morți ale sale* apărută în anul 2007 la Humanitas ca primă parte a ciclului „Omul ca iarba", din care prezentul volum, cel pe care îl țineți acum în mână, este partea a doua. Am cedat atunci sugestiilor de natură mai mult comercială ale editurii, temătoare că titlul inițial autentic, *Îmbătrânind tăcut pe canapele roase*, deja cunoscut publicului cititor în urma apariției mai multor fragmente ample în *România literară*, nu era vandabil, trimițând cu gândul la senectute, resemnare, boală, necazuri, moarte... Cine să cumpere aşa ceva?
Avea şi editura dreptatea ei; de altfel, ambele titluri erau tot versuri de-ale mele culese din diferitele opuri de mai sus, astfel că nu mi-a venit greu să le schimb. Acum în urmă însă, aş dori ca titlul dintâi şi mottoul care îl explică:
„Acceleratele ce mă purtau cândva
mâncând pământul spre tine
o să oprească de-acum la toate cătunele, haltele,
şi-un singur călător o să rămână
îmbătrânind tăcut pe canapele roase."
(Dintr-un poet total necunoscut.

Dintr-un poet total, necunoscut)
să îşi reia locul de cinste dintru început, imediat sub, sau lângă, cel (conjunctural) dat atunci de editură, împodobind alături de acesta frontispiciul volumului 1, când (şi dacă) va fi să apară într-o nouă ediție. Aşadar, facă-se voia mea: *Îmbătrânind tăcut pe canapele roase*, titlul genuin al primului volum, cu care sper să înfrunte timpul, va reveni compensator pe coperta şi pagina de gardă ale *Bărbatului cu cele trei morți ale sale*. Volumul 3 şi ultim al ciclului, de va fi să fie, se va numi *Craniul de cleştar*. În felul acesta, ciclul „Omul ca iarba" va cuprinde următoarele tomuri: I. *Îmbătrânind tăcut pe canapele roase/Bărbatul cu cele trei morți ale sale*; II. *Ocarina de lut*; III. *Craniul de cleştar*, dacă mă voi învrednici să-l scriu în viitorul tot mai nesigur.
– Cât despre traducerile pe care le-am publicat de-a lungul vremii, sumedenie, ele nu pun nici o problemă, titlurile lor fiind cele reale. Rămân neschimbate. Tot ce pot adăuga în cazul traducerilor este că *numai edițiile lor princeps* au fost lucrate, îngrijite, pigălite şi bibilite direct de mine, toate celelalte fiind scoase de diferite edituri, cu consimțământul, dar fără aportul meu. În consecință, greşelile strecurate, modificările făcute de mâini străine nedirijate de cap, fără a mi se cere părerea sau învoirea, inovațiile aiurite, inutile şi/sau de-a dreptul pernicioase pentru înțelegerea întregului nu mă mai privesc. Eu răspund în fața cititorilor doar pentru primele ediții, de fiecare dată şi cele mai bune, pe care îi îndemn călduros să şi le procure, indiferent de preț, de la anticariate.
Şi cu asta am terminat testamentul meu literar, scuzându-mă pentru caracterul lui excesiv tehnic, mulțumindu-vă pentru răbdare şi înțelegere şi rostind ca la marile sărindare: să fie primit!

16 martie

Cel mai bun roman scris vreodată despre a doua conflagrație mondială care a modificat dramatic toate raporturile de forțe şi a modelat prin crime, nelegiuiri şi schingiuiri inimaginabile fața întregii lumi pentru mai bine de şase decenii a fost scris de un neamț (neaşteptat, nu?) la puțin timp de la încheierea masacrelor. Netradus din păcate în româneşte, deci complet necunoscut la noi, atât romanul – Trilogia celui de al Doilea Război Mondial –, cât şi autorul – Theodor Plievier – zac într-un con de umbră explicabil doar prin îndrăzneala fără precedent a întreprinderii (primul volum, Stalingrad, s-a publicat chiar în 1945 (!), al doilea, Moscova, a apărut în 1952, când toată lumea nu voia decât să uite mai repede coşmarul din care abia apucase să se trezească, iar al treilea, Berlin, în 1954, cu un an înainte de moartea autorului) şi prin universala lene de gândire. Dar ce este atât de notabil în cartea aceasta?

Înainte de toate, perfecta ei obiectivitate (citeşte: cinste). Neamț până în măduva oaselor, autorul nu ia partea nemților, nici ruşilor, de bună seamă, ci doar bietului om aflat sub vremi, a omului simplu dintotdeauna, transfrontalier am putea zice, adus de meandrele istoriei şi de voința de putere a unor monştri – pentru că asta au fost toate căpeteniile marii încleştări, indiferent de neamul lor pe care l-au compromis în vecie – la condiția infraumană de fiară teratologică setoasă de sânge sau, mai rău, indiferentă la valurile de sânge vărsat cu atâta cruzime. Pe de o parte avem crasa aroganță cinică a civilizatului popor occidental orbit de apartenența la o „rasă superioară", pe de alta abia mijita conştiință gregară, de turmă, a unui mare popor strivit de ideologie, de spaimă, de sărăcie, de teroarea de stat exercitată de un Tătuc atotputernic, sprijinit de cohorte de țucălari ideologici lingăi şi de sicari enkavediști a căror unică menire era să umple cu victime temnițele Lubiankăi şi lagărele de concentrare. Ca urmare a confruntării dintre cei

doi mari scelerați, stepa s-a revărsat peste Lumea Veche, aceasta fiind natura istoriei pe care am trăit-o cu toții din 1945 încoace. Nu Rusia europeană a câştigat până la urmă războiul, ci Rusia asiatică, memorabile fiind paginile în care sumbrul tiran de la Kremlin, amenințat direct de ofensiva germană ajunsă cu greu – începuseră ravagiile iernii – la porțile Moscovei, îşi dă seama că imperiul său roşu ultracentralizat se va prăbuşi odată cu căderea Capitalei (nu mai erau timpurile lui Kutuzov) şi hotărăşte să aducă puhoaiele de trupe odihnite, echipate, oțelite şi obişnuite cu rigorile frigului, de la marginile orientale ale imperiului, siberiene, manciuriene, lăsând practic descompletate granițele cu China invadată parțial de japonezi şi cu Afghanistanul. În noaptea geroasă pe care o contemplă singuratic de la fereastra de cristal a biroului său, transferă toată răspunderea militară pe umerii generalului Iarnă, conştient că numai acesta îl va sluji devotat până la capăt şi nu va complota să-i răpească puterea. Or acesta este cuvântul-cheie: *puterea*, pentru ambele satane, atât cea moscovită, cât şi cea berlineză, pentru care viața omului nu însemna nimic. Când generalul Guderian vine special în iarna lui 1941 să-l întâlnească pe Hitler ca să-i prezinte suferințele atroce ale trupelor germane surprinse de temperaturi de minus 40 de grade (au fost şi de minus 50) în echipament de vară–toamnă, fără hrană, fără combustibili, fără muniție, tot ce a reuşit să obțină a fost trecerea sa pe linie moartă, echivalentă degradării.

Nu mai insist. De mult n-am citit o carte atât de dramatic adevărată, atât de atingătoare la condiția umană capabilă în egală măsură de înălțări eterate şi de telurice prăbuşiri în hău. Exemplu din prima categorie: locotenentul neamț pierdut, rătăcit într-o teribilă furtună de zăpadă, ajuns la limita ultimă a rezistenței fizice şi salvat în chip miraculos de o mică grupare de partizani ce pătimeau aceleaşi vitregii,

aceleaşi degerături, aceleaşi lipsuri, aceleaşi tragedii, astfel că n-au mai văzut în el duşmanul, ci doar omul primar, nenorocit, şi l-au ajutat pe tăcute, parcă nebăgându-l în seamă, mascându-şi omenia în spatele cuvintelor grele de dispreț: „ăsta nu merită să strici un glonț pe el”. Şi l-au salvat.

17 martie

Admirabilul, neconcesivul şi de aceea aproape necunoscutul Theodor Plievier a întors spatele în egală măsură celor două ideologii totalitare ce au spurcat întreg secolul XX, fiind ca urmare ostracizat de ambele tabere şi împins de ele în uitare. Dar, dacă influența uneia, a celei naziste, a încetat să mai însemne ceva după 1945, a celeilalte, sovietice, în plină expansiune, a făcut să fie condamnat la moarte civică şi mediatică neamțul rebel care s-a înverşunat să nu devină o rotiță a propagandei staliniste nici în patria Sovietelor, nici în Apus. Plievier a plătit foarte scump cinstea lui structurală.
Fiu de muncitor, autodidact, s-a înrolat întâi în Marina Militară germană, căreia i-a observat şi i-a simțit pe pielea lui toate neajunsurile, prezentându-le în cărți arse apoi în piața publică de hitlerişti care acaparau puterea. Simțindu-şi viața amenințată, s-a refugiat în URSS, unde a fost martorul din ce în ce mai scârbit al despotismului de tip asiatic ce îmbrăca incongruenta schelărie a marxismului. A refuzat să facă parte din Komintern. A refuzat să intre în partid. A refuzat să fie manipulat. A refuzat privilegiile cu care bolşevismul îşi retribuia adulatorii. După război a reuşit să se refugieze într-o țară neutră, Elveția, unde a şi murit. Tătucul, frustrat că nu şi-a anexat un propagandist neamț de o asemenea virulență, a asmuțit contra lui toată *inteligheția* europeană (care şi atunci ca şi acum era de

stânga – pe atunci, feroce; acum, e adevărat, ceva mai nuanțat). Aceasta i-a venit de hac veşnicului disident, cu metodele-i cunoscute, îndelung verificate: calomnierea, subaprecierea, ignorarea, nepublicarea, satanizarea. Consecințele izolării leprosului dăinuie până în ziua de azi, ilustrând soarta dintotdeauna a „piezişilor", a caracterelor puternice, a celor care nu merg de-a valma cu turma, ci mereu în răspăr, împotriva curentului.

21 martie

Un piezi̧ş sunt şi eu, îngreţoşat de bleaga noastră plecăciune postdecembristă la tot ce ne vine de peste Ocean, fie bun, fie rău, în politică, economie, comerț, mass-media, literatură, arte, ziaristică, afaceri, sărbători, mode, spectacole, aniversări, idiosincrazii, gesturi, veşminte, obiceiuri. Pentru c-aşa suntem noi, cu fundu-n două luntri: de-a lungul ultimelor trei veacuri ne-am tot căciulit la trei stăpâniri şi am înlocuit temenelele la Înalta Poartă cu cele înspre Kremlin, apoi cu cele absolut similare, la fel de penibile, către Washington D.C. De exemplu, de două decenii încoace este aproape cu neputință să mai vezi un film european la televizor; în schimb, hidoşeniile americane rulând zi-noapte pe ecran m-au făcut să mi se aplece şi să nu mai deschid de luni întregi aparatul. Această eternă sărire peste cal, această supralicitare, suprasaturație, această încălcare a dreptei măsuri duc firesc la respingere şi la căutarea contrariului, a producțiilor din cu totul alte zări şi etape. Vezi, de aceea am întins mâna până şi după tipăriturile defunctelor edituri ESPLA şi Cartea Rusă, redescoperind lucruri de care uitasem de mai bine de cincizeci de ani, cum ar fi perfecțiunea versiunii româneşti a unor romane ştanțate adânc cu secera şi ciocanul. Pe de o parte, marea înzestrare a prozatorilor sovietici care ştiau să povestească precum

înaintaşii lor ruşi, pe de alta profesionalismul traducătorilor români de cea mai bună calitate din anii ‘50 şi ‘60 au dus la apariţia unor cărţi care nu se mai citesc acum, evident, dar care prezintă, în pofida vremii, un neliniştitor interes ambiguu. Toate aceste lucrări apăreau sub egida unor nume româneşti de prestigiu. Astfel, captivantul Donul liniştit al lui Mihail Şolohov era revizuit „la meserie” de Cezar Petrescu, pe când apăsat-tendenţioasele Strada Mezinului şi Bătălie în marş se bucurau, respectiv, de aportul strălucit al lui Mihail Sevastos şi al lui Laurenţiu Fulga. Tot pe vremea aceea, Marcel Gafton, care avea aninată de coadă ditamai tinicheaua fostei lui apartenenţe la PNŢ, migălea versiunea românească a lui Fadeev (Înfrângere), iar Otilia Cazimir, pe aceea a Calvarului de Alexei Tolstoi. Ştiţi cumva cine a tradus Cântecul despre ţarul Ivan Vasilievici... (titlul e foarte lung) de Lermontov? Adrian Maniu. Iar pe Krîlov îl tălmăcea nimeni altul decât Tudor Arghezi.

Explicaţia este simplă: mulţi scriitori de-ai noştri nu puteau publica opere proprii, dar interdicţiile sau doar dificultăţile de care se izbeau nu se aplicau şi traducerilor. Cum-necum, fapt e că niciodată nu am avut cărţi străine răsădite într-o românească mai curată, mai miezoasă, mai şlefuită, mai bogată, mai nuanţată. Mai neaoşă. Nu v-aş sfătui să le comparaţi cu tălmăcirile noastre din ziua de azi, că v-aţi lua cu mâinile de cap. Veşnicele noastre paradoxuri: în libertate nu se atinge nici măcar a suta parte din calitatea lucrărilor elaborate sub tiranie. Ce să înţelegi din toate astea? Vorba lui Coşbuc bătrânul: „Nu cerceta aceste legi...”

Şi fiindcă tot am amintit de Şolohov, să-mi fie îngăduit să mă îndoiesc puternic de calitatea lui de autor al *Donului liniştit*. Ştiu că dezbaterea pe tema asta e pe cât de veche, pe atât de neconcludentă. Opiniile contrare s-au ciocnit şi se izbesc încă precum săbiile căzăceşti prin aer. Nu există certitudini nici pentru o poziţie, nici pentru ailaltă. Rămâne

numai proba bunului-simţ, care îmi şopteşte că autorul cinstit, echilibrat, fin analist, bun cunoscător de oameni, sceptic şi resemnat al *Donului* nu poate avea multe în comun cu cel josnic, scrâşnit, orbit de ură, resentimentar, mic la suflet şi lipsit de orice nuanţă, de orice îngăduinţă umană al *Pământului desţelenit*, carte peste măsură de ticăloasă, de mârşavă, murdară şi în intenţie, şi în conţinut, şi în realizare. Am cercetat cu atenţie pe Internet, dar, tot aşa, n-am ajuns la nici o concluzie: unii susţin că e vorba de acelaşi autor, alţii – că *Donul*, scris de un necunoscut ofiţer albgardist, a fost cel mai mare plagiat al secolului abia trecut. Prefer să cred această a doua ipoteză, pentru că, altfel, mi-ar fi dată peste cap orice încredere în valorile umane şi ar trebui să-mi pun teribil de neplăcuta întrebare: poate un scriitor să se coboare atât de jos? Şi să-mi răspund cu amarul realism al vârstei la care am ajuns: da, poate!

27 martie

Da, poate! scriam mai sus, oscilând între tăgadă – nu-i acelaşi autor – şi încuviinţare – este, pentru că trei caracteristici şolohoviene de vârf se regăsesc în ambele opere literare: perfecta cunoaştere din interior a vieţii căzăceşti, descrierile somptuoase de natură şi încărcătura telurică a tuturor personajelor. Dar atunci concluzia devine de o gravitate abisală: un autor bun, demn de respect, se prăbuşeşte cu delicii în glodul cultului personalităţii şi se tăvăleşte acolo îndelung, în văzul lumii, grohăind de plăcere. Cum a fost cu putinţă?, cum este?, cum va fi?, pentru că nimic din firea adâncă a oamenilor nu se schimbă.

Neîndoios, Şolohov avea propria-i latură telurică, deloc neglijabilă. Aceasta, plus teama, plus interesul, plus oportunismul, plus convingerile greşite l-au făcut preşul de sub tălpile lui Stalin şi cel mai credincios al lui herald. Dar

oare ştia de pe atunci ce ştim noi acuma? Dacă da, atunci vina lui este incomensurabilă şi de neiertat; dacă nu, încă ar avea o scuză, oricât de firavă.

Şi, mă rog, ce ştim noi acuma despre „marele" Tătuc? Că a fost mic de stat, urât şi pocit, cu faţa mâncată de vărsat; că a fost o fiară la fel de hămesită de nedreptate şi de cotropire ca Hitler; că a atacat banditeşte atât Finlanda – din proprie iniţiativă –, cât şi Polonia – de data asta în devălmăşie cu bunul lui prieten de atunci, Führerul, ale cărui dorinţe (antrenamentele intensive ale Wehrmachtului în URSS, bogăţiile naturale strategice sovietice puse cu largheţe la dispoziţia Germaniei, pactul de neagresiune şi de împărţire a sferelor de influenţă Ribbentrop–Molotov) erau literă de lege pentru el; că ar fi atacat primul Reichul, dar şi România, pentru care planurile de invazie erau gata din mai 1941, dacă devotatul lui amic nu i-ar fi luat-o înainte; că, speriat de tăvălugul nazist spre Moscova, se gândea să-i cedeze fârtatului cu svastica o bună parte din Ucraina, Bielorusia şi ţările baltice; că l-a însărcinat cu negocierea aceasta pe ambasadorul bulgar, care însă, mai demn, a refuzat, convingându-i pe el, pe Malenkov, pe Molotov, pe Beria, pe toţi dracii că oricum vor ieşi învingători, chiar dacă vor fi siliţi să bată în retragere dincolo de Urali; că teribilele insuccese şi pierderi ale Armatei Roşii din primul an al războiului nu s-au datorat nepregătirii ei de luptă, nici înclinaţiei ei „paşnice", nici luării ei prin surprindere (aşa cum interesat şi hruşciovian s-a vehiculat ideea după moartea lui Stalin în 1953 şi începerea destalinizării), ci faptului că era pregătită pentru atac iminent la graniţele apusene, nu pentru apărare, situaţie tactică diametral opusă, pe care v-o poate explica în detaliu orice militar de carieră. Să fiu bine înţeles: nu faţă de mult-încercatul, dârzul, eroicul şi atât de contradictoriul popor rus care a suferit atroce în timpul războiului, făcând dovada celui mai

luminat patriotism – oamenii simpli şi chinuiţi au dus tot greul războiului –, îmi exprim eu grelele mele rezerve şi sarcasme, ci faţă de leprele acelea de conducători ai lui, care în cârdăşie cu hahalerele occidentale ne-au rezervat un asemenea destin după 1945.

Faţă de lumea pe care am cunoscut-o bine în tinereţile şi maturităţile mele mereu necoapte, mereu neisprăvite, cea de acum este cu desăvârşire alta. Probabil de aceea mă bat gânduri ce nu puteau fi nici măcar formulate mintal pe atunci, necum rostite, iar acum nu-mi dau pace. De exemplu: care ar fi fost soarta şi dezvoltarea României dacă ar fi învins nemţii? Cum ar fi arătat ţara asta a mea ca aliată a învingătorilor, nu a perdanţilor? Avem *un* tezaur poprit la Moscova, sau *două*? Ce s-a ales din cel ascuns cu grijă la Tismana şi aflat după august 1944 în calea tuturor răutăţilor? Să se fi sfiit gingaşii noştri cotropitori sarmaţi să se atingă de el? Mira-m-aş. Şi era vorba de zeci de vagoane (iau aici vagonul ca unitate de măsură) de aur, metal preţios din care mare parte fusese plătit de nemţi în schimbul petrolului şi grâului românesc. Eh da, ei aici plăteau peşin, nu jefuiau ca-n codru cum au făcut apoi preacinstitele Sovromuri.

Aţi văzut şi în primul volum al Jurnalului meu că tema Războiului al Doilea Mondial şi a urmărilor lui mă preocupă peste poate. Nu s-a spus adevărul despre el – când transfugul Victor Suvorov a dezvăluit o parte din grelele-i taine în studiul său magistral *Spărgătorul de gheaţă* publicat la Londra, dar tradus şi în româneşte, a fost ignorat şi minimalizat în mod voit... –, nici nu se va spune mult timp de-acum încolo; prea sunt mari interesele, vinile, crimele, trădările, complotul bubei, turpitudinile, dar şi suferinţele, ca să se vorbească detaşat, sobru, onest despre el. Iar dacă mă obsedează în continuare tot atât de mult este pentru că noi toţi, eu cu generaţia mea şi voi cu a voastră,

suntem prea puțin fiii părinților noştri, cât ai cruntelor realități modelate (de fapt schilodite, schingiuite, sfârtecate) de el.
Dintotdeauna, omul-lup-omului trăieşte într-o singură eră: în Cainozoic. Iar trădarea din 1944/1945 a Occidentului față de națiunile central- şi est-europene are antecedente „ilustre" în laşitatea-i vinovată şi interesată din 1453, când cu nepăsare sadică a lăsat să fie nimicită o nestemată istorică precum Bizanțul, pe care tot el, creştinul, cruciatul şi democraticul Apus, îl jefuise nemilos, sălbatic, la Anno Domini 1204. Deci, nimic nou sub soare. Iar dacă voi, cei de acum, credeți naiv că acelaşi Occident va trage un singur glonț în apărarea noastră, în eventualitatea sinistră a unor înfruntări armate, înseamnă ori că n-ați învățat nimic din Istorie, ori că – iertată fie-mi sinceritatea – sunteți tare grei de cap. Oricum, Apusul arogant, cinic, pragmatic, obtuz va plăti scump pentru trădările şi orbirile lui atât de interesate; dacă nu credeți înseamnă că nu vedeți ce se întâmplă cu el chiar acum sub ochii voştri.

13 aprilie

Şi cum să nu fiu obsedat de avatarurile şi repercusiunile sângerosului conflict, când am văzut lumina zilei la 72 de ore după conferința Celor Trei Mari secături înfrățite de la Yalta/Ialta şi cu jumătate de an înaintea bombardamentului atomic de la Hiroshima?
Contraofensiva fulgerătoare a nemților în Ardeni a dus, printre altele, şi la dezvăluirea planurilor ruşinoase ale Aliaților în legătură cu soarta postbelică a Germaniei. Dați peste cap de furia atacului neaşteptat, comandanții anglo-americani s-au retras în dezordine, lăsând vraişte pe câteva birouri şi în câteva seifuri copiile planului ultrasecret Eclipsa, care prevedea împărțirea întregii țări şi a Berlinului

în bine-cunoscutele mai târziu sfere de influenţă. Puşi în faţa incredibilelor planuri, generalii germani Jodl, Model, Manteuffel, Busse, Heinrici şi alţii au exclamat: „deci, ni se vrea pieirea” şi au hotărât să reziste până la capăt, sperând totuşi în forţarea Elbei de către militarii vestici în înaintarea lor spre capitala Reichului. Numai că aceasta nu s-a produs niciodată. Berlinul era cireaşa de pe tortul lui Stalin pe care trebuia s-o culeagă de 1 Mai muncitoresc, sărbătoare atât de scumpă inimii lui, încât în 1940 călăii Tătucului îşi întrerupseseră cu acel prilej, cu regret, pentru o singură zi, munca lor sârguincioasă la masacrele din pădurea Katyn/Katîn. Vă daţi seama câtă delicateţe, câtă gingăşie...
Fiind vorba de o decizie politică, nimic nu i-a mai urnit pe anglo-americani de pe aliniamentul Elbei, deşi grupuri de armate întregi din componenţa lor stăteau să se răscoale, iar comandanţii frustraţi nu puteau pricepe în ruptul capului de ce sunt lipsiţi de victoria supremă, relativ facilă. Degeaba făceau spume la gură Montgomery şi De Lattre, din moment ce Ike urma indicaţiile preţioase ale damblagiului de la Washington, care încă mai credea, până în ultima clipă, că îl manevrează el pe Stalin! V-am mai zis: e şi acesta un fel de a scrie istoria.
Cât despre ruşi, ce să mai spui? Paradoxal, primele eşaloane care au cucerit Berlinul erau formate din oşteni adevăraţi, oţeliţi, căliţi, disciplinaţi, veterani ai câmpurilor de luptă, care i-au avertizat pe unii locuitori: „noi suntem altfel, dar în urma noastră vin nişte porci”. Şi aşa a fost. Nu mai insistăm asupra agresiunilor sexuale scabroase, atât de tragice, prea bine cunoscute, ci asupra unor detalii incredibile: sute şi mii de soldaţi roşii păreau să nu fi văzut în viaţa lor un oraş; smulgeau robinetele din perete, crezând că ele produc de la sine apa abundentă, le înfăşurau în cârpe şi le doseau prin lădiţele de campanie, dorind să le monteze în sate fără canalizare; la fel făceau cu becurile electrice, convinşi că

lumina este o funcție a micilor sfere de sticlă care, lipite pe tavanele lor de chirpici de acasă, le vor ilumina coşmeliile ca ziua. Dar problema lor cea mare rămânea misterul căzilor: oricât se străduiau, nu pricepeau la ce-s bune. Au dormit în ele, le-au folosit în fel şi chip, evident şi ca WC-uri, dar degeaba, nu le dădeau de rost şi pace; până la urmă, plictisiți, le-au aruncat în stradă. Şi astfel au tăiat nodul gordian, rezolvând ostăşeşte o blestemată chestiune insolubilă.

14 aprilie

La 1 decembrie 1940, comandantul Şcolii Superioare de Război (Şcoalei, se spunea pe atunci) din Bucureşti – viitoarea Academie Militară –, colonelul Cristu Cantuniari, în alocuțiunea sa ținută cu ocazia inaugurării cursurilor, zugrăvea starea de spirit a românilor într-un moment culminant prin dramatism pentru soarta întregii țări:
„Domnilor,
Ne adunăm în această înaltă şcoală de studii militare în împrejurări cu totul grele pentru țara noastră şi pentru noi. Dramaticul acestor împrejurări îl definesc datele de *3 Iulie*, *13 Septemvrie* şi *30 Septemvrie 1940*, când trei mari fâşii au fost rupte din trupul sfânt al țării şi milioane de Români s'au răvăşit din unitatea națională pentru a reîncepe o veche şi cunoscută mucenicie sub stăpânirea neomenoasă a străinilor.
Să fie dela început aceste date întipărite în mintea tuturor fără putința de a fi şterse cândva, căci sunt datele care jalonează pentru țară trei etape de cumplit calvar şi pentru fiecare din noi, trei serii de umilințe şi ruşini.
Şi calvarul țării şi umilința noastră sunt înscrise ca dâre de sânge, sunt adânc şi fioros brăzdate pe harta pe care o aveți

în față. Această hartă ne dictează datoria noastră de azi înainte. [...]"
A fi în acei ani de cumpănă comandantul Şcolii Superioare de Război nu era puțin lucru. De altfel, colonelul Cristu Cantuniari, general post-mortem, a luptat cu arma în mână în anii următori în Basarabia, fără răgaz, fără permisii, fără concedii, astfel că a şi murit într-un spital bucureştean, „de epuizare fizică şi morală". Bietul, a murit la timp, fiindcă altfel tot ce l-ar fi putut aştepta la terminarea războiului ar fi fost îndepărtarea silnică din Armată, arestul, tortura, Canalul. Aşa ne răsplătim noi marile caractere. Dar, din fericire, din plămada unor astfel de oameni mă trag şi eu.
Din alocuțiunea sa din 1 decembrie 1940 se desprinde marea-i credință în posibilitatea refacerii caracterului oamenilor care comandă şi al oamenilor care execută: „ne întoarcem mereu, din orice direcție am veni, la aceeaşi problemă a *caracterului* şi *personalității*, care domină cu mult, foarte de sus, întreaga noastră viață de ostaşi şi întregul complex de viață al armatei."
Şi iată finalul, cu grav răsunet de orgă: „Eliminăm din preocupările noastre gândul care pe mulți ne-a stăpânit şi ne-a condus până astăzi: de a munci pentru ca să facem – după o expresie atât de trivială – să facem carieră. Iertați experienței celui mai în vârstă dintre Dvs. să vă recomande filosofia de a cere vieții numai satisfacția cea mai înaltă şi mai rodnică: *mulțumirea propriei conştiințe*. Gândiți-vă, cei tentați de situații strălucite, de posturi înalte, că între oamenii ce se nasc şi mor pe pământ, unul din sute de milioane îşi lasă numele în istorie şi acela de multe ori contestat. Restul, grăunțe de nisip risipite în pustiu, dispărem fără urmă, născuți fără să ştim pentru care finalitate şi trăind cu un scop – adesea – făurit numai de ambiția noastră. Acelor tentați să invidieze situații strălucite, locuri înalte, dați-mi voie să vă spun o poveste în

chip de parabolă: Într'o oază în mijlocul pustiului, câțiva copii arabi săpând în nisip au dat peste o comoară şi se certau pentru împărțirea ei. Un preot bătrân trecea pe acolo cu ucenicul lui şi i-a întrebat de ce se ceartă. Când a aflat cauza le-a spus: «lăsați că v-o împart eu» şi luând comoara a pus-o toată în brațele unui copil: «ia-o, este a ta». Plecând de acolo, l-a întrebat ucenicul: «părinte, de ce ai făcut această împărțire nedreaptă?». Bătrânul i-a răspuns: «pentru că şi Dumnezeu tot aşa face».”

Până aici a fost colonelul Cristu Cantuniari. Concluzia, pentru mine, este aceeaşi la care am ajuns de mult: că nu ştim, nici nu înțelegem nimic; că omul cel mai înțelept de pe pământul acesta a fost cel care a rostit şi a lăsat în urma lui fenomenalele cuvinte: „tot ce ştiu este că nu ştiu nimic” – Socrate.

Iar datele de mai sus le datorez necunoscutului mie Florea Neagu, cercetător de istorie militară, care a avut extrema amabilitate de a mi le expedia prin poştă şi a mă pune în posesia acestor rare texte. Primească toate mulțumirile mele.

Dar, pomenind acum de sacrificiile şi onoarea adevăratei vieți militare, nu mă pot împiedica să nu-mi amintesc cu oroare secvențele demențiale ale dezarmării noastre unilaterale de prin anii ‘91-’92, când televiziunile se întreceau în a prezenta aspectele halucinante ale dezmembrării iresponsabile a tunurilor şi tancurilor armatei române, ale smulgerii turelelor de pe mastodonții metalici care costaseră țara şi ochii din cap sub forma aurului, țițeiului, holdelor de grâne cu care se plătiseră scump toate acestea. Poate că unii dintre dumneavoastră îşi mai amintesc acele imagini de coşmar ale inepției politice a guvernanților tehui, vânzători de țară şi de neam. Dacă da, să pună cap la cap secvențele ruşinoase de atunci cu slăbiciunea, cu dezorganizarea, cu debilitarea voită şi

urmărită a întregii societăți româneşti şi să tragă singuri concluziile.

15 aprilie

Câteva gânduri răzlețe:
– Mult-cădelnițata democrație este tot o dictatură: cea fățarnică, difuză, dură în primitivitatea ei, a majorității.
– La un om te pot agasa până şi calitățile lui, mai cu seamă cele pe care nu le ai.
– Nenorocirea noastră națională este că *omul nou*, îndelung incubat de „societatea socialistă multilateral dezvoltată", a apărut cu adevărat după '89 în toată întunecata-i splendoare şi s-a lățit ca un flegmon parazitând toate posturile decizionale şi sinecuriale din stat: e licheaua totală, nulitatea absolută, potlogarul postdecembrist. De nimic nu mi-e mai scârbă. S-a spus pe drept cuvânt despre comunism că a încurajat selecția inversă, căptuşindu-ne cu non-valori; ei bine, tranziția în care băltim de peste două decenii sălcii şi serbede a făcut şi face cu avânt acelaşi lucru „la un nivel net superior".
– Generație expirată? Mă uit la admirabilul Neagu Djuvara, om trecut de 90 de ani, şi le-aş dori tinerilor de 20 să aibă mintea şi sufletul lui pe de-a-ntregul româneşti.
– Străduindu-se cu disperare să nu imite sau să nu repete modelul negativ Elena Ceauşescu în domeniul relațiilor publice şi politice, Primele Doamne ale țării de după 1989, la indicația expresă a bărbaților lor moțați, s-au făcut nevăzute, s-au şters complet din peisajul social, au dispărut cu desăvârşire în umbra soților, contribuind şi prin aceasta la anihilarea unei influențe matriarhale mai înțelepte, mai blânde, mai bune şi mai drepte în spațiul public. Era mare nevoie de ele la rotunjirea colțurilor, la atenuarea impulsurilor necontrolate ale bărbaților atotştiutori, la

trasul de mânecă în momente importante când soții o luau razna, la moderarea situațiilor conflictuale în care aceştia se aruncau cu capul înainte, la instaurarea unui climat dominat de mai mult bun-simț şi de măsură în toate. Din păcate pentru România, cu excepția unor „ministrese" (b)ovarice şi cel mai adesea penibile, influența benefică feminină la nivel superior a fost nulă în ultimii douăzeci de ani, prin aceasta lăbărțându-se şi grosolănia/mitocănia/mârlănia la nivel național.
– Ca oameni, despre căpeteniile şi corifeii comunismului autohton, noi, muritorii de rând, nu ştiam nimic; dar despre cei postdecembrişti, din nefericire, ştim prea multe, aşa explicându-se desconsiderarea, neîncrederea, sila, dezgustul, lehamitea abătute peste un neam întreg.
– Prima lecție de democrație pe care am primit-o de la grațioşii mei conaționali la început de leat 1990 a fost următoarea: încercam să traversez bulevardul la o întretăiere, având în favoarea mea atât stopul pe verde, cât şi zebra pe care păşeam, când o maşină fățoasă – evident, simbol al noii protipendade halucinant de urâte care se înstăpânea pe „tot ce mişcă-n țara asta" – a fost cât pe ce să mă facă piftie pe trecerea de pietoni, cu o viteză diabolică; la semnele mele disperate spre stopul pe verde şi la dungile zebrei, am primit drept în față din goana bolidului, printre decibelii unei manele scabroase, acest urlet neomenesc de grobian: „Huuuo, băi comunistule, de-acu' suntem liberi!"
Era de bun augur.
Asta s-a înțeles la noi prin libertate.
Asta se înțelege şi acum.

15 mai

După o viață întreagă petrecută, cu voia Domnului, pe meleagurile noastre atipice geto-dacice-carpato-danubiene,

pot spune cu mâna pe inimă că principala trăsătură de caracter care i se cere aici românului pentru a izbuti este tupeul. Nu competența, nu munca, nu idealismul, nu străduința, nu cinstea, ci tupeul. Cu cât îți afirmi mai ferm și mai tăios calitățile inexistente, cu atât vei avea mai mult câștig de cauză. Bate cu pumnul în masă, cere-ți imperativ drepturi scornite, lingușește acolo unde nu poți impune, și te vei trezi cel puțin ministru. Am sub ochi cazurile explicite, dar inexplicabile ale unor astfel de „ministrese" de ocazie, jenante, dacă nu penibile, care în condițiile de dinainte de rotația sângeros-criminală a cadrelor din 1989 ar fi putut năzui cel mult la statutul de vânzătoare-gestionare la chioșcuri de răcoritoare, ajunse prin voia împrejurărilor năuce de acum în fruntea câte unui minister. Mă uit și mă crucesc: peste certele lor calități de vampe asezonate de firmele de fițe Gucci, Versace, Prada, Vuitton și mai știu eu care, s-au priceput nu numai să-și aștearnă poleiala calpă a unor merite numai de ele (și de câțiva amici intimi) știute, ci chiar să și le etaleze public, epatând tinerii imberbi cu acnee, bătrânii generali căniți cu gușă și probleme de prostată, gâfâitorii funcționari superiori suferind de complexul celor „șapte ani de căsnicie" sau pe însuși ministrul de externe al României (așa un ministru la așa o țară!), care mărturisea strangulat de emoție că se străduiește din greu să nu-și piardă mințile – mă rog, câte i-au rămas – și să nu capituleze în fața farmecului lor. Fluturându-și dezinvolt pletele vopsite, exemplarele acestea pavoazate ale marii debandade naționale se fâțâie câtu-i seara de lungă pe ecranele suprasaturate ale televizoarelor, inaugurând telegondole prostești, investiții de milioane aruncate pe apa sâmbetei, stadioane aproximative, acolo unde nu este nici măcar un dispensar sătesc, și niște aiureli numite „branduri de țară" sub forma unor frunzulițe șterpelite de la locul de rușine al statuilor antice.

16 mai

Mi-a murit tinerețea şi stau s-o priveghez, aş zice, abia parafrazându-l pe marele torturat, poetul peruan César Vallejo. De altfel, ce altceva sunt paginile mele din ultimii cinci ani, dacă nu un priveghi tăcut şi resemnat la catafalcul tinereții, adică al veşniciei mele? Ca un bondar zănatec îmbătat de corole, m-am căptuşit cu polenul răpit tuturor florilor, lucernelor, miriştilor parfumate de pe parcursul vieții mele şi îl deşert aici pe paginile albe ale computerului. Aşa se face că tot mai dese imagini din copilăria-mi îndepărtată, dar şi din adolescența zvăpăiată mă împresoară, deşertându-mi la picioare al lor corn al abundenței, plin de isprăvi, şolticării, hazlii situații irepetabile, în care verişorul primar Ucu, blajinii bunici Mamaia şi Tatati şi sfânta mea Mamă îşi joacă rolurile de frunte.

Via de la Vârteşcoi era cadrul natural cel mai prielnic nemaipomenitelor noastre aventuri infantile. Din stejarul cel falnic din fundul viei, care străjuia semeț râpa ce se povârnea la capătul ei, Ucu şi cu mine, amândoi țânci de-o şchioapă, ne-am dat drumul într-o bună dimineață, pe deşelate, de pe o cracă, drept pe spinarea unui cal ce păştea neştiutor – cu picioarele din față împiedicate – iarba de la poalele mărețului copac unde hălăduiam noi în adăpostul din frunziş. Surprins, nedumerit, căluțul aparținând vreunui țăran care robotea prin vie a rămas întâi nemişcat, apoi s-a urnit repejor într-un trap destul de vioi, cu tot cu piedica pusă şi cu noi săltând anapoda pe şalele lui, fiindcă n-aveam habar să călărim, nu aveam de ce ne ține, iar înaintarea-i hurducată ne împingea, conform legilor inerției pe care aveam să le învățăm mult mai târziu la şcoală (noi săltam în sus, pe când el avansa), treptat şi sigur spre părțile-i dorsale, mai bine zis codale. Ajunşi acolo, tot mai

îngroziți fiindcă patrupedul nu asculta de nici unul din îndemnurile noastre disperate, ne-am încredințat sufletul Proniei şi ne-am lăsat să cădem de la înălțime ca nişte saci, drept pe noadă. Întâi a picat Ucu văzând stele verzi la contactul violent cu pământul, apoi mi-am dat drumul şi eu, icnind de durere. Calul s-a uitat la noi cu vădit dispreț şi a început netulburat să pască din nou puțin mai încolo. Iar noi ne-am cules de pe jos şi, deloc mândri de isprava noastră, am tăcut mâlc acasă, la masă, când am fost întrebați cu strășnicie de ce nu putem sta frumos, ca toată lumea, cu fundul pe scaun (că ne durea de ne seca, de-aia!). Or fundul ăsta al nostru ne dădea destulă bătaie de... cap. Îi rog pe esteții sensibili şi rafinați să nu strâmbe din nas la lectura rândurilor următoare; naturalismul lor este conştient şi intenționat, numai el dând seama de o copilărie absolut firească, în care nu încăpeau falsele pudori. În plus, aveam în minte cuvintele Mamei, care abuza de citatele latineşti învățate cu mare sârg pe vremea şcolarității ei exemplare: *naturalia non turpia*. Ce vreau să spun cu asta? Iată ce: copii ai gliei şi ai naturii, obişnuiți de mici cu viața rurală cea mai rustică şi cu ocolirea grijulie a closetelor (privăților) cât de cât civilizate de prin curți, ne făceam nevinovat nevoile prin vie, pe sub araci, unde nu ne vedea nimeni, ştergându-ne cu frunze cărnoase de viță, şi anume cu dosul lor cel nelucios, acoperit de un puf ulet moale şi des. Pentru treaba asta cu care îngrăşam stahanovist pământul, ne răzleteam unul de altul, dar nu prea departe, ca să rămânem în nemijlocit contact vocal, dându-ne de ştire de fazele îndeletnicirii şi de ultimele noutăți. Nu uitați că, la statura noastră de atunci, aracii cu vița încolăcită pe ei ne depăşeau cu două-trei capete, constituind o adevărată junglă tropicală în care ne cam pierdeam. Aşa şi numai aşa s-a descoperit că bietul Ucu suferea de paraziți intestinali, care explicau de ce mânca în scârbă, nu prea creştea, nu se

îngrăşa, nu punea pe el. („Vedeţi ce păţiţi dacă staţi toată-ziua-bună-ziua bot în bot cu animalele?” ne-au probozit atunci babacii.) Mă rog, tot răul spre bine, lucrurile s-au lămurit: Ucu a fost pus imediat pe tratamentul empiric, dar atât de radical de la ţară (seminţe de bostan prăjite şi pisate, tărâţe, usturoi), apoi, întors la Bucureşti, pe cel savant al bunului doctor pediatru Pincu Herşcovici, o somitate medicală care îngrijea cu pricepere progeniturile lumii bune de atunci. Scăpat cu chiu, cu vai de pacostele alea, Ucu a crescut ca din apă, s-a înzdrăvenit, s-a întărit şi a devenit peste ani flăcăul cel prietenos, deschis, amuzant, simpatic, care a frânt multe inimi prin plecarea lui definitivă în SUA, în 1974.

Unul din simţurile cele mai solicitate la vie era mirosul: graţie lui puteam pronostica până şi starea vremii, fiindcă ploaia, de pildă, se anunţa din timp cu o mireasmă a ei specială, pe care o amuşinam cu mult înainte de învolburarea şi învineţirea norilor pe cer. Fără a fi „omul care aduce ploaia”, declaram încă din zori că va ploua negreşit, iar membrii maturi ai familiei ţineau cont de previziunile mele, căci se împlineau mai totdeauna. Nu era decât o dotare absolut naturală, de pui de animal sănătos, care însă mi-a jucat şi o festă, când într-o zi, aflat tot cu Ucu la joacă printre butucii de viţă, am simţit deodată un miros cu totul deosebit, nemaiîncercat, parfumat la modul subtil şi totuşi rural, un buchet de izuri rafinate şi sălbatice laolaltă, cum nu mai pomenisem nici în via noastră, nici în altele din jur. Uimit, l-am făcut atent pe Ucu, care şi el s-a entuziasmat. Dar de unde venea aroma aceea? Ştiam cum miros ciorchinii de coarnă, de hamburg, de tămâioasă; de atâţia ani cunoşteam via cu de-amănuntul, „ca pe buzunarele noastre”, totuşi iată ceva ce ne scăpase. Ceva esenţial. Am pornit în cercetare jur-împrejur călăuziţi de nas şi am descoperit doi butuci, numai doi, care degajau acel

miros îmbătător şi învăluitor din boabele ciorchinilor negri-vineţii pe care nu i-am dus doar la nas, ci şi la gură, gustându-i cu un amestec de neîncredere şi de poftă. (Vai, cum, nespălaţi? se vor întreba oamenii de bine. Da, domnii mei, la vie, cu Ucu, nu spălam niciodată nimic şi nici nu ne îmbolnăveam niciodată de nimic; nu făceam decât să ne fortificăm imunitatea naturală cu care eram din plin înzestraţi.) Ciudat gust: la început minunat de parfumat, dar imediat apoi destul de acru, de astringent. Eram convinşi că descoperiserăm, noi doi singuri, cu forţele noastre, un soi nou de struguri, fenomenal, de care nu aveau habar nici Tatati, nici Mamaia, nici măcar părinţii noştri. Ce mai, dăduserăm lovitura! Ca să nu pierdem din ochi locul fermecat ce găzduia cele două surprize viticole, Ucu a rămas acolo nemişcat ca să ne ghideze prin strigăte, iar eu am dat o fugă turbată până la conac, unde i-am înnebunit pe toţi cu marea noastră descoperire. Bunicii şi părinţii nu mai înţelegeau nimic: păi cum era să le scape tocmai lor soiul cel nou de care făceam atâta caz, când ei, şi nu alţii plantaseră şi îngrijiseră via cu tot dichisul? N-au avut însă încotro, au trebuit să mă urmeze. Cred că procesiunea merita să fie văzută: în faţă păşeam ţanţoş eu, descoperitorul, conchistadorul, călăuzindu-mă după indicaţiile strigate din fundul viei de acolitul meu, Ucu; urmau Tatati şi Mamaia dând semne de perplexitate, apoi fiicele lor cu soţii, vădind o sfântă mare neîncredere. Dar iată-ne ajunşi; încă de departe Tatati simţise mirosul cel suav şi se încruntase descumpănit, strâmbând din nas, vizibil preocupat. Îşi iubea via din tot sufletul şi n-ar fi admis să prăsească acolo vreun soi de viţă mai puţin nobilă, ca să nu spun plebee. Mamaia, la fel, se punea chezaşă pentru puritatea şi pedigriul oenologic al sutei lor de hectare de podgorie. Numai că ce aveau ei acum sub ochi şi sub nări, ridicat în slava cerului de nepoţeii nepricepuţi, era nici

mai mult, nici mai puțin decât umilul soi autohton numit fragă sau căpşunică. De necrezut! Ce oroare! Cum de se tupilaseră incognito strugurii aceia vulgari în mijlocul viei lor nobile, mândre, cu soiuri alese? Cum de nu fuseseră stârpiți la timp? Bunicii nu-şi mai reveneau, iar nepoții simțeau gustul coclit al unei mari decepții. Până la urmă s-a ajuns la un compromis: bunicii aveau să lase totuşi acolo vița aceea indigenă nedemnă, numai şi numai de dragul nepoților, dacă aceştia promiteau să-şi țină descoperirea pentru ei, incomunicabilă, neştirbind renumele viei Dr. Zamfirescu. Oricum, la plecare, bunicul afectuos şi glumeț i-a strecurat Mamei la ureche: „E curios ce poate să tragă Mihăiță al nostru a neam prost!"

Trecut-au anii, şi iată-ne pe Ucu şi pe mine – de-acum adolescenți promițători ai începutului de ani '60 – sâmbetele seara la Mamaia acasă, trebăluind la magnetofonul ei Tesla şi imprimând de zor muzică bună de la radioul ei Stassfurt. Or fi fost ale ei, dar noi ne înstăpâneam pe aparate şi nu ne dădeam duşi decât după ce umpleam o bandă întreagă (tot de-a ei, dar subtilizată de noi) cu hiturile turbate ale acelei epoci de mare dinamism melodic şi nu numai. Curând însă i-am descoperit magnetofonului şi alte valențe, încă neexplorate: puteam înregistra cu el nu numai binecuvântata noastră muzică şturlubatică, ci şi zgomotele din jur, discuțiile cu Mamaia, râsul nostru nestăvilit, glumele pipărate sau nesărate dintre noi şi mai ales parodierea programelor radiofonice din epoca aceea când radioul domina în mod absolut clipele de răgaz ale românilor. Puteam maimuțări, aşadar, *Ora exactă*, *Cotele apelor Dunării*, *Teatru la microfon* şi multe alte programe cunoscute şi arhicunoscute de o țară întreagă. Drept care am început cu începutul:

„— Aici Bucureşti, România. Dăm ora exactă. La semnalul următor va fi ora exactă.

(Se trăgea, cu mare vacarm înregistrat prompt pe bandă, apa la WC.)
— A fost ora exactă."
Cam aşa era tonul întregii emisiuni. Urmau ştirile din ţară şi străinătate, evident contrafăcute, cât mai colorate, mai distorsionate şi mai zurlii, apoi piesa de rezistenţă a serii, care era *Teatrul la microfon*. Pentru acesta ne pregăteam din vreme: eu scriam în timpul săptămânii o scenetă complet bramburită şi amândoi o interpretam cu mare haz, prăpădindu-ne de râs, profitând şi de vizitele întâmplătoare ale vărului nostru Lulu, pe care îl puneam la treabă.
Din păcate, nimic nu s-a păstrat din înregistrările acelea aiurite, năstruşnice, originale, pline de duhul unei perioade benefice, de mare încredere în viitor şi de maximă destindere în relaţiile internaţionale. S-a risipit în neant perioada aceea paşnică şi echilibrată, au pierit oamenii ei, iar mie mi-a murit trecutul şi stau de-l priveghez.

24 iunie

Limba română actuală, fandosită, sulemenită şi împopoţonată pompieristic cu achiziţii de ultimă oră nedigerate bine, arată ca o Chiriţă provincială, ridicolă, fardată gros, complexată, nesigură pe ea, dar plină de pretenţii, de panglicuţe rococo, de falsităţi, de ifose şi de „radicale". Pesemne mă număr printre puţinii care nu implementează, ci aplică/introduc ceva, nu lecturează, ci chiar citesc, nu consumă, nici nu servesc, ci mănâncă zdravăn, nu vizionează filmele, ci le văd. Înspăimântătorul s-aveţi o zi bună devine în cazul meu simplul şi cinstitul „bună ziua" cu care şi-a dat bineţe sau şi-a luat rămas-bun neamul acesta al nostru şi al nevoii, de veacuri încoace.
Limba română nu putea rămâne nici ea intactă în post-comunism: aidoma întregii societăţi, a cunoscut un proces

de deflorare, de desfigurare şi de caricaturizare, pe măsura saltimbăncăriilor politice, a violului în grup şi a perversiunilor la care a fost supusă această ţară. Acum, dezorientată, şovăitoare, când prea stridentă, când mult prea ştearsă, încearcă să-şi croiască un drum şi să se redefinească, exact când timpurile îi sunt mai potrivnice din cauza abandonării tradiţionalelor legături lingvistice neolatine cu Franţa şi a vinovatei prăbuşiri masochiste în braţele jack-spintecătorilor anglofoni. Limba actuală, pocită pe întrecutelea de mass-media, este imaginea debandadei şi degringoladei unei societăţi debusolate, la care puţinii intelectuali rămaşi asistă neputincioşi. Ce ar putea ei face? Nu au la dispoziţie televiziuni-pubele de tipul OTV-ului, nici vuvuzele (oribil termen nou-nouţ, desemnând infamele trâmbiţe de bâlci folosite excesiv pe stadioane de suporterii sportului-rege) mediatice, precum posturile care împroaşcă manele. Sigur, ei pot pune mâna pe condei şi compune articole critice pe care oricum nu le citeşte nimeni. Cum fac eu aici.

Poate că alta, cu totul alta, ar fi fost situaţia generală dacă imediat după ‘89 America s-ar fi gândit la un nou plan Marshall, pentru ţările de curând eliberate de sub tutela sovietică. Dar n-a fost să fie. Ea a preferat să contemple mustrător, sub pretextul neintervenţiei în treburile interne, sfâşierile lăuntrice adesea sângeroase, inerente unor naţiuni certate cam de mult cu democraţia. Adevărul este că nici America lui 1989 nu mai era (nici pe departe) cea a lui 1945. Ba mai mult: din anii ‘90 încoace, America a luat-o binişor la vale, cu tălpicile unse din belşug cu corectitudine politică, pe un derdeluş tivit cu discriminare inversă, permisivitate, laxitate morală absolută, kitsch mediatic, pornografie şi monumentale erori politice, dintre care invadarea Irakului nu e nici măcar cea mai gogonată. Urâtă chestie: atâta timp cât le-a fost de mare folos împotriva ayatollahilor iranieni,

Saddam Hussein, luat în braţe de unchiul Sam, s-a bucurat de simpatia şi sprijinul americanilor, pentru ca apoi, în alt context geopolitic, tot ei să-l spânzure ca pe o otreapă (deşi nu mă pot opri a recunoaşte surprins şi a preţui la justa valoare curajul şi demnitatea cu care dictatorul, satanizat în prealabil precum Ceauşescu, a ştiut să moară înaintea camerelor de luat vederi din întreaga lume).

14 iulie

Americanizarea haotică şi penibilă a României din ultimii douăzeci de ani nu mă poate convinge. Aidoma sovietizării brutale a ţării din deceniile comuniste, ea este şi rămâne străină fiinţei naţionale, care şovăie într-atâta în a se defini. De ce nu mizăm mai mult pe propriile noastre valori, de ce mereu împrumutăm de la alţii, ca nişte gură-cască veşnic fermecaţi de nişte vitrine bine amenajate care etalează sub etichete strălucitoare marfă proastă şi depăşită (pentru coborâţii din copacii lumii a treia), eu asta nu pot înţelege. Nesiguranţa care ne caracterizează frizează absurdul. Generaţiile străbunicilor şi bunicilor îşi găseau proptele bune în cultura Hexagonului; noi, acum, total dezorientaţi, ni le căutăm în cântecele de sirenă globalizante ale Pentagonului.
Oricum, psihologic vorbind, mult mai multe ne leagă de gândirea şi simţirea Soarelui-Răsare decât de ale Scăpătatului. Personal, spre exemplu, abia de am reţinut ocazional în colecţia mea de filme câteva pelicule occidentale, dar mă mândresc cu ecranizări după *Anna Karenina*, *Război şi pace*, *Fraţii Karamazov*, *Crimă şi pedeapsă*, *Donul liniştit*, *Maestrul şi Margareta*, şi enumerarea ar putea continua. Nu e vorba de filmologia sovietică, ci de incomensurabilul suflet rus dintotdeauna, „enorm şi delicat” precum Evul Mediu. Până şi sovietismul

nu a fost decât o latură, poate cea mai agresivă şi mai întunecată, a acestui suflet disecat magistral de Dostoievski în *Demonii*. Că ne place, că nu ne place, avem mai multe în comun cu această simțire haotică decât cu extrovertirea lui Balzac sau cu introvertirea lui Proust. Sfâşiați între Est şi Vest, noi nu ne-am putut defini bine niciodată. Cu rațiunea tindem spre luminile occidentale, dar cu inima – spre pâclele eurasiatice. De aici şi sentimentele învălmăşite cu care privim Apusul: pe de o parte, admirație tâmpă, lipsită de simț critic, pe de alta – dispreț pentru lipsa-i de nuanțe şi o agasare surdă.
Iar acum vă las, *sauf votre respect*, ducându-mă să văd un film din colecția mea. Şi la ce o să mă uit, la vreun Antonioni, cumva? Nu, ci la Nikita Mihalkov. Asta spune multe, aşa-i?

15 iulie

Pentru curmarea definitivă a veşnicului conflict arabo-israelian care exasperează o lume întreagă, propun o soluție radicală, simplă şi eficace, atât de elementară, încât mă mir că nu i-a trecut altcuiva prin cap: interpunerea între părțile combatante a unor mici comunități româneşti bine închegate, cu toate caracteristicile lor primordiale şi bimilenare, care prin dihonia dintre ele şi prin preocuparea debordantă față de soarta malefică a caprei vecinului ar reuşi să-i zăpăcească de cap şi să-i paralizeze pe combatanții uluiți de spectacolul gratuit oferit de constanta noastră națională. Aceştia vor urmări cu sufletul la gură râvna cu care se porcăiesc, se încură şi se încontrează între ei românii zuliari, uitând astfel de atentate, intifade, atacuri teroriste şi sinucideri rituale cu cât mai multe victime, comise întru preamărirea lui Allah.

Şi asta n-ar fi nimic; dacă mai punem la socoteală şi sfaturile generoase pe care le vor primi în devălmăşie palestinienii şi fiii lui Moise de la românii bine intenţionaţi şi pricepuţi la absolut orice, fără urmă de studii în domeniul respectiv – finanţe-bănci, energia atomică, tăiatul prepuţurilor, sortarea citricelor, cultura măslinului, randamentul chibuţurilor, politica internaţională, purtatul *djellabei* şi al *galabiyei* –, ne vom face o palidă idee despre înalta funcţionalitate a soluţiei propuse. Terminând după douăzeci de ani cu brio treburile de acasă, am putea exporta haos, neaşezare şi zâzanie în întreaga lume. Deja am început lucrarea aceasta, trimiţându-i la Bruxelles pe cei mai buni fii ai poporului: Vadim, Becali, TĹ‘kés şi Nuţi, şugubeaţa mezină prezidenţială, contribuind astfel la educaţia religioasă a europarlamentarilor căzuţi în transă, care exclamă într-un glas: „Mare-i grădina Ta, Doamne!”

15 septembrie

Povestea pe care o voi depăna în continuare, auzită la o întâlnire cu câţiva buni prieteni de-ai mei care îşi lăsaseră înadins soţiile acasă, pentru a ne bucura numai înde noi (adică feriţi de comentariile acre ale bravelor consoarte) de amintiri mai picante din tinereţile noastre învolburate, poate fi intitulată simplu – după filmul care mi-a marcat mie adolescenţa:

Vr**ă**jitoarea

„Când se îndrăgostesc – şi-a început povestirea amicul meu, cuibărindu-se comod în fotoliu, cu un pahar plin într-o mână şi cu o ţigaretă subţire de foi Kojak în cealaltă, pregătindu-se să facă faţă anecdotelor cu care aveam să-l întrerupem, adepţi declaraţi fiind noi ai protocoalelor societăţii «Junimea», unde «anecdota primează» –, toate femeile adevărate devin puţin vrăjitoare. Mai bine zis, şi

conform observațiilor celor mai profunde, ele sunt prin natura lor cam vrăjitoare, însă dacă iubesc cu adevărat, cu dăruire, cu patimă, adică cu orbire, componenta aceasta înnăscută capătă valențe puternice şi devine operantă, uneori spre surprinderea amestecată cu spaimă a partenerului ceva mai nevolnic, mai nătăfleț, care se lasă târât de evenimente. Aşa mi s-a întâmplat şi mie, amorezat la vremea aceea de o foarte tânără, plăcută şi feminină colegă de facultate, care la terminarea studiilor fusese repartizată ca profesoară de matematică la o şcoală rurală aflată la peste zece kilometri de oraşul cel mai apropiat, într-un sat prăpădit unde toată lumea cunoştea şi bârfea pe toată lumea. Nu e de mirare; aşa se făceau pe atunci repartizările din oficiu, dacă nu aveai un «naş» bine proptit în aparatul de partid. Eu, în schimb, mai răsfățat de soartă, născut într-un oraş aflat la peste două sute de kilometri de satul acela, găsisem de lucru relativ uşor chiar în localitatea mea şi fusesem avantajat la repartizare tocmai de locul naşterii, unde aveam şi locuința familială. Prin urmare, la câteva săptămâni odată, în funcție de obligațiile mele multe şi diversificate, lăsam totul în urmă cu un oftat de uşurare şi dădeam o fugă până în satul cu pricina, unde iubita mă aştepta în odăița ei modestă, simplă, chiar sărăcăcioasă, închiriată de la nişte oameni ai locului. O fereastră mică perdeluită şi un pat mare conjugal, un cuptor pentru încălzit şi gătit şi o masă şubredă cu un singur scaun, un şifonier lustruit kitschos şi o ramă în care se îngrămădeau fotografiile de familie ale gazdei – inclusiv una cu propria-i mamă moartă şi întinsă pe năsălie, pe masa mare din ograda năpădită de tot satul – constituiau decorul primitiv al dragostei noastre pasionale, înfiripată încă din ultimii ani de facultate, dar care abia atunci şi acolo îşi găsise împlinirea firească în beția simțurilor. Trebuie spus că descoperiserăm la unison sexul şi ne bucuram de el cu

încântare, cu dărnicie, cu înverşunare, cu inocenţa perechii paradiziace de dinaintea apariţiei şarpelui tentator. Eu ca eu, dar ea, stropită ca o mlădiţă la timp şi din belşug, înflorise ca grădina şi devenise şi mai ispititoare, dacă aşa ceva era cu putinţă: închipuiţi-vă o brunetă sprinţară, veselă şi spirituală, mai degrabă scundă, dar perfect proporţionată, cu ochii căprui, cu rotunjimi pietroase şi – ca să zic aşa – cu intrânduri pentru toate ieşindurile mele... (La aceste cuvinte, însoţite de un zâmbet cu tâlc, povestitorul primi ovaţia asistenţei.) Mulţumesc. În plus, era deosebit de îngrijită, aproape pedantă în curăţenia ei: mai mult pentru ea decât pentru mine, după noaptea petrecută împreună, dimineaţa schimba aşternuturile, împrospătând patul să fie totul curat, călcat şi apretat la culcare. Zi de zi, noapte de noapte. Şi tot ca orice femeie adevărată, faţă de mine îşi descoperea şi latura maternă, atât de gingaşă, atât de profundă, atât de încântătoare...

— Asta e adevărat – îl întrerupse confirmând apăsat doctorul G, din colţul lui de lângă sobă. Femeia îndrăgostită, femeia pasională redescoperă instinctiv marile valori ale matriarhatului din zorii omenirii şi le aplică diferenţiat celor din imediata-i apropiere, cu precădere bărbatului-prunc care prin sărutul lui a avut meritul de a o fi trezit la viaţă. Îl va îngriji, îl va cocoloşi, îl va hrăni şi îmbrăca, şi va avea faţă de el gesturi de o delicateţe covârşitoare. Eu însumi m-am bucurat de tratamentul acesta, când iubita mea de atunci, la care, tot aşa, veneam şi plecam, mi-a declarat că îmi va împleti, în lipsă, un pulover gros de iarnă; la remarca mea: «Bine, dar nu-mi ştii măsurile», şi-a deschis larg braţele şi mi-a dat acest răspuns de o drăgălăşenie de dincolo de fire: «Ba ţi le ştiu foarte bine, tu măsori exact cât cuprind eu între braţe.» Ce ziceţi de asta? Vă lasă şi pe voi fără cuvinte, cum m-a lăsat pe mine atunci?

— Negreşit – rosti parcă cu regret gazda noastră. La asta nu poți replica decât cu versurile amicului nostru aici de față: «E soarta mea, de care nu-s semeață: / sunt glia peste care eşti doar vântul. / În mine-ți sapi înverşunat mormântul, / neştiutorule ce m-ai trezit la viață.»

În tăcerea care s-a lăsat după aceea, nu s-a auzit decât foirea nervoasă în fotoliu a povestitorului, nemulțumit că fusese întrerupt când îi era lumea mai dragă şi când se pregătea să atingă climaxul narației sale, după ce captase cu măiestrie întreaga atenție a auditoriului. Dar tot el, declamând mai mult pentru sine, a completat fragmentul de mai sus cu altul, din *Gestul Evei*, la fel de potrivit ambianței şi subiectului: «Eu nu ofer / decât ca să posed mai bine, / ci scopul nu-l cunosc / nici măcar eu. // În mâna mea întinsă / zvâcnesc cele o mie de răspântii / ca tot atâtea bice nemiloase / ce te împing, iubite, în Istorie. // Bărbat, frumoasă teoremă, / ai fi rămas, fără de gestul meu, / acelaşi adormit sublim ce în neştire / râvnea la cosmica indiferență. // Scăpare nu mai ai. N-o să te cruț, / negarea mea. Priveşte numai / cum se preling veninuri viitoare / pe rotunjimea unui măr».

— Domnilor, domnilor – rosti el apoi mai înviorat, cu un vag ton de reproş. Ne-am abătut de la subiect, chiar dacă i-am păstrat liniile generale. În definitiv, vorbim aici de vrăjitorie, nu de eternul feminin, nici de sublimarea atotputernicei sexualități în derivatele-i lirice. Poetul nostru să ne ierte, dar nu ne vom lăsa prinşi în mrejele subtile ale incantațiilor versificate, ci ne vom ține pe pământul ferm al faptelor şi experiențelor – recunosc, deocamdată inexplicabile ştiințific. Aşadar, când mă puteam sustrage multelor mele obligații profesionale şi nu numai, dădeam o fugă la gară şi luam primul tren care acoperea cei peste două sute de kilometri ce mă despărțeau de reşedința județeană, de unde mai aveam de parcurs alți câțiva, cu autobuzul RATA, peste

dealuri şi prin hârtoape, până în satul modest, tăcut, concentrat parcă asupra-şi, al dragei mele de demult. Sosirea mea era întotdeauna intempestivă, surprinzătoare, neanunțată de nimic, iar plecarea – prea grabnică, prea forțată, aproape jignitoare după părerea ei, şi înclin să-i dau dreptate. Oricum, fără a se agăța de mine, la plecare ea rămânea mereu rezervată şi tăcută, numai din ochi comunicându-mi reproşul său dureros de mut. Asta până în seara aceea de iarnă când mă găteam din nou de plecare («tu nici nu vii, dar pleci neîncetat») şi când mi-a declarat senin, cu un calm desăvârşit, ca pe ceva de la sine înțeles: «Rămâi aici, fiindcă nu vei putea pleca, nu sunt pregătită să-ți dau drumul. Te duci de pomană şi te vei întoarce răzbit şi rebegit de frig. Dar dacă ții morțiş să pleci, bine, fă-o, te voi aştepta până târziu cu un ceai fierbinte şi cu patul făcut.» Am captat vorbele ei, dar nu le-am înțeles: în pofida vremii rele, trenul venea oricum la aceeaşi oră fixă pe care o ştiam perfect, aveam timp berechet să ajung la gară, să-mi iau un tichet şi să mă sui în vagon. Ce altceva putea interveni? Prin urmare, confuz, mi-am luat un rămas-bun destul de sălciu, de căznit şi de neconvingător şi am dat fuga până în stația de autobuz unde l-am prins pe acela ce trebuia să mă ducă până la gară. Iarnă fiind, era deja întuneric când am ajuns în fața casei de bilete. În toată sala de aşteptare, ciudat de pustie la ora aceea încă nu foarte târzie, abia dacă pâlpâia anemic un felinar, rebegit şi el de frig. Împrejur, nici țipenie de om. Din acel moment au început inexplicabilul, magia, întrețeserea prin aer a vrăjilor. Incredibil, ghişeul pentru bilete era închis. Nu numai închis, ci şi zăvorât cu străşnicie cu un lacăt mare aninat de grilaj. În spatele ferăstruicii nu se ținea nimeni, nu mişca nimic. Am bătut în ea cu hotărâre – degeaba. Nu ştiam ce să mai cred. Într-o doară, mi-am aruncat ochii în dreapta ghişeului, acolo unde se afla întotdeauna lista cu mersul trenurilor, cu puținele sosiri şi

plecări din gara aceea neînsemnată şi depărtată de orăşel. Cadrul de sârmă împletită se afla acolo, la locul lui, dar era gol; nici un înscris, nici o hârtie, nici un aviz, nici o explicaţie. Brusc, m-am simţit ridicol: în toată gara aceea îngheţată, vastă, pustie, sărăcăcios luminată, păream a fi singurul spărgător de grevă. Ba nu, mai era unul – un ceferist între două vârste, cu chipiul înfundat pe cap, înfofolit în şubă, bătând de unul singur peronul şi lălăind un cântecel indescifrabil. Din păcate pentru mine, nu părea chiar în toate minţile. Nici nu era. L-am abordat politicos, dar ferm, însă n-am obţinut de la el decât un puternic damf de alcool ieftin şi aceeaşi lălăială tembelă, nesfârşită. L-am întrebat când vine primul tren, dar neînţelegerea totală zugrăvită în ochii lui mi-a dat de ştire că îmi băteam gura de pomană. I-am dat o ţigară cu care nu părea a şti ce să facă şi l-am lăsat în plata Domnului, ridicând din umeri. Nu-mi era de nici un folos. Din nou singur, am început să măsor în lung şi în lat peronul, sala de aşteptare, treptele de la intrare. Nimeni, nimic; nici măcar vreun câine de pripas aciuiat sub o bancă. Tăcerea îmi ţiuia în urechi şi timpul se oprise ghemuit în întuneric, cu genunchii la gură, cocârjat sub povara vrăjii. Nu venea nimic, nu pleca nimic, eram pe fundul unei sticloase, imateriale Mări a Sargasselor bântuite de înecaţi invizibili, de ceasornice scurse şi de monştri abisali întrupaţi din neguri. Nu puteam lupta cu absurdul, nici cu nefirescul, nici cu reaua-credinţă a obiectelor moarte, deviate de la rostul lor. M-am dat bătut. M-am întors cu coada între picioare. Am refăcut în sens invers drumul spre odăiţa ei încălzită, spre patul ei proaspăt înfăţat, şi, lucru de mirare, n-am mai întâmpinat nici un obstacol, nici o rezistenţă, nici o aberaţie, ci totul a contribuit să-mi netezească înapoierea. Rebegit într-adevăr, aşa cum ea mă avertizase că voi reveni, am apăsat clanţa de la intrare şi pe cea de la camera ei, găsind uşile descuiate în

toiul nopții, deşi iubita era o sperioasă ce nu s-a pomenit. Focul ardea în cuptor, patul era făcut, pe plită mă aştepta ceainicul bolborosind, iar ea citea culcată, sprijinită într-un cot. Nici n-a întors capul spre mine, ci a făcut un vag semn de recunoaştere, confirmându-şi parcă ceea ce ştia atât de bine. Nu mai intru în amănunte; după ce mi-a oferit o noapte de basm, presărată cu explozii de supernove şi încinsă de Centura de foc a lui Van Allen, a doua zi de dimineață m-a trimis liniştită şi împăcată la rosturile mele, zicându-mi doar atât: «Vei vedea că totul merge bine acum.» Şi aşa a fost: oamenii foiau prin gară, casa de bilete era primitor deschisă şi nu părea a fi fost zăvorâtă vreodată, impiegatul din spatele ghişeului s-a uitat la mine lung, ciudat, nelinişt it, apoi de-a dreptul scandalizat când i-am zis că în cursul nopții nu fusese picior de om prin preajmă şi că dispăruse până şi mersul trenurilor din avizierul lui de sârmă. «Ce tot spui dumneata?! – s-a rățoit indignat. Păi noi aici asigurăm permanența prin rotație, făcând cu schimbul zi şi noapte. Unde s-a pomenit aşa ceva?!» Fiindcă devenise agresiv, sigur de dreptul lui, am bătut în retragere şi l-am lăsat stăpân pe situație, o situație inexplicabilă, magică, o buclă temporală, o puternică reminiscență a altor evuri şi eoane conduse de alte reguli înalt-poetice, aş zice un mister opac precum Timpul, Lumina, Electricitatea, Magnetismul, de care toată lumea se foloseşte, dar nimeni nu ştie exact ce sunt, nici care le este definiția.

— Un moment, un moment – a dat glas nedumeririi lui pictorul nostru preferat. Ca să ne facem o idee, n-ai putea să ne dai un reper geografic, o aproximare a locurilor, măcar un indiciu? Prea plutim în vag, nu crezi?

— Bine, hai să zicem că e vorba de împrejurimile nodului de cale ferată X.

— Anecdota primează! – trâmbiță imediat de la locul lui, la auzul acestui nume, celălalt doctor dintre cunoştințele

noastre, un medic matur, excelent profesionist, dar şi un coţcar cinic, dându-se în vânt după şolticării cât mai fără perdea. De-aţi şti voi ce dandana s-a petrecut acolo pe la sfârşitul anilor ‘70! Ţineţi-vă bine, că e de tot hazul. Era pe atunci o tânără pereche de ingineri, un el şi o ea, care păreau a se înţelege ca doi hulubi. Şedeau la bloc într-o garsonieră cu confort sporit, erau simpatizaţi de toată lumea şi îşi aveau micile lor tabieturi nevinovate care nu deranjau pe nimeni; de pildă, dumneaei plăcându-i mult laptele, dumnealui se scula dis-de-dimineaţă ca să-i aducă sticla cu lapte proaspăt direct de pe tejghea, de cum era descărcat la magazin, iar când se întorcea cânta cocoşeşte din pragul uşii: «A venit tăticuuu, / a adus lăpticuuu.» Mă rog, azi aşa, mâine aşa, lumea se obişnuise şi se amuza cu veşnicul lui refren. Numai că tânăra doamnă, mai zglobie de felul ei, avea şi un malac de prieten al familiei pe post de amic intim, evident spre totala neştiinţă a soţului. De văzut, se vedeau când acela era plecat în multele-i deplasări prin provincie, durând de obicei două-trei zile. Atunci, cam cu spaima-n sân, soţia îl strecura în patul conjugal pe malacul pofticios care dădea iama prin tainița ei cu comori. Totuşi, ca un făcut, deşi era târnosită de ambii ţârcovnici, fata noastră nu lua în pântec. Nu se umplea, şi pace. Lucrul dracului, zic eu acum, ştiind urmarea. Dar staţi s-o aflaţi şi voi. Menajul în trei dura de nişte luni bune, când într-o seară inginerul îşi anunţă soţia că, spre marea lui neplăcere, va fi silit să lipsească din localitate câteva zile, fiind trimis undeva departe în interes de serviciu, într-un schimb de experienţă. Bucuria malacului. Nici nu plecase bine soţul de acasă, că acesta se şi înfiinţase la datorie, tot în «interes stringent de serviciu» şi tot «la un schimb util de experienţă», bizuindu-se, ca şi tânăra-i parteneră, pe răstimpul incert, dar generos ce le fusese dăruit. Şi pun’te pe trai, neneacă. În aşa fel, încât orele zburau pe neobservate şi ziua se îngâna cu

noaptea înainte ca ei să-şi dea seama. Între timp, bărbatul încornorat îşi terminase treaba mai repede decât scontase, aşa că acum, la mijitul zorilor, se afla deja în trenul de înapoiere, savurând dinainte clipa când avea să-şi facă apariţia în pragul dormitorului, cu sticla de lapte într-o mână şi cu servieta în cealaltă. Încântat, a deschis pe nesimţite uşa de la intrare, apoi s-a proţăpit în prag cântând cocoşeşte: «A venit tăticuuu, / a adus lăpticuuu.»

Vă las pe voi să vă imaginaţi scena în întregime şi năucitoarea stare de spirit a amanţilor surprinşi în plină activitate. Vorba din bătrâni: «bucuria lor n-a fost proastă». De panică, femeia s-a blocat şi puiaca ei s-a închis ermetic ca o scoică peste erecţia făloasă a masculului prins în cursă. Ea nu mai putea scăpa de el, iar el nu mai putea ieşi din mătăsoasa ei floare carnivoră. Alertaţi de răcnetele inumane ale soţului lovit cu leuca în cap de descoperirea sa decameronică, vecinii de bloc au dat fuga, s-au desfătat de privelişte şi au încercat să-i despartă din încleştare/nituire/sudare pe cei doi actanţi, turnând peste ei găleţi cu apă rece.

Ce-a fost mai departe, povestea nu ne spune, dar ne lasă să ghicim că niciodată de atunci încolo, nici în orăşelul acela de provincie, nici în altele, n-a mai răsunat triumfător cântarea matinală a cocoşului: «A venit tăticuuu, / a adus lăpticuuu»...

— Bine, bine – rosti uşor contrariat pictorul, după ce se amuzase şi el ca noi toţi de naraţia boccacciană a doctorului, dar ce legătură are asta cu povestirea dinainte? Ori ai vrut să oferi o contrapondere la caracterul ei mai eterat?

— Cam aşa ceva – recunoscu acela. După o cufundare în aristocraţia simţirii, nicidecum nu strică o tentă mai plebee, sau o rafală a picarescului. Sunteţi de acord?”

5 noiembrie

Articol de hebdomadar:
„Spirocheţi şi spirochete
Omul fără valoare, de care ne ciocnim la tot pasul, este în ultimă instanţă cel *carent de valori*: ale tradiţiei, ale culturii, ale familiei, ale religiei, ale istoriei, patriotismului, rigorii, prieteniei. Este tipul de om-rigolă deversat de «evenimentele» din 1989, care şi acum ocupă, infectând-o, scena principală a politicii autohtone. Pe omul fără valoare nu poţi construi nimic, fiindcă pentru el interesele particulare trec cu mult înaintea celor de obşte, pe care nici nu ştie a le recunoaşte. Omul-rigolă nu poate construi nimic, pentru că în mâinile-i făcute căuş numai pentru a înhăţa totul se fărâmă în mici bucăţele, cu excepţia câtimii vârâte în propriile buzunare exagerat de încăpătoare. În realitate, omul fără valoare, fie el român sau maghiar, este lipsit şi de etnie, şi de cetăţenie, întrucât e omul fără căpătâi, omul tuturor conjuncturilor, cel lipsit de nordul magnetic şi de steaua polară ale cinstei şi corectitudinii. El se va afilia întotdeauna unui partid, fiindcă el însuşi de sine stătător nu înseamnă nimic şi e perfect conştient de asta. Este ciudat şi instructiv cum se recunosc între ei ca dobitoacele necuvântătoare, cum se amuşină de la mari depărtări şi sfârşesc prin a se închega într-o Internaţională a potlogăriei, într-o hoardă a incompetenţei absolute, într-o haită a imposturii cu sclipici, aservindu-şi mass-media (deci focalizând interesul «prostimii») şi făcând-o să funcţioneze preponderent pentru ei.
Dacă de două decenii încoace batem pasul pe loc, înfundându-ne amarnic în mizerie materială şi scârnă spirituală, este şi pentru că de astfel de homunculi politici suntem conduşi. Cum de i-am produs în cantităţi industriale, cum de s-au înmulţit ca spirocheţii, cum de i-

am propulsat acolo unde sunt şi de unde ne privesc în jos cu superioritatea neamului prost şi fudul, cum de îi suportăm cu tâmpă resemnare? Ce se întâmplă cu noi, români? Generaţia străbunicilor noştri a câştigat Războiul de Independenţă; cea a bunicilor a învins în Primul Război Mondial şi a făcut posibilă România Mare; cea a părinţilor noştri oropsiţi l-a pierdut pe al doilea şi a sucombat în sclavia babiloniană a Răsăritului devenit roşu-sângeros; generaţia mea a moştenit o stare de lucruri nefericită şi a încercat s-o combată, sau măcar s-o atenueze, prin muncă, dragoste şi cultură. Da, mai ales în anii ‘50, ‘60, ‘70 s-a muncit din greu, s-a iubit din plin şi s-a citit cu folos. Dacă n-ar fi fost aşa, atunci nu am fi avut în ‘89 o ţară «la cheie», cu toate datoriile externe plătite, pradă sigură a jafului iniţiat entuziast de câinii de pază ai fostului sistem: Securitatea, Miliţia, Armata, sprijinite de o Justiţie delincventă. Şi-atunci, unde ne sunt rezultatele muncii, dragostei şi culturii? Ce face generaţia fiilor noştri, în afară de a se ruşina de condiţia lor, de a-şi lua tălpăşiţa pentru a studia, a munci şi a se pune la adăpost pe alte meridiane?
Să mă slăbiţi cu «generaţiile de sacrificiu»! Generaţii de sacrificiu am fost toţi, dar dacă într-adevăr admir pe cineva, aceia sunt adevăraţii „douăzecişti”, generaţia crunt încercată a părinţilor noştri născuţi în anii ‘20, cei care au pierdut totul prin 1947-1948 şi au luat-o de la capăt fără să se plângă, cei ce au înfundat puşcăriile şi au lăsat în urmă admirabilele vorbe «să nu ne răzbunaţi», cei ce aşteptau noaptea Securitatea cu bagajul gata făcut la picioarele patului, cei ce s-au îmbolnăvit şi au murit la Canal, cei ce ne-au lăsat totul din puţinul lor pe care nu l-au înstrăinat. O mare şi sfântă generaţie jertfită. De ei să-mi vorbiţi, nu de generaţiile de papă-lapte care le-au urmat, culminând cu spirocheţii şi spirochetele din «arcul guvernamental» actual, autoproclamata «elită politică», opoziţie, coaliţie, partide

parlamentare au ba, sau cum s-o mai fi numind hora bezmetică, dezmățată şi drăcească în care ne vedem târâți de oamenii fără valoare, de chiorii şi şpanchii conducându-i pe orbi.”

11 noiembrie

Pregătisem cu îngreţoşare articolul de mai sus pentru săptămânalul Dilema veche, dar am renunțat să-l mai public. De ce? Simplu: fiindcă mi-am pierdut nădejdea în litera scrisă, adică tocmai în certitudinea mea de o viață. Poți să scrii mii de articole – tot nu vei îndrepta nimic. Dacă ceva s-a câştigat în decembrie ‘89, a fost libertatea de a da din gură de pomană, că tot nu te ascultă nimeni. Francezii au un termen onomatopeic: brouhaha, pentru vacarmul în care toată lumea strigă, se înfurie, se apostrofează şi gesticulează în gol, în zadar, cu nule rezultate. E un persistent zgomot de fond, când mai puternic, când mai atenuat, care însă ne macină intimitatea, imunitatea naturală şi nervii. De acord: nici tăcerea mormântală de dinainte de „loviluție”, dar nici talmeş-balmeşul actual de acuzații, declarații, învinuiri, dezvăluiri, lovituri şi contralovituri de imagine, jumătăți de revelații şi pâclă groasă strecurată printre rânduri exact acolo unde s-ar fi putut strecura adevărul gol-goluț cel atât de neplăcut.
Nu scriu pentru a îndrepta ceva, căci nu în puterile mele stă aceasta. Însă Jurnalul meu, conceput întâmplător ori ba în perioada de maximă aberație a aşa-zisei tranziții spre nicăieri, în cel mai păcătos moment pe care îl traversează neamul românesc, va fi peste timp un document veridic al stării de spirit a intelectualității derutate şi scârbite de mersul demențial al evenimentelor, şi un sever act de acuzare la adresa tuturor guvernelor şi „personulităților” politice postdecembriste care au țopăit iresponsabil pe

marea scenă a bâlciului vanităților, aducându-ne în prezentul demn de dispreț.

Precaritatea culturii civice de la noi şi instinctele de iarmaroc ale majorității duc la spectacole media jenante, mahalageşti, pentru care cuvântul kitsch este mult prea pal. Deunăzi s-a stins din viață poetul Adrian Păunescu; evenimentul putea fi o decentă, îndurerată trecere în revistă a meritelor şi scăderilor acestui om deosebit, cu o excesivă personalitate revărsată, care mai degrabă l-a deservit în manifestările publice şi în scris. Din producțiile sale poetice, uneori remarcabile, alteori doar incontinent-fluviale, s-ar putea întocmi oricând o excelentă antologie înmănunchiind cele mai frumoase versuri, care, da, există. Aceasta este însă treaba criticilor avizați, a antologatorilor, nu a omului de pe stradă, neavizat, turmentat de sublim, căruia ziarele maneliste şi televiziunile-vuvuzele s-au grăbit într-un iureş al prostului-gust să-i ofere cele mai penibile articole sau emisiuni pseudoliterare, zăpăcindu-l de-a binelea de cap şi făcându-l să aiureze despre Poetul național, Mai mare decât Eminescu, Adio, majestate Adrian şi alte asemenea orori mediatice. Deserviciul făcut poetului este incomensurabil, de n-ar fi decât pentru că nației astfel intoxicate pe toate canalele i se urăşte de la un moment încolo, i se apleacă, iar după trei-patru zile de delir verbal şi scriptic, împănat cu doliul mare al prezentatorilor de pe „sticlă”, cu lacrima fărâmată în colțul ochiului şi cu salvele trase la îngropăciune, nu doreşte decât să-l pogoare mai degrabă în hadesul uitării. Aşa s-a întâmplat şi cu Ion Dolănescu şi cu Mădălina Manole, pentru care oamenii s-au călcat în picioare chiar pe buza gropii, hohotind într-o devălmăşie de disperare autoindusă, dar despre care n-au mai scos o vorbă după nici o lună. Nu asta i se cuvenea lui Păunescu, om complex şi contradictoriu, masivă asamblare de bine şi de rău, de talent genuin şi de lipsă de măsură, de autentică

generozitate şi de aberaţie politico-publică. Dacă spui ceva despre el, contrariul se dovedeşte la fel de valabil. Din păcate, atât el, cât şi Vadim Tudor au fost şi rămân proiecţii tipice ale ceauşismului, numai într-un asemenea context putând să se realizeze şi să funcţioneze la maxim randament.
Despre morţi, numai de bine: o mie cinci sute de performeri pensionaţi din diferite domenii – scriitori, artişti, sportivi – îi sunt datori lui Adrian Păunescu pentru gestul lui senatorial-seniorial de a trece prin Parlamentul României un act fără precedent, indemnizaţia de merit, care i-a făcut pe mulţi să ridice puţin capul din cumulul de necazuri. Or aşa ceva nu se uită. Eu unul nu uit niciodată binele făcut. Aceea a fost ctitoria lui. E puţin lucru? Nu de înmormântarea grandilocventă, deplasată, kitschoasă îmi voi aduce aminte (în definitiv, de asta a avut parte până şi interlopul „Caiac"), ci de binele făcut la ananghie, care şterge sumedenie de păcate. Adrian Păunescu nu a meritat nici scuipăturile cu care a fost împroşcat în 1989-1990, nici penibilele panegirice post-mortem sub care l-au îngropat media năclăite de colivă. Undeva la mijloc era locul lui, şi ca om, şi ca poet. Dar noi, prin specificul naţional, sărim întotdeauna peste cal.

15 noiembrie

Între un panegiric şi o vituperare se concentrează toată istoria românească a ultimului pătrar de veac: de la „glorie eternă, conducător iubit" la „ieşi afară, javră ordinară" (de la urale la porcăială, de la Comitetul Central şi Cabinetul 1 la Cotroceni). Cele două strigături/chiuituri sunt chintesenţa prăbuşirii în deriziune a conceptului de autoritate statală. Statul român actual, prin impotenţa lui, este cu adevărat

Statu-palmă, iar barbă-cot ni se pune de fiecare dată când ni se cerşesc voturile la alegerile generale.

27 noiembrie

Statele Unite ale Americii au dominat cu adevărat lumea nu în ultimele trei decenii (deşi aşa s-ar părea la o repede ochire, însă aparența întunecă esența), ci numai în anii ‘50, ‘60, ‘70 ai secolului trecut, şi nu prin economie, tehnologie, armament, doctrine politice, agresiune, globalizare sau imixtiune în treburile interne ale altora, ci prin ceva atât de puțin material ca muzica rock, cinematografia, beletristica şi moda acelor ani de apogeu, când pentru nişte blugi Lee sau Levi Strauss tinerii şi-ar fi vândut şi sufletul! Începând cu banalul chewing-gum, care însă nu se găsea nicăieri în spatele Cortinei de Fier şi după care se dădeau în vânt elevii şi liceenii anilor ‘50, şi sfârşind cu neprețuitele discuri LP şi microsion ale lui Elvis Presley, Fats Domino, Ray Charles, Little Richard, Brenda Lee, Wanda Jackson, Pat Boone, Beach Boys, totul, totul pe plan planetar era dominat de modul de viață american. A trage pe tine nişte ginşi strâmți ca iței, a avea o gaşcă de prieteni simpatici şi zănatici, a încălța mocasini de piele bej deschis, a purta o cămaşă în carouri mari, a dansa nebuneşte la „ceaiuri”, a zdrăngăni acceptabil la chitară, a curta o fată frumoasă cu fusta învolburată de desuuri apretate, foşnitoare, şi cu părul strâns în coadă de cal, dintr-un Chevrolet sau Cadillac sclipitor, sau doar de pe o motoretă Mobra sau Vespa, a merge cu iubita la filme ca Trapez, Rebel fără cauză, Río Bravo, Vikingii, Un tramvai numit dorință, Acolo sus cineva mă iubeşte, Splendoare în iarbă, Valea păpuşilor, Lunga vară fierbinte sau Spartacus, a bea cu ea un milk-shake ori o Coca-Cola la un bar de pe colț, a dansa cu ea pe muzica lui Ricky Nelson şi a lui Dean Martin, a citi De veghe în

lanul de secară, Să ucizi o pasăre cântătoare, Harfa de iarbă, O zi minunată pentru peştele-banană, Dulgheri, înălțați grinda acoperişului – era visul tuturor adolescenților, nu numai all american boys (cum suna titlul unui rock de pe vremuri cântat de Bobby Bare), ci al tineretului lumii, de la Arhaghelsk până în insulele Seychelles, din Tokio până la Capul Horn, neocolind Bucureştiul.
America nu va mai fi niciodată ce a fost atunci. Oricâți dolari ar flutura, oricâte salturi sau prăbuşiri de bursă ar produce, orice mode sau guverne ar impune peste Ocean, oricâte războaie ar mai purta şi ar mai pierde din nehotărâre, din nepricepere, din lipsă de maturitate şi de profesionalism, din neimplicare, din nedusul lucrurilor până la capăt, ea a capotat definitiv odată cu dispariția Oldsmobile-ului, a Buick-ului, a Mustang-ului, a Thunderbird-ului, a destinderii internaționale ce a făcut posibili legendarii ani '60, a rockului clasic, a filmelor bune de la Hollywood, a generației în blugi care la mijlocul secolului trecut, numai prin ritm, vitalitate, armonie şi dezinhibare, a zdruncinat din temelii vechiul mod de viață tradițional înlocuindu-l cu valorile ei dinamice şi îndrăznețe. În realitate, cine a câştigat partida atunci şi Războiul Rece mai târziu nu au fost nici Hoover, nici Eisenhower, nici Kennedy, nici măcar Reagan, ci mai degrabă Armstrong, Chuck Berry, Louis Prima şi grațioasa, feminina Connie Francis.

30 noiembrie

Translucidă şi opacă, deschisă ca o corolă şi închisă ca o scoică, femeia nu se lasă citită anevoie decât atunci când vrea ea. Puternică şi molatică, generoasă şi scârțară, îndrăzneață şi timidă, poruncitoare şi supusă până la

umilință, foc de inteligentă şi uneori toantă de dă în gropi, voluntară şi mălăiață, religioasă şi păgână, catifelată şi scorțoasă, logică şi superstițioasă, delicată şi dură, ingenuă şi parşivă, realistă şi paranormală, posesivă şi detaşată, tandră şi țepoasă, pudică şi senzuală, această superbă alcătuire voluptuos modelată pentru a se dărui şi refuza, a tămădui şi a răni, a trudi pe brânci şi a lălăi cu ochii în gol, a da viață şi a prohodi morții, este cel mai exploziv conglomerat de contrarii din câte se pot închipui. Trăieşti o viață cu ea şi la sfârşit îți dai seama că magnolia aceea de oțel, în egală măsură stăpânită de simțul datoriei şi de toane, ți-a scăpat întotdeauna printre degete, că n-ai înțeles-o mai niciodată, că ați mers paralel pe un făgaş săpat doar de capacitatea ei inepuizabilă de dragoste, jertfă şi sacrificiu. Sârguință şi delăsare, romanțiozitate nebuloasă şi spirit ancorat ferm în realul material până la sordid, această zână locuită arareori de o zgripțuroaică îți va lumina şi întuneca zilele după un algoritm capricios, ştiut numai de ea şi de rotirea planetelor.
Un confrate mai tânăr şi-a intitulat cartea de succes: *De ce iubim femeile*. Răspunsul meu laconic nu poate fi decât unul: fiindcă, dragile de ele, pentru asta sunt făcute.

4 decembrie

Războaiele nu sunt niciodată pornite, nici întreținute de creatori, de nici un fel de creatori, de niciunde, fie ei din domeniul artistic, fie din cel tehnico-ştiințific: nici de ingineri, nici de cercetători, nici de arhitecți, nici de savanți, nici de artişti, nici de studioşi, nici de literați; ci numai şi numai de politicieni, de funcționari – „superiori”, vezi bine –, de veşnicii soboli administrativi de aici şi de pretutindeni, de „oamenii cu mânecuțe” lipsiți de orice fior, de orice transcendență, de orice orizont creativ, infestând Internele,

Externele, diplomația şi Birourile Ovale. Aceştia şi numai aceştia, cohorta de inutili bine proptiți în ierarhia statal-guvernamentală, cu servietele lor diplomat şi cu mari conturi în bancă, refuzați din start de orice ideal, de orice frământare din zona înaltului, de orice zbor eterat peste materie, cei ce nu lasă în urma lor absolut nimic, decât poate nişte neveste isterizate şi nişte plozi răzgâiați la fel de inutili ca procreatorii lor a căror singură creație sunt ei, provoacă, duc mai departe şi întrețin miile de conflicte meschine din care este țesută lumea asta bolnavă şi care sfârşesc întotdeauna cu o baie de sânge. Sprijinindu-se pe arhive duhnind a pipi de şoarece, fluturând hârtii semnate şi parafate, acorduri şi încălcări de acorduri, războindu-se cu stiloul într-o mână şi cu sugativa în cealaltă, distilând în urechi străine veninul bârfelor, dar şi al informațiilor de ultimă oră „din surse sigure", necreatorii – puzderie – împut, contaminează şi fac de nelocuit lumea creatorilor. De ce în nici un guvern, de nicăieri, nu-i regăsesc pe generoşi, pe gânditori, visători, pe contemplativi, pe cei cu fruntea boltită înalt, cu ochi adumbriți de Idei, cu spirit atotcuprinzător de sacrificiu, ci mereu pe aceeaşi paria mărunți ai politicului, amploaiați ai zborului frânt la firul ierbii, mercenarii sentimentelor şi telalii intereselor?

10 decembrie

Aş vrea să delimitez foarte clar ce înseamnă pentru mine România perenă pe care o iubesc şi o venerez – o străveche țară minunată, de o „autohtonie absolută", după spusele acelui demn, dar necunoscut scriitor patriot care a fost Ştefan J. Fay în cartea sa gâlgâind de istorie Moartea baroanei şi în fraza fundamentală înscrisă acolo: „Nimic nu mă interesează mai mult decât istoria şi politica, atâta vreme cât neamul meu e victima acestora", „maghiarul" care

şi-a dat seama că ilustra familie de magnaţi Kemény din care se trăgea era de fapt pur românească (Cremene), maghiarizată cu de-a sila sau poate de bunăvoie, ademenită de privilegii, cândva în Evul Mediu timpuriu – şi cea temporară de acum, sfrijită, urâţită, slăbită, bălmăjită, învrăjbită şi mizerabil condusă de două decenii încoace de „băieţii cu ochi albaştri" deveniţi peste noapte „băieţii deştepţi" ai actualităţii. Orice listă a românilor celor mai bogaţi se suprapune până la identitate peste cea a foştilor ofiţeri de Securitate, RSR însemnând în fapt Republica Securistă România. Aşa a fost, aşa a rămas. Or nicăieri ca la noi nu se aplică mai bine proverbul „peştele de la cap se împute": dă-i românului conducători buni, puternici, destoinici, şi va fi şi el bun şi pus pe treabă; dă-i şefi nătângi, egoişti, mârlani, activişti/arivişti inculţi şi degrabă coruptibili, şi va fi întocmai acestora. Dacă îi impui legi aspre, dar drepte, va asculta de ele, chiar mai mârâind pe înfundate; dar dacă va constata că legile sunt prea permisive, că se aplică doar în funcţie de interese, că aceia care le eludează sunt consideraţi „şmecheri cu bibilică", pe când cei care li se supun sunt „proştii satului" sau „fraierii de serviciu", atunci să nu vă aşteptaţi din partea lui la corectitudine.

Orice organism sănătos din lumea asta, cu excepţia celui socio-politic român, îşi elimină dejecţiile, aceasta fiind condiţia obligatorie a conservării funcţionalităţii lui şi a stării de bine. Noi le producem exponenţial, le păstrăm cu grijă, le apărăm, le stocăm şi, la câţiva ani odată, le propulsăm în funcţii de conducere sau le înscăunăm în posturile supreme din stat. Cum să numesc eu asta? Vocaţie coprologică, coprofagică, scatologică? Fascinaţie a nimicniciei, a nonvalorii, a vidului, a entropiei? A fleicii la grătar, a mititeilor fumegând la margini de pădure, a

burţilor revărsate, a picioarelor păroase târşind şlapi, a muzicii proaste bubuitoare, a berii râgâitoare?
România este o ţară feminină prin excelenţă, sensibilă, fantastă, repede influenţabilă şi reacţionează ca atare. Se pare că, pe marginea textului cuvântării lui Tony Blair în Parlamentul României, un consilier de-al lui avizat ar fi scris: Atenţie, ţară emotivă.
Conducători vremelnici şi de mântuială, patria aceasta cândva minunată a ajuns la cheremul vostru, după chipul şi asemănarea voastră! Nu-i puteţi cere mai mult decât vă cereţi vouă înşivă: incoerenţă, nesiguranţă, aroganţă, incultură, slăbiciune, compromisuri, pendulare între contrarii la fel de ridicole, lipsă de ideal, de jertfelnicie, de perspectivă, de patriotism, de măsură în toate. Nu condamnaţi ţara pentru propriile voastre nerozii, mizerii, incompetenţe şi impotenţe; ea asta a văzut – asta face. Până nu vă veţi schimba voi, sau nu veţi fi măturaţi de o istorie mai dreaptă, nu se va schimba nici ea.

14 decembrie

Scriam zilele trecute că excesul de tămâiere post-mortem a lui Adrian Păunescu – exerciţiu macabru în care excelează, frizând absurdul, Jurnalul naţional – va duce nemijlocit la un cumul de aberaţii care îl vor deservi pe poet, scoţând la iveală tocmai incoerenţa unei rostiri de tulumbă, torenţiale, neglijente, necontrolate. Confirmarea mi-a venit chiar azi, când o pagină întreagă (!) din ziar este închinată lansării volumului 90 din Biblioteca Pentru Toţi, cuprinzând o reeditare a cunoscutei culegeri de versuri Repetabila povară, şi când spun „cunoscutei” înseamnă că titlul e cunoscut marii mase, nicidecum conţinutul. Spre a da emfază acestei lansări, redacţia a selectat câteva versuri pe care le-a tipărit apăsat şi central, ca o ilustrare a talentului bardului şi ca o

dovadă a genialității lui incontestabile, afişată de ziar şi recunoscută fățiş de marele public admirator şi iubitor, care de fapt n-ar putea să-i reproducă din amintire nici măcar o poezie. Iată distihul ce se răsfață pe o pagină întreagă:
„Cine are părinți, pe pământ nu în gând,
mai aude şi-n somn ochii lumii plângând."
La prima vedere, totul pare în ordine. Dar nu e. Deh! *Să auzi ochii* plângând nu-i la îndemâna oricui; trebuie să ai simțurile pe bigudiuri, suprarealiste ca ale unei figuri de Picasso... Dar poate că poetul a vrut să spună că auzi gemetele, suspinele, vaietele... Ale cui? Ale ochilor?? Să fim serioşi! Astfel de derapaje sunt dese în opera poetului, toate imputabile unui anumit coeficient de grabă, de neglijență. Şi nu e vorba aici nici de licențe poetice, nici de figuri de stil, nici de savante sinestezii, ci de iureşul celui care vrea să cuprindă totul deodată, prea mult, împleticindu-se în detalii: *qui trop embrasse, mal étreint*.
Ştiam că supralicitarea îi va face rău poetului; din păcate, nu m-am înşelat. Cât despre ziariştii plini de râvnă de la *Jurnalul național*, dacă tăceau, înțelepți rămâneau şi îşi fereau idolul discutabil de situații jenante. Chiar nu s-a găsit printre ei un singur „cap limpede" care să-i trezească din beția fetişismului, să-i tragă binişor de mânecă şi să-i dumirească la timp că lunecă pe panta rizibilului?

19 decembrie

Rândurile de mai sus nu îmi fac nici o plăcere; eram gata să le şterg, când totuşi m-am gândit că trebuie pusă o stavilă delirului encomiastic, care strică mai mult decât orice liricii adevărate. Aici nu mai e vina poetului, ci a pletorei de entuziaşti părăsiți de har, de muze, de bunul-simț. Lăsați-l pe bard să se odihnească în veşnicie şi lăsați critica de specialitate să se pronunțe, să-şi facă datoria față de

literatura acestei țări. De când mă ştiu, detest amatorismul şi judecata fluşturatică, după ureche, atât de răspândită la noi în toate domeniile, de la prăjitul mititeilor până la politica statală.

20 decembrie

Dar pomeneam mai deunăzi de România profundă, perenă, patria mea de suflet, de o autohtonie absolută. Iat-o, în viziunea lui Schopenhauer („Istoria este pentru poporul român ceea ce e raţiunea pentru un individ") şi mai ales a Marijei Gimbutas, istoric de frunte, fostă cercetătoare la Universitatea din Los Angeles: „România este vatra a ceea ce am numit VECHEA EUROPĂ, o entitate culturală cuprinsă între 6500 şi 3500 î.e.n., axată pe o societate matriarhală, teocratică, paşnică, iubitoare şi creatoare de artă, care a precedat societăţile indo-europenizate patriarhale de luptători din epoca bronzului şi fierului." Aceasta e ţara mea adevărată, nu marea bolnavă de azi, victima cangrenizată a jocurilor politice murdare de la noi şi de pretutindeni.
Chiar şi aşa, vicisitudinile prezentului dezamăgitor nu vor lăsa nici un rid, nici o cută pe fruntea marmoreeană a unei civilizaţii pelasgice măreţe, neîntrerupte, cu sorgintea în paleoliticul cel mai îndepărtat. Suntem atât de vechi, încât veneticii care ne-au călcat ades de-a lungul timpului în momentele noastre de slăbiciune – *venitùrile*, cum bine îi stigmatiza Eminescu –, cu reaua-credinţă care îi caracteriza pe ei, şi acum pe urmaşii lor, au încercat în fel şi chip nu numai să ne ponegrească, ci şi să ne conteste drepturile preistorice originare asupra gliei ancestrale. Aşa a pornit şi diversiunea lui Roesler, acea vulgară caricatură de „savant" aservit intereselor (h)ungare în chestiunea Transilvaniei. *Venitùri* (sec. X–XI) au fost triburile hune care s-au înstăpânit prin foc şi sabie pe cele mai mănoase ţinuturi

trans- şi intramontane; *venitùri* (sec. XIV) sunt şi ţiganii care ne fac acum de râs şi de ocară în lumea întreagă. Aceste două etnii, sau „minorităţi naţionale", din motive diferite ne încondeiază pe plan mondial de ne merg fulgii.
Cea mai luminoasă demonstraţie prin reducere la absurd a pretenţiilor maghiare din Ardeal am găsit-o la aproape necunoscutul (spre ruşinea noastră) Ştefan J. Fay. Dacă i-am citi ceva mai puţin pe piticotul Dan Brown, pe mălăieţul Paulo Coelho, pe răutăciosul José Saramago, şi mai mult pe autorii noştri cei mai serioşi şi mai severi, am descoperi cu interes şi încântare pagini impresionante, vibrând ca un clopot de bronz de la Tismana:
„...ne tragem din populaţia originară care a dat cultura de la Vinţa, Hamangia, Cucuteni, Monteoru. Sub vatra satului de azi Cucuteni, din Moldova, stau şapte straturi de aşezări până în cea mai veche cultură paleolitică. Sub oraşul nostru Alba Iulia se află beciurile cetăţii romane Apullum, sub temeliile ei cetatea de piatră şi lemn a dacilor, iar sub ea suprapusele aşezări care pătrund până în epoca de piatră! Ornamentele de pe vasele şi statuetele de lut din preistoria noastră continuă să fie brodate pe costumele naţionale româneşti, se cioplesc în lemnul porţilor noastre din Maramureş şi până în Bucovina, din Oltenia şi până în Dobrogea. Nu există un singur model de pe vreun vas descoperit la Monteoru, vechi de patru, cinci mii de ani, pe care să nu-l găsiţi în broderiile noastre de azi. Ele ne dau temeiul celei mai vechi conştiinţe de popor neclintit. Iar al doilea temei stă în bătăliile dacilor împotriva cimbrilor, bastarnilor, celţilor, mai târziu împotriva romanilor. De la Burebista şi Decebal noi ştim că existăm nu numai prin cultura preistorică, dar şi prin istorie, ca popor şi stat luat în evidenţă de Herodot, atestat de Columna lui Traian, preamărit de Iordanes. Prin Cucuteni şi Monteoru, prin Burebista şi Decebal noi ştim că facem parte dintr-o

populație de autohtonie indubitabilă, într-un lanț neîntrerupt de generații, din preistorie şi până azi. Toți ceilalți au venit peste noi. Unii din nord, alții din est, câte unii din sud. Unii călări, alții pe jos, unii cu sabia, alții cu bâta, unii să cucerească, alții să cerşească. Coborâți ceva mai adânc sub temelia castelelor medievale, vechi doar de un mileniu, şi veți străpunge către neolitic. Şi acest neolitic nu aparține nici celților, nici germano-francilor, nici slavilor, nici ungurilor, ci tocmai populațiilor pe care eu le numesc de *autohtonie absolută* ale Europei."

Şi iată în continuare refutarea magistrală a „teoriilor" pseudoştiințifice ale unor Roesler, Tomaschek, Humfalvy *et ejusdem farinae*:

„Cum vrei să admiți, domnule, că un pământ atât de bogat a rămas pustiu opt sute de ani? Cea mai banală întrebare: dacă opt sute de ani Transilvania a fost pământ pustiu, cum au ştiut ungurii, venind, să dea apelor, satelor, cetăților – *nota bene*: pustii! –, munților, dealurilor vechile lor denumiri dacice şi romane? Cum de au zis, fără ca nici un localnic să nu le şoptească la ureche, Maros la romanul Marisus şi românescul Mureş? Cum de au zis Körös la romanul Crisus şi românescul Criş? Cum de au zis Szamos la romanul Samusus şi românescul Someş? Până şi Tomaschek recunoaşte că argumentul toponimic îi dă dureri de cap! [...] Până acum ați jurat pe Notarul Anonim, pe Simon de Kéza, pe Rogerius, pe Ricardus, care, la fel cu cronicarii bizantini şi ruşi, în cap cu Nestor, vorbesc de un popor valah care se afla în Transilvania pe când ungurii abia se instalau în Pannonia. Acum, deodată, gata!, aruncăm la gunoi pe acei care semnează de fapt actul de naştere politică a maghiarilor pe aceste meleaguri. Domnul Roesler îl declară pe Notarul Anonim falsificator. Simon de Kéza, care susține pe la 1285 existența unor cnezate şi voivodate *vechi* româneşti, falsificator şi el! Cronicarii bizantini şi ruşi, actele de

cancelarie, documentele de la Vatican nu mai fac două parale! Singurul deținător al adevărului este domnul Roesler!”

Şi acum, evidența orbitoare, de care se tem ciracii lui László TŁ‘kés cu el în frunte, ca dracul de tămâie:

„Dacă prin anul 890, când s-au stabilizat ungurii în Pannonia, ei erau încă organizați în trib şi trăiau din jaf, o sută de ani mai târziu, integrați prin catolicism în civilizația europeană, ei adoptaseră cancelaria feudală din care nu putea scăpa nimic nesupravegheat, ca în toate organismele statelor centralizate. Roesler pretinde că infiltrarea românească s-a petrecut între anii 1100 şi 1200. Deci, acest fenomen trebuia să se afle consemnat undeva, în actele cancelariei, dacă nu ale ungurilor, oricum ale imperiului bizantin. Dar aşa ceva nu găsim! Cum ne putem imagina că se aşază câteva zeci de mii, sute de mii de oameni, poate un milion, pe tot cuprinsul Transilvaniei de la Sighet la Braşov, de la Oradea şi Arad la Toplița, pe Crişuri, pe Mureş, pe Olt, pe toate apele şi-n toți munții, înjghebând sute şi sute de sate şi cătune, şi această maşină administrativă care se numeşte cancelarie regală să nu consemneze nimic?, să nu delimiteze nici un raport juridic pentru noul venit? E simplu, Alex: fiindcă fenomenul nu a existat, ci, dimpotrivă, peste populația locală s-a făcut o lentă infiltrare maghiară, şi pe aceasta o găsim însemnată şi de cronicari şi în titlurile cancelariei. Cunoaştem nenumăratele conflicte dintre coroană şi voievozii ori cnejii pământeni, ori dimpotrivă, acordurile dintre năvălitorii unguri şi conducătorii populației locale româneşti, ceea ce dovedeşte existența unui raport între entități politice, statale şi de cancelarie de sine stătătoare. Cunoaştem cu exactitate mutarea cetei lui Bogdan de Iam spre nord. Cunoaştem cu exactitate tratativele, condițiunile şi consecințele primirii cumanilor de către maghiari în Ungaria. De asemenea, cunoaştem

condițiile precise cu care au fost primiți Cavalerii Teutoni în Transilvania, zona lor de aşezare, drepturile şi limitele acestor drepturi, pe care teutonii, încălcându-le, au fost izgoniți din țară. Dar hai să nu vorbim de întâmplările de mare anvergură, care implică politică şi diplomație, să ne oprim la faptele mărunte. Noi ştim azi că nici un călugăr nu putea trece din Țara Românească în Transilvania fără ca autoritatea administrativă cnezală, voivodală, orăşenească să nu ştie ce-i cu el, de unde vine, încotro se duce şi cu ce scop. Fuga unor oameni dintr-un hotar într-altul, am zice azi dintr-un comitat în altul, se urmărea prin scrisori, pentru aducerea înapoi a fugarului cu forța. Se găsesc reclamații pentru furtul unor vite, pentru un jaf, pentru o tulburare la stăpânire; un împrumut de bani se făcea pe bază de acte, o aşezare nouă lua ființă prin delimitări cu împuterniciri judecătoreşti şi martori. Vreau să spun că ne aflăm într-un timp eminamente istoric, când, deci, orice mişcare se consemna într-un cadru de legi bine definite. Cu alte cuvinte, nici o pasăre nu putea cânta fără ca întreaga pădure s-o ştie!

— Aşa-i, spuse Alex. Drepturile erau foarte bine delimitate în Evul Mediu.

— Să ne întoarcem acum, spuse Stoica, la «venirea» românilor, în secolele XII şi XIII, de care vorbeşte Roesler. Trebuie să admitem, în această «ipoteză», că a avut loc o mişcare de populație de dimensiuni colosale. Hai să ne închipuim această mişcare! La ea participă zeci de mii, sute de mii de oameni în toată puterea, care se pun în mişcare în convoaie, iar aceste convoaie sunt formate din sute de căruțe, în care se află îngrămădiți femei, copii, bătrâni, unii sănătoşi, alții bolnavi, înşirate pe zeci şi zeci de kilometri. Odată cu convoiul de care şi căruțe înaintează pe drum ciurde de vite şi turme de oi, mii şi mii de oi, stârnind un praf care poate fi văzut de la enorme distanțe. Este vorba

deci de o masă fabuloasă a cărei scurgere a trebuit să dureze săptămâni, poate luni de zile, cu mari locuri de popas, cu surse vaste de apă pentru adăpatul vitelor. Imaginează-ți o asemenea populație în mişcare. Ea aduce groază pe unde trece, exact precum groază aduceau cu ei în calea lor cruciații, când, trecând prin Europa către Bizanț, găseau porțile cetăților închise de teama jafului, a secătuirii proviziilor, a abuzurilor de tot felul, a molimelor pe care le puteau aduce, a bolnavilor şi morților pe care îi semănau pe drum. Şi iată că toată această mulțime înaintează fără să stingherească pe nimeni şi fără a fi ea însăşi stingherită, trece Dunărea – pe unde? –, taie câmpiile şi pădurile – Olteniei?, sau poate ale Munteniei?, nu ştim –, trece apoi munții – prin care trecători? Spre care oraşe? Tăcere! Şi apoi se răsfiră în *toată* Transilvania, aducând cu ea înapoi limba latină românească şi toate denumirile apelor şi munților, pe care nu le-a uitat de opt sute de ani! Şi nimeni nu le ține calea, nici o armată, nici populația, nici măcar un planton de pază nu duce vestea puhoiului care se apropie, nici la Alba Iulia, nici la Cluj, nici la Alba Regală, şi oamenii se aşază, fiecare unde vrea, şi ia cât pământ poate, fără ca nici un trimis judecătoresc să-l pună în stăpânire, să-i facă semn de hotar cu martori legiuiți. Şi nici o cancelarie, orăşenească, cnezală, voivodală, regală, nici un cronicar bizantin, nici măcar un biet călugăr misionar, *nimeni* nu pomeneşte de asemenea uriaşă mişcare de exod şi reexod. Să mă ierte Dumnezeu, Alex, asta nu e ipoteză istorică. Asta-i poveste de prostit copiii, şi nimic bun nu poate să iasă din asemenea răstălmăciri şi manevrare politică de prostire.

Şi, oprindu-se brusc, întinse degetul spre pieptul lui Alex:

— Nici o țară nu poate revendica drepturi istorice pe asemenea minciuni."

Bietul Ştefan J. Fay (am citat pe larg, tocmai fiindcă paginile acestea sunt greu accesibile, din romanul lui *Moartea baroanei*, apărut în 1994 la Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, pag. 130–132)! Singur se orbea crezând că nici o națiune care se respectă nu-şi poate întemeia istoria şi năzuințele pe astfel de aberații. Ba uite că se poate! Tot tam-tamul antiromânesc stârnit la Bruxelles şi nu numai acolo de propaganda iredentistă, şovină şi revizionistă maghiară nu şi-a primit replica demnă şi fermă a statului român. De ce – nu ştiu şi nu pot înțelege. Dar nici să-mi imaginez o complicitate a acestui stat nesigur pe picioarele lui, cu duşmanii săi învederați, nu pot! Aşa ceva eu nu concep. Şi repet aici pentru a nu ştiu câta oară: nu poporul maghiar în totalitatea lui ne este inamic, ci unii conducători ai lui, din păcate prea destui în ultimele două decenii, ultranaționalişti turbați şi orbi care tulbură apele, mută frontierele, învrăjbesc până şi elementele naturii cu ura lor maladivă. Este de vină şi Europa cea cu două fețe, cu două măsuri, cu două atitudini, care ne mustră acru dacă îndrăznim să aducem vorba de mareşalul Antonescu, dar se face că nu vede şi nu aude ridicarea în slăvi şi sanctificarea fascistă a „amiralului" de apă dulce Horthy. Cu aceeaşi mână cu care îi mângâie pe creştet pe polonezi, maghiari, cehi, tanti Europa ne ceartă ca o țață cu pumnii în şolduri, cu degetul arătător înălțat mereu a sfadă. Elevul repetent România, loaza Europei, trebuie pus mereu la colț, cu urechi de măgar, cu genunchii pe coji de nucă. Or eu nu admit aşa ceva.

Demult, în anii '70, pe când lucram la Editura Enciclopedică în cadrul redacției pentru enciclopedii străine, şeful meu de atunci, prietenosul, finul diplomat şi excelentul profesionist care era şi este istoricul Horia C. Matei, mi-a pus în față o mare enciclopedie canadiană, zicându-mi: „Citeşte şi vezi ce putem face." Am citit articolul, „România", şi nu mi-am

crezut ochilor: toate clevetirile, minciunile, ponegririle, calomniile împotriva ţării mele îşi găsiseră acolo locul. Indignat, nedumerit, am citit în josul articolului cu pricina iniţialele autorilor (erau două persoane), apoi m-am întors la primele pagini, la lista cu autori, şi i-am găsit: erau doi unguri. Desigur, asta se întâmpla pe la începutul anilor ‘70, când în Canada se aflau foarte puţini români. Acum situaţia este cu totul alta şi sper ca asemenea aberaţii să nu se mai repete, deşi nu sunt sigur, fiindcă ai noştri nu sclipesc nici prin combativitate, nici prin siguranţa punctului de vedere, nici măcar prin coeziune în apărarea propriilor interese. Deziluzii peste deziluzii. Dar rămânea să mă roadă o întrebare scârboasă ca un vierme neadormit: de ce unele enciclopedii străine, printre care uneori până şi *Larousse*, nu apelau la români, ci la minoritari naţionali?

Atunci, demult, redacţia mea întreagă, ca un singur om, a pregătit un cu totul alt material despre România şi l-a trimis plocon canadienilor. Ce-or fi făcut aceia cu el, nu pot şti, nici spune, dar nici iluzii nu-mi prea fac. Că noi înşine ne retezăm cel mai adesea craca de sub picioare e absolut adevărat; că avem însă parte şi de multă neînţelegere, aversiune nejustificată, nedreptăţi făţişe, asta nu se poate nega. Simplul fapt că o mare literatură naţională ca a noastră (*mare*, negativiştilor autohtoni inconştienţi şi iresponsabili!, fiindcă are parte nu doar de o preafrumoasă limbă de cultură, ci şi de reprezentarea tuturor genurilor, stilurilor, încercărilor şi experimentelor) nu şi-a primit încununarea mondială a Premiului Nobel, îmi dă de gândit şi îmi cătrăneşte îndeajuns sufletul, inteligenţa, simţirea şi inima. Nimeni în deplinătatea facultăţilor mintale, din lumea asta mare, strâmbă şi abandonată de Duhul Sfânt, nu poate susţine, dacă n-a băut laudanum, că un Imre Kersétz (Nobel 2002 – tulai Doamne!) este un scriitor mai bun, mai vast,

mai profund, mai universal decât Sadoveanu, Blaga, Voiculescu, Pillat, Arghezi... Şi cu toate astea...
Nu mai e vorba de nedreptate. Nici de orbire. Nici de rea-voinţă.
E vorba pur şi simplu de indecenţă.
Sfruntată.

21 decembrie

Cu toate marile-i păcate, omul alb european cu prelungirile lui transatlantice a inventat şi impus civilizaţia actuală aşa cum este ea, cu bune şi rele, pe tot rotundul planetei. Azi, rasa albă bate în retragere cam peste tot, victimă a propriilor neputinţe – fecunditate deficitară, laşitate, neîncredere în viitor, lipsă de viziune, de anvergură şi de ideal în luarea marilor decizii –, a imprudenţei de a deschide larg porţile Ĺ“kumenei invaziei pripăşiţilor de pretutindeni, a supunerii necondiţionate, sinucigaşe, la comandamentele incontrolabile ale aşa-numitelor Drepturi ale Omului, scornite de ea spre pieirea ei (la fel a făcut şi face cu „corectitudinea politică”, un concept sinucigaş de peste Ocean, extrem de virulent şi de pervers în consecinţe). Bumerangul acestor Drepturi statuate în anii ‘70 a funcţionat fără greş, întorcându-se împotriva celor care le-au votat şi impus cu gândul secret de a-i ajuta pe cetăţenii captivi de dincolo de Cortina de Fier să scape către Occident şi să-şi găsească azil acolo. Or nu aceia i-au invadat pe apuseni, ci nefericiţii Lumii a Treia, veniţi cu căţel, cu purcel, cu Coran, cu câteva neveste fiecare şi un poşidic de plozi. După vreo două generaţii, aceştia, numiţi de-acum cu ifos francezi, germani, englezi, italieni, spanioli etc., vor fi majoritari prin înmulţire necontrolată şi prin sprijinul financiar aberant al asigurărilor sociale, şi vor hotărî soarta

vechii Europe. Din fericire, eu voi fi de mult țărână sau lut de ocarină şi nu voi vedea aşa ceva.
Poate că omul alb european şi-a trăit traiul, şi-a mâncat mălaiul; poate că a degenerat într-atât încât are nevoie de o reîmprospătare a sângelui; poate că îşi plăteşte scump marile păcate, cine ştie. Oricum, fapt e că asemănarea frapantă dintre aceste vremuri din urmă şi decadența Imperiului Roman de Apus sare în ochi şi nu putea scăpa perspicacității istorice a lui Neagu Djuvara, care a tras repetate semnale de alarmă neluate în seamă de nimeni din prepotenții lumii, cu atât mai puțin de Casa Albă devenită între timp, ca pentru a-i da dreptate, binişor Neagră (oh, pardon, afro-americană, că altfel îmi sar în cap sacerdoții noului obscurantism politiceşte corect).
Am spus obscurantism şi îmi mențin părerea: înainte, prin anii '50, ne căpiau cu proletcultismul, acum – cu minoricultismul. Care-i deosebirea?, ce mi-e baba Rada, ce mi-e Rada baba? Tot spălare de creiere se numeşte. Şi prostie la scară planetară. Şi perversitate ideatică. Şi orbirea celor care îşi pun singuri palmele peste ochi. Nu vă dați seama că răsfoim fără s-o înțelegem „cronica unei morți anunțate"?

25 decembrie

Într-o Românie viitoare, pe care o visez puternică, independentă, demnă, mândră de fiii şi de trecutul ei, adânc responsabilă, capitala politico-administrativă a țării ar trebui să fie Braşovul, nu Bucureştiul (ideală ar fi Alba Iulia, cu imensa ei încărcătură istorică şi simbolică, dar asta ar însemna deja să cer prea mult). Oraşul fanariot-balcanic de pe Dâmbovița, saturat de inepțiile edilitare ale comunismului şi, mai ales, de cele ale incongruentei tranziții spre nicăieri în care ne bălăcim de aproape trei

decenii, compromis definitiv de politicăraia joasă care ne-a adus la halul de decădere de acum, va să rămână un centru economic şi industrial, aşa cum este, de pildă, New Yorkul faţă de Washington D.C. În schimb, Braşovul, oraş minunat, bucurându-se de o aşezare centrală armonioasă, comandând echidistant toate regiunile ţării, prea puţin sau deloc afectat de primejdiile seismice, situat în inima ţării şi dominând vânzolelile iredentiste ale extremiştilor maghiari şi secui, este pentru România de mâine un bastion, capitala ideală. Bucureştiul a putut fi foarte bine capitala Principatelor Unite ale lui Vodă Cuza şi a regatului întemeiat de Carol I, dar în nici un caz a României reîntregite cu teritoriile ei de peste munţi. Încă din 1918-1919, capitala bucureşteană era un anacronism, un nonsens pe care nu am ştiut a-l remedia cu clarviziune şi tărie de caracter. La vremea ei, inimoasa Regină Maria, cu bunul-simţ şi vizionarismul idealist care o caracterizau, a întrezărit adevărul acesta, dar din păcate nu a avut nici puterea, nici oportunităţile să şi-l afirme hotărât. Va trebui ca noi, sau urmaşii noştri, să facem pasul acesta necesar şi îndrăzneţ, convinşi că fosta capitală dâmboviţeană probalcanică, ultrapoluată, prea des zgâlţâită de mişcările telurice ale scoarţei pământeşti, expusă tuturor răutăţilor şi cotropirilor, ex-centrată, periclitată de neajunsurile vădite ale climei şi vecinătăţilor nedorite, profund viciată de o istorie învălmăşită şi rareori exemplară, se cere înlocuită de fortăreaţa cea nouă şi nepervertită de la poalele masivelor Tâmpei, Postăvarului şi Pietrei Mari. Este o datorie patriotică.

O să vă ofer încă un reper temporal-geografic în favoarea strămutării capitalei: este de necrezut, dar l-am văzut cu ochii mei, cu ocazia vizionării unui recent film artistic rusesc, destul de banal, oricum nu o mare reuşită, tratând în cheie vag umoristică la nivelul personajelor, dar foarte

realist la nivelul documentelor războiul cu turcii din 1877–1878, care pentru noi a fost Războiul de Independență. Scena care m-a frapat puternic şi mi s-a întipărit pe retină se petrece în cortul Statului-Major al armatei țariste înainte de înfruntările decisive ce aveau să-i smulgă orgoliosului Mare Duce Nicolae telegrama plângăcioasă către Principele Carol, al cărei rezumat parodic ar fi cam acesta: „săriți, frați, în ajutor, / c-am rămas în fundul gol”. Gravitatea excepțională a secvenței din film, evident neintenționată, neurmărită de regizor sau de scenarist, stă în aceea că pe masa din cort era desfăşurată o ditamai harta rusească a operațiunilor, harta autentică, netrucată, a Marelui Stat-Major, în care Rusia se întindea până în Oltenia, iar Principatul român (pe care scria clar România în caractere chirilice) se rezuma, chircit, la teritoriul de dincolo de Olt. Atât. Toată Valahia, cu Bucureşti cu tot, era înglobată, ca şi toată Moldova, în Imperiul Țarist. Asta trebuia să fie România în viziunea „bunilor noştri aliați” de la 1877, care la sfârşitul războiului aveau să ne deposedeze silnic şi de sudul Basarabiei, probabil ca mulțumire pentru ajutorul primit de la armia română venită să-i salveze la ananghie. Asta ni se pregătea. Dar, vorba ceea: nu mor caii când vor câinii.

Nu uitați lecțiile acestea! Vorbiți-le copiilor la şcoală de extraordinara virtute militară a marilor şi micilor unități româneşti care, de atâtea ori, au salvat România de soarta ce i se pregătea (şi i se pregăteşte!) în cancelariile străine şi i se desena pe hărțile neprietenilor dintotdeauna. La fel urmau să procedeze aceştia, de data asta numindu-se germani-austro-ungari-bulgari-turci, în Primul Război Mondial. Vitejia şi jertfa armatei române cu această ocazie depăşesc orice închipuire. Luptând amarnic pe mai multe fronturi cu cinci armii cotropitoare din trei Imperii şi încercând să nu se bizuie pe forțele în descompunere

accelerată ale altui Imperiu (rusesc) pe ducă, forțele româneşti au învățat repede lecția valabilă şi azi: *numai prin noi înşine*. Numai noi le ştim pe ale noastre, numai noi putem zăgăzui – când suntem uniți şi când ne strânge laolaltă o mare idee națională – potopul străinătății vrăjmaşe, arogante şi jefuitoare. Doar împreună, doar uniți.

6/19 AUGUST 1917. În ziua aceea a pătimirii noastre, la Mărăşeşti, întreg neamul românesc a intrat în legendă. Aveți de ce să fiți mândri, români! Dacă nu de prezentul amar şi sălciu, măcar de trecutul vitejesc, față de care pălesc asediul Troiei, Termopilele şi Verdunul. Da, pălesc, dacă vă veți gândi mai bine. Puhoaiele prusace, bavareze şi austriece-ungureşti, sprijinite de o mie de tunuri de toate calibrele şi conduse de feldmareşalul Mackensen poreclit „spărgătorul de fronturi", care îşi încropise pe Măgura Odobeştilor postul de comandă şi ceruse să i se aştearnă chiar acolo dejunul stropit cu o cupă de vin în cinstea victoriei imperialilor pe care o socotea absolut sigură, forțau poarta Moldovei, adică a ultimei redute naționale şi de statalitate necucerite încă. Dacă în orele acelea astrale, picurând parcă din Panteonul eroilor, zăvorul de carne vie ce închidea accesul spre Regalitatea şi Guvernul refugiate la Iaşi ar fi cedat impetuozității bestiale a unui atac monstruos, purtat de cele mai oțelite armate din lume cu cele mai ucigătoare artefacte de luptă şi condus de adevărați zei ai războiului, cum au fost generalii şi mareşalii von Morgen, Falkenhayn, Mackensen şi alții, România ca țară ar fi fost ştearsă irevocabil, definitiv, de pe hartă. Planurile împărțirii ei erau de mult făcute pe hârtie de hienele ministeriale şi diplomatice de soiul „amicilor" noştri (austro)maghiari Czernin şi Tisza. Se ştia cum se va proceda, rămâneau de discutat doar câteva detalii.

Armata de țărani luați de la coarnele plugului a salvat atunci România. Constantin Bacalbaşa avea să scrie în

iureşul evenimentelor un document existenţial plin de semnificaţie umană: „De-au fost patru armate-nvinse de-o armată de ţărani, / De-a rămas o ţară plină de ruine şi orfani, / Dacă au luptat românii cu tot sufletul şi-avântul / E că-şi apărau fiinţa, idealul şi pământul! // Sânge mult a curs în lupte, dar a curs pentru-o idee / Ce va da mărire ţării, neamului o epopee!”

Nu am curaj să-i întreb pe liceenii de acum dacă ştiu cine au fost generalii-eroi Eremia Grigorescu şi Ion Dragalina sau mareşalii Alexandru Averescu şi Constantin Prezan. Ţara salvată de ei nu a fost în stare să le ridice în for public nici un monument, nici măcar o statuie (îi avem, în schimb, hodoronc-tronc, pe arterele bucureştene, pe Bolívar, pe De Gaulle, chiar pe Atatürk...). Cu chiu, cu vai s-a înălţat acum în urmă, pe vechea lui amplasare din Piaţa Palatului, monumentul ecvestru al lui Carol I, inferior artistic celui vechi al lui Mestrovici, dar nicăieri nu-i avem nici pe regele Ferdinand, nici pe regina Maria. Din bronzul topit al oribilului monument 1907, mutat cine ştie unde din Obor, s-ar putea turna oricând – dacă s-ar dori cu adevărat – statuile regilor întregitori de ţară şi a Ecaterinei Teodoroiu.

Dar să revenim:

„La reuniunea consiliului regal din martie de la Budapesta, contele Tisza, prim-ministru al Ungariei, referindu-se la soarta viitoare a României, pusese şi mai tăios problema desfiinţării noastre ca entitate statală: «oricum ar evolua frontierele României, ce urmează să fie anexată, respectiv neutralizată, condiţia obligatorie a anexării tuturor teritoriilor româneşti este ca ele să fie predate imediat Ungariei...». Deci, dacă toţi duşmanii României la acea dată erau de acord cu dispariţia ei, ceea ce rămânea în suspensie nu era decât cine şi cât va lua din această pradă!

...Aşa ar fi intrat în pasivul istoriei România, dacă n-ar fi fost Mărăştiul, Mărăşeştiul şi din nou Oituzul, dacă n-ar fi

fost iar şi iar eroismul ţăranului român!” (Vartan Arachelian, *Duminică după infern*)
Să nu fie uitaţi vreodată psalmii lui Ion Agârbiceanu, din *O lacrimă fierbinte*:
„Niciodată în cursul veacurilor n-ai fost atât de sfâşiat, pământ al ţării mele, ca acum. Niciodată nu s-au pornit atâtea neamuri duşmane să te cotropească. Privind deaproape sau în depărtare, duşmanii nu te mai văd, Patria mea, şi-şi spun cu bucurie că tu nu mai eşti, că copiii tăi s-au prăpădit cu toţii, afară de-o neînsemnată ceată ce mai ţine strajă la porţile Moldovei. Duşmănindu-te din afunzimi de veacuri, ei joacă azi în sălbatice orgii de veselie că te-au şters din cartea lumii, Patria mea, din cartea popoarelor, neamul meu viteaz.”
Asemenea accente apocaliptice, eu nu am întâlnit decât la teribilele jeremiade ale căderii Israelului în robiile lui şi ale ştergerii iudeilor dintre neamuri. Atât de măreţe au fost acele pagini de istorie pe care le-a evocat în două volume extraordinare – *Toamna pătimirii noastre* şi *Duminică după infern* – Vartan Arachelian, „armeanul” mai român decât mulţi români! După ce le citeşti cu spaimă, cu venerație, cu încrâncenare şi lacrimi în ochi, nu te poţi opri să le spui tăios contemporanilor penibili cărora le este ruşine că sunt români: „Să vă fie ruşine că vă e ruşine, lepre de nepricopsiţi inutili!”

26 decembrie

Cum au fost posibile acele victorii ale mămăligarului şi opincarului David luptând cu praştia împotriva fudulului Goliat cu ţepuşă în vârf de cască? Nemaivorbind de dragostea de glie şi de jertfelnicia unui neam dintotdeauna greu încercat, două au fost condiţiile care au dus la scrierea cu baioneta a epopeilor de la Oituz, Mărăşti şi Mărăşeşti:

armata atemporală de țărani care la fel ar fi răspuns şi chemărilor din afund de veac ale lui Ştefan şi Mihai, şi – element foarte important – cadrele ei de conducere, ofițerii patrioți provenind din mica şi mijlocia burghezie ridicată sub domnia exemplară a lui Carol I. Aceştia îşi făcuseră studiile militare preponderent în Franța şi Germania, dar au ştiut, în vâltoarea timpurilor turbate ce le-au fost sortite, să uite tot bagajul de cunoştințe inutile sau chiar vătămătoare care le fuseseră predate sub cer străin şi să se contopească cu simțirea simplă şi sănătoasă a prostimii", a trupelor jerpelite şi jertfelnice care au ajuns să-şi adore comandanții tot mai fraterni, tot mai omenoşi. De aceea nu şi-au plecat nici o clipă urechea la cântecele de sirenă roşie bolşevizată ale „aliatului" rus care mai mult i-a încurcat pe toate fronturile, nici nu s-au răzvrătit ca acela împotriva corpului ofițeresc, spârcuindu-l, înjosindu-l, asasinându-l. De câtă cumințenie, credință neclintită şi îndelungă răbdare a dat dovadă Davidul desculț! Într-adevăr, cumințenia pământului, cum bine şi inspirat le-a sublimat şi nemurit jertfa în multe din creațiile lui unice, titanul numit Brâncuşi. Coloana fără Sfârşit, Masa Umbrelor, Poarta Sărutului sunt dăltuirea în oțel şi piatră a simțirii româneşti celei mai directe, celei mai fruste, celei mai eroice. Nimeni în lume, nici un popor nu are asemenea monumente de geniu născute din încleştarea sălbatică a unui război total, echivalentele peste timp ale Columnei lui Traian.

Şi voi, lepădăturilor, harfe zdrobite înainte de fi apucat să scoată un sunet, mai aveți tupeul să vă ruşinați că sunteți români? Pentru asta, meritați să vă pălmuiască Brâncuşi cu mâna lui grea ca maiul şi muncită ca o lopată.

30 decembrie

Repeziciunea apropierii noului an mă descumpăneşte: prilej, de bună seamă, pentru bilanţuri şi pronosticuri, dar mai puţin pentru speranţe, de care românul de rând se dezice fiindcă nicicum nu le întrezăreşte. Anul care pleacă a fost unul de nenorociri, de neîmpliniri, de contraperformanţe, de eşecuri pe toate planurile. Pe nimeni nu mai miră norul de pesimism adânc, constant, abătut asupra noastră. Un cotidian central îşi titra astfel articolul de fond: „Ducă-se!"
Cu sinceritatea care îl caracterizează, istoricul acad. Florin Constantiniu nu face decât să tragă concluziile logice ale unei asemenea grave stări de spirit, în interviul publicat de revista *Formula AS*, nr. 950 (51): „Mongolii, ungurii, turcii, nemţii, ruşii nu le-au făcut românilor atâta rău cât le-au făcut politicienii postdecembrişti în două decenii." Şi analiza continuă, implacabilă: „Clasa politică postdecembristă nu a avut – indiferent de partid – nici un proiect naţional. A avut, în schimb, un unic gând: să se căpătuiască."
Credeam că eu am apanajul amărăciunii şi al scrâşnirii din dinţi, dar nici pomeneală; citiţi ce-şi doreşte academicianul în anul care vine: „Ce-mi doresc în 2011? Să scap cât mai curând din această lume de hoţie, ticăloşie şi nevolnicie, care este România de astăzi. Întrucât sunt prea bătrân pentru a mai emigra, cum nu există la noi clinici de eutanasiere voluntară, cum procurarea Furadanului salvator e oprită prin lege, nu-mi rămâne decât să-l rog pe Dumnezeu să mă ia la El rapid şi uşor."
Vă place? Mie îmi plânge inima. La asta s-a ajuns? Dezastrul pândeşte întreaga civilizaţie actuală, însă la noi se colorează perfid cu toate neputinţele autohtone: „Noile forţe economice globale îşi propun nu ocuparea unui teritoriu sau dominarea unei ţări, ci subordonarea întregii lumi. În atingerea acestui ţel, globalismul întâmpină un obstacol: *identitatea naţională* a popoarelor, întruchipată în statele naţionale. Identitatea naţională se hrăneşte şi din memoria

istorică, şi atunci globalismul atacă istoria, pentru a slăbi conştiinţa naţională. În al doilea rând, globalismul nu are nevoie de oameni cu un larg orizont de cultură, el vrea specialişti de nişă, performanţi într-un domeniu restrâns. *Ne îndreptăm spre o sărăcire intelectuală care va transforma România într-un deşert cultural.*"

Servilismul abject cu care am primit de-a valma după 1990 toate comandamentele globalismului şi corectitudinii politice cu sorgintea peste Ocean ne-a transformat într-o populaţie (nu un popor) de zombi nesiguri, şovăitori în luarea tuturor deciziilor, în nişte giruete politico-economice la cheremul primului venit. Or, din păcate, primii veniţi la noi au fost întotdeauna de o calitate proastă, de nu execrabilă. Şi după unii ca ăştia ne luăm noi cu minţile înceţoşate, cu gura căscată de o admiraţie stupidă.

„Situaţia catastrofală în care se află astăzi România are, ca să spun aşa, doi responsabili, în afara crizei mondiale: clasa politică şi masa poporului român. (Prima) s-a repezit asupra României cu singurul gând al îmbogăţirii. [...] Când, peste ani şi ani, se va scrie istoria timpurilor de azi, «*nu vor ajunge blestemele*» pentru a-i condamna pe cei care au făcut ca România să rateze o mare şansă de afirmare şi bunăstare şi să fie adusă la sapă de lemn. Dar clasa politică nu şi-ar fi putut desfăşura «opera» nefastă, dacă în calea ei ar fi întâlnit rezistenţa hotărâtă a opiniei publice, manifestarea viguroasă a spiritului civic. Din nefericire, am rămas un popor de ţărani – spiritul civic se naşte la oraş! –, o turmă de oi care se lasă exploatată, batjocorită, călcată în picioare, fără nici o tresărire de revoltă sau de demnitate."

Subscriu. Aşa este. Ba mai mult, atâta câtă mai e, elita intelectuală a ţării a capitulat într-un fel sau altul „în faţa globalismului, a capitalismului de cumetrie şi a clientelismului politic, abandonând funcţia de ghid spiritual al naţiunii". L-aţi auzit măcar pe un guru al culturii de azi

bizuindu-se pe românismul lui, pe patriotismul lui izvorât din surse ancestrale? Dar nu întotdeauna a fost aşa: în douăzeci de ani (perioada 1859–1878), generaţia de aur a paşoptiştilor a creat statul român modern, căruia i-a câştigat independenţa. Şi iată rictusul amar al istoricului: „Doar două decenii, adică exact cât i-a trebuit clasei politice postdecembriste să prăbuşească România în haos şi mizerie."

Or fi fost aceia superoameni? Mâncau foc, învingeau distanţele, erau stăpânii timpului? Nimic din toate astea: erau nu numai patrioţi luminaţi, ci şi *boieri*! Boierimea spirituală, când se altoieşte peste cea nativă, duce la generaţiile exemplare care s-au spoliat de bunăvoie atunci când o cerea interesul naţional, cum au făcut cu moşiile lor boierii conservatori după 1918, consimţind la supremul sacrificiu de a dispărea, de a se saborda, de a se anihila în serviciul ţării. Îi vedeţi pe potentaţii actuali procedând la fel? Îi vedeţi cedând măcar unul din privilegiile cu care s-au miluit singuri, fără nici un merit, fără nici un drept? Ei nu sunt decât eşaloanele doi şi trei ale PCR şi UTC, mult inferioare primului, nişte inşi fără obraz, fără căpătâi, care nu ştiau nici înainte decât să linguşească slugarnic şi să urmeze orbeşte indicaţiile Centrului, urându-l, detestându-l, invidiindu-l totodată şi năzuind sălbatic să-i ia locul, ceea ce au şi făcut în decembrie 1989.

Fraţilor, amarnic ne lipsesc boierimea morală, subţirimea de cuget şi caracter, bunul-gust înnăscut al celor pogorâţi din generaţii de mari dregători preocupaţi de soarta ţării. Că şi printre aceia se nimereau uscături şi lepădături, nu se poate nega; însă, oricât ar părea de ciudat, numărul acestora era infim faţă de al celor cu adevărat patrioţi, pe care îi durea România ca rana vie.

Asta e diferenţa: din partea potentaţilor actuali nu putem aştepta nimic; sunt de prea proastă calitate umană şi

politică. Inculți, plini de ifose mahalageşti, aroganți tocmai din cauza nesiguranței de sine, lacomi şi avari totodată, în acelaşi timp rapace şi risipitori cu avuția națională, imuni la ideea de jertfă pe altarul patriei, pe ei nu poți conta, nu poți zidi nimic temeinic. Sunt nişte zerouri ariviste cu ştaif. Iar alții, spre blestemul nostru, nu avem, nu se nasc, cel puțin deocamdată.

Din 1948 încoace, fără pauză, acest popor mult-prea-răbdător a fost condus de tot ce a secretat el mai strâmb, mai contorsionat, mai sucit, mai pocit, mai complexat, mai tarat, mai invidios şi mai urâcios. Chiorii care i-au condus pe orbi şi-au dovedit neîncetat proasta lor condiție umană, nesiguranța criteriilor, căciulirea la interese fie meschine, fie străine. De peste şase decenii, neamul-prost autohton şi-a etalat din plin, la scară nu numai națională, lipsa de scrupule, de pudoare, interesele înguste imediate, sărăcia conceptuală şi vizionară, poftele imunde de nemărturisit, nesimțirea bazaltică. Tot din el au descins şi „emanații" (oribil cuvânt nu de mine inventat, cu iz doborâtor de duhoare) lui '89, cu emanațiile lor securistice cu tot, care au asfixiat, au întinat, au spurcat, au împuțit o țară întreagă. Dovedind un înalt grad de coerență şi coeziune în acțiune, după ce, vorba ăluia, „au tras din toate pozițiile", ei s-au pus pe furat din toate pozițiile, rezultatul fiind cel care se vede şi se ştie.

Însă analiza lucidă a academicianului istoric îmi dovedeşte că relele se cunosc, sunt palpabile, sunt conştientizate la nivelul celor mai buni, care însă nu întrezăresc (tot deocamdată) vreo soluție. Or paralizia aceasta momentană poate pregăti în taină marile irumperi de energie pe care neamul meu o posedă, nedezmințit.

Chiar şi atunci când nu-l putem nici măcar ghici, necum zări, peste România planează mereu un înger cu fața plânsă, îndurerat de laşitățile şi neputințele noastre.

31 decembrie

Acestea sunt întocmai cuvintele cu care țin să ne despărțim, eu de voi, voi de mine, şi cu toții de anul ce tocmai se încheie: peste România planează mereu un înger.
Peste România mea maternă, de suflet, vibrație, pătimire şi dor, planează mereu un Arhanghel.
Sfârşitul începutului